

PIERWSZE WYDANIE 1832 ROK

EUNOMIA

Rozwój Zrównoważony – Sustainable Development

Nr 1(111) 2026

Redakcja naukowa: Henryk A. Kretek

ISSN 2657-5760

Racibórz 2026

Rada Wydawnicza Akademii Nauk Stosowanych w Raciborzu:

dr hab. Piotr Olender, prof. Uczelni – przewodniczący;
dr hab. inż. Bogdan Wysogład, prof. Uczelni; dr inż. Jan Antoni Rubin;
dr Marek Sroka; dr Monika Porwoł, prof. Uczelni; dr Ludmiła Nowacka.

Rada Naukowa czasopisma naukowego

„Eunomia – Rozwój Zrównoważony – Sustainable Development”:

dr Paweł Strózik, prof. Uczelni – przewodniczący;
prof. dr hab. Jadwiga Stolarczyk-Pissaloux;
dr hab. inż. Bogdan Wysogład, prof. Uczelni;
dr hab. Piotr Olender, prof. Uczelni;
dr hab. Jarosław Cholewa, prof. Uczelni;
dr inż. arch. Joanna Sokołowska-Moskwiak prof. Uczelni;
dr Ilona Gembalczyk, prof. Uczelni;
dr Joanna Kapica-Curzytek;
dr Janusz Dworak;
dr Grzegorz Głupczyk;
dr Grzegorz Chrószcz;
dr Andrzej Widota;
dr Henryk A. Kretek.

Redakcja czasopisma naukowego

„Eunomia – Rozwój Zrównoważony – Sustainable Development”:

mgr Piotr Mucha – redaktor naczelny;
dr Henryk A. Kretek – redaktor naukowy;
dr Andrzej Widota – konsultant języka angielskiego;
mgr Dorota Mucha – redaktor techniczny.

Kontakt:

Wydawnictwo Akademii Nauk Stosowanych w Raciborzu,
ul. Akademicka 1, 47-400 Racibórz
e-mail: eunomia@akademiarac.edu.pl

Czasopismo ukazuje się w wersji drukowanej
oraz w wersji elektronicznej na stronie: www.eunomia.akademiarac.edu.pl

Druk i oprawa: ATB Studio, 43-410 Zebrzydowice, ul. Ks. Janusza 17

Okładka: Fotografia dr Natalia Klimaschka

ISSN 2657-5760

Nakład 50 egz.

Copyright © by

Akademia Nauk Stosowanych w Raciborzu, Racibórz 2026

SPIS TREŚCI – EUNOMIA 1(111)/2026

Wprowadzenie – Henryk A. Kretek	5
Zbigniew Wieczorek , „Dziwny jest ten świat” – kilka uwag na marginesie wystawy kolaży dr Karoliny Stanieczonek	11
Rozdział I – Operacjonalizacja i ewaluacja procesów badawczych – B + R + I	
Martyna Florkiewicz , <i>Dezinformacja w przestrzeni cyfrowej i wykorzystanie sztucznej inteligencji w procesie jej weryfikacji</i>	23
Maciej Kołakowski , <i>Analiza rodzajów napędów stosowanych w szybowcach</i>	31
Piotr Palmąka , <i>Zastosowanie dronów w eksploracji przestrzeni kosmicznej – możliwości oraz potencjalne kierunki rozwoju</i>	45
Rozdział II – Innowacyjne wizje bezpieczeństwa państwa	
Damian Kurzydym , <i>Sztuczna inteligencja w wojskowości: technologie, zastosowania i wyzwania etyczne</i>	53
Sławomir Pazderyn , <i>Cywilne budowle ochronne jako element bezpieczeństwa państwa. Stan obecny w wybranych krajach Europy oraz w Polsce</i>	77
Rozdział III – Edukacja wobec wyzwań zrównoważonego rozwoju	
Konrad Tułodziecki , <i>Rola portali sportowych w promowaniu mieszanych sztuk walki (MMA) w Olsztynie</i>	89
Karin Fodorová , <i>The Transition of Children from Preschool to Primary School and School Attendance Postponements in the Czech Republic: An Analysis of the Current Situation</i>	99
Oliwia Soprych, Monika Porwoł , <i>A Guide to Translating Humor in Video Games: A Case Study of Undertale</i>	113
Rozdział IV Zwyczaje, obyczaje, kultura i tradycja	
Alicja Galeja , <i>XIX-wieczne potwory i tyrania: Frankenstein i Dracula w kontekście „O tyranii” Timothy’ego Snydera</i>	127

Rozdział V – Aspekty socjologiczne determinantą analizy przekazu medialnego w dniu 11.11.2025 roku

Alicja Bigus, Zofia Terlecka-Prokopowicz , <i>Analiza przekazu medialnego głównych wydań wiadomości wybranych stacji telewizyjnych z dnia 11.11.2025 roku</i>	135
Magdalena Brembor, Wiktoria Piec , <i>Analiza przekazu głównych wydań wiadomości telewizyjnych z dnia 11 listopada 2025 roku</i>	147
Maria Bendkowska, Małgorzata Dyc Paweł Gomułka, Dominik Jach, Marta Mędrala , <i>Analiza agenda-setting'u w dniu 11 listopada 2025 w głównych wydaniach wiadomości wybranych stacji telewizyjnych</i>	161

Rozdział VI – Aspekty socjologiczne determinantą analizy przekazu medialnego w dniu 13.12.2025 roku

Magdalena Jamska, Ewa Juszcak, Wiktoria Kurianowicz, Wiktoria Pora , <i>Opis informacji przekazanych przez wybrane stacje telewizyjne w dniu 13.12.2025 roku</i>	177
Aleksandra Rutkowska, Antoni Woźniak, Grzegorz Wengrzik, Martyna Florkiewicz, Szymon Olczyk , <i>Analiza przekazu treści w głównych wydaniach wiadomości najważniejszych stacji telewizyjnych w dniu 44. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego w Polsce</i>	193
Magdalena Student, Dorota Cichoń, Paulina Kuśmierczyk, Natalia Witek , <i>Analiza zawartości przekazu głównych wydań wiadomości wybranych stacji telewizyjnych w dniu 13.12.2025 roku</i>	209

Rozdział VII – Recenzje

Joanna Kapica-Curzytek , <i>Sprowadzeni na Ziemię – recenzja książki: „Miasto na Marsie. Czy możemy skolonizować kosmos, czy powinniśmy to robić i czy naprawdę mamy to dobrze przemyślane?”</i>	221
Beata Oelszlaeger-Kosturek , <i>Recenzja monografii Gabrieli Kapicy „Dziecięca enigmistyka w procesie wspierania twórczych zdolności językowych młodszych uczniów”</i>	227

WPROWADZENIE

Kolejny numer czasopisma otwierają bogato ilustrowane przemyślenia dra Zbigniewa Wieczorka (ANS w Raciborzu) pt. „*Dziwny jest ten świat*” – kilka uwag na marginesie wystawy kolaży dr Karoliny Stanieczek a spisane zostały na okoliczność wystawy, którą można było przeżywać podczas IV Seminarium EUNOMII – 13.03.2026 roku na terenie raciborskiej uczelni. Dyskurs prowadzony był pod szyldem: „*Spółczesność obywatelskie w demokracji. Bilans – perspektywy – dylematy*” – gdzie kontynuowana była pasjonująca wymiana poglądów rozpoczęta kilkanaście lat temu [jeszcze] w PWSZ w Raciborzu, w których wzięło dotąd udział kilkudziesięciu naukowców z różnych ośrodków akademickich oraz przedstawiciele i działacze organizacji pozarządowych. Celem seminarium była wymiana poglądów i doświadczeń pomiędzy animatorami życia publicznego, zaangażowanymi w budowanie społeczeństwa obywatelskiego, skupionymi w samorządzie, organizacjach pozarządowych lub w innych strukturach z przedstawicielami świata nauki i biznesu. Ważne było także określenie roli współczesnego samorządu w relacjach z organizacjami pozarządowymi i wskazanie funkcji transformacji zapoczątkowanej po upadku systemu komunistycznego w Polsce w odniesieniu do reform rządu Jerzego Buzka, który – trzeba o tym pamiętać – 25 lat temu jako premier wydał rozporządzenie powołujące raciborską uczelnię. Wydaje się, że zakładane cele osiągnięto z nawiązką, bowiem ponad dwudziestu prelegentów przelało swoje przemyślenia na papier, dzięki czemu powstaje monografia, która zostanie wydana w 2026 roku pt. *INTERDYSCYPLINARNE UJĘCIE SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W OKRESIE TRANSFORMACJI. Bilans – perspektywy – dylematy*.

W bieżącym numerze **Rozdział I – Operacjonalizacja i ewaluacja procesów badawczych – B+R+I**, rozpoczyna **Martyna Florkiewicz** (Politechnika Śląska) artykułem pt. *Dezinformacja w przestrzeni cyfrowej i wykorzystanie sztucznej inteligencji w procesie jej weryfikacji*. Celem artykułu jest analiza tytułowego zjawiska oraz przedstawienie projektu aplikacji, która pomaga użytkownikom weryfikować treści publikowane w sieci. W części teoretycznej opisano różnice między misinformacją, dezinformacją a malinformacją oraz techniki manipulacji, takie jak *clickbait* czy *cherry picking*. W części praktycznej przedstawiono prototyp narzędzia, które wykorzystuje język Python, bibliotekę spaCy oraz modele Sentence Transformers. Z kolei opracowanie **Macieja Kołakowskiego** (Politechnika Śląska) pt. *Analiza rodzajów napędów stosowanych w szybowcach* ma na celu omówienie rodzajów i zastosowań napędów stosowanych w szybowcach, a także porównanie rozwiązań aktualnie obecnych na rynku komercyjnym. W kolejnym artykule pt. *Zastosowanie dronów w eksploracji przestrzeni kosmicznej – możliwości oraz potencjalne*

kierunki rozwoju **Piotr Palmąka** (Politechnika Śląska, Wydział Inżynierii Środowiska i Energetyki) zaprezentował wizje oraz własne spostrzeżenia, a także potencjalne kierunki rozwoju bezzałogowych statków kosmicznych (BSK) obejmujące zwiększenie autonomii dzięki sztucznej inteligencji oraz rozwój napędów umożliwiających szybsze podróże oraz miniaturyzację sprzętu.

Rozdział II – Innowacyjne wizje bezpieczeństwa państwa otwiera Damian Kurzydym (ANS w Raciborzu) artykułem pt. *Sztuczna inteligencja w wojskowości: technologie, zastosowania i wyzwania etyczne*, którego celem jest przegląd kluczowych technologii AI wykorzystywanych w sektorze obronnym, ich aktualnych i potencjalnych zastosowań, a także związanych z nimi wyzwań etycznych, prawnych i strategicznych. Praca omawia m.in. autonomiczne systemy bojowe oraz zastosowania AI w obszarach rozpoznania, cyberobrony, analizy danych i wsparcia decyzyjnego. Szczególną uwagę autor poświęcił problematyce odpowiedzialności, kontroli człowieka nad systemami autonomicznymi oraz ryzyku eskalacji konfliktów zbrojnych. Wnioski wskazują, że choć rozwój AI w wojsku jest nieunikniony, jego wdrażanie musi być ściśle powiązane z międzynarodowymi regulacjami, nadzorem etycznym i poszanowaniem prawa humanitarne. Z kolei **Sławomir Pazderyn** (ANS w Raciborzu), w opracowaniu pt. *Cywilne budowle ochronne jako element bezpieczeństwa państwa. Stan obecny w wybranych krajach Europy oraz Polski*, podjął się próby analizy obecnego stanu budowli ochronnych w wybranych państwach Europy, ukazując zróżnicowanie podejść do planowania i utrzymania infrastruktury ochronnej w zależności od lokalnych uwarunkowań politycznych, geograficznych i historycznych. Praca ukazuje znaczenie budowli ochronnych w kontekście bezpieczeństwa cywilnego oraz potrzebę ich dalszego rozwoju i modernizacji. Autor opisał aktualny stan obiektów ochrony zbiorowej w obliczu współczesnych zagrożeń, niekoniecznie zawsze militarnych.

Rozdział III – Edukacja wobec wyzwań zrównoważonego rozwoju rozpoczyna **Konrad Tułodziecki** (Politechnika Śląska w Gliwicach, Wydział Elektryczny) artykułem pt. *Rola portali sportowych w promowaniu mieszanych sztuk walki (MMA) w Olsztynie*, gdzie przedstawiono genezę MMA, charakterystykę tej dyscypliny oraz specyfikę funkcjonowania portali sportowych jako narzędzia promocji. Omówiono również znaczenie lokalnych zawodników z Olsztyna w kontekście medialnej promocji MMA. W badaniach zastosowano analizę treści publikacji zamieszczanych na ogólnopolskich oraz branżowych portalach sportowych, a także analizę literatury przedmiotu. Z kolei **Karin Fodorová** (University of Ostrava, Faculty of Education) w artykule pt. *The Transition of Children from Preschool to Primary School and School Attendance Postponements in the Czech Republic: An Analysis of the Current Situation. [Przejście dzieci z przedszkola do szkoły podstawowej oraz odroczenia obowiązku szkolnego w Czechach]* koncentruje się na analizie aktualnych uwarunkowań związanych z zapisem do szkoły oraz przechodzeniem dzieci z wychowania przedszkolnego do szkoły podstawowej w Republice Czeskiej, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów organizacyjnych oraz oceny dojrzałości i gotowości szkolnej. Ponadto autorka porusza problem odraczania obowiązku szkolnego, który stanowi obecnie istotne zagadnienie i może być rozpatrywany z różnych perspektyw. Część meto-

dologiczna artykułu przedstawia szczegółową analizę trendu odroczeń rozpoczęcia nauki szkolnej na podstawie danych statystycznych z 2023 roku, dostarczając cennych informacji na temat liczby dzieci rozpoczynających naukę w terminie w porównaniu z tymi, których obowiązek szkolny został odroczony. Kolejny artykuł to praca autorstwa **Oliwii Soprych** i **Moniki Porwoł** (Akademia Nauk Stosowanych w Raciborzu) pt. *A Guide to Translating Humor in Video Games: A Case Study of Undertale*. [Przewodnik tłumaczenia humoru w grach video: studium przypadku gry undertale]. Autorki zastosowały pragmatyczne podejście do tłumaczenia humoru, opierając się na taksonomii strategii Chestermana (2016), by przeprowadzić próbę polskiej lokalizacji gry *Undertale* jako tytułu bogatego w grę słów, żarty oparte na mechanice systemowej oraz typograficznie zakodowane cechy postaci. Studium przypadku koncentruje się na reprezentatywnych przykładach, takich jak reinterpretacja akronimów (LOVE/EXP), gagi zależne od czasu działania interfejsu użytkownika („za dużo psów”) oraz ortografia specyficzna dla danej postaci (Sans/Temmie. Na podstawie szczegółowych analiz zaproponowano drzewo decyzyjne przekładu humoru, oferujące powtarzalną metodę pracy z treściami, w których humor odgrywa kluczową rolę.

Rozdział IV – Zwyczaje, obyczaje, kultura i tradycja „zajęła” Alicja Galeja (Politechnika Śląska), analizując *XIX-wieczne potwory i tyranię: Frankenstein i Dracula w kontekście „O tyranii” Timothy’ego Snydera*. W artykule przeanalizowano XIX-wieczne powieści grozy – *Frankenstein* Mary Shelley oraz *Draculę* Brama Stokera – jako źródła refleksji nad mechanizmami rodzenia się tyranii, które zostały opisane w książce Timothy’ego Snydera *O tyranii. Dwadzieścia lekcji z dwudziestego wieku*. Zestawienie literackich postaci oraz ich najnowszych kreacji filmowych z elementami tekstu T. Snydera, wskazuje na podobieństwo między ożywieniem potwora a wprowadzaniem opresyjnych systemów politycznych oraz między działaniami Draculi a społeczną biernością ułatwiającą tyranii wprowadzanie swoich reguł. Autorka wykazuje, że motywy z klasycznych powieści grozy – odczłowieczanie, manipulacja narracją, utrzymywanie ciszy wokół niebezpiecznych dla społeczeństwa działań – są nadal aktualne i także w XXI wieku mogą być ostrzeżeniem. I co niezwykle istotne – celem artykułu jest zachęcenie do krytycznego odczytywania zarówno historii fantastycznych, wydarzeń z przeszłości jak i współczesnej rzeczywistości politycznej, aby – za radą Snydera – nie powtórzyć błędów minionych pokoleń.

Rozdział V – Aspekty socjologiczne determinantą analizy przekazu medialnego w dniu 11.11.2025 roku zawiera artykuły analityczno-komparatystycznego przekazu głównych wydań wiadomości najczęściej oglądanych przez Polki i Polaków stacji telewizyjnych, przeprowadzonego w Dniu Święta Niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej. **Alicja Bigus** i **Zofia Terlecka-Prokopowicz** (Politechnika Śląska, Wydział Organizacji i Zarządzania), w pracy pt. *Analiza przekazu medialnego głównych wydań wiadomości wybranych stacji telewizyjnych z dnia 11.11.2025 roku* szczególną uwagę zwróciły na to, jakie treści poszczególne stacje uznały za najistotniejsze do zaprezentowania w dniu Narodowego Święta Niepodległości, analizując przy tym hierarchię tematów, dominujące osoby oraz proporcje między narracją historyczną a polityczną w pierwszych dziesięciu minutach wydań z dnia 11 listopada 2025 roku. Wyniki analizy wykazały, że stacje różnią się podej-

ściem w zakresie selekcji tematów, stopnia neutralności oraz używanych strategii retorycznych. W części programów zauważalne było marginalizowanie aspektów historycznych na rzecz aktualnych sporów politycznych, przez co przeprowadzone badanie pozwala lepiej zrozumieć specyfikę funkcjonowania polskich mediów telewizyjnych oraz ich wpływ na kształtowanie opinii publicznej. Z kolei **Magdalena Brembor i Wiktoria Piec**, (Politechnika Śląska, Wydział Organizacji i Zarządzania) zbadały i opisały, w artykule pt. *Analiza przekazu głównych wydań wiadomości telewizyjnych z dnia 11 listopada 2025 roku*, w jaki sposób media relacjonowały obchody 107. rocznicy odzyskania niepodległości, jakie treści akcentowały, a jakie pomijały. W oparciu o teorię komunikowania masowego i koncepcję *agendy setting* wykazały, że media w Polsce nie tylko informują, lecz także kształtują znaczenia i emocje związane z patriotyzmem. Analiza wskazuje na utrwalanie istniejących podziałów politycznych i różne sposoby interpretowania pojęcia „niepodległość”. Przedmiotem rozważań **Marii Bendkowskiej, Małgorzaty Dyc, Pawła Gomulki, Dominika Jacha i Marty Mędrała**, (Politechnika Śląska) w artykule pt. *Analiza agenda-setting'u w dniu 11 listopada 2025 w głównych wydaniach wiadomości wybranych stacji telewizyjnych* jest przedstawienie informacji podanych w głównych serwisach telewizyjnych w Polsce (Polsat, TVN, TV Republika, TVP, TRWAM) i sprawdzenie poziomu ich upolitycznienia czy obiektywizmu. Analiza objęła materiał wyemitowany 11 listopada 2025 roku, ze szczególnym uwzględnieniem pierwszych dziesięciu minut przekazu (zgodnie z teorią *agenda-setting*), a w centrum uwagi znalazły się doniesienia dotyczące Narodowego Święta Niepodległości.

Rozdział VI Aspekty socjologiczne determinantą analizy przekazu medialnego w dniu 13.12.2025 roku, podobnie jak rozdział V, zawiera artykuły z analityczno-komparatystycznego przekazu głównych wydań wiadomości najczęściej oglądanych przez Polki i Polaków stacji telewizyjnych, z tym, że przeprowadzonego w rocznicę wprowadzenia w Polsce stanu wojennego. I tak, **Magdalena Jamska, Ewa Juszcak, Wiktoria Kurianowicz, Wiktoria Pora** (Politechnika Śląska, Wydział Organizacji i Zarządzania), w artykule pt. *Opis informacji przekazanych przez wybrane stacje telewizyjne w dniu 13.12.2025 roku*, skupiły się na analizie pierwszych dziesięciu minut audycji z dnia 13 grudnia 2025 roku. Autorki zauważyły, że przekaz różnił się w zależności od wyboru stacji telewizyjnej, a ich uwaga została poświęcona na to jakie wiadomości zostały przekazane odbiorcom i w jakiej kolejności. Ważne również było to, jak poszczególne stacje podchodzą do tematu rocznicy wprowadzenia stanu wojennego. Analiza wykazała, że wiadomości różnią się nie tylko tym, która informacja została przedstawiona jako pierwsza, ale również nacechowaniem emocjonalnym oraz narzuceniem narracji. Z kolei w artykule **Aleksandry Rutkowskiej, Antoniego Woźniaka, Grzegorza Wengrzika, Martyny Florkiewicz i Szymona Olczyka** (Politechnika Śląska), pt. *Analiza przekazu treści w głównych wydaniach wiadomości najważniejszych stacji telewizyjnych w dniu 44. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego w Polsce*, przedstawiono porównanie przekazu medialnego w głównych wydaniach wiadomości pięciu stacji telewizyjnych: TVP, TVN, Polsat, TV Trwam, TV Republika. Zwrócono uwagę na dobór tematów, ton narracji, obecność komentarzy publicznych oraz emocjonalne nacechowanie materiałów. Analiza ukazuje

różnorodność podejść redakcyjnych i wpływ mediów na odbiór wydarzeń historycznych. W kolejnej pracy **Magdalena Student, Dorota Cichoń, Paulina, Kuśmierczyk, Natalia Witek** (Politechnika Śląska w Gliwicach, Wydział Elektryczny) pt. *Analiza zawartości przekazu głównych wydań wiadomości wybranych stacji telewizyjnych w dniu 13.12.2025 roku* szczególna uwaga poświęcona została sposobowi przedstawiania wiadomości, selekcji i hierarchii w prezentowaniu poszczególnych tematów, w kontekście ich upolitycznienia. Analiza przedstawia zróżnicowane wyniki oraz stronniczość, jednak najwięcej uwagi poświęcone zostało sprawom codziennym dla Polaków.

Rozdział VII zawiera recenzję książki *Miasto na Marsie. Czy możemy skolonizować kosmos, czy powinniśmy to robić i czy naprawdę mamy to dobrze przemyślane?* autorstwa **Joanny Kapica-Curzytek** (Uniwersytet Zielonogórski) oraz recenzję autorstwa **Beaty Oelszlaeger-Kosturek** monografii Gabrieli Kapicy pt. *Dziecięca enigmistyka w procesie wspierania twórczych zdolności językowych młodszych uczniów*, wydanej przez Wydawnictwo Akademii Nauk Stosowanych w Raciborzu w roku 2024.

Zapraszamy do lektury

Henryk A. Kretek

Henryk.kretek@polsl.pl

Zbigniew Wieczorek

Akademia Nauk Stosowanych w Raciborzu

„DZIWNY JEST TEN ŚWIAT” – KILKA UWAG NA MARGINESIE WYSTAWY KOLAŻY DR KAROLINY STANIECZEK

Szanowni Państwo!¹

Dzięki otwartości i życzliwości dra Henryka Kretka oraz mgra Piotra Muchy, organizatorów IV Seminarium Eunomii „Społeczeństwo obywatelskie w demokracji – bilans – perspektywy – dylematy”, podjęliśmy próbę wkomponowania w wydarzenie również głosu ze świata sztuki. Zwróćmy uwagę, że sztuka również jest językiem! Jest językiem, który rzuca poznawcze światło na nasze ludzkie problemy i dylematy. Sztuka posiada swoje własne, fascynujące metody, by dotrzeć do odbiorców i postawić istotne pytania i by zwrócić uwagę na ważne ludzkie sprawy.

Mam zaszczyt zaprosić Państwa na wystawę kolaży dr Karoliny Stanieczonek, wykładowczyni Akademii Nauk Stosowanych w Raciborzu na kierunku Edukacja Artystyczna. Wystawa prezentuje drobny fragment bogatej i różnorodnej twórczości artystki, która wyraża się poprzez techniki druku wklęsłego (akwaforty, suchoryty), malarstwo, rysunek czy instalacje artystyczne. Dzisiaj zapraszamy Państwa na wystawę kolaży. Kolaże są powiększone, wydrukowane specjalnie na okoliczność naszego dzisiejszego spotkania i ujednolicone estetycznie poprzez ekspozycję w dopasowanych ramach.

Jestem przeciwnikiem koncepcji, że sztuka jest czystą subiektywnością. Sztuka ma coś wspólnego z rozumem, sztuka ma coś wspólnego z poznaniem. Jestem także przeciwnikiem zdania, że o sztuce nie można nic powiedzieć, bo to takie wielkie „sacrum” i każda interpretacja czy opinia narusza artystyczne „sacrum” poprzez „profanum” mowy. W istocie jest zupełnie odwrotnie. Sztuka jest wartością społeczną, sztuka ubogaca ludzką społeczność, a my ludzie komunikujemy o wartościach, posługując się mową. Jeżeli nie mówimy o sztuce, o naszym odbiorze sztuki, to tym samym upośledzamy jej istotę. Pozwólmymy więc sobie na realizację ludzkiej potrzeby nazywania rzeczywistości, mówienia o niej, pozwólmymy sobie na dzielenie się naszym odbiorem sztuki w ramach naszej, akademickiej wspólnoty.

Będę chciał Państwa zachęcić do odwiedzin wystawy, prowokując poprzez podzielenie się moim spojrzeniem na prace dr Karoliny Stanieczonek. Czujcie się Państwo zaprosze-

¹ Artykuł stanowi zapis (z autorskimi poprawkami i niewielkimi skrótami) zaproszenia na wystawę kolaży dr Karoliny Stanieczonek pt. „Dziwny jest ten świat”, którą wygłosił kurator wystawy, dr Zbigniew Wieczorek, podczas sesji plenarnej IV Seminarium pisma *Eunomia* w dniu 13 marca 2026 roku w Akademii Nauk Stosowanych w Raciborzu.

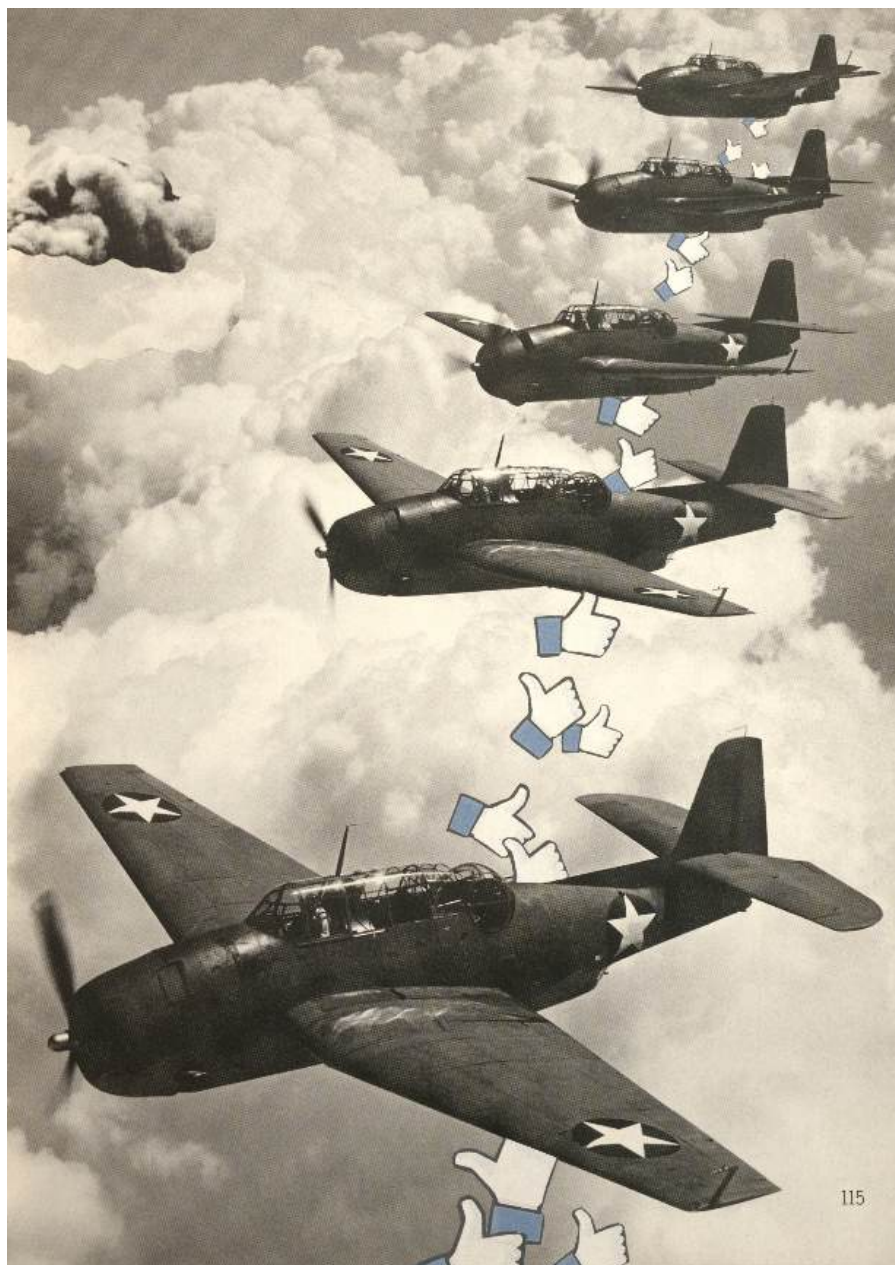
ni do przekroczenia czy zanegowania moich interpretacji. Na tym właśnie, na krytycznej wymianie poglądów, buduje się bowiem wspólnota akademicka.

„Ściemnia się”, kolaż analogowy

Mamy tu do czynienia z urzekającym kolażem pod tytułem „Ściemnia się”. Pragnę nawiązać do wypowiedzi Profesora, Premiera Jerzego Buzka odnośnie do doświadczania „innego świata”. Tak sobie tłumaczę, że kiedyś świat był bardzo bliski, rozumiały i ciepły. Kiedyś świat był malutki, oswojony i nagle przed nami otwiera się ogrom tego niesamowitego uniwersum, które w jakiś sposób jest jednak ciemne także dlatego, że jest niepoznane. Wychodzimy ze świata dziecięcego i musimy dojrzeć, tak jak podkreślano w wielu wystąpieniach podczas dzisiejszego seminarium. Mówiliśmy o tym, że wchodzimy w nieznane, że ilość nowych wyzwań, które przed nami stoją, zdecydowanie różnią się od rzeczywistości do której przywykliśmy. A więc „ściemnia się” i możemy sobie na to patrzeć indywidualnie, intymnie, a jednocześnie zatrzymać się przy myśli o tym nowym świecie, o nowych wyzwaniach, które przed nami.

Cudownością dzieł sztuki jest to, że zmuszają jakby do zatrzymania. Natłok myśli, dźwięków i obrazów, które otaczają nas na co dzień przytłaczają, a dzieło sztuki stoi przed nami i mówi: „Pomyśl, zatrzymaj się, nie spiesz się.” „Masz czas. Zapytaj siebie samego, czego tutaj doświadczasz!”

„Bez komentarza 1”, kolaż analogowy

Następny kolaż pod lekko prowokacyjnym tytułem „Bez komentarza”, ale Państwo być może powoli odczytujecie intencję, że wojny stały się w pewnym sensie „wydarzeniem” w mediach społecznościowych. Banalizacja śmierci, banalizacja percepcji konfliktów współczesnego świata. Ktoś pisze „bombardują Iran”, a ktoś odpowiada: „Ok, super”! Zastępujemy prawdziwą refleksję „twitami”, „lajkami”, „dyslajkami”. Czy w taki sposób powinniśmy się komunikować na tak ważne tematy?

Wystawa „Dziwny jest ten świat” oferuje zwiedzającym trzy kolaże związane z problematyką kobiecą, feministyczną. To tematy szczególnie mi bliskie.

„Po zakończonej pracy włóż majtki”, kolaż analogowy

Pierwszy „feministyczny” kolaż... Niektóre dziewczyny ciężko pracują, niektóre pracują nieco inaczej, jednak wszystkie znajdują się w tym samym świecie. Pojawia się pytanie: „Które z nich potrafią się bardziej śmiać?”

„Bez tytułu 2”, kolaż analogowy

Niektóre dziewczyny są ubrane w wojskowe uniformy, a inne ubierają się zgodnie z rozkazami „dyktatorów” mody. Gdzie w tym wszystkim miejsce dla wolności wyboru? Gdzie wolność?

„Która sztuka najmniej kaloryczna”, kolaż analogowy

W świecie w którym przyszło nam żyć, bo „dziwny jest ten świat”, są ludzie, którzy takich dylematów „kalorycznych” jak dystygowana pani z kolażu Karoliny Stanieczonek nie mają. Mamy tutaj konfrontację dwóch nieprzystających do siebie światów.

Zwróćmy uwagę, że technika tworzenia kolaży przez artystkę jest lekka, minimalistyczna. Prace nie są przeciążone, są krzykiem, wybuchem myśli, wrażliwości i wartości.

„Bez komentarza 4”, kolaż analogowy

Pomyślmy o terażniejszości. Pomyślmy o dzieciach Ukrainy, Palestyny i Iranu którym odebrano dzieciństwo, odebrano życie.

„Golasy na poważnie 3”, kolaż analogowy

„Golasów” było więcej, lecz ze względów obyczajowych nie pokazaliśmy wszystkich... 😊

My, ludzie, wymyślamy potężne technologie, ale czy pamiętamy, że nasze ciała są takie drobne i kruche, jakbyśmy byli nadzy wobec tych technologii. Jest coś niesamowitego w fakcie, iż jako gatunek wymyślamy coś niebywale potężnego, a jako ludzie dalej jesteśmy tacy delikatni, krusi, słabi. Może więc warto czasem przypomnieć sobie o fizyczności, kruchości naszych ciał, aby może z lepszej perspektywy patrzeć na innych, albo lepiej zrozumieć swoją własną sytuację?

„Sarenka”, kolaż analogowy

Dyktatorzy lubią się fotografować ze zwierzętami, ale czy zapytali zwierzęta o zgodę? Oczywiście, w tej pracy znajdziemy pętlę. Widzimy tam znanego powszechnie dyktatora. Dyktator nieżyjący, ale jego duch jakby nie do końca umarły, a sarenka się mocno dziwi, z kim jest na fotografii, bo tego pana już nie ma, a sarenka jest, bo natura ostatecznie przetrzyma ludzkie szaleństwo.

„W objęciach”, kolaż analogowy

Świat jest niebezpieczny, świat jest niebezpiecznym miejscem i może winniśmy sobie odrobinę czułości, współczucia, opiekuńczości? Świat nie jest dla nas generalnie nazbyt bezpiecznym miejscem, bez względu na to, jakie reformy czy innowacje technologiczne wdrożymy. W tym kontekście przypomina mi się słynna myśl Blaise’a Pascala o „trzcinie myślącej”:

„Człowiek jest tylko trzcina, najwęższą w przyrodzie, ale trzcina myślącą. Nie potrzeba, by cały świat uzbroił się, aby go zmiażdżyć: mgła, kropla wody wystarczą, aby go zabić. Ale gdyby nawet wszechświat go zmiażdżył, człowiek byłby i tak czymś szlachet-

niejszym niż to, co go zabija, ponieważ wie, że umiera, i zna przewagę, którą wszechświat ma nad nim. Wszechświat nie wie nic o tym. Cała godność człowieka jest w myśli”².

Warto na koniec raz jeszcze podkreślić zasadę wolności w interpretacji. Chciałem Państwa tylko troszeczkę sprowokować, a przede wszystkim zachęcić do własnych duchowych podróży. Jestem przekonany, że kolaże z wystawy „Dziwny jest ten świat” nie pozostawią nikogo obojętnym. Mam szczególny przywilej cieszyć się nimi od kilku lat i chcę, by na stałe pozostały w moim „prywatnym” artystycznym świecie. Czy będzie to także Państwa świat?

Dane kontaktowe

Zbigniew Wieczorek, zbigniew.wieczorek@akademiarac.edu.pl

² B. Pascal, *Myśli*, fragm. 264, tłum. T. Żeleński (Boy), w nowym układzie według wydania J. Chevaliera, Wydawnictwo Onepress, Gliwice 2019, s. 120.

ROZDZIAŁ I

OPERACJONALIZACJA I EWALUACJA PROCESÓW BADAWCZYCH – B + R + I

Martyna Florkiewicz

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach,
Politechnika Śląska

DEZINFORMACJA W PRZESTRZENI CYFROWEJ I WYKORZYSTANIE SZTUCZNEJ INTELIGENCJI W PROCESIE JEJ WERYFIKACJI

Streszczenie (abstrakt): W dzisiejszych czasach, przez rozwój Internetu i mediów społecznościowych, dezinformacja stała się poważnym problemem, który może wpływać na decyzje ludzi. Celem artykułu jest analiza tego zjawiska oraz przedstawienie projektu aplikacji, która pomaga użytkownikom weryfikować treści publikowane w sieci. W części teoretycznej opisano różnice między misinformacją, dezinformacją a malinformacją oraz techniki manipulacji, takie jak *clickbait* czy *cherry picking*. W części praktycznej przedstawiono prototyp narzędzia, które wykorzystuje język Python, bibliotekę spaCy oraz modele Sentence Transformers. Aplikacja automatycznie analizuje tekst, wyszukuje informacje w Internecie i porównuje je, co pozwala szybciej ocenić, czy dany artykuł jest wiarygodny.

Słowa kluczowe: dezinformacja, fake news, weryfikacja informacji, sztuczna inteligencja, NLP, Python

DISINFORMATION IN THE DIGITAL SPACE AND THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ITS VERIFICATION PROCESS

Abstract: Nowadays, due to the development of the Internet and social media, disinformation has become a serious problem that can influence people's decisions. The aim of the article is to analyze this phenomenon and present a project of an application that helps users verify content published online. The theoretical part describes the differences between misinformation, disinformation and malinformation, as well as manipulation techniques such as *clickbait* or *cherry picking*. The practical part presents a prototype tool that uses the Python language, the spaCy library and Sentence Transformers models. The application automatically analyzes the text, searches for information on the Internet and compares it, which allows for a faster assessment of whether a given article is credible.

Keywords: disinformation, fake news, information verification, artificial intelligence, NLP, Python

Wstęp

Rozwój Internetu i mediów społecznościowych w znaczący sposób wpłynął na pozyskiwanie i rozpowszechnianie przez ludzi informacji. Za pośrednictwem Internetu użytkownicy mają szybki dostęp do informacji z całego świata, co z jednej strony zwiększa dostępność wiedzy, a z drugiej ułatwia szybkie rozpowszechnianie się niezweryfikowanych lub nie-

prawdziwych informacji. Łatwy dostęp zarówno do tworzenia, jak i udostępniania informacji sprzyja szybkiemu szerzeniu się dezinformacji.

Nieprawdziwe informacje mogą wpłynąć na decyzje ludzi, dlatego są szczególnie niebezpieczne, kiedy dotyczą sytuacji kryzysowych, tematów politycznych czy zdrowotnych. Weryfikowanie informacji stało się kluczową potrzebą nie tylko dla pojedynczych ludzi, ale także dla całego społeczeństwa.

Problemem badawczym podjętym w niniejszym artykule jest określenie, czy i w jakim stopniu możliwe jest zautomatyzowane wspieranie procesu wykrywania nieprawdziwych informacji w Internecie. Pomimo istnienia serwisów *fact-checkingowych* oraz inicjatyw edukacyjnych, wiele osób nie dysponuje czasem ani odpowiednimi narzędziami do samodzielnej weryfikacji treści w Internecie.

Celem głównym artykułu jest analiza zjawiska dezinformacji oraz prezentacja koncepcji aplikacji wspierającej użytkowników w procesie weryfikacji informacji publikowanych w Internecie.

1. Charakterystyka zjawiska dezinformacji

W dzisiejszych czasach, kiedy dostęp do informacji jest większy i łatwiejszy niż kiedykolwiek wcześniej, coraz trudniej jest rozróżnić, co jest prawdą, a co fałszem. Zarówno dostęp do przeglądania różnych treści, jak i do ich tworzenia i publikowania jest tak duży, że weryfikacja wiarygodności treści staje się poważnym wyzwaniem. Dezinformacja jest zjawiskiem znanym od dawna, ale to głównie za sprawą rozwoju Internetu i mediów społecznościowych jej skala oraz tempo rozprzestrzeniania stanowią realne zagrożenie dla społeczeństwa.

1.1. Definicja i podział nieprawdziwych informacji:

Według Komisji Europejskiej dezinformacja to „możliwe do zweryfikowania nieprawdziwe lub wprowadzające w błąd informacje, tworzone, przedstawiane i rozpowszechniane w celu uzyskania korzyści gospodarczych lub wprowadzenia w błąd opinii publicznej, które mogą wyrządzić szkodę publiczną”¹. W literaturze przedmiotu można spotkać się z różnymi definicjami, chociaż większość z nich zawiera podobne elementy: intencje nadawcy, fałszywość treści oraz ich negatywny wpływ. Istotne jest jednak precyzyjne rozróżnienie pojęć, które często są mylone. Jak wskazują Karina Stasiuk-Krajewska i Michał Wenzel, należy wyróżnić trzy kategorie:

Misinformacja – nieumyślne udostępnianie fałszywych informacji (np. wynikające z błędu).

Dezinformacja – celowe tworzenie i udostępnianie fałszywych lub zmanipulowanych informacji, które mają na celu oszukanie odbiorców, wyrządzenie szkody lub osiągnięcie korzyści (politycznych, finansowych).

¹ Europejski Trybunał Obrachunkowy, Dezinformacja: wspólne wyzwanie UE (Sprawozdanie specjalne nr 09/2021), Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2021, s. 8-11.

Malinformacja – sytuacja, gdy prywatne, prawdziwe informacje są przenoszone do sfery publicznej i udostępniane w celu wyrządzenia szkody (np. mowa nienawiści)².

1.2 Techniki manipulacji i mechanizmy psychologiczne

Twórcy dezinformacji wykorzystują szereg technik mających na celu wpłynięcie na odbiorcę. Zestaw takich technik został opracowany przez Naukową i Akademicką Sieć Komputerową (NASK)³. Do najczęściej stosowanych w środowisku internetowym należą:

- **Clickbait** – sensacyjny lub emocjonalny nagłówek, który nie odpowiada treści, a służy przyciągnięciu uwagi.
- **Język emocjonalny** – sformułowania wywołujące silne emocje, co utrudnia racjonalną ocenę.
- **Podszywanie się** – wykorzystanie wizerunku znanej osoby lub instytucji do uwiarygodnienia fałszu.
- **Cherry picking** – wybór tylko tych informacji, które pasują do tezy, z pominięciem kontekstu.
- **Fałszywa przyczyna** – sugerowanie nieuzasadnionego związku przyczynowo-skutkowego.
- **Dowód anegdotyczny** – powoływanie się na pojedyncze doświadczenia w celu podważenia danych ogólnych.
- **Deepfake** – materiał audio lub wideo wygenerowany przez sztuczną inteligencję.
- **Cheapfake** – manipulowanie materiałem audiowizualnym.

Dezinformacja nie jest zjawiskiem chaotycznym – twórcy fałszywych treści bardzo często wykorzystują mechanizmy psychologiczne. Jak zauważa Krzysztof Kaczmarek, naturalne środowisko działań dezinformacyjnych to chaos informacyjny i emocjonalny charakter przekazów medialnych⁴. Media społecznościowe sprzyjają temu zjawisku poprzez algorytmy promujące kontrowersyjne treści oraz tworzenie tzw. baniek filtrujących, w których użytkownik otrzymuje jedynie informacje zgodne z jego przekonaniami.

2. Metody weryfikacji informacji i rola technologii

Weryfikacja informacji (ang. *fact-checking*) to proces, którego celem jest sprawdzenie prawdziwości twierdzeń zawartych w przekazach medialnych. W obliczu rosnącej fali dezinformacji, metody weryfikacji ewoluują, przechodząc od analizy w pełni manualnej do rozwiązań wspieranych przez zaawansowane algorytmy.

² K. Stasiuk-Krajewska, T. Wenzel, *Dezinformacja w czasach kryzysu*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2024, s. 5.

³ NASK, *Dezinformacja – informacje i przeciwdziałanie*, <https://www.nask.pl/dezinfo> [dostęp: 30.04.2025].

⁴ K. Kaczmarek K., *Konsekwencje dezinformacji: przegląd wybranych narzędzi i technik manipulacji*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2024, nr 2, s. 15.

2.1. Od metod ręcznych do automatyzacji

Tradycyjny *fact-checking* opiera się na pracy ekspertów i dziennikarzy. Wykorzystują oni metody ręczne, polegające na:

- Analizie źródła (sprawdzenie wiarygodności domeny, autora, daty publikacji).
- Weryfikacji u źródła pierwotnego (dotarcie do oryginalnych dokumentów, nagrań lub danych statystycznych).
- Analizie logiczno-semantycznej (poszukiwanie wewnętrznych sprzeczności w tekście).

Przykładem takich działań są organizacje takie jak polski Demagog czy międzynarodowe agencje prasowe. Choć metody te charakteryzują się najwyższą precyzją i uwzględniają kontekst kulturowy, to napotykać na barierę skalowalności. Weryfikacja pojedynczego artykułu może zająć człowiekowi od kilkunastu minut do kilku godzin. W obliczu tysięcy treści generowanych każdego dnia w mediach społecznościowych, weryfikacja manualna staje się niewystarczająca. Odpowiedzią na to wyzwanie jest automatyzacja procesu. Jak zauważają Marek Troszyński i Aleksander Wawer, rozwiązaniem jest połączenie jakościowego kodowania z narzędziami udostępnionymi przez lingwistykę komputerową⁵.

2.2. Zastosowanie Przetwarzania Języka Naturalnego (NLP)

Podstawą automatycznej analizy treści jest dziedzina sztucznej inteligencji zwana Przetwarzaniem Języka Naturalnego (NLP – Natural Language Processing). Umożliwia ona systemom informatycznym nie tylko odczytywanie tekstu, ale także jego „zrozumienie” na poziomie strukturalnym. W kontekście walki z dezinformacją kluczowe są następujące procesy NLP:

- Tokenizacja i lematyzacja: Procesy te polegają na podziale tekstu na mniejsze jednostki i sprowadzaniu słów do ich formy podstawowej. W języku polskim, który charakteryzuje się skomplikowaną fleksją, jest to niezbędne, aby algorytm zrozumiał, że różne formy tego samego słowa dotyczą jednego pojęcia.
- Rozpoznawanie Nazwanych Encji (NER – Named Entity Recognition): Algorytmy potrafią automatycznie wyłowić z tekstu kluczowe informacje, takie jak nazwiska osób publicznych, nazwy organizacji, lokalizacje geograficzne czy daty. Pozwala to na zamianę nieustrukturyzowanego tekstu w zbiór faktów, które można łatwiej zweryfikować w zewnętrznych bazach danych.

2.3. Analiza semantyczna i modele sztucznej inteligencji

Tradycyjne wyszukiwarki internetowe działają głównie w oparciu o słowa kluczowe. Jest to podejście niewystarczające w walce z dezinformacją, ponieważ twórcy fake newsów często używają synonimów lub manipulują szykiem zdań. Rozwiązaniem tego problemu są nowoczesne modele uczenia maszynowego, takie jak Sentence Transformers.

⁵ M. Troszyński, A. Wawer, *Czy komputer rozpozna hejtera? Wykorzystanie uczenia maszynowego (ML) w jakościowej analizie danych*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 2017, t. 13, nr 2, s. 62-80.

Technologia ta pozwala na analizę semantyczną, czyli badanie znaczenia tekstu. Modele te przekształcają całe zdania w wektory liczbowe w wielowymiarowej przestrzeni. Działa to na zasadzie porównywania „odległości” między znaczeniami. Jeśli teza zawarta w badanym artykule jest semantycznie bliska informacjom pochodzącym z wiarygodnych źródeł, wektory te będą znajdować się blisko siebie, nawet jeśli użyto zupełnie innych słów.

Połączenie analizy semantycznej z mechanizmami wyszukiwania informacji (np. poprzez API wyszukiwarek) pozwala na stworzenie narzędzi, które pełnią rolę „cyfrowego asystenta”. System taki może w czasie rzeczywistym przeszukiwać Internet, porównywać fakty i wskazywać użytkownikowi potencjalne manipulacje, znacznie przyspieszając proces weryfikacji.

3. Projekt i implementacja systemu wspomagającego weryfikację informacji – studium przypadków

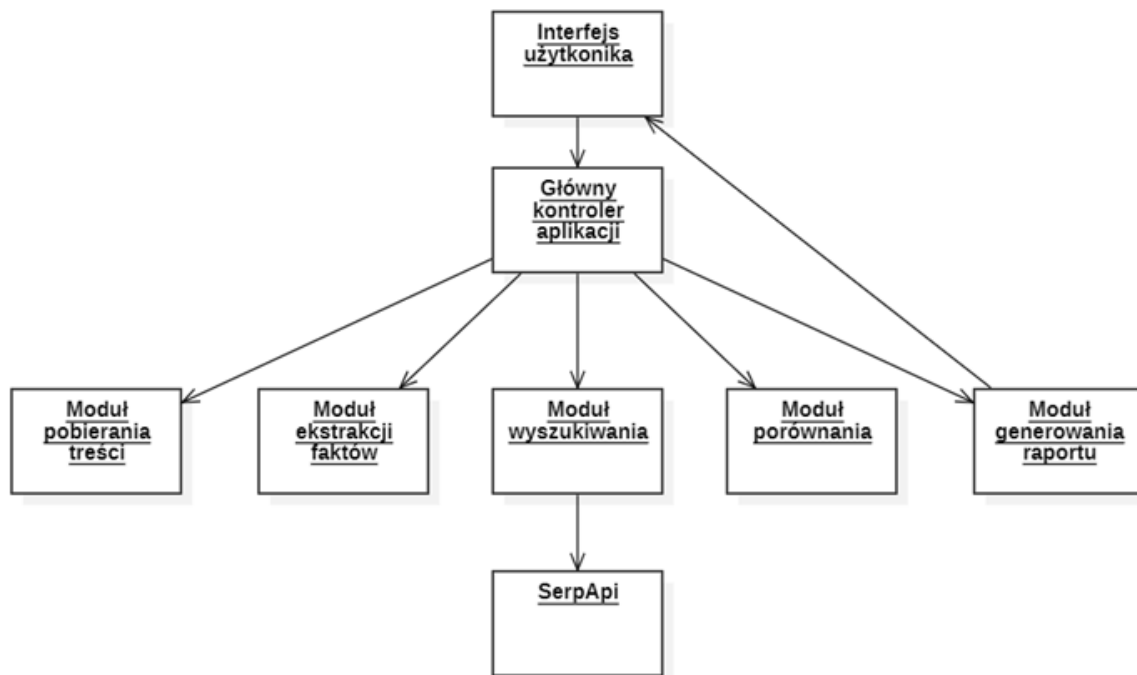
W celu weryfikacji teoretycznych założeń dotyczących możliwości automatyzacji *fact-checkingu*, opracowano projekt i zaimplementowano prototyp systemu informatycznego. Głównym założeniem było stworzenie narzędzia, które w czasie rzeczywistym analizuje treść artykułu i konfrontuje ją z dostępnymi w sieci źródłami, pełniąc rolę asystenta użytkownika.

3.1. Architektura i środowisko technologiczne

System został zaprojektowany w architekturze klient-serwer. Warstwa logiczna (*backend*) odpowiada za przetwarzanie danych, natomiast warstwa prezentacji (*frontend*) umożliwia interakcję z użytkownikiem poprzez przeglądarkę internetową. Do realizacji projektu wybrano język Python, ze względu na dostępność zaawansowanych bibliotek wspierających sztuczną inteligencję. Jako szkielet aplikacji wykorzystano *framework* Flask. Jest to rozwiązanie lekkie i elastyczne, które nie narzuca sztywnej struktury, co pozwala na łatwe prototypowanie rozwiązań badawczych. Flask odpowiada za *routing* (kierowanie ruchem w aplikacji) oraz komunikację między interfejsem a silnikiem analitycznym.

W warstwie przetwarzania danych zaimplementowano następujące technologie:

- spaCy: Biblioteka ta służy do wstępnej obróbki tekstu. Odpowiada za tokenizację oraz rozpoznawanie jednostek nazwanych w języku polskim.
- Sentence Transformers: Wykorzystany do tworzenia reprezentacji wektorowej zdań i obliczania podobieństwa semantycznego.
- SerpApi: Interfejs programistyczny umożliwiający pobieranie wyników wyszukiwania z Google w czasie rzeczywistym, co zapewnia dostęp do aktualnych informacji.
- BeautifulSoup 4: Biblioteka służąca do tzw. *web scrapingu*, czyli pobierania i oczyszczania treści ze stron internetowych (usuwanie reklam, skryptów i elementów nawigacyjnych).

Rysunek 1. Schemat architektury logicznej systemu

Źródło: Opracowanie własne

3.2. Algorytm przetwarzania danych

Działanie prototypu opiera się na sekwencyjnym przetwarzaniu informacji. Proces ten został zautomatyzowany i przebiega w kilku etapach, niewidocznych dla użytkownika końcowego.

Etap 1: Ekstrakcja i czyszczenie danych – Proces rozpoczyna się od wprowadzenia przez użytkownika adresu URL artykułu. System pobiera kod źródłowy strony, a następnie separuje właściwą treść artykułu od elementów technicznych strony.

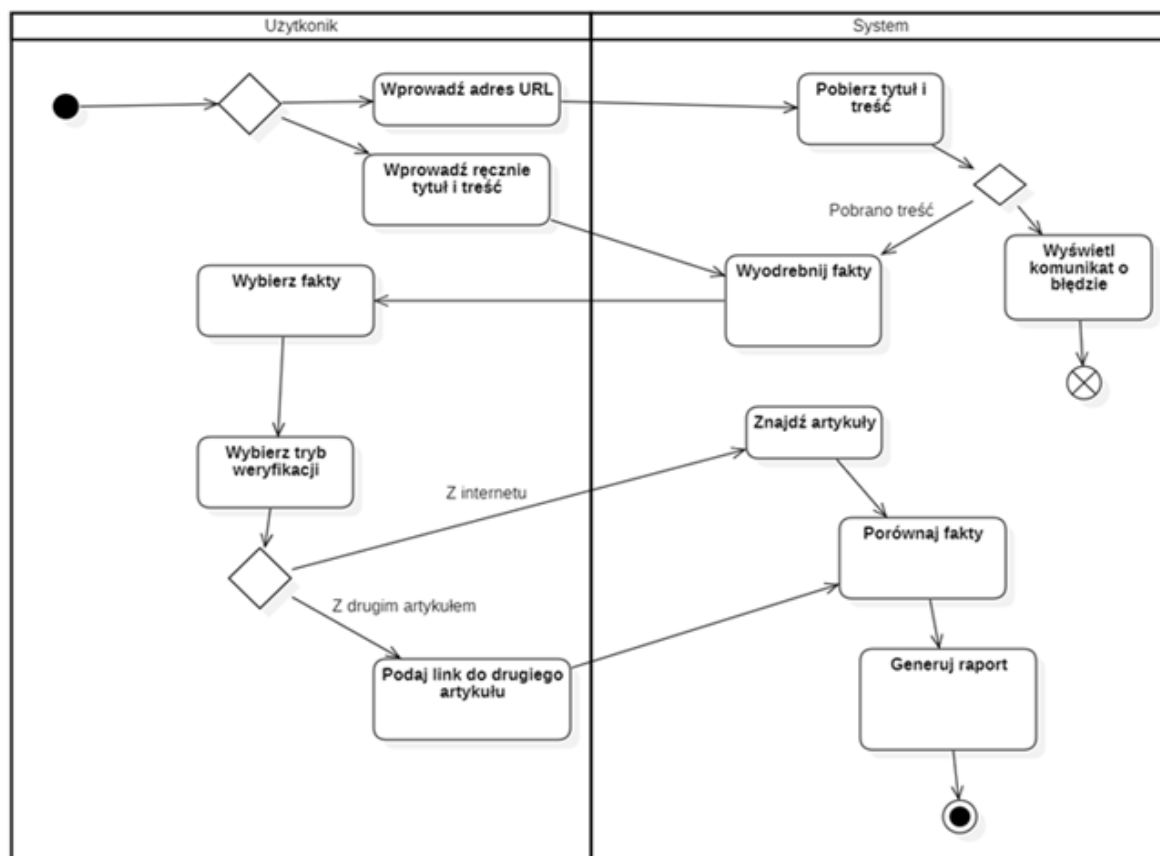
Etap 2: Analiza lingwistyczna (NLP) – Oczyszczony tekst trafia do modułu NLP. Przy użyciu biblioteki spaCy tekst jest dzielony na zdania. Algorytm identyfikuje w nich kluczowe podmioty (osoby, organizacje, kraje) oraz orzeczenia. Na tym etapie system dokonuje również wstępnej selekcji, odróżniając zdania zawierające fakty (weryfikowalne) od zdań będących opiniami autora.

Etap 3: Wyszukiwanie kontekstowe – Dla każdego wyodrębnionego twierdzenia system generuje zapytanie do wyszukiwarki. Dzięki integracji z API aplikacja pobiera listę artykułów powiązanych tematycznie z wiarygodnych domen.

Etap 4: Weryfikacja semantyczna – Pobrane fragmenty tekstów są porównywane z twierdzeniem z badanego artykułu. W tym celu model Sentence Transformers zamienia oba teksty na wektory liczbowe. Następnie obliczane jest podobieństwo.

- Wartość bliska 1 oznacza, że znalezione źródła potwierdzają tezę.

- Wartość niska lub ujemna sugeruje sprzeczność lub brak potwierdzenia w dostępnych źródłach.

Rysunek 2. Diagram sekwencji procesu weryfikacji

Źródło: Opracowanie własne

3.3. Prezentacja wyników

Ostatnim etapem jest agregacja wyników i ich prezentacja. System nie podejmuje ostatecznej decyzji za człowieka, lecz dostarcza mu dowodów. W interfejsie użytkownika wyświetlany jest raport zawierający listę przeanalizowanych tez wraz z linkami do źródeł, które je potwierdzają lub podważają. Pozwala to użytkownikowi na szybką ocenę wiarygodności materiału bez konieczności ręcznego przeszukiwania wielu stron.

Podsumowanie

Zrealizowana analiza teoretyczna oraz prace badawcze nad prototypem systemu weryfikacyjnego pozwoliły na realizację głównego celu artykułu, jakim była ocena możliwości wykorzystania technologii informatycznych w walce z dezinformacją.

Przeprowadzona charakterystyka zjawiska wykazała, że współczesna dezinformacja nie jest przypadkowym błędem, lecz zorganizowanym działaniem wykorzystującym mechanizmy psychologiczne (np. błędy poznawcze) oraz technologiczne (algorytmy mediów społecznościowych). Zrozumienie różnic między misinformacją a dezinformacją jest klu-

czowe dla doboru odpowiednich metod przeciwdziałania. Jak wykazano, metody ręczne, choć precyzyjne są niewystarczające w obliczu skali problemu, co rodzi konieczność wdrażania rozwiązań zautomatyzowanych.

Studium przypadku, polegające na opracowaniu modelu systemu opartego na języku Python i metodach Przetwarzania Języka Naturalnego (NLP), doprowadziło do sformułowania następujących wniosków:

1. **Możliwość automatyzacji:** Wykorzystanie bibliotek takich jak spaCy oraz modeli Sentence Transformers pozwala na skuteczne wyodrębnianie faktów z tekstu i ich automatyczne porównywanie z zewnętrznymi bazami wiedzy.
2. **Skuteczność weryfikacji:** Zastosowane algorytmy wykazują wysoką skuteczność w weryfikacji danych twardych (liczby, daty, nazwiska). System poprawnie identyfikuje sprzeczności między badanym artykułem a źródłami referencyjnymi.
3. **Ograniczenia technologii:** Modele sztucznej inteligencji wciąż napotykają trudności w interpretacji kontekstu kulturowego, ironii oraz tekstów publicystycznych, gdzie granica między faktem a opinią jest nieostra.
4. **Rola człowieka:** Technologia nie może w pełni zastąpić krytycznego myślenia użytkownika. Zaprojektowane narzędzie pełni rolę „inteligentnego asystenta”, który przyspiesza proces docierania do źródeł, ale ostateczna ocena wiarygodności musi pozostać po stronie człowieka.

Podsumowując, integracja narzędzi informatycznych z wiedzą o mechanizmach dezinformacji stanowi obiecujący kierunek rozwoju systemów bezpieczeństwa informacyjnego. Dalsze prace powinny koncentrować się na udoskonalaniu modeli semantycznych oraz rozszerzaniu analizy o materiały wizualne (wykrywanie *deepfake*), które stanowią coraz większe zagrożenie w przestrzeni cyfrowej.

Bibliografia

1. Europejski Trybunał Obrachunkowy. Dezinformacja: wspólne wyzwanie UE (Sprawozdanie specjalne nr 09/2021), Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2021, s. 8-11.
2. Kaczmarek K., *Konsekwencje dezinformacji: przegląd wybranych narzędzi i technik manipulacji*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2024, nr 2.
3. NASK, Dezinformacja – informacje i przeciwdziałanie, <https://www.nask.pl/dezinfo> [dostęp: 30.04.2025].
4. Stasiuk-Krajewska K., Wenzel T., *Dezinformacja w czasach kryzysu*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2024.
5. Troszyński M., Wawer, A., *Czy komputer rozpozna hejtera? Wykorzystanie uczenia maszynowego (ML) w jakościowej analizie danych*, „Przegląd Socjologii Jakościowej” 2017, t. 13, nr 2.

Dane kontaktowe

Martyna Florkiewicz, mf319892@student.polsl.pl

Maciej Kołakowski

Politechnika Śląska

ANALIZA RODZAJÓW NAPĘDÓW STOSOWANYCH W SZYBOWCACH

Streszczenie (abstrakt): Szybownictwo jest miejscem spotkania ludzkiej myśli technologicznej i sił natury. Wiedza o meteorologii połączona z niezwykle efektywnymi konstrukcjami szybowców pozwala na pokonywanie wielkich odległości bez użycia jakiegokolwiek paliwa. Niestety brak silnika wiąże się z ograniczeniami, dlatego współcześnie coraz więcej szybowców posiada składane zespoły napędowe umożliwiające bezpieczny powrót do domu w przypadku braku odpowiednich warunków do lotu, a w niektórych przypadkach nawet samodzielny start. To opracowanie ma na celu omówienie rodzajów i zastosowań napędów stosowanych w szybowcach, a także porównanie rozwiązań aktualnie obecnych na rynku komercyjnym.

Słowa kluczowe: transport, szybowiec, napędy

ANALYSIS OF THE PROPULSION SYSTEMS USED IN GLIDERS

Abstract: Gliding represents the intersection of human ingenuity and the forces of nature. A profound understanding of meteorology, combined with exceptionally efficient glider designs, enables the crossing of vast distances without the use of any fuel. However, the absence of an engine entails certain limitations; consequently, an increasing number of modern gliders are equipped with retractable propulsion systems. These systems facilitate a safe return home when soaring conditions deteriorate and, in some instances, even allow for self-launching capabilities. This paper aims to discuss the various types and applications of glider propulsion systems, while providing a comparison of the solutions currently available on the commercial market.

Keywords: transport, glider, propulsion

Wstęp

Historyk szybownictwa Andrzej Glass w jednej ze swoich książek napisał, że szybowiec to „załogowy statek powietrzny cięższy od powietrza, bez napędu, o stałych powierzchniach nośnych (stałopłat), którego siła nośna powstaje w wyniku jego ruchu względem powietrza”¹. Załącznik do Rozporządzenia Komisji Europejskiej określa szybowiec jako „statek powietrzny cięższy od powietrza utrzymujący się w locie w wyniku oddziaływania powietrza na stałe powierzchnie nośne, którego lot swobodny nie jest zależny od silnika”². Mimo

¹ A. Glass, *Szybowce historia rozwoju*, Wydawnictwo SCG, Bielsko-Biała – Warszawa 2016, s. 12.

² Załącznik I do Rozporządzenia Komisji (UE) NR 1178/2011 z dnia 3 listopada 2011, Podczęść A, FCL.010, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:02011R1178-20250804#anx_I [dostęp: 22.01.2026].

tych definicji, podkreślających brak silnika, to coraz więcej współczesnych szybowców wyczynowych wyposażana jest w dodatkowe zespoły napędowe, a ich implementacja jest kluczowa dla podniesienia wygody i bezpieczeństwa wykonywania lotów.

Historia rozwoju szybowców

Pierwsze zapisane rozważania nad lotem szybowców przypisuje się Leonardowi da Vinci, który zostawił po sobie wiele rysunków konstrukcji latających przypominających szybowce. Pierwszy szybowiec, który wykonał lot, został skonstruowany przez angielskiego inżyniera George'a Cayleya w 1849 roku. Pod koniec XIX wieku w wielu miejscach na świecie ludzie zaczęli eksperymentować i budować swoje własne konstrukcje latające. W Polsce w 1986 roku Czesław Tański wykonał szereg krótkich lotów na skonstruowanej przez siebie „lotni”³.

Za „ojca szybownictwa” na świecie uznaje się Niemca Otto Lilienthala. Na podstawie swoich doświadczeń napisał książkę „Lot ptaka jako podstawa sztuki latania”, zbudował własną lotnię, na której w latach 1891-1896 wykonał szereg lotów. Jego praca zainspirowała między innymi braci Orville'a i Wilburga Wright, których konstrukcje uważa się za pierwsze szybowce wyposażone we wszystkie elementy potrzebne do poprawnego lotu, takie jak układ sterowania czy podwozie.

Rozwój szybownictwa na większą skalę rozpoczął się około 1920 roku, kiedy po I wojnie światowej dostrzeżono w szybownictwie tanią i skuteczną metodę szkolenia pilotów, w tym przyszłych pilotów wojskowych. Dodatkowo zakaz budowy samolotów wydany dla Niemców skłonił konstruktorów lotniczych do rozpoczęcia prac na szybowcami. Lata 20. i 30. XX wieku były okresem szybkiego rozwoju konstrukcji, odkrywaniem nowych metod lotu szybowcowego oraz, co za tym idzie, ustanawiania nowych rekordów lotu.

Wybuch II wojny światowej spowodował militaryzację szybownictwa w wielu krajach. W tym okresie rozwinęły się konstrukcje szybowców transportowo-desantowych, rozpoczęły się masowe podstawowe szkolenia szybowcowe w Niemczech i Stanach Zjednoczonych, a działalność sportowa była niewielka. Szybowce niemieckie, pozostałe po 1945 roku, pozwoliły na szybkie wskrzeszenie szybownictwa w Europie, jednak zniszczenia powojenne nie pozwalały na rozwój techniki. Potrzebny był czas, aby wrócić do stanu sprzed II wojny światowej.

W latach 50. XX wieku popularność zyskały przeloty szybowcowe oraz zawody takie jak szybowcowe mistrzostwa świata organizowane regularnie od 1948 roku. Rozwój techniki lotniczej – na przykład zastosowanie profili laminarnych oraz materiałów kompozytowych – umożliwił znaczny wzrost osiągnięć szybowców. W Polsce w latach 1948-1999 w Bielsku-Białej działały Szybowcowe Zakłady Doświadczalne, jeden z największych

³ Od nazwy jego wynalazku wzięła się nazwa, określająca współcześnie urządzenia latające o konstrukcji skrzydła posiadającej wewnętrzne elementy usztywniające i rozpięte na nich powierzchnie nośne, umożliwiające start z nóg.

producentów szybowców na świecie, w czasach konstrukcji drewnianych produkujący najlepsze szybowce na świecie.

Obecnie prym w dziedzinie rozwoju konstrukcji szybowcowych wiodą przede wszystkim Niemcy oraz RPA. Polska również ma duży wkład w światowe szybownictwo współcześnie głównie przez szybowiec Diana 2, od 2006 roku będący najlepszym szybowcem w klasie 15 m. Współczesne konstrukcje szybowcowe oraz rozwój meteorologii lotniczej umożliwiają wykonywanie lotów na odległości przekraczające 3000 km i na wysokościach przekraczających 20 km.

Za pierwszy szybowiec, do którego zamontowano zespół napędowy, można uznać samolot braci Wright, których sławna konstrukcja była w zasadzie szybowcem z zamontowanym silnikiem. Koncepcja motoszybowca rozwijała się równolegle do szybowców, jednak przypominały one raczej małe samoloty z długimi skrzydłami i niekoniecznie sprawdzały się w lotach czysto szybowcowych. Już przed II wojną światową dostrzeżono potencjał motoszybowca w szkoleniu i innych aspektach sportu lotniczego. Między innymi w listopadzie 1945 roku Departament Lotnictwa Cywilnego Ministerstwa Komunikacji rozpiisał konkursu na projekt motoszybowca do szkolenia pilotów szybowcowych na samoloty, jak również do treningu i uprawiania sportu lotniczego na ekonomicznie tanim w eksploatacji sprzęcie. W latach 70., dzięki rozwojowi techniki i miniaturyzacji silników, pojawiły się pierwsze seryjnie produkowane szybowce wyczynowe wyposażone w składane zespoły napędowe takie jak PIK-20E⁴. Była to duża zmiana, umożliwiło to montaż wspomagającego silnika bez potrzeby poświęcania osiągnięć szybowcowych. Od tego momentu nastąpił gwałtowny rozwój i popularyzacja silników w zwykłych szybowcach. W dniu dzisiejszym w nowych szybowcach chowana jednostka napędowa jest w zasadzie standardem.

Po co silnik w szybowcu?

Napędy stosowane w szybowcach co do zastosowania dzielą się na 2 kategorie:

- silniki dolotowe (ang. *sustainer engine*),
- silniki startowe (ang. *self-launch engine*).

Szybowce podczas długotrwałego lotu polegają na pionowych ruchach powietrza występujących naturalnie w atmosferze, jednak pojawiają się one tylko w określonych okolicznościach, a ich wykorzystanie jest mocno zależne od umiejętności pilota. W związku z tym nie zawsze umożliwiają one powrót z przelotu szybowcowego, co wiąże się z procedurą lądowania w terenie przygodnym. Choć jest to standardowa procedura w lataniu szybowcowym, to niestety niesie ze sobą ryzyko uszkodzenia szybowca oraz urazu pilota w przypadku nieudanego lądowania lub wyboru nieodpowiedniego miejsca. Dodatkowo każde takie lądowanie poza lotniskiem wiąże ze sobą problem logistyczny w postaci zwiezienia szybowca z miejsca przygodnego lądowania. W takich przypadkach przydatne są silniki dolotowe, które zapewniają ciąg odpowiedni do pozostania w powietrzu oraz wzno-

⁴ A. Glass, *Szybowce historia...*, *op.cit.*, s. 250.

szenia w niewielkim zakresie, co pozwala uniknąć lądowania w terenie przygodnym i związanych z tym problemów.

Ponadto szybowce, jako statki powietrzne nieposiadające silnika, potrzebują, żeby dostarczyć im początkową energię, dopiero wtedy mogą samodzielnie kontynuować lot. Do najczęściej stosowanych rodzajów startów zalicza się:

- Hol za samolotem – najczęściej stosowana metoda startu, polega na starcie szybowca, ciągniętego na linie za samolotem, a po nabraniu odpowiedniej wysokości pilot szybowca wyczepia linę i kontynuuje lot samodzielnie,
- Start za wyciągarką – polega na wyciągnięciu szybowca przez wyciągarkę, czyli naziemne urządzenie, zwijające linę ciągnącą szybowiec w taki sposób, by mógł wznieść się w tym czasie na jak największą wysokość.

Szybowce z silnikami startowymi mogą ominąć ten problem i są całkowicie niezależne od zewnętrznych urządzeń wynoszących.

Różnice między samolotem, szybowcem a motoszybowcem

Załącznik do Rozporządzenia Komisji (UE) NR 1178/2011 z dnia 3 listopada 2011 r. I, punkt FCL.010 określa następujące definicje:

- „ >Samolot< oznacza stałopłat o napędzie silnikowym, cięższy od powietrza, wytwarzający siłę nośną głównie w wyniku oddziaływania powietrza na skrzydła”⁵.
- „ >Szybowiec< oznacza statek powietrzny cięższy od powietrza utrzymujący się w locie w wyniku oddziaływania powietrza na stałe powierzchnie nośne, którego lot swobodny nie jest zależny od silnika”⁶.
- „ >Szybowiec z napędem< oznacza statek powietrzny wyposażony w jeden lub więcej silników, który po wyłączeniu silników posiada właściwości szybowca”⁷.
- „ >Motoszybowiec turystyczny (TMG – Touring Motor Glider)< oznacza określoną klasę szybowca z integralnie zabudowanym silnikiem niechowanym w locie oraz niechowanym w locie śmigłem. Musi być zdolny do wykonania startu i wznoszenia przy użyciu własnego napędu zgodnie z instrukcją użytkownika w locie”⁸.

Mimo że definicja szybowca określa go jako statek powietrzny bez napędu wykorzystujący lot ślizgowy oraz prądy wznoszące w celu kontynuowania lotu, to coraz więcej współczesnych szybowców wyczynowych wyposażana jest dodatkowo zespoły napędowe.

⁵ Załącznik I do Rozporządzenia Komisji (UE) NR 1178/2011 z dnia 3 listopada 2011, Podczęść A, FCL.010, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:02011R1178-20250804#anx_I [dostęp: 22.01.2026].

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

Montowane są w nich chowane zespoły napędowe, umożliwiające podtrzymanie lotu w przypadku braku prądów wznoszących. Niektóre szybowce z napędem są zdolne do samodzielnego startu bez zewnętrznej pomocy.

Rys. 1. Szybowiec Ventus 2cxM z wysuniętym silnikiem startowym

Źródło: https://www.schempp-hirth.com/fileadmin/schempp-hirth/Resources/Images/content/Slider_1600x450/Ventus2/Ventus-2cxm-jetphotos.net-id-6631956.png
[dostęp: 20.12.2025]

Rys. 2. Polski szybowiec Diana 2 z silnikiem FES

Źródło: https://static.wixstatic.com/media/770847_8999c0817bcf474da28a6b6cf5aa08c1~mv2.jpg/v1/fill/w_1304,h_634,al_b,q_85,enc_avif,quality_auto/770847_8999c0817bcf474da28a6b6cf5aa08c1~mv2.jpg [dostęp: 26.12.2025]

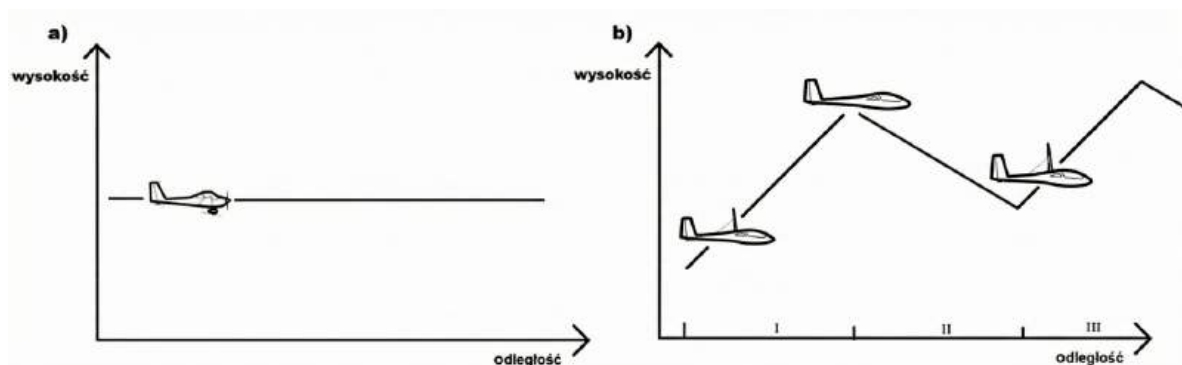
Motoszybowce to konstrukcje przypominające szybowce, jednak posiadające zabudowany na stałe silnik umożliwiający samodzielny lot na każdym etapie.

Rys. 3. Motoszybowiec H-36 Dimona

Źródło: <https://www.planespotters.net/photo/1820322/d-khir-private-hoffmann-h-36-dimona>
[dostęp: 20.12.2025]

Główną różnicą między szybowcami z napędem, a motoszybowcami jest specyfika lotu z użyciem silnika. Motoszybowce są konstruowane z myślą o jednostajnym locie z włączonym silnikiem, przy stałych parametrach lotu, przypominającym lot samolotem (rys. 4. a). Szybowce z napędem z kolei projektowane są z myślą o locie ślizgowym, a silnik pełni formę urządzenia dodatkowego, umożliwiającego powrót na lotnisko w przypadku, gdy standardowa metoda lotu zawiodła, dlatego silnik w takim statku powietrznym nie jest przystosowany ani nie posiada zapasu paliwa umożliwiającego długotrwały lot na stałej wysokości. Lot na silniku szybowcem z napędem polega na nabraniu wysokości z użyciem silnika, następnie schowanie go i kontynuowanie lotu ślizgowego (rys. 4. b). Skutkuje to lotem o profilu piłokształtnym.

Rys. 4. Charakterystyka lotu: a) motoszybowca, b) szybowca z napędem (I, III – faza wznoszenia, II – faza lotu ślizgowego)

Źródło: Opracowanie własne

W praktyce często te konstrukcje są do siebie bardzo zbliżone, a różnice w klasyfikacji wynikają z procesu certyfikacji statku powietrznego, a niekoniecznie znaczących różnic konstrukcyjnych.

Rodzaje napędów stosowanych w szybowcach

W szybowcach stosuje się współcześnie 3 rodzaje napędów chowanych:

- Silniki tłokowe – najczęściej dwusuwowe dwucylindrowe rzędowe lub w układzie Wankla, chłodzone powietrzem, współcześnie wyposażane w elektryczny rozrusznik, choć historycznie stosowane były silniki wymagające rozruchu poprzez wiatrakowanie śmigła.
- Silniki elektryczne trójfazowe, występują:
 - w układzie na chowanym ramieniu za kabiną pilota, jak silniki spalinowe,
 - FES (Front Electric Sustainer) – montowane w dziobie, ze śmigłem z łopatkami składanymi wzdłuż kadłuba.

- Silniki odrzutowe – najbardziej kompaktowe w porównaniu z pozostałymi, co umożliwia wstawianie ich *retrofitting*⁹ w szybowcach starszej konstrukcji, nieprojektowanych z myślą o napędzie.

Tab. 1. Ogólne cechy rodzajów silników szybowcowych

	Zalety	Wady
Spalinowe	Najdłuższy łączny czas pracy, Duża gęstość energii w paliwie,	Skomplikowane przeglądy, Wymaga zewnętrznego rozrusznika, Ryzyko nieuruchomienia, Potencjalne odczuwanie zapachu paliwa
Elektryczne	Niewielkie rozmiary i masa samego silnika, Silnik samowzbudny, Prawie pewne uruchomienie, Uruchomienie silnika szybkie lub prawie natychmiastowe (FES), Nie wymaga skomplikowanych przeglądów, Czystość pracy, Stosunkowo cicha praca	Mała gęstość energii w akumulatorach, Stosunkowo krótki czas pracy
Odrzutowe	Niewielkie rozmiary	Głośna praca, Długi czas uruchomienia, Gorące gazy wylotowe stwarzają zagrożenie dla usterzenia, Potencjalne odczuwanie zapachu paliwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie źródeł wymienionych w bibliografii

Porównanie różnych napędów na przykładzie szybowców AS 33, JS-3 i Ventus 3

Aby porównanie było jak najbardziej miarodajne, dotyczy ono trzech najpopularniejszych współcześnie szybowców klasy 18 m: Jonker JS-3, Alexander Schleicher AS 33 i Schempp-Hirth Ventus 3. Są to konkurencyjne względem siebie szybowce o bardzo zbliżonych osiągnięciach, co zostało wielokrotnie dowiedzione na zawodach szybowcowych najwyższych rang¹⁰. W związku z tym wynikające z tego różnice są w dużym stopniu zmini-

⁹ *Retrofitting* (pol. modernizacja) – polega na dodaniu nowych, nowoczesnych elementów do istniejącego już systemu.

¹⁰ Między innymi 38. Szybowcowe Mistrzostwa Świata FAI w klasie 18m, Uvalde, USA 2024, https://www.soaringspot.com/en_gb/38th-fai-world-gliding-championship-uvalde-garner-field-2024/results/18-meter/task-12-on-2024-08-30/total [dostęp: 24.01.2025]; 23. Szybowcowe Mistrzostwa Europy FAI,

malizowane, a różnice w osiąгах napędów będą wynikały faktycznie z różnic samych zespołów napędowych.

Tab. 2. Porównanie osiągow w locie szybowców AS 33, JS-3 i Ventus 3

Model	JS-3	AS 33	Ventus 3
Producent	Jonker Sailplanes GmbH	Alexander Schleicher FLugzeugbau GmbH	Schempp-Hirth Flugzeugbau GmbH
Rozpiętość skrzydeł	18 m	18 m	18m
Powierzchnia skrzydeł	9.95 m ²	10 m ²	10.84 m ²
Wydłużenie	32.8	32.4	29.9
MTOW	600 kg	600 kg	600 kg
Masa własna	350 kg	300 kg	310 kg
Maksymalna doskonałość	57:1	56:1	55:1
Opadanie minimalne	0.48 m/s	0.44 m/s	0.51 m/s
Maksymalne obciążenie powierzchni	60 kg/m ²	60 kg/m ²	56 kg/m ²
V_A	195 km/h	200 km/h	180 km/h
V_{NE}	270 km/h	270 km/h	285 km/h
V_S	88 km/h	79 km/h	77 km/h

Źródło: Opracowanie własne na podstawie źródeł wymienionych w bibliografii

Tab. 3. Porównanie osiągnięć systemów napędowych w wybranych szybowcach

Typ szybowca	JS-MD 3 RES	JS-MD 3	AS 33 Es	AS 33 Me	Ventus 3T	Ventus 3M	Ventus 3E
Rodzaj napędu	Elektryczny synchroniczny trójfazowy	Odrzutowy	Spalinowy dwucylindrowy dwusuwowy	Elektryczny synchroniczny trójfazowy	Spalinowy dwucylindrowy dwusuwowy	Spalinowy dwucylindrowy dwusuwowy	Elektryczny Axial Flux
Silnik	SOLO Electric Propulsion System 80400	MD-TJ42	SOLO Typ 2350e z rozrusznikiem elektrycznym	Alexander Schleicher EA911/1-35LK	SOLO Typ 2350 z rozruchem sprężyną gazową	SOLO Typ 2625-01 z rozruchem sprężyną gazową	SOLO 8000/401 System
Użycie	Startowy	Dolotowy	Dolotowy	Startowy	Dolotowy	Startowy	Startowy
Maks. moc	40 kW	Nie dotyczy	Nie dotyczy	35 kW	Nie dotyczy	39 kW	35 kW
Maks. moc ciągła	25 kW	17 kW	18 kW	28 kW	15.3 kW	39 kW	26 kW
Masa napędu razem z paliwem	75 kg	34.7 kg	25 kg	115 kg	29 kg	34 kg	67 kg
Pojemność magazynu energii	7.8 kWh Akumulator	22 l JET-A1	7 l AVGAS 100LL lub MOGAS 95 RON	8.6 kWh Akumulator	10,5 l AVGAS 100LL	13 l AVGAS 100LL	8.4 kWh Akumulator

C.D Tab. 3. Porównanie osiągnięć systemów napędowych w wybranych szybowcach

Typ szybowca	JS-MD 3 RES	JS-MD 3	AS 33 Es	AS 33 Me	Ventus 3T	Ventus 3M	Ventus 3E
Maks. prędkość wznoszenia	1.7 m/s	1.5 m/s	1.3 m/s	2.5 m/s	2.9 m/s	2.81 m/s	3.3 m/s
Maks. łączny nabór wysokości w locie na silniku	2100 m	2000 m	2500 m	2600 m	13500 m	5700 m	2500 m
Czas lotu na silniku	20 min	35 min	35 min	20 min	1 h 18 min	35 min	20 min
Maks. zasięg	150 km	160 km	180 km	170 km	360 km	440 km	140 km
Czas wysunięcia i włączenia	15 s	45 s	15 s	20 s	25 s	22 s	15 s
Zużycie paliwa w godzinę	25 kWh	65 l/h	10 l/h	28 kWh	9 l/h	22.5 l/h	26 kWh
Zużycie paliwa na wznoszenie 1 km	4 kWh	12 l JET-A1	3.2 l AVGAS 100LL	3.1 kWh	0.86 l AVGAS 100LL	2.3 l AVGAS 100LL	2.2 kWh
Cena za wznoszenie 1 km	2.48 zł	55.32 zł	30.40 zł	1.93 zł	8.17 zł	21.85 zł	1.36 zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie źródeł wymienionych w bibliografii

Założone ceny paliw:

- Cena prądu brutto: 0.62 zł/kWh,
- JET-A1: 4.61 zł/l,
- AVGAS 100LL: 9.50 zł/l.

Największy zasięg oraz czas lotu na silniku zapewniają silniki benzynowe, ze względu na największą gęstość paliwa.

Masę całego układu napędowego stanowi silnik, śmigło, cały układ paliwowy lub doprowadzenia energii oraz samo paliwo. Silniki elektryczne, chociaż same mają najmniejszą masę, to jako układ ustępują silnikom benzynowym ze względu na dużą masę akumulatorów. Należy jednak zaznaczyć, że wadą napędów elektrycznych nie jest sama duża masa, a stosunkowo mała pojemność akumulatorów. Masa szybowca w lataniu zawodniczym i przelotowym jest czynnikiem w pewnym zakresie pożądanym i zwiększającym osiągi.

W kwestii kosztów lotu widać z porównania, że silniki elektryczne zdecydowanie wyróżniają się kosztami, które są o wiele niższe w porównaniu do silników tłokowych, a zwłaszcza odrzutowych.

Również czas wysunięcia i uruchomienia jest niższy niż ich odpowiedników, co jest wielką zaletą, biorąc pod uwagę zastosowanie tych silników, czyli zapobieganie lądowaniu w terenie przygodnym. Często uruchamia się je na niewielkiej wysokości, co wymaga szybkiego uruchomienia i dużej niezawodności, co zapewniają silniki elektryczne.

Moc silników jest dość porównywalna między poszczególnymi napędami, jednak generalnie silniki elektryczne mają większą moc maksymalną, z wyjątkiem silnika SOLO Typ 2625-01 w szybowcu Ventus 3M¹¹. Powiązana z tym prędkość wznoszenia – jeden z najważniejszych czynników – również daje przewagę silnikom elektrycznym.

Podsumowanie

Szybownictwo od zawsze opiera się na lataniu bezsilnikowym i to pozostanie niezmiennie, jednak pomocnicze jednostki napędowe pozwalają zwiększyć możliwości i bezpieczeństwa wykonywania lotów. Współcześnie najczęściej występującym rodzajem silników są silniki benzynowe, głównie ze względu na fakt, że silniki elektryczne są stosowane w lotnictwie od stosunkowo niedawna. Dodatkowo to silniki spalinowe wciąż jeszcze zapewniają najdłuższy czas pracy, a co za tym idzie największy zasięg, który jest jednym z najważniejszych parametrów dla napędów, które mają umożliwić powrót na lotnisko z przelotu. Obecnie głównym ograniczeniem napędów elektrycznych jest gęstość energii akumulatorów, których maksymalna pojemność jest ograniczona przez masę startową szybowca. Badania nad nowymi typami akumulatorów, takich jak cynkowo-powietrzne albo litowo-powietrzne, będą prowadziły do zwiększenia pojemności magazynu energii. Dodatkowo rozwój instalacji elektrycznych dąży do zmniejszenia strat energii zamienianej na ciepło

¹¹ FLIGHT MANUAL for Powered Sailplane Ventus – 3M Performance, SCHEMPP-HIRTH FLUGZEUG-BAU GmbH, Kirchheim 2019, s. 2.4.1.

przez rezystancję wewnętrzną, co również zwiększyłoby czas pracy, a także zmniejszyło problem utrzymywania odpowiednich parametrów silnika, takich jak temperatura. W przyszłości prawdopodobnie napędy elektryczne będą stopniowo przejmowały coraz większą część rynku napędów szybowcowych. Ich główne cechy idealnie pasują do idei latania szybowcowego, a porównanie pokazuje, że bez problemu mogą konkurować, a nawet przewyższać silniki spalinowe, znane od dawna w lotnictwie. Największa moc, najmniejsze koszty, a do tego zdecydowanie największa pewność, że zadziałają, zdecydowanie przemawia na ich korzyść.

Bibliografia

1. Ceny paliw na polskich lotniskach, <https://dlapilota.pl/aktualizacja-ceny-paliw-lotniczych-na-polskich-lotniskach> [dostęp: 22.01.2026].
2. Demonstracja w locie Ventus 3M, <https://www.youtube.com/watch?v=17eeLoV8q9Q> [dostęp: 22.01.2026].
3. *FLIGHT MANUAL for Powered Sailplane Ventus – 3M Performance*, SCHEMPP-HIRTH FLUGZEUGBAU GmbH, Kirchheim 2019, https://rent.lxnnav.com/wp-content/uploads/manuals/FM_V3M_preliminary_190925.pdf [dostęp: 22.01.2026].
4. *Flight Manual for the self-sustaining powered sailplane AS 33 Es*, Alexander Schleicher GmbH & Co. Segelflugzeugbau, Poppenhausen 2020, <https://www.a-glider-for-renting.com/Dedicated/pdf/AS-33%20D-KTJL%20Flight%20Manual.pdf> [dostęp: 22.01.2026].
5. *FLIGHT MANUAL for VENTUS – 3T SPORT*, Schempp-Hirth Flugzeugbau 2018, <https://www.manualslib.com/manual/2096346/Schempp-Hirth-Flugzeugbau-Ventus-3t-Sport.html#manual> [dostęp: 23.12.2025].
6. Glass A., *Szybowce historia rozwoju*, Wydawnictwo SCG, Bielsko-Biała – Warszawa 2016.
7. In Detail – The Performance of the Me System, <https://www.youtube.com/watch?v=c9hKyTthJOU> [dostęp: 22.01.2026].
8. *INSTRUKCJA UŻYTKOWANIA W LOCIE Szybowiec SZD-48-3 „JANTAR STANDARD 3”*, Przedsiębiorstwo Doświadczalno-Produkcyjne Szybownictwa, Bielsko-Biała 1983, https://aero.klub.rybnik.pl/pliki/Jantar_standard_3.pdf [dostęp: 16.11.2025].
9. Jonker Sailplanes *JS-MD 3 JET SUSTAINER FLIGHT MANUAL SUPPLEMENT*, M&D Flugzeugbau GmbH & Co.KG, Friedeburg 2023, https://jonker-sailplanes.com/wp-content/uploads/2025/10/MD10-AFM-00-002-I01_Rev.-02.11.2021_JS-MD-3-Jet-Sustainer-Flight-Manual-Supplement_signed.pdf [dostęp: 22.01.2025].
10. Jonker U., *JS-MD 3 RES Aircraft Flight Manual*, M&D Flugzeugbau GmbH & Co.KG, Friedeburg 2023, https://jonker-sailplanes.com/wp-content/uploads/2025/09/MD11-AFM-00-001-I01.30_JS-MD-3-RES-Powered-Aircraft-Flight-Manual_APPROVED_compressed.pdf [dostęp: 22.01.2026].
11. Jonker U., *JS-MD 3 RES Aircraft Flight Manual*, M&D Flugzeugbau GmbH & Co.KG, Friedeburg 2023, https://jonker-sailplanes.com/wp-content/uploads/2025/09/MD11-AFM-00-001-I01.30_JS-MD-3-RES-Powered-Aircraft-Flight-Manual_APPROVED_compressed.pdf [dostęp: 22.01.2026].
12. Kozuba J., Wojnar T., Mroziak M., Stołtny B. *USE OF ELECTRIC MOTORS IN THE CONTEXT OF GLIDER AVIATION*, Journal of KONBiN 2021, https://www.researchgate.net/publication/353327453_Use_of_Electric_Motors_in_the_Context_of_Glider_Aviation [dostęp: 16.12.2025].
13. *Manual for the electric propulsion system SOLO Type 80400*, SOLO KLEINMOTOREN GMBH, Sindelfingen 2023, https://www.solo-aircraft.com/img/cms/pdfs/Handbuch_800-400_englisch.pdf [dostęp: 20.12.2025].

14. Strona producenta Jonker Sailplanes, <https://jonker-sailplanes.com> [dostęp: 22.01.2026].
15. Strona producenta MD, <https://md-flugzeugbau.de> [dostęp: 22.01.2026].
16. Strona producenta Schempp-Hirth, <https://www.schempp-hirth.com/en/> [dostęp: 22.01.2026].
17. Strona producenta Alexander Schleicher, <https://www.alexander-schleicher.de> [dostęp: 22.01.2026].
18. *TYPE-CERTIFICATE DATA SHEET No. E.219 for Solo 2350 series engines*, European Union Aviation Safety Agency 2025, <https://www.easa.europa.eu/en/document-library/type-certificates/engine-cs-e/easae219-solo-2350-series-engines> [dostęp: 22.12.2025].
19. *TYPE-CERTIFICATE DATA SHEET No. E.237 for SOLO 8000 series engines*, European Union Aviation Safety Agency 2025, <https://www.easa.europa.eu/en/document-library/type-certificates/engine-cs-e/easae237-solo-8000> [dostęp: 21.12.2025].
20. *TYPE-CERTIFICATE DATA SHEET NO. EASA.A.627 for Ventus-3*, European Union Aviation Safety Agency 2025, <https://www.easa.europa.eu/en/document-library/type-certificates/noise/easaa627-schempp-hirth-ventus-3> [dostęp: 20.12.2025].
21. *TYPE-CERTIFICATE DATA SHEET NO. EASA.A.656 for AS 33*, European Union Aviation Safety Agency 2025, <https://www.easa.europa.eu/en/document-library/type-certificates/aircraft-cs-25-cs-22-cs-23-cs-vla-cs-lsa/easaa656-33> [dostęp: 12.12.2025].
22. *TYPE-CERTIFICATE DATA SHEET No. EASA.E.099 for MD-TJ series engines*, European Union Aviation Safety Agency 2025, <https://www.easa.europa.eu/en/document-library/type-certificates/engine-cs-e/easae099-md-tj-series-engines> [dostęp: 20.12.2025].
23. Załącznik I do Rozporządzenia Komisji (UE) NR 1178/2011 z dnia 3 listopada 2011, Podczęść A, FCL.010 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:02011R1178-20250804#anx_I [dostęp: 22.01.2026].

Dane kontaktoweMaciej Kołakowski, mkolakowski@op.pl

Piotr Palmąka

Politechnika Śląska, Wydział Inżynierii Środowiska i Energetyki

ZASTOSOWANIE DRONÓW W EKSPLOARACJI PRZESTRZENI KOSMICZNEJ – MOŻLIWOŚCI ORAZ POTENCJALNE KIERUNKI ROZWOJU

Streszczenie (abstrakt): Artykuł ma na celu zaprezentowanie wizji oraz własnych spostrzeżeń, a także potencjalne kierunki rozwoju bezzałogowych statków kosmicznych (BSK) obejmujące zwiększenie autonomii dzięki sztucznej inteligencji, rozwój napędów umożliwiających szybsze podróże oraz miniaturyzację sprzętu. W przyszłości mogą one odegrać kluczową rolę w poszukiwaniu życia pozaziemskiego, eksploracji dalszych obszarów kosmosu oraz przygotowaniu misji załogowych. Drony kosmiczne mogą stanowić fundament współczesnej i przyszłej eksploracji kosmosu, otwierając nowe możliwości poznawcze i technologiczne dla ludzkości.

Słowa kluczowe: bezzałogowe statki kosmiczne, sztuczna inteligencja, miniaturyzacja sprzętu, przyszła eksploracja kosmosu, możliwości poznawcze

THE USE OF DRONES IN SPACE EXPLORATION – POSSIBILITIES AND POTENTIAL DIRECTIONS OF DEVELOPMENT

Abstract: This article aims to present a vision and my own observations, as well as potential directions for the development of unmanned space vehicles (UAVs), including increased autonomy through artificial intelligence, the development of propulsion systems enabling faster travel, and the miniaturization of equipment. In the future, UAVs could play a key role in the search for extraterrestrial life, the exploration of deeper spaces, and the preparation of manned missions. Space drones could form the foundation of contemporary and future space exploration, opening up new cognitive and technological possibilities for humanity.

Keywords: unmanned spacecraft, artificial intelligence, hardware miniaturization, future space exploration, cognitive capabilities

Wstęp

Eksploatacja przestrzeni kosmicznej stanowi jedno z największych wyzwań technologicznych współczesnej cywilizacji. Od momentu wystrzelenia pierwszego sztucznego satelity w 1957 roku działalność kosmiczna była domeną wysoko wyspecjalizowanych, kosztownych i nielicznych misji, realizowanych przez państwowe agencje kosmiczne. Przez wiele dekad dominowało podejście oparte na masywnych satelitach, jednorazowych sondach badawczych oraz załogowych stacjach orbitalnych, których funkcjonowanie wiązało się z ogromnymi nakładami finansowymi i znacznym ryzykiem operacyjnym. Sytuacja uległa jednak zmianie w momencie wkroczenia do branży firm prywatnych, takich jak SpaceX

Elona Muska czy Blue Origin Jeffa Bezosa, którzy stawiają na wielozadaniowość oraz obniżenie całkowitych kosztów.

Wraz z postępem miniaturyzacji elektroniki, rozwojem systemów autonomicznych oraz gwałtownym wzrostem możliwości obliczeniowych pojawiła się nowa koncepcja prowadzenia misji kosmicznych, oparta na mniejszych, tańszych i bardziej elastycznych platformach robotycznych. W tym kontekście szczególne znaczenie zyskały drony kosmiczne, które mogą pełnić funkcję mobilnych jednostek badawczych, inspekcyjnych oraz serwisowych. Ich zastosowanie wpisuje się w szerszy trend automatyzacji i robotyzacji działań kosmicznych, którego celem jest zwiększenie efektywności misji przy jednoczesnym ograniczeniu kosztów i ryzyka dla życia ludzkiego.

Drony, w przeciwieństwie do klasycznych statków kosmicznych, oferują wysoki stopień mobilności oraz zdolność do wykonywania zadań w sposób zdecentralizowany. Pozwoliłyby to na prowadzenie badań w środowiskach dotychczas trudno dostępnych, takich jak wnętrza stacji orbitalnych, powierzchnie ciał niebieskich o skomplikowanej topografii czy obszary o podwyższonym ryzyku kolizji orbitalnych.

Praktycznym przykładem zastosowania dronów w eksploracji kosmicznej jest misja Ingenuity, zrealizowana przez NASA. Bezzałogowy śmigłowiec wykonał serię lotów w atmosferze Marsa, udowadniając możliwość prowadzenia badań z powietrza w warunkach pozaziemskich. Misja ta stanowi przełom w projektowaniu przyszłych systemów eksploracyjnych.

Rola dronów w obecnej i przyszłej eksploatacji przestrzeni kosmicznej

Jednym z najbardziej rozwiniętych obszarów wykorzystania dronów kosmicznych są operacje realizowane w bezpośrednim sąsiedztwie infrastruktury orbitalnej. W środowisku mikrogravitacji, charakterystycznym dla stacji kosmicznych, drony mogą swobodnie poruszać się wewnątrz modułów, wykonując zadania pomocnicze, które w innym przypadku wymagałyby zaangażowania astronautów. Obejmuje to m.in. monitorowanie stanu technicznego urządzeń, dokumentację eksperymentów naukowych, transport drobnych ładunków oraz kontrolę warunków środowiskowych. Znaczenie takich systemów rośnie wraz ze wzrostem złożoności infrastruktury orbitalnej. Planowane stacje kosmiczne nowej generacji, dążące do zastąpienia Międzynarodowej Stacji Kosmicznej (ISS¹), takie jak Gateway², będą wymagały stałego nadzoru technicznego oraz szybkiego reagowania na awarie. Drony, wyposażone w kamery wysokiej rozdzielczości, czujniki termiczne i systemy diagnostyczne, mogą pełnić rolę autonomicznych „inspektorów”, ograniczając konieczność przeprowadzania ryzykownych spacerów kosmicznych.

Równie istotnym obszarem zastosowań dronów jest działalność na orbicie okołoziemskiej, w tym inspekcja satelitów oraz zarządzanie rosnącym problemem kosmicznych śmieci. Autonomiczne platformy dronowe mogą zbliżać się do obiektów orbitalnych, ana-

¹ ISS- International Space Station.

² Pierwsza stacja kosmiczna umieszczona wokół Księżyca, <https://www.nasa.gov/mission/gateway/> [dostęp: 09.02.2026].

lizować ich stan techniczny, a w przyszłości również wykonywać proste operacje serwisowe, takie jak korekta położenia, wymiana modułów czy usuwanie nieaktywnych elementów z orbit kolizyjnych. Takie podejście wpisuje się w koncepcję zrównoważonej eksploatacji przestrzeni kosmicznej, której celem jest ograniczenie ryzyka katastrofalnych kolizji i zachowanie bezpieczeństwa orbitalnego.

Różnice pomiędzy dronami a innymi statkami kosmicznymi będącymi w użytku

Dynamiczny rozwój technologii kosmicznych w ostatnich dekadach doprowadził do wyraźnego zróżnicowania platform wykorzystywanych w eksploracji i eksploatacji przestrzeni kosmicznej. Obok klasycznych statków kosmicznych, takich jak kapsuły załogowe, sondy międzyplanetarne czy lądowniki, coraz większą rolę będą odgrywać autonomiczne drony kosmiczne. Pojęcie dronów kosmicznych odnosi się do bezzałogowych, zrobotyzowanych systemów zdolnych do samodzielnego wykonywania zadań na orbicie lub poza nią, często z wykorzystaniem zaawansowanych algorytmów sztucznej inteligencji i systemów decyzyjnych działających w czasie rzeczywistym. W przeciwieństwie do tradycyjnych statków kosmicznych, które zazwyczaj realizują ściśle zaplanowane misje i pozostają w dużym stopniu zależne od kontroli naziemnej, drony kosmiczne projektowane są z myślą o wysokim poziomie autonomii oraz elastyczności operacyjnej.

Tabela 1. Porównanie cech dronów oraz aktualnie używanych statków

Cecha	Drony	Aktualnie używane statki
Autonomia działania	Półautonomiczna, jedynie częściowo pod nadzorem operatora ze względów bezpieczeństwa	Silnie zależna od kontroli naziemnej,
Zastosowanie	Inspekcja, serwis, badania rozproszone, mapowanie, pobieranie próbek	Transport, długoterminowe misje badawcze
Rozmiar i masa	Małe lub średnie, konstrukcje lekkie	Duże, masywne
Możliwość korekcji celów	Możliwość zmiany zadań w trakcie misji	Cele zdefiniowane przed startem
Koszt jednostkowy	Relatywnie niski, dzięki masowości produkcji	Wysoki, niewielka ilość jednostek
Ingerencja człowieka	Brak bezpośredniej obecności	Często załogowe lub z silnym nadzorem

Źródło: opracowanie własne

Klasyczne statki kosmiczne, takie jak Crew Dragon³, Orion czy historyczne sondy Voyager, stanowią konstrukcje o znacznych rozmiarach i masie, przystosowane do transportu ludzi, dużych ładunków lub realizacji długoterminowych misji badawczych. Ich architektura jest zoptymalizowana pod kątem niezawodności i bezpieczeństwa, jednak kosztem ograniczonej zdolności adaptacji do zmiennych warunków misji, co w kosmosie jest bardzo istotne. Drony kosmiczne, przeciwnie, będą zazwyczaj mniejsze, lżejsze i modułarne, co pozwoli na ich masowe wdrażanie oraz pracę w formie rojów lub konstelacji. Nie jest to już jedynie wizja *science fiction*, lecz realna wizja dalszego rozwoju eksploracji. Dzięki temu możliwe będzie prowadzenie badań rozproszonych, inspekcja infrastruktury orbitalnej czy serwisowanie satelitów bez konieczności wysyłania kosztownych misji załogowych.

Rysunek 1. SpaceX Crew Dragon

Źródło: <https://android.com.pl/news/473664-koniec-spacex-crew-dragon/> [dostęp: 07.02.2026]

Drony w eksploracji planetarnej i badaniach naukowych

Jednym z najbardziej perspektywicznych kierunków rozwoju dronów kosmicznych jest ich zastosowanie w eksploracji planetarnej. Tradycyjne łaziki planetarne, choć niezwykle zaawansowane technologicznie, są ograniczone przez warunki terenowe, niską prędkość przemieszczania się oraz brak możliwości szybkiej zmiany lokalizacji. Drony, zwłaszcza te przystosowane do lotu w rozrzedzonej atmosferze lub poruszania się przy użyciu napędu reakcyjnego, mogą znacząco zwiększyć zakres i tempo prowadzonych badań. Mobilność dronów umożliwia prowadzenie obserwacji z różnych wysokości i perspektyw, co ma klu-

³ Statek kosmiczny mogący przewieźć do 7 pasażerów na orbitę okołoziemską i z powrotem, <https://www.spacex.com/vehicles/dragon> [dostęp: 09.02.2026].

czowe znaczenie dla mapowania geologicznego, analizy struktur powierzchniowych oraz badań procesów atmosferycznych. Drony mogą docierać do obszarów niedostępnych dla łązików, takich jak strome zbocza, głębokie kratery czy regiony o niestabilnym podłożu. Dzięki temu możliwe jest pozyskiwanie danych o znacznie większej różnorodności przestrzennej i naukowej.

W kontekście astrobiologii drony mogą odgrywać istotną rolę w poszukiwaniu śladów życia pozaziemskiego. Wyposażone w zaawansowane sensory chemiczne i biologiczne platformy dronowe mogą analizować skład atmosfery, badać obecność związków organicznych oraz monitorować zmienne warunki środowiskowe. Tego rodzaju badania są szczególnie istotne w przypadku ciał niebieskich takich jak Mars, Europa czy Tytan, które są uznawane za potencjalnie sprzyjające istnieniu prostych form życia. Również koncepcja wykorzystania wielu autonomicznych jednostek znajduje odzwierciedlenie w projektach takich jak Starlink firmy SpaceX, gdzie duża liczba satelitów współpracuje w ramach jednej infrastruktury. Podejście to może zostać rozszerzone na systemy dronów kosmicznych działających w formie rojów.

Wyzwania technologiczne i operacyjne

Pomimo ogromnego potencjału, rozwój dronów kosmicznych napotyka na liczne bariery technologiczne. Jednym z kluczowych wyzwań jest zapewnienie skutecznego napędu adaptacyjnego i stabilizacji w środowisku próżni lub mikrogravitacji. Systemy te muszą charakteryzować się wysoką precyzją działania, minimalnym zużyciem energii oraz niezawodnością przez długie okresy eksploatacji. Kolejnym istotnym problemem jest autonomia decyzyjna. Opóźnienia w komunikacji z Ziemią, sięgające od kilku minut do kilku godzin, uniemożliwiają bezpośrednie sterowanie dronami w czasie rzeczywistym. W związku z tym systemy te muszą być zdolne do samodzielnego planowania działań, analizy danych sensorycznych oraz reagowania na nieprzewidziane sytuacje. Rozwój sztucznej inteligencji i algorytmów uczenia maszynowego stanowi w tym zakresie jeden z kluczowych obszarów badań. Nie mniej istotnym aspektem jest odporność na ekstremalne warunki środowiskowe. Promieniowanie kosmiczne, skrajne temperatury oraz mikrometeoroidy stanowią poważne zagrożenie dla integralności systemów elektronicznych i mechanicznych. Projektowanie dronów kosmicznych wymaga więc zastosowania specjalistycznych materiałów, systemów adaptacji oraz strategii minimalizacji ryzyka awarii.

Podsumowanie

Podsumowując wszystkie aspekty tematu, drony kosmiczne stanowią przełomowe rozwiązanie w kontekście eksploatacji i eksploracji przestrzeni kosmicznej. Ich wysoka mobilność, autonomia oraz zdolność do działania w ekstremalnych warunkach czynią je niezwykle wartościowym narzędziem przyszłych misji. Pomimo licznych wyzwań technologicznych, intensywny rozwój sztucznej inteligencji, systemów napędowych oraz materiałów odpornych na warunki kosmiczne pozwala przewidywać, że rola dronów w działalności kosmicznej będzie systematycznie rosła, kształtując nowy paradygmat eksploracji poza Ziemią.

Bibliografia

1. Długosz D., *NASA poleci na księżyc Saturna szukać życia. Misja wchodzi w ważny etap*, GeekWeek Interia, 2026, <https://geekweek.interia.pl/nauka/news-nasa-poleci-na-ksiezyc-satur-na-szukac-zycia-misja-wchodzi-w,nId,21398042> [dostęp: 09.02.2026].
2. European Space Agency. *Artificial intelligence in space*, https://www.esa.int/Enabling_Support/Preparing_for_the_Future/Discovery_and_Preparation/Artificial_intellige [dostęp: 09.02.2026].
3. Grochowalski P.Z., *CAMK i CBK PAN uczestnikami projektów MSCA RISE Urania 2026*, <https://www.uranian.edu.pl/wiadomosci/camk-i-cbk-pan-uczestnikami-projektow-msca-rise> [dostęp: 09.02.2026].
4. Lorenz R.D., *Dragonfly: A Rotorcraft Lander Concept for Titan*, Johns Hopkins APL 2024, https://dragonfly.jhuapl.edu/News-and-Resources/docs/34_03-Lorenz.pdf. [dostęp: 09.12.2024].
5. NASA. *NASA Tests Drones in Death Valley, Preps for Martian Sands and Skies 2026*, <https://www.nasa.gov/solar-system/planets/mars/nasa-tests-drones-in-death-valley-preps-for-martian-sands-and-skies/> [dostęp: 09.02.2026].
6. Pilecki S., *Lotnictwo i kosmonautyka*, Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, Warszawa 1984.
7. Spotkanie z przedstawicielami Polskiej Agencji Kosmicznej.

Dane kontaktowe

Piotr Palmąka, pp321359@student.polsl.pl

ROZDZIAŁ II

INNOWACYJNE WIZJE BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

Damian Kurzydym

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2857-405X>

Akademia Nauk Stosowanych w Raciborzu, Instytut Techniki

SZTUCZNA INTELIGENCJA W WOJSKOWOŚCI: TECHNOLOGIE, ZASTOSOWANIA I WYZWANIA ETYCZNE

Streszczenie (abstrakt): Sztuczna inteligencja (AI) odgrywa coraz istotniejszą rolę w nowoczesnej wojskowości, wpływając na sposób prowadzenia działań operacyjnych, szkolenia, dowodzenia oraz zabezpieczenia informacyjnego. Celem niniejszego artykułu jest przegląd kluczowych technologii AI wykorzystywanych w sektorze obronnym, ich aktualnych i potencjalnych zastosowań, a także związanych z nimi wyzwań etycznych, prawnych i strategicznych. Praca omawia m.in. autonomiczne systemy bojowe oraz zastosowania AI w obszarach rozpoznania, cyberobrony, analizy danych i wsparcia decyzyjnego. Szczególną uwagę poświęcono problematyce odpowiedzialności, kontroli człowieka nad systemami autonomicznymi oraz ryzyku eskalacji konfliktów zbrojnych. Wnioski wskazują, że choć rozwój AI w wojsku jest nieunikniony, jego wdrażanie musi być ściśle powiązane z międzynarodowymi regulacjami, nadzorem etycznym i poszanowaniem prawa humanitarnego.

Słowa kluczowe: sztuczna inteligencja, systemy autonomiczne, cyberbezpieczeństwo, etyka AI

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE MILITARY: TECHNOLOGIES, APPLICATIONS, AND ETHICAL CHALLENGES

Abstract: Artificial intelligence (AI) plays an increasingly significant role in modern military matters, influencing the conduct of operational activities, training, command and control, and information security. The aim of this article is to review key AI technologies used in the defense sector, their current and potential applications, as well as the associated ethical, legal, and strategic challenges. The paper discusses, among others, autonomous weapon systems and the use of AI in intelligence, cyber defense, data analysis, and decision support. Particular attention is focused on issues of accountability, human control over autonomous systems, and the risk of escalation of armed conflicts. The conclusions indicate that although the development of AI in the military is inevitable, its implementation must be closely linked to international regulations, ethical supervision, and respect for international humanitarian law.

Keywords: artificial intelligence, autonomous systems, cybersecurity, AI ethics

Wprowadzenie

Sztuczna inteligencja (AI) staje się jednym z kluczowych czynników kształtujących współczesne i przyszłe operacje wojskowe. Jej rozwój i wdrażanie w siłach zbrojnych oraz

systemach wywiadowczych znacząco wpływają na prowadzenie działań militarnych, planowanie operacyjne oraz bezpieczeństwo narodowe. AI umożliwia automatyzację analizy danych, wspiera procesy decyzyjne, ułatwia rozwój autonomicznych systemów bojowych oraz optymalizuje logistykę i zarządzanie zasobami.

Sztuczna inteligencja, szczególnie w kontekście czwartej rewolucji przemysłowej, wprowadza istotne zmiany w sposobie prowadzenia działań wojennych. Wzmacnia tradycyjne systemy wojskowe poprzez zdolność przetwarzania ogromnych ilości danych znacznie efektywniej niż dotychczas¹.

Jednak znaczenie sztucznej inteligencji wykracza poza poprawę efektywności operacyjnej. AI stała się istotnym elementem rywalizacji technologicznej i geopolitycznej, wpływając na globalną równowagę sił. W tym kontekście zrozumienie możliwości, ograniczeń oraz konsekwencji zastosowań AI w domenie wojskowej ma kluczowe znaczenie zarówno dla badaczy, jak i decydentów zajmujących się problematyką bezpieczeństwa. Niniejszy artykuł analizuje sposób działania sztucznej inteligencji, jej zastosowania wojskowe, takie jak usprawnienie procesów decyzyjnych i rozwój systemów autonomicznych oraz związane z nimi kwestie etyczne².

Sztuczna inteligencja jest powszechnie uznawana za jedną z najbardziej przełomowych technologii XXI wieku, porównywalną z elektrycznością, Internetem czy energią jądrową, a jednocześnie wyróżniającą się wyjątkową skalą i wszechstronnością zastosowań. W domenie wojskowej transformacja ta przekłada się na znaczące zmiany w prowadzeniu działań bojowych, rozpoznaniu wywiadowczym, planowaniu strategicznym oraz logistyce. AI potrafi analizować ogromne zbiory danych i wykrywać złożone wzorce wykraczające poza możliwości człowieka. Rewolucjonizuje to proces podejmowania decyzji wojskowych poprzez dostarczanie bezprecedensowej wiedzy na temat zamiarów przeciwnika i środowiska operacyjnego³.

Dynamiczny rozwój sztucznej inteligencji wynika z gwałtownego wzrostu mocy obliczeniowej, szerokiego dostępu do danych na dużą skalę oraz postępów w algorytmach uczenia maszynowego i głębokiego uczenia. Technologie te rozprzestrzeniają się szybciej niż wcześniejsze innowacje technologiczne, przenikając niemal wszystkie sektory gospodarki, w tym systemy wojskowe i obronne. Dzięki zdolności szybkiej analizy dużych zbiorów danych i wykrywania pojawiających się zagrożeń, AI zapewnia przewagę decyzyjną i jest coraz częściej postrzegana jako czynnik o strategicznym znaczeniu. Ten transformacyjny potencjał widoczny jest w zastosowaniach obejmujących ulepszone rozpoznanie

¹ A.B. Rashid, A.K. Kausik, A.A.H. Sunny, M.H. Bappy, *Artificial Intelligence in the Military: An Overview of the Capabilities, Applications, and Challenges*, „International Journal of Intelligent Systems” 2023, vol. 2023, nr 1.

² A.M. Saha, M. Biswas, F.M. Hossain, H. Alamgir, M.P. Ahmed, *Artificial Intelligence in the Modern Era: Trends, Impacts, and Future Directions* 2024, doi:10.13140/RG.2.2.28416.03840.

³ J. van Oijen, P. de Marez Oyens, *Empowering Military Decision Support through the Synergy of AI and Simulation*. In „NATO MSG-207: Simulation: Going Beyond the Limitations of the Real World” October 19th-20th 2023, Monterey, USA.

wywiadowcze i rozpoznawanie wzorców, a także analitykę predykcyjną służącą optymalizacji łańcuchów logistycznych i rozmieszczenia personelu⁴.

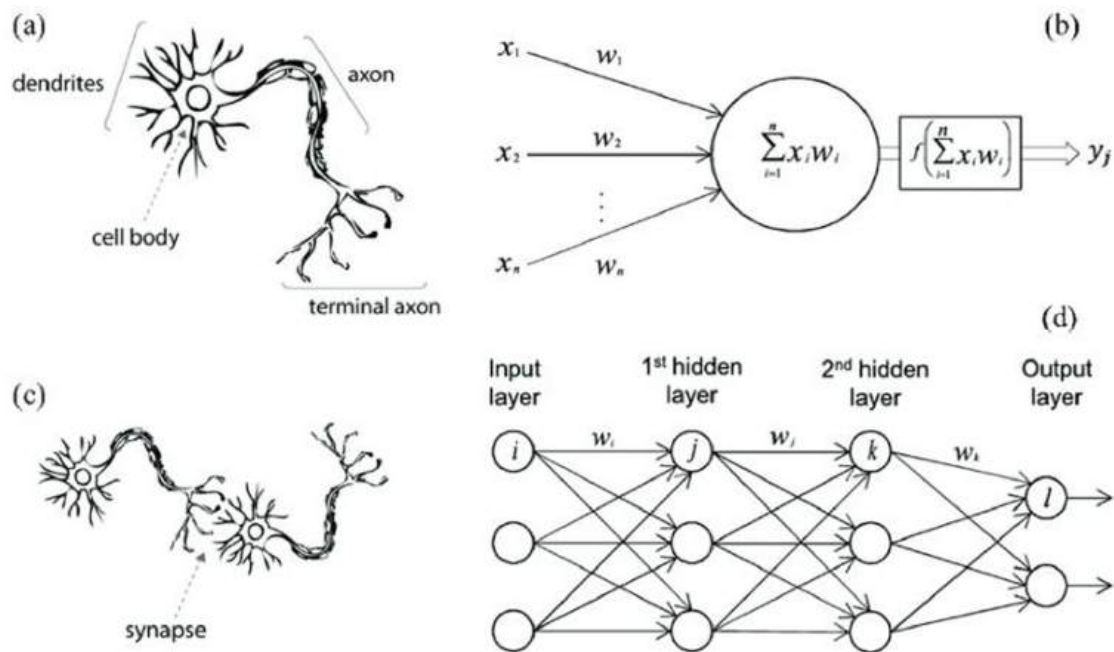
Sztuczna inteligencja stanowi szeroką dziedzinę informatyki, koncentrującą się na tworzeniu systemów zdolnych do uczenia się, analizy danych i podejmowania decyzji w sposób naśladujący ludzką inteligencję. Obejmuje ona m.in. uczenie maszynowe, przetwarzanie języka naturalnego, widzenie komputerowe oraz robotykę. Współczesne podejścia, szczególnie te oparte na głębokim uczeniu, umożliwiają systemom samodzielne uczenie się na podstawie danych i adaptację do zmieniających się warunków, wykraczając poza tradycyjne algorytmy oparte na regułach. Postępy te pozwalają AI rozumieć język, prowadzić realistyczne konwersacje, rozpoznawać złożone wzorce oraz tworzyć prognozy wspierające podejmowanie kluczowych decyzji⁵.

Fundamentalnym filarem sztucznej inteligencji jest uczenie maszynowe, obejmujące uczenie nadzorowane, nienadzorowane oraz uczenie przez wzmacnianie, z głębokim uczeniem jako jego podzbiorem, wykorzystującym wielowarstwowe sieci neuronowe (Rysunek 1). Modele te, inspirowane funkcjonowaniem ludzkiego mózgu, umożliwiają rozpoznawanie złożonych wzorców oraz wspierają procesy decyzyjne. W nowoczesnych systemach wojskowych szczególne znaczenie przypisuje się konwolucyjnym sieciom neuronowym (CNN), wykorzystywanym w analizie obrazów satelitarnych i danych z dronów, a także modelom opartym na architekturze transformer, stosowanym w przetwarzaniu języka naturalnego, analizie danych wywiadowczych oraz integracji informacji z wielu źródeł. Te zaawansowane metodyki są kluczowe dla tworzenia systemów wspomagania dowodzenia opartych na AI, zdolnych do identyfikowania potencjalnych zagrożeń, które mogą umknąć uwadze dowódców oraz dostarczania racjonalnych, opartych na danych podstaw dla podejmowania krytycznych decyzji⁶.

⁴ P.T. Biltgen, *AI for Defense and Intelligence*, Tallaios 2024.

⁵ Ibidem.

⁶ C.E. Lee, J. Baek, J. Son, Y.G. Ha, *Deep AI military staff: cooperative battlefield situation awareness for commander's decision making*, „The Journal of Supercomputing” 2022, vol. 79, nr 6.

Rysunek 1. Neuron biologiczny w porównaniu ze sztuczną siecią neuronową⁷ (a) neuron mózgowy, (b) sztuczny neuron, (c) neuron i synapsa biologiczna, (d) sztuczna sieć neuronowa

Zastosowanie AI w rozpoznawaniu i analizie danych wywiadowczych

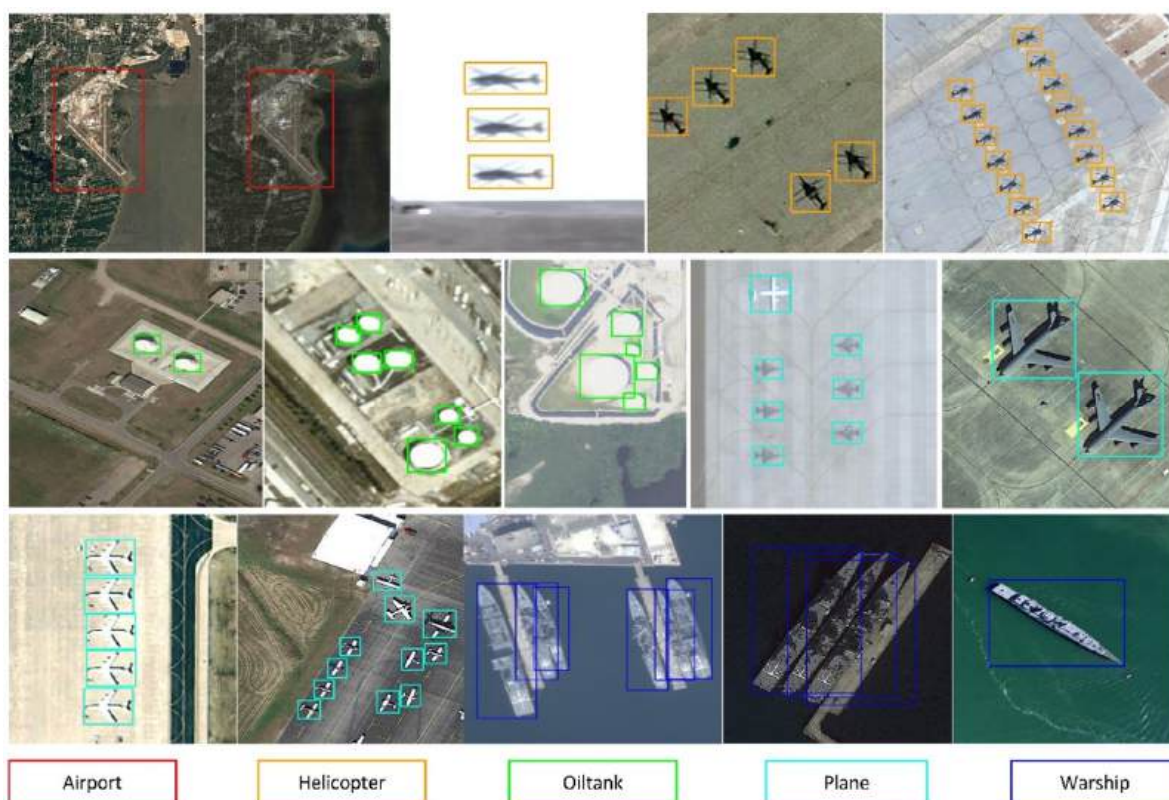
Widzenie komputerowe stanowi jedno z najważniejszych zastosowań sztucznej inteligencji w wojskowym rozpoznaniu, nadzorze i obserwacji. Technologia ta umożliwia zautomatyzowane przetwarzanie obrazów pozyskiwanych z systemów satelitarnych oraz bezzałogowych statków powietrznych, pozwalając na wykrywanie, klasyfikację i monitorowanie obiektów o znaczeniu strategicznym, takich jak sprzęt wojskowy, instalacje oraz ruchy wojsk (Rysunek 2). Zdolność szybkiej analizy ogromnych ilości danych wizualnych znacząco zwiększa świadomość sytuacyjną oraz ogranicza obciążenie analityków wynikające z konieczności ręcznego przetwarzania danych⁸.

Kluczową rolę w tej dziedzinie odgrywają konwolucyjne sieci neuronowe, które są zdolne do analizy obrazów o wysokiej rozdzielczości oraz rozpoznawania złożonych wzorców wizualnych. Systemy oparte na AI wspierają nie tylko identyfikację obiektów, lecz także wykrywanie zmian, śledzenie przemieszczania się jednostek wojskowych oraz rozpoznawanie uzbrojenia i sprzętu, często w czasie zbliżonym do rzeczywistego. Zwiększone możliwości analityczne zapewniają decydom wojskowym istotną przewagę w rozumieniu środowiska operacyjnego oraz przewidywaniu działań przeciwnika⁹.

⁷ P. Sumari, S.J. Syed, L. Abualigah, *A Novel Deep Learning Pipeline Architecture based on CNN to Detect Covid-19 in Chest X-ray Images*, „Turkish Journal of Computer and Mathematics Education” 2021, vol. 12, nr 6, s. 2001-2011.

⁸ P.T. Biltgen, *AI for Defense...*, *op. cit.*, 2024.

⁹ C.E. Lee, J. Baek, J. Son, Y.G. Ha, *Deep AI...*, *op. cit.*, nr 6.

Rysunek 2. Przykładowe zdjęcia satelitarne z automatycznie wykrytymi obiektami, oznaczonymi ramkami na potrzeby analizy geoprzestrzennej¹⁰

Jednocześnie przetwarzanie ogromnych ilości danych wywiadowczych pochodzących z różnorodnych źródeł stanowi poważne wyzwanie dla współczesnych sił zbrojnych. Technologie sztucznej inteligencji umożliwiają selekcję, analizę i interpretację wielkoskalowych (*big data*) informacji wywiadowczych znacznie efektywniej niż tradycyjne metody analityczne. W tym kontekście kluczową rolę odgrywa przetwarzanie języka naturalnego (NLP), które pozwala na automatyczną analizę raportów, komunikacji oraz treści mediów społecznościowych, a także identyfikację kluczowych informacji i relacji między podmiotami. Umożliwia to wydobywanie istotnych wniosków i wzorców z nieustrukturyzowanych źródeł danych, wzmacniając analizę wywiadowczą na poziomie strategicznym oraz ułatwiając proaktywne podejmowanie decyzji przez operatorów wojskowych¹¹.

Sztuczna inteligencja znajduje również zastosowanie w przewidywaniu działań przeciwnika oraz wykrywaniu anomalii. Modele predykcyjne oparte na uczeniu maszynowym analizują dane historyczne i bieżące w celu identyfikacji wzorców zachowań oraz prognozowania potencjalnych manewrów lub zamiarów operacyjnych sił przeciwnych. Równocześnie systemy wykrywania anomalii umożliwiają identyfikację nietypowych lub nieoczekiwanych działań w domenach lądowej, powietrznej, morskiej i cybernetycznej, zwiększając świadomość sytuacyjną i umożliwiając szybszą reakcję na pojawiające się zagrożenie.

¹⁰ S. Zhuang, P. Wang, B. Jiang, G. Wang, C. Wang, *A Single Shot Framework with Multi-Scale Feature Fusion for Geospatial Object Detection*, „Remote Sensing” 2019, vol. 11.

¹¹ J. van Oijen, P. de Marez Oyens, *Empowering Military...*, *op. cit.*

nia. Zdolności te mają kluczowe znaczenie, ponieważ zapewniają dowódcom więcej czasu na podejmowanie krytycznych decyzji dzięki dostarczaniu bieżących i prognostycznych informacji pochodzących z globalnej sieci sensorów i źródeł danych, analizowanych przy użyciu technik AI i uczenia maszynowego¹².

Technologia LiDAR (*Light Detection and Ranging*) służy do zdalnego pomiaru odległości oraz tworzenia trójwymiarowych reprezentacji środowiska na podstawie impulsów laserowych. W zastosowaniach wojskowych LiDAR wspiera rozpoznanie i mapowanie terenu, autonomiczne pojazdy bojowe, systemy naprowadzania uzbrojenia, a także operacje lotnicze poprzez wykrywanie przeszkód i modelowanie terenu. Integracja LiDAR z algorytmami sztucznej inteligencji umożliwi interpretację złożonych danych środowiskowych w czasie rzeczywistym, pozwalając na autonomiczną nawigację w obszarach zagrożonych oraz zwiększając precyzję systemów rażenia w zaawansowanych systemach uzbrojenia¹³.

Rozwój systemów zdolnych do autonomicznego rozpoznawania i klasyfikacji celów wiąże się jednak z istotnymi wyzwaniami, zwłaszcza w zakresie niezawodnego odróżniania obiektów wojskowych od cywilnych oraz ograniczania ryzyka błędnej identyfikacji. W odpowiedzi na te obawy intensywnie rozwijana jest koncepcja wyjaśnialnej sztucznej inteligencji (XAI), mająca na celu zwiększenie przejrzystości procesów decyzyjnych w systemach autonomicznych oraz umożliwienie skutecznego nadzoru człowieka. Ogromna moc obliczeniowa zapewniana przez AI pozwala interpretować duże liczby danych z różnych sensorów i usprawniać łącza transmisji danych, oferując współdzieloną świadomość sytuacji w czasie rzeczywistym¹⁴.

Zastosowanie AI w robotach stosowanych w wojsku

Bezzałogowe systemy robotyczne, wspierane przez sztuczną inteligencję, stały się kluczowym elementem współczesnych sił zbrojnych, znacząco zwiększając bezpieczeństwo żołnierzy oraz efektywność operacyjną. W domenie lądowej bezzałogowe pojazdy naziemne odgrywają coraz ważniejszą rolę w rozpoznaniu, wsparciu ogniowym, logistyce oraz ewakuacji rannych. Systemy te mogą działać autonomicznie lub być zdalnie sterowane, co ogranicza bezpośrednie narażenie ludzi na zagrożenia pola walki. Przykładami są rosyjski pojazd wsparcia bojowego Uran-9 oraz amerykański system MAARS (Rysunek 3), wykorzystywany do patroli, rozpoznania oraz neutralizacji improwizowanych ładunków wybuchowych¹⁵.

¹² P.T. Biltgen, *AI for Defense...*, *op. cit.*, 2024.

¹³ C.E. Lee, J. Baek, J. Son, Y.G. Ha, *Deep AI...*, *op. cit.*, nr 6.

¹⁴ P.T. Biltgen, *AI for Defense...*, *op. cit.*, 2024.

¹⁵ H.B. Wang, Y. Li, K. Ren, L.J. Yang, Z.H. Han, *The development status and trends of ground unmanned combat platforms*, „Journal of Physics: Conference Series” 2021, vol. 1721.

Rysunek 3. UGV (Unmanned Ground Vehicles): MAARS¹⁶

Segment bezzałogowych statków powietrznych rozwija się szczególnie dynamicznie, łącząc zdolności rozpoznawcze, obserwacyjne oraz uderzeniowe. Dzięki integracji sztucznej inteligencji, widzenia komputerowego oraz algorytmów uczenia maszynowego nowoczesne drony są zdolne do autonomicznego wykrywania, klasyfikowania i śledzenia celów, a w niektórych przypadkach także do podejmowania decyzji o ich zwalczaniu. Reprezentatywnymi przykładami są MQ-9 Reaper (Rysunek 4), wykorzystywany do długotrwałej obserwacji i precyzyjnych uderzeń oraz turecki Kargu-2, zdolny do autonomicznej identyfikacji i rażenia celów. Rozprzestrzenianie się tego typu systemów przesuwają współczesne konflikty w kierunku coraz bardziej bezzałogowych i asymetrycznych form prowadzenia działań wojennych. Ewolucja ta oznacza strategiczne przejście od tradycyjnych platform załogowych do sieciowo połączonych rojów inteligentnych, autonomicznych i często jednorazowych maszyn, zaprojektowanych w celu przeciążania przeciwnika oraz zakłócania jego systemów obronnych¹⁷.

¹⁶ M.L. Cappuccio, J.C. Galliot, E.B. Sandoval, *Saving Private Robot: Risks and Advantages of Anthropomorphism in Agent-Soldier Teams*, „International Journal of Social Robotics” 2021, vol. 14, nr 10.

¹⁷ J.K. Wither, G.C. Marshall, *Trends in Warfare*, „Encyclopedia of Violence, Peace, and Conflict, Third Edition” 2022, vol. 2, s. 241-253.

Rysunek 4. UAV (*Unmanned Aerial Vehicles*): MQ-9 Reaper¹⁸

Morskie systemy robotyczne również odgrywają istotną rolę, obejmując bezzałogowe jednostki nawodne (USV) oraz bezzałogowe pojazdy podwodne (UUV). Platformy te wspierają misje rozpoznawcze, obserwacyjne i wywiadowcze, działania przeciwminowe oraz operacje podwodne. Znaczącym przykładem jest Sea Hunter, opracowany w ramach programu amerykańskiej DARPA, zaprojektowany do długotrwałego autonomicznego śledzenia okrętów podwodnych. Z kolei pojazdy UUV (Rysunek 5) są szeroko wykorzystywane do wykrywania i neutralizacji min, mapowania dna morskiego oraz operacji specjalnych, znacząco ograniczając ryzyko dla załóg ludzkich¹⁹.

Rysunek 5. UUV (*Unmanned Underwater Vehicles*): Echo Voyager²⁰

Uzupełnieniem tych platform są roboty do usuwania materiałów wybuchowych oraz roboty ratownicze, takie jak TALON i PackBot (Rysunek 6), wykorzystywane do neutralizacji improwizowanych ładunków wybuchowych, prowadzenia rozpoznania w środowiskach niebezpiecznych oraz działania w obszarach skażonych chemicznie, biologicznie, radiologicznie lub nuklearnie. Wspierane przez sztuczną inteligencję oraz zaawansowane systemy sensorów, roboty te zwiększają precyzję i autonomię operacyjną, jednocześnie minimalizując ryzyko dla personelu.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ H.B. Wang, Y. Li, K. Ren, L.J. Yang, Z.H. Han, *The development status...*, *op. cit.*, vol. 1721.

²⁰ Ibidem.

Rysunek 6. PackBot firmy Endeavor²¹

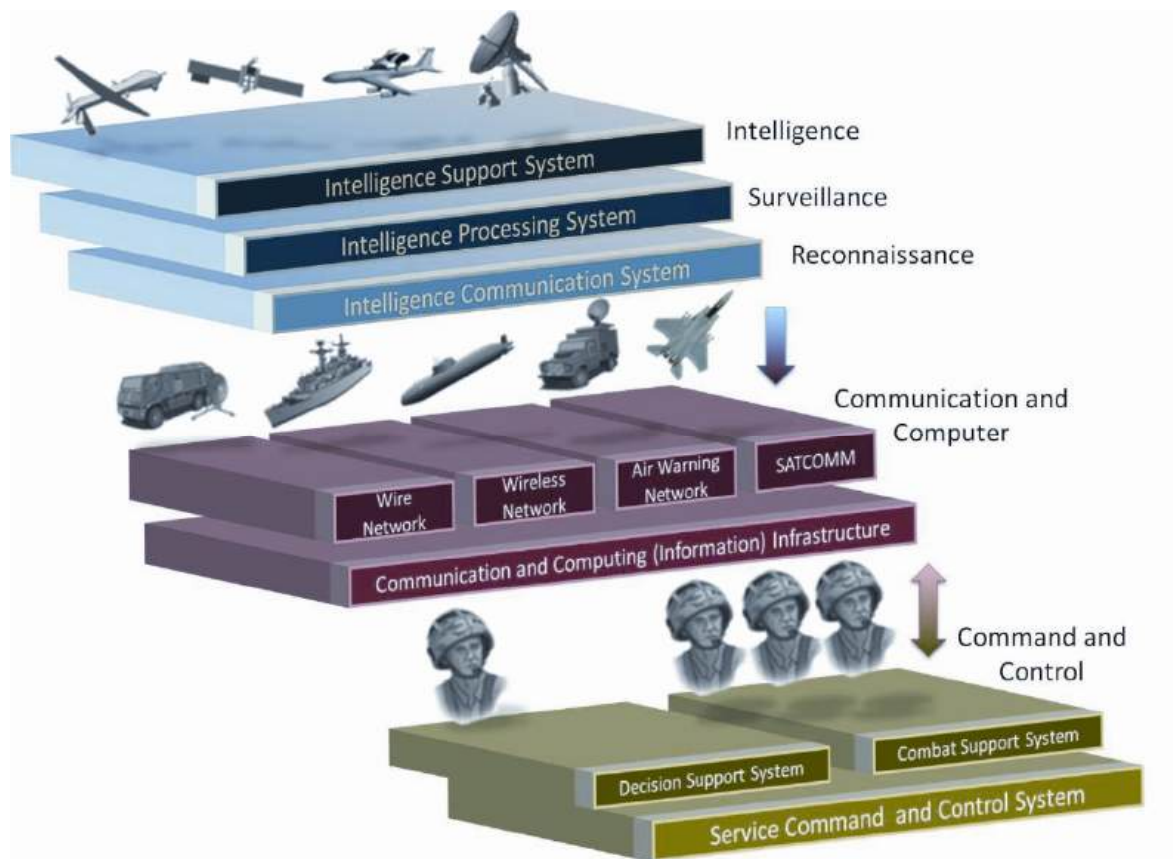
Ogólnie rzecz biorąc, integracja sztucznej inteligencji z lądowymi, powietrznymi i morskimi systemami robotycznymi zasadniczo przekształca współczesne operacje wojskowe, zwiększając ich szybkość, precyzję i bezpieczeństwo, a jednocześnie wprowadzając nowe wyzwania technologiczne, prawne i etyczne.

Zastosowanie AI w wsparciu dowodzenia i planowania operacyjnego

Sztuczna inteligencja odgrywa coraz ważniejszą rolę w systemach C4ISR (*Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance*, tj., dowodzenie, kontrola, łączność, systemy komputerowe, wywiad, nadzór i rozpoznanie), które stanowią fundament współczesnego dowodzenia i planowania operacyjnego. Integracja AI z systemami C4ISR umożliwia automatyzację procesów gromadzenia, analizy i dystrybucji danych pochodzących z wielu źródeł, w tym satelitów, platform bezałogowych, systemów radarowych oraz sieci (Rysunek 7). Dzięki algorytmom uczenia maszynowego oraz technikom przetwarzania języka naturalnego duże wolumeny danych mogą być szybko przekształcane w przejrzyste i użyteczne raporty wspierające proces decyzyjny dowódców. Zwiększone możliwości analityczne umożliwiają uzyskanie świadomości sytuacyjnej w czasie rzeczywistym oraz wykorzystanie analityki predykcyjnej do optymalizacji alokacji zasobów i planowania strategicznego w zróżnicowanych kontekstach operacyjnych²².

²¹ X. Xiao, J. Dufek, R.R. Murphy, *Autonomous Visual Assistance for Robot Operations Using a Tethered UAV*. In *Field and Service Robotics*, (Eds.) G. Ishigami & K. Yoshida, „Springer Proceedings in Advanced Robotics” 2021, vol. 16, s. 15-29.

²² J. van Oijen, P. de Marez Oyens, *Empowering Military...*, *op. cit.*

Rysunek 7. Koncepcja C4ISR²³

Systemy te są zdolne do generowania symulacji i alternatywnych wariantów działania, wspierając planowanie operacyjne w wysoce dynamicznych warunkach pola walki. Analiza danych w czasie rzeczywistym w połączeniu z rekomendacjami predykcjami skraca czas reakcji i zwiększa precyzję decyzji taktycznych i strategicznych, jednocześnie ograniczając przeciążenie informacyjne personelu dowodzenia. Umożliwia to tworzenie bardziej adaptacyjnej i odpornej struktury dowodzenia, szczególnie w złożonych i szybko zmieniających się działaniach, poprzez wspieranie rozwoju zintegrowanych ram planistycznych łączących ogólne warianty działania z szczegółowym planowaniem aktywności²⁴.

Szczególnie istotnym obszarem zastosowania sztucznej inteligencji jest modelowanie predykcji operacji wojskowych, które umożliwia prognozowanie potencjalnego rozwoju konfliktów na podstawie danych historycznych, bieżących informacji wywiadowczych oraz symulowanych zachowań przeciwnika. Modele uczenia maszynowego identyfikują powtarzające się wzorce działań militarnych, uwzględniając jednocześnie takie czynniki, jak ukształtowanie terenu, warunki pogodowe oraz ograniczenia logistyczne. Techniki modelowania agentowego są często wykorzystywane do symulowania interakcji między wieloma jednostkami wojskowymi działającymi w złożonych i dynamicznych środowiskach.

²³ A.A. Malik, A. Mahboob, A. Khan, J. Zubairi, *Application of Cyber Security in Emerging C4ISR Systems*. In *Cyber Security Standards, Practices and Industrial Applications: Systems and Methodologies*, (Eds.) J. Zubairi & A. Mahboob, IGI Global Scientific Publishing 2012, s. 223-258.

²⁴ A.B. Rashid, A.K. Kausik, A.A.H. Sunny, M.H. Bappy, *Artificial Intelligence...*, op. cit., nr 1.

skach. Umożliwia to dowódcom ocenę różnych scenariuszy i przewidywanie potencjalnych rezultatów, co sprzyja optymalizacji rozmieszczenia zasobów i manewrów strategicznych²⁵.

AI wspiera również tworzenie cyfrowych bliźniaków (*digital twins*) tj. wirtualnych odpowiedników systemów bojowych, infrastruktury lub całych operacji, umożliwiających decydom testowanie strategii i koncepcji operacyjnych bez konieczności przeprowadzania kosztownych i ryzykownych ćwiczeń w warunkach rzeczywistych. Rozszerzeniem tego podejścia jest symulowanie wielu scenariuszy pola walki, w których systemy AI analizują tysiące możliwych ścieżek decyzyjnych oraz ich konsekwencje, na bieżąco aktualizując prognozy wraz z napływem nowych danych. Cyfrowe bliźniaki mogą również usprawniać usługi utrzymania, napraw i remontów, poprzez wykorzystanie historycznych danych eksploatacyjnych do redefiniowania warunków serwisowych dla określonych zasobów, co pozwala organizacjom koncentrować się na zadaniach kluczowych i osiągać przewagę operacyjną dzięki zwiększonej gotowości technicznej i szybszej obsłudze serwisowej²⁶.

Technologie symulacyjne wspierane przez AI znajdują ponadto zastosowanie w szkoleniu wojskowym, zapewniając realistyczne środowiska wirtualne dla ćwiczeń. W rezultacie sztuczna inteligencja w systemach C4ISR, modelowaniu predykcyjnym oraz symulacji scenariuszy stała się kluczowym narzędziem wspierającym dowodzenie, planowanie oraz adaptację sił zbrojnych do działań w złożonych, wielodomenowych i dynamicznie zmieniających się środowiskach konfliktu. Integracja ta umożliwia tworzenie zaawansowanych cyfrowych modeli uzbrojenia, żołnierzy i całych pól walki, które są uruchamiane równoległe z operacjami rzeczywistymi, dostarczając dowódcom kluczowej wiedzy w czasie rzeczywistym dla optymalnego podejmowania decyzji²⁷.

Zastosowanie AI w cyberobronie i walce informacyjnej

Sztuczna inteligencja również odgrywa kluczową rolę w analizie sieci oraz wykrywaniu zagrożeń cybernetycznych, które stanowią istotne elementy cyberobrony we współczesnych siłach zbrojnych oraz ochrony krajowej infrastruktury krytycznej. Wraz ze wzrostem złożoności wojskowych systemów informacyjnych i generowaniem ogromnych wolumenów danych, tradycyjne podejścia do bezpieczeństwa oparte na statycznych regułach i detekcji przestają być wystarczające. AI, w szczególności techniki uczenia maszynowego, umożliwia ciągłą analizę ruchu sieciowego w czasie rzeczywistym oraz identyfikację anomalii mogących wskazywać na cyberataki. Zaawansowane algorytmy potrafią wykrywać złożone zagrożenia, takie jak atak zero-day oraz złośliwe oprogramowanie (*malware*), któ-

²⁵ P.T. Biltgen, *AI for Defense...*, op. cit., 2024.

²⁶ A.F. Mendi, T. Erol, D. Dogan, *Digital Twin in the Military Field*, „IEEE Internet Computing” 2021, vol. 26, nr 5, s. 33-40.

²⁷ P. Wang, M. Yang, J. Zhu, Y. Peng, G. Li, *Digital Twin-Enabled Online Battlefield Learning with Random Finite Sets*, „Computational Intelligence and Neuroscience” 2021, vol. 2021, nr 1.

re omijają konwencjonalne mechanizmy detekcji dzięki ciągłemu uczeniu się i adaptacji do nowych ataków²⁸.

Systemy oparte na AI są zdolne do wykrywania prób nieautoryzowanego dostępu, nietypowych zachowań użytkowników, podejrzanych transferów danych oraz eskalacji uprawnień poprzez zastosowanie metod analizy behawioralnej. Kluczową zaletą tych systemów jest zdolność identyfikowania wcześniej nieznanymi zagrożeń, poprzez wykrywanie subtelnych odchyłeń od normalnego funkcjonowania sieci i systemów. Sztuczna inteligencja wspiera również zautomatyzowaną reakcję na incydenty, umożliwiając izolowanie naruszonych segmentów sieci i ograniczanie rozprzestrzeniania się cyberataków. Ponadto AI może automatyzować proces aktywnego poszukiwania zagrożeń poprzez ciągłe skanowanie sieci w poszukiwaniu wskaźników kompromitacji oraz proaktywne identyfikowanie podatności, zanim zostaną wykorzystane przez przeciwnika²⁹.

Jednym z najważniejszych zastosowań AI w cyberobronie jest wykrywanie ataków spear phishingowych, polegających na wysyłaniu silnie ukierunkowanych i spersonalizowanych wiadomości w celu uzyskania nieautoryzowanego dostępu lub pozyskania wrażliwych informacji. Algorytmy przetwarzania języka naturalnego analizują treść wiadomości, identyfikują podejrzane wzorce językowe oraz wykrywają anomalie w metadanych nadawcy, znacząco zwiększając ochronę przed tego typu zagrożeniami. Ponadto AI może monitorować ruch sieciowy i logi systemowe z prędkością znacznie przekraczającą możliwości człowieka, umożliwiając szybkie wykrywanie i przewidywanie zagrożeń bezpieczeństwa, zanim przekształcą się one w krytyczne naruszenia³⁰.

Sztuczna inteligencja odgrywa również istotną rolę w walce informacyjnej. Technologie *deepfake* oraz dezinformacyjne, oparte na głębokim uczeniu, umożliwiają tworzenie wysoce realistycznych, lecz sfabrykowanych materiałów audiowizualnych oraz prowadzenie zautomatyzowanych kampanii manipulacyjnych w mediach społecznościowych (Rysunek 8).

W kontekstach militarnych i geopolitycznych narzędzia te mogą być wykorzystywane do destabilizacji społeczeństw, podważania zaufania do instytucji publicznych oraz wpływania na morale i procesy decyzyjne przeciwnika. Jednocześnie rozwijane są systemy oparte na AI służące wykrywaniu *deepfake*’ów i przeciwdziałaniu dezinformacji, jednak obszar ten pozostaje dynamicznym wyścigiem zbrojeń między technologiami ofensywnymi i defensywnymi. Ciągła ewolucja modeli zagrożeń z wykorzystaniem uczenia przez wzmacnianie oraz integracji informacji zwrotnych od doświadczonych operatorów pozwala systemom AI proaktywnie rozpoznawać i neutralizować pojawiające się zagrożenia cybernetyczne, w tym podatności typu zero-day³¹.

²⁸ A.B. Rashid, A.K. Kausik, A.A.H. Sunny, M.H. Bappy, *Artificial Intelligence...*, *op. cit.*, nr 1.

²⁹ P.T. Biltgen, *AI for...*, *op. cit.*, 2024.

³⁰ A.M. Saha, M. Biswas, F.M. Hossain, H. Alamgir, M.P. Ahmed, *Artificial Intelligence...*, *op. cit.*, 2024, doi:10.13140/RG.2.2.28416.03840.

³¹ P.T. Biltgen, *AI for Defense...*, *op. cit.*, 2024.

Rysunek 8. Fałszywe zdjęcie z aresztowania Donalda Trumpa³²

Zastosowanie AI w szkoleniach i symulacjach

Symulatory wspierane przez sztuczną inteligencję odgrywają coraz większą rolę w szkoleniu wojskowym (Rysunek 9), umożliwiając realistyczne odwzorowanie warunków pola walki oraz różnorodnych scenariuszy operacyjnych. Integracja AI pozwala systemom szkoleniowym dynamicznie dostosowywać przebieg ćwiczeń oraz poziom trudności do decyzji i umiejętności poszczególnych żołnierzy. Inteligentni, adaptacyjni przeciwnicy generowani przez AI zwiększają realizm symulacji i poprawiają przygotowanie do rzeczywistych działań bojowych. Obejmuje to wykorzystanie generatywnej sztucznej inteligencji do tworzenia realistycznych środowisk wirtualnych i zachowań ludzkich, a także opracowywanie zaawansowanych algorytmów rozwiązywania zadań zdolnych do radzenia sobie ze złożonymi scenariuszami przy krótszym czasie szkolenia³³.

Sztuczna inteligencja umożliwia również szczegółową analizę zachowań i wyników szkolonych osób, dostarczając instruktorom kompleksowych informacji zwrotnych dotyczących popełnianych błędów, skuteczności podejmowanych decyzji oraz obszarów wymagających poprawy. W rezultacie proces szkolenia staje się bardziej spersonalizowany, efektywny i ukierunkowany na osiągnięcie konkretnych rezultatów. Zaawansowane możliwości analityczne pozwalają także na tworzenie dostosowanych modułów szkoleniowych ukierunkowanych na konkretne słabości, co sprzyja optymalizacji gotowości i kompetencji personelu wojskowego³⁴.

³² Fake Trump arrest photos: How to spot an AI-generated image, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-65069316> [dostęp: 22.02.2026].

³³ J. van Oijen, P. de Marez Oyens, *Empowering Military...*, *op. cit.*

³⁴ A.B. Rashid, A.K. Kausik, A.A.H. Sunny, M.H. Bappy, *Artificial Intelligence...*, *op. cit.*, nr 1.

Rysunek 9. Sztuczna inteligencja znacząco wpływa na szkolenia wojskowe³⁵

Kluczowym elementem nowoczesnych systemów szkolenia wojskowego są technologie wirtualnej rzeczywistości (VR) oraz rozszerzonej rzeczywistości (AR), które umożliwiają tworzenie realistycznych środowisk szkoleniowych lub wzbogacanie rzeczywistych warunków o informacje cyfrowe (Rysunek 10). Symulatory oparte na AI znajdują zastosowanie w szerokim spektrum działań szkoleniowych, od taktyki piechoty i szkolenia operatorów systemów bezzałogowych po ćwiczenia na wyższych szczeblach dowodzenia. Rozwiązania te pozwalają personelowi wojskowemu rozwijać kompetencje w bezpiecznym, a jednocześnie wysoce realistycznym środowisku. Przykładowo generatywna sztuczna inteligencja może tworzyć realistyczne modele 3D potencjalnych środowisk celów lub generować syntetyczną mowę wykorzystywaną w systemach rozpoznawania głosu, natomiast uczenie przez wzmacnianie i modelowanie agentowe mogą symulować i prognozować przyszłe scenariusze na potrzeby planowania strategicznego³⁶.

Spersonalizowane scenariusze szkoleniowe oparte na AI dostosowują ćwiczenia do indywidualnego doświadczenia, postępów oraz ról operacyjnych uczestników. Dzięki dynamicznemu modyfikowaniu złożoności zadań i tempa szkolenia systemy te znacząco zwiększają efektywność uczenia się oraz poprawiają gotowość do podejmowania decyzji w warunkach stresu i niepewności. Zdolności te mogą być wykorzystywane do symulowania rzeczywistych scenariuszy na potrzeby szkolenia wojskowego lub tworzenia dokładnych wizualizacji wspierających planowanie misji³⁷.

³⁵ Artificial Intelligence in combat simulations: How AI is changing NATO and Czech Army soldier training, <https://www.czdefence.com/article/artificial-intelligence-in-combat-simulations-how-ai-is-changing-nato-and-czech-army-soldier-training> [dostęp: 22.02.2026].

³⁶ P.T. Biltgen, *AI for Defense...*, op. cit., 2024.

³⁷ P.T. Biltgen, *AI for Defense...*, op. cit., 2024.

Rysunek 10. Żołnierze testują nowy prototyp broni przy użyciu VR³⁸

Wirtualna rzeczywistość wspierana przez sztuczną inteligencję umożliwia tworzenie adaptacyjnych, trójwymiarowych środowisk symulacyjnych wyposażonych w inteligentnych przeciwników, realistyczne ukształtowanie terenu i warunki środowiskowe oraz ciągłą ocenę wyników. W rezultacie VR wzbogacona o AI stała się skutecznym narzędziem rozwijania umiejętności taktycznych, zdolności podejmowania decyzji pod presją czasu oraz koordynacji działań zespołowych we współczesnym szkoleniu wojskowym. Integracja AI z platformami symulacji misji staje się kluczowa dla zapewnienia gotowości do przyszłych wyzwań, wymagając zarówno przygotowania teoretycznego, jak i praktycznej adaptacji³⁹.

Korzyści z zastosowania AI w wojskowości

Zastosowanie sztucznej inteligencji w wojsku znacząco zwiększa efektywność operacyjną oraz szybkość reagowania na dynamicznie zmieniające się warunki pola walki. AI umożliwia błyskawiczną analizę ogromnych wolumenów danych pochodzących z wielu źródeł, w tym satelitów, bezzałogowych systemów powietrznych, radarów, zasobów wywiadowczych oraz systemów cybernetycznych. Zdolność ta pozwala na skuteczniejsze wykrywanie zagrożeń, lepszą ocenę sytuacji oraz dokładniejsze przewidywanie działań przeciwnika. Zwiększone możliwości przetwarzania informacji sprzyjają szybszemu podejmowaniu decyzji opartych na danych, co ma kluczowe znaczenie w dynamicznym środowisku walki⁴⁰.

Dzięki algorytmom uczenia maszynowego oraz technikom przetwarzania języka naturalnego systemy wojskowe mogą automatycznie analizować informacje wywiadowcze, identyfikować wzorce zachowań przeciwnika oraz proponować optymalne warianty dzia-

³⁸ Virtual Reality helps Soldiers shape Army hypersonic weapon prototype, <https://www.defencetalk.com/virtual-reality-helps-soldiers-shape-army-hypersonic-weapon-prototype-73908/> [dostęp: 22.02.2026].

³⁹ J. van Oijen, P. de Marez Oyens, *Empowering Military...*, *op. cit.*

⁴⁰ C.E. Lee, J. Baek, J. Son, Y.G. Ha, *Deep AI...*, *op. cit.*, nr 6.

łania. W rezultacie cykle decyzyjne ulegają znacznemu skróceniu, zapewniając dowódcom decydującą przewagę informacyjną i operacyjną. Ponadto aplikacje obronne przyspieszane przez AI, szczególnie te wykorzystujące procesory graficzne (GPU) do przetwarzania równoległego, odgrywają kluczową rolę w analizie dużych ilości danych obrazowych i sygnałowych z różnych źródeł, takich jak zobrazowania satelitarne czy systemy radarowe, co usprawnia rozpoznanie wywiadowcze i zwiększa trafność wniosków operacyjnych⁴¹.

Sztuczna inteligencja zwiększa również precyzję i skuteczność użycia sił poprzez umożliwienie dokładniejszej identyfikacji celów, co ogranicza ryzyko błędnej klasyfikacji oraz minimalizuje straty uboczne. W obszarze logistyki AI wspiera optymalizację zarządzania zasobami, planowanie tras zaopatrzenia oraz prognozowanie zapotrzebowania, zapewniając ciągłość operacji wojskowych. Usprawnienia oparte na AI zwiększają efektywność łańcuchów dostaw, ograniczają straty oraz poprawiają ogólną trwałość działań wojskowych poprzez prognozowanie potrzeb serwisowych i optymalizację poziomów zapasów⁴².

Jedną z kluczowych korzyści wynikających z zastosowania AI jest zmniejszenie liczby strat wśród personelu wojskowego. Wykorzystanie systemów autonomicznych i bezzałogowych pozwala przenosić najbardziej niebezpieczne zadania na roboty i drony, ograniczając bezpośrednią ekspozycję ludzi na zagrożenia. Ponadto AI wspiera podejmowanie decyzji w czasie rzeczywistym przez dowódców oraz umożliwia monitorowanie stanu zdrowia żołnierzy za pomocą biosensorów i predykcyjnych modeli medycznych, co dodatkowo zwiększa bezpieczeństwo i skuteczność operacyjną. Zdolności predykcyjne AI pozwalają również przewidywać potencjalne zagrożenia i podatności, umożliwiając podejmowanie działań prewencyjnych i odpowiednie rozmieszczenie sił⁴³.

Logistyka wspierana przez AI oraz zarządzanie zasobami stanowią kolejną istotną przewagę w operacjach wojskowych. Zautomatyzowana analiza danych operacyjnych, zużycia zasobów oraz warunków terenowych umożliwia dokładne prognozowanie potrzeb jednostek, optymalizację tras zaopatrzenia oraz efektywne rozmieszczanie rezerw, zmniejszając ryzyko niedoborów lub opóźnień. Ponadto sztuczna inteligencja wspiera predykcyjne utrzymanie sprzętu wojskowego poprzez analizę danych z czujników pojazdów, statków powietrznych oraz systemów uzbrojenia. Pozwala to na bardziej efektywne planowanie działań serwisowych, zwiększenie dostępności systemów oraz utrzymanie wysokiego poziomu gotowości bojowej. Predykcyjne wnioski zapewniają dłuższą sprawność sprzętu i ograniczają ryzyko nieoczekiwanych awarii podczas krytycznych misji⁴⁴.

Sztuczna inteligencja usprawnia również zarządzanie personelem i zasobami medycznymi poprzez analizę rozmieszczenia sił, stanu zdrowia żołnierzy oraz przewidywanych

⁴¹ P.T. Biltgen, *AI for Defense...*, *op. cit.*, 2024.

⁴² A.M. Saha, M. Biswas, F.M. Hossain, H. Alamgir, M.P. Ahmed, *Artificial Intelligence...*, *op. cit.*, 2024, doi:10.13140/RG.2.2.28416.03840.

⁴³ P.T. Biltgen, *AI for Defense...*, *op. cit.*, 2024.

⁴⁴ P.T. Biltgen, *AI for Defense...*, *op. cit.*, 2024.

potrzeb operacyjnych. Umożliwia to elastyczne i precyzyjne zarządzanie wsparciem logistycznym i medycznym w wielu teatrach działań. Zdolności te obejmują także przewidywanie momentu, w którym pojazd wymaga naprawy lub części zamiennych, co minimalizuje przestoje i maksymalizuje gotowość operacyjną⁴⁵.

Wreszcie sztuczna inteligencja przyczynia się do uzyskania przewagi strategicznej poprzez zapewnienie dominacji informacyjnej, technologicznej i operacyjnej. Zaawansowana analiza wywiadowcza, systemy C4ISR, autonomiczne platformy bojowe oraz automatyczne przetwarzanie zobrazowań satelitarnych, sygnałów radiowych i aktywności cybernetycznej zwiększają świadomość sytuacyjną i ograniczają skutki „mgły wojny”. Ponadto modelowanie i symulacja scenariuszy konfliktowych oparte na AI wspierają decydentów w ocenie konsekwencji wyborów strategicznych oraz minimalizowaniu ryzyka błędów w konfliktach hybrydowych i wielodomenowych. Integracja AI zapewnia zatem znaczącą przewagę strategiczną poprzez umożliwienie pełniejszego zrozumienia złożonych środowisk operacyjnych oraz sprzyjanie proaktywnym, a nie reaktywnym odpowiedziom na pojawiające się zagrożenia⁴⁶.

Wyzwania, zagrożenia i kwestie etyczne

Jednym z najpoważniejszych wyzwań związanych z rozwojem sztucznej inteligencji w domenie wojskowej jest brak kompleksowych regulacji międzynarodowych dotyczących śmiertelnych autonomicznych systemów uzbrojenia LAWS (*Lethal Autonomous Weapon Systems*), czyli systemów zdolnych do samodzielnej identyfikacji i rażenia celów bez bezpośredniej ingerencji człowieka. Brak jednoznacznych norm prawnych zwiększa ryzyko niekontrolowanego wyścigu zbrojeń, nieprzewidywalnej eskalacji konfliktów oraz poważnych trudności w przypisywaniu odpowiedzialności za działania błędne lub niezamierzone. Pojawia się fundamentalne pytanie o odpowiedzialność, czy ponoszą ją twórcy oprogramowania, operatorzy systemów, dowódcy wojskowi, czy też samo państwo. Niejednoznaczność ta rodzi złożony dylemat etyczny, zwłaszcza w kontekście ryzyka niezamierzonych szkód oraz moralnych konsekwencji delegowania decyzji o życiu i śmierci maszynom⁴⁷.

Dodatkowym wyzwaniem jest „czarnoskrzynkowy” charakter wielu systemów AI, w których proces decyzyjny jest nieprzejrzysty i trudny do interpretacji. Brak transparentności utrudnia weryfikację, audyt oraz budowanie zaufania do autonomicznych systemów wojskowych, szczególnie w środowiskach operacyjnych wysokiego ryzyka. W odpowiedzi na te problemy intensywnie rozwijana jest koncepcja wyjaśnialnej sztucznej inteligencji (XAI), mająca na celu zwiększenie przejrzystości, identyfikowalności i nadzoru człowieka nad decyzjami podejmowanymi przez systemy AI w zastosowaniach wojskowych. Istotnym problemem pozostaje również niezawodność modeli AI, ponieważ ich dokładność jest

⁴⁵ A.B. Rashid, A.K. Kausik, A.A.H. Sunny, M.H. Bappy, *Artificial Intelligence...*, *op. cit.*, nr 1.

⁴⁶ J. van Oijen, P. de Marez Oyens, *Empowering Military...*, *op. cit.*

⁴⁷ A.B. Rashid, A.K. Kausik, A.A.H. Sunny, M.H. Bappy, *Artificial Intelligence...*, *op. cit.*, nr 1.

silnie uzależniona od jakości i ilości danych treningowych, co wiąże się z ryzykiem błędów i uprzedzeń mogących mieć poważne konsekwencje w kontekstach militarnych⁴⁸.

Rosnąca autonomia systemów bojowych prowadzi także do nowej formy rywalizacji określanej jako konflikt AI kontra AI, w którym przewaga operacyjna zależy od szybkości, adaptacyjności i odporności algorytmów, a nie od liczby zaangażowanego personelu. Zmiana ta wprowadza nowy rodzaj wyścigu zbrojeń i wymusza opracowanie nowych doktryn oraz strategii wojskowych, w których wydajność algorytmiczna staje się czynnikiem decydującym. Jednocześnie rosnące uzależnienie od AI wprowadza nowe podatności, takie jak możliwość włamań do systemów, które mogą doprowadzić do nieautoryzowanego użycia lub manipulacji systemami autonomicznymi, a nawet skierowania ich przeciwko własnym operatorom lub innym niezamierzonym celom⁴⁹.

Rozprzestrzenianie się technologii AI budzi również obawy dotyczące ich potencjalnego wykorzystania przez organizacje terrorystyczne lub reżimy autorytarne. AI może zostać użyta do planowania ataków, sterowania autonomicznymi dronami, prowadzenia operacji cybernetycznych czy umożliwienia masowej inwigilacji i represji. Rosnąca dostępność narzędzi AI w połączeniu z brakiem wiążących regulacji międzynarodowych zwiększa ryzyko niekontrolowanego i nieetycznego wykorzystania tych technologii. Wyzwania te podkreślają pilną potrzebę stworzenia globalnych ram zarządzania, które zapewnią bezpieczny, przejrzysty i odpowiedzialny rozwój oraz wykorzystanie sztucznej inteligencji w kontekstach militarnych. Osiągnięcie tego celu wymaga jednak rozwiązania problemów związanych z bezpieczeństwem danych, uprzedzeniami algorytmicznymi, zmianami na rynku pracy oraz ustanowieniem jasnych mechanizmów odpowiedzialności i przejrzystości działania systemów AI⁵⁰.

Przyszłość AI w wojskowości

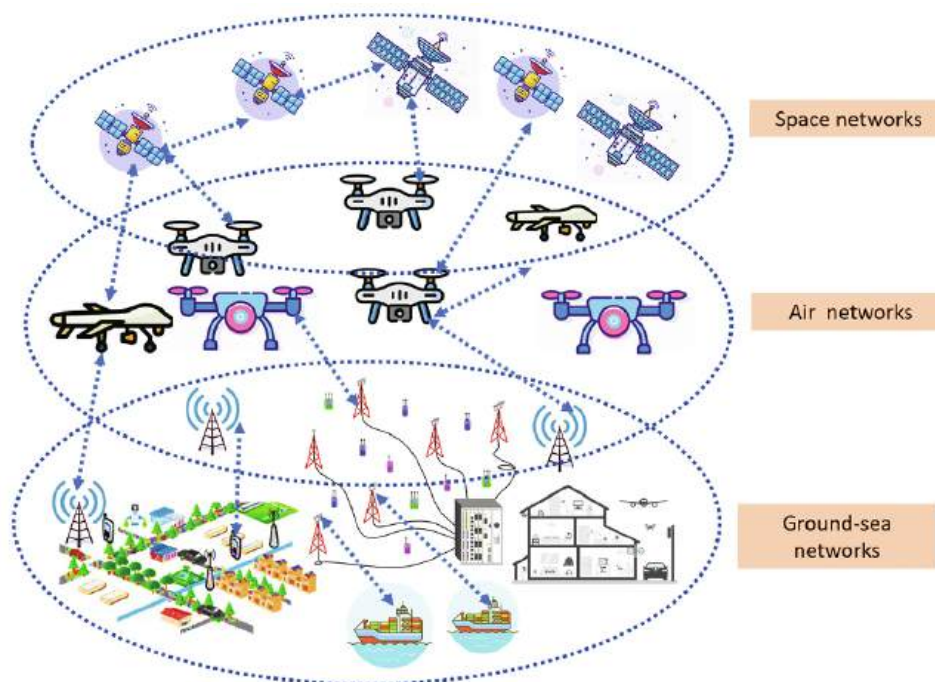
Integracja sztucznej inteligencji z technologiami wschodzącymi, takimi jak komputery kwantowe, sieci komunikacyjne 6G, rzeczywistość rozszerzona (AR) oraz Internet Rzeczy (IoT), prowadzi do rozwoju wysoko zintegrowanych i responsywnych systemów wojskowych. Komputery kwantowe mają potencjał, by znacząco przyspieszyć analizę danych, łamanie szyfrów kryptograficznych, symulacje strategiczne oraz prognozowanie zachowań przeciwnika. Jednocześnie sieci 6G mają umożliwić niemal natychmiastową wymianę danych między systemami autonomicznymi, zwiększając synchronizację operacyjną i świadomość sytuacyjną w czasie rzeczywistym (Rysunek 11). Współdziałanie zaawansowanych technologii sprzyja tworzeniu wysoce odpornych, rozproszonych i adaptacyjnych architektur wojskowych, zdolnych do skutecznego działania w złożonych i spornych środowiskach operacyjnych⁵¹.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ A.M. Saha, M. Biswas, F.M. Hossain, H. Alamgir, M.P. Ahmed, *Artificial Intelligence...*, *op. cit.*, 2024, doi:10.13140/RG.2.2.28416.03840.

⁵¹ P.T. Biltgen, *AI for Defense...*, *op. cit.*, 2024.

Rysunek 11. Zintegrowana sieć 6G⁵²

Połączenie sztucznej inteligencji z rzeczywistością rozszerzoną zapewni bezpośrednie wsparcie żołnierzom i dowódcom poprzez wyświetlanie informacji krytycznych dla misji za pośrednictwem hełmów lub inteligentnych wizjerów, skracając czas reakcji i ograniczając ryzyko błędów ludzkich. Architektury wojskowego Internetu rzeczy (IoT) połączą inteligentne sensory, platformy i systemy uzbrojenia w spójne sieci, umożliwiając autonomiczne zarządzanie zasobami, predykcyjne utrzymanie sprzętu oraz dynamiczną adaptację systemów obronnych. Taki zintegrowany ekosystem stworzy solidne podstawy dla systemów wspomaganie decyzji opartych na AI, oferujących analitykę predykcyjną oraz zoptymalizowane rekomendacje dla działań taktycznych i strategicznych w różnych domenach operacyjnych. W rezultacie nacisk w prowadzeniu działań wojennych stopniowo przesuwa się z przewagi liczebnej i siły ognia w kierunku dominacji informacyjnej, szybkości przetwarzania danych oraz trafności decyzji⁵³.

Szczególnie istotnym kierunkiem rozwoju jest wykorzystanie cyfrowych bliźniaków, czyli dynamicznych, wirtualnych odpowiedników sprzętu wojskowego, infrastruktury oraz środowisk operacyjnych, które są na bieżąco aktualizowane danymi w czasie rzeczywistym (Rysunek 12). Wspierane przez AI cyfrowe bliźniaki umożliwiają dowódcom symulowanie skutków decyzji strategicznych, testowanie alternatywnych scenariuszy operacyjnych oraz prowadzenie szkolenia w wysoce realistycznych warunkach bez ryzyka dla personelu i sprzętu. W przyszłości systemy te mogą stać się fundamentem w pełni zwirtualizowanych, wielodomenowych centrów dowodzenia. Zaawansowane możliwości symula-

⁵² S.A.A. Hakeem, H.H. Hussein, H. Kim, *Vision and research directions of 6G technologies and applications*, „Journal of King Saud University – Computer and Information Sciences” 2022, vol. 34, nr 6, s. 2419-2442.

⁵³ J. van Oijen, P. de Marez Oyens, *Empowering Military...*, *op. cit.*

cyjne oparte na cyfrowych bliźniakach wspieranych przez AI mają potencjał zrewolucjonizować planowanie i prowadzenie operacji wojskowych, dostarczając bezprecedensowej wiedzy o złożonej dynamice działań operacyjnych i ich możliwych rezultatach⁵⁴.

Rysunek 12. Szkolenie taktyczne w cyfrowym środowisku symulacyjnym⁵⁵

Koncepcja żołnierza wspieranego przez AI stanowi kolejny kluczowy kierunek ewolucji zdolności wojskowych. Model ten zakłada ścisłą integrację człowieka z inteligentnymi systemami wsparcia walki, w tym egzoszkieletemi zwiększającymi siłę fizyczną i wytrzymałość (Rysunek 13), narzędziami wspomaganiami decyzji opartymi na sztucznej inteligencji oraz interfejsami rzeczywistości rozszerzonej, dostarczającymi informacje kontekstowe bezpośrednio w polu widzenia żołnierza. W takim ujęciu człowiek i maszyna funkcjonują jako jeden zintegrowany system. Ta ścisła współpraca wzmacnia fizyczne i poznawcze możliwości człowieka dzięki zaawansowanej automatyzacji i przetwarzaniu danych w czasie rzeczywistym, umożliwiając bardziej precyzyjne wykonywanie zadań oraz zwiększenie świadomości sytuacyjnej⁵⁶.

Dalszy rozwój autonomicznych systemów bojowych będzie w coraz większym stopniu przekształcał pole walki, a rosnąca liczba zadań będzie wykonywana przez maszyny zamiast ludzi. Choć zmiana ta może ograniczyć straty wśród personelu oraz zwiększyć efektywność operacyjną, jednocześnie rodzi poważne wyzwania etyczne, prawne i strategiczne. Przyszłość działań wojennych nie oznacza eliminacji udziału człowieka, lecz jego transformację, tzn. człowiek staje się „cyfrowym dowódcą”, odpowiedzialnym za nadzоровanie i kierowanie zautomatyzowanym środowiskiem operacyjnym opartym na analizach generowanych przez AI.

⁵⁴ A.F. Mendi, T. Erol, D. Dogan, *Digital Twin...*, *op. cit.*, s. 33-40.

⁵⁵ Hungarian Air Force pilots train for collective and tactical operations with Thales trainer, <https://verticalmag.com/press-releases/hungarian-air-force-pilots-train-for-collective-and-tactical-operations-with-thales-trainer/> [dostęp: 22.02.2026].

⁵⁶ J. van Oijen, P. de Marez Oyens, *Empowering Military...*, *op. cit.*

Rysunek 13. Egzoszkielec⁵⁷

Ewolucja ta wymaga rozbudowanych systemów C4ISR, wspieranych przez sztuczną inteligencję w celu syntezy ogromnych zbiorów danych w użyteczne informacje operacyjne oraz umożliwienia szybkiego podejmowania decyzji w dynamicznych środowiskach operacyjnych⁵⁸.

Podsumowanie

Zastosowanie sztucznej inteligencji w wojskowości jest procesem nieuniknionym, jednak wymaga ścisłej kontroli, etycznego podejścia oraz odpowiedzialnego nadzoru. AI znacząco zwiększa możliwości operacyjne sił zbrojnych, umożliwiając analizę danych w czasie rzeczywistym, prognozowanie działań przeciwnika, autonomiczne sterowanie systemami bezzałogowymi oraz wsparcie decyzji strategicznych. Jej rola będzie systematycznie rosła zarówno w działaniach konwencjonalnych, jak i w cyberprzestrzeni oraz informacyjnym polu walki.

Jednocześnie rozwój AI wiąże się z istotnymi zagrożeniami, takimi jak błędy algorytmiczne, brak przejrzystości procesów decyzyjnych, automatyzacja użycia śmiertelnej siły w ramach autonomicznych systemów uzbrojenia (LAWS) oraz możliwość nadużyć ze strony państw autorytarnych i organizacji ekstremistycznych. Z tego względu wdrażanie AI w wojsku musi być powiązane z jasnymi ramami prawnymi i etycznymi, które określą dopuszczalne granice jej zastosowań.

⁵⁷ I. Tijjani, S. Kumar, M. Boukheddimi, *A Survey on Design and Control of Lower Extremity Exoskeletons for Bipedal Walking*, „Applied Sciences” 2022, vol. 12, nr 5, s. 2395.

⁵⁸ P.T. Biltgen, *AI for Defense...*, *op. cit.*, 2024.

Etyczne wykorzystanie sztucznej inteligencji w działaniach militarnych obejmuje przede wszystkim zachowanie decydującej roli człowieka w użyciu siły, ochronę ludności cywilnej, unikanie dyskryminacji i nieprzewidywalnego działania systemów, jednoznaczne przypisanie odpowiedzialności za decyzje podejmowane przez maszyny oraz ograniczanie ryzyka wykorzystania AI do represji i destabilizacji społeczeństw.

Obecny brak powszechnie przyjętych regulacji międzynarodowych sprzyja rozwojowi niekontrolowanego wyścigu zbrojeń algorytmicznych, w którym tempo postępu technologicznego przewyższa zdolność systemów prawnych i instytucji nadzorczych do reagowania. W odpowiedzi na te zagrożenia coraz więcej podmiotów, w tym ONZ, organizacje pozarządowe oraz środowiska naukowe, postuluje potrzebę globalnej debaty, wprowadzenia moratorium lub nawet zakazu autonomicznych systemów broni zabójczej do czasu ustanowienia skutecznych mechanizmów kontroli i odpowiedzialności.

Współpraca międzynarodowa oraz rozwój wspólnych norm prawnych i etycznych są kluczowe, aby sztuczna inteligencja w wojskowości służyła wzmocnieniu bezpieczeństwa i stabilności, a nie eskalacji konfliktów oraz pogłębianiu nierówności technologicznych.

Bibliografia

1. Artificial Intelligence in combat simulations: How AI is changing NATO and Czech Army soldier training, <https://www.czdefence.com/article/artificial-intelligence-in-combat-simulations-how-ai-is-changing-nato-and-czech-army-soldier-training> [dostęp: 22.02.2026].
2. Biltgen P.T., *AI for Defense and Intelligence*, Tallaios 2024.
3. Bitzinger R.A., *The 4th Industrial Revolution, Military-Civil Fusion, and the Next RMA*, „Insight Turkey” 2022, vol. 24, nr 3.
4. Cappuccio M.L., Galliot J.C., Sandoval E.B., *Saving Private Robot: Risks and Advantages of Anthropomorphism in Agent-Soldier Teams*, „International Journal of Social Robotics” 2021, vol. 14, nr 10.
5. Fake Trump arrest photos: How to spot an AI-generated image, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-65069316> [dostęp: 22.02.2026].
6. Hakeem S.A.A., Hussein H.H., Kim H., *Vision and research directions of 6G technologies and applications*, „Journal of King Saud University – Computer and Information Sciences” 2022, vol. 34, nr 6.
7. Hungarian Air Force pilots train for collective and tactical operations with Thales trainer, <https://verticalmag.com/press-releases/hungarian-air-force-pilots-train-for-collective-and-tactical-operations-with-thales-trainer/> [dostęp: 22.02.2026].
8. Lee C.E., Baek J., Son J., Ha Y.G., *Deep AI military staff: cooperative battlefield situation awareness for commander’s decision making*, „The Journal of Supercomputing” 2022, vol. 79, nr 6.
9. Malik A.A., Mahboob A., Khan A., Zubairi J., *Application of Cyber Security in Emerging C4ISR Systems*. In *Cyber Security Standards, Practices and Industrial Applications: Systems and Methodologies*, (Eds.) J. Zubairi & A. Mahboob, IGI Global Scientific Publishing 2012.
10. Mendi A.F., Erol T., Dogan D., *Digital Twin in the Military Field*, „IEEE Internet Computing” 2021, vol. 26, nr 5.
11. Rashid A.B., Kausik A.K., Sunny A.A.H., Bappy M.H., *Artificial Intelligence in the Military: An Overview of the Capabilities, Applications, and Challenges*, „International Journal of Intelligent Systems” 2023, vol. 2023, nr 1.

12. Saha A.M., Biswas M., Hossain F.M., Alamgir H., Ahmed M.P., *Artificial Intelligence in the Modern Era: Trends, Impacts, and Future Directions* 2024, doi:10.13140/RG.2.2.28416.03840.
13. Sumari P., Syed S.J., Abualigah L., *A Novel Deep Learning Pipeline Architecture based on CNN to Detect Covid-19 in Chest X-ray Images*, „Turkish Journal of Computer and Mathematics Education” 2021, vol. 12, nr 6.
14. Tijjani I., Kumar S., Boukheddimi M., *A Survey on Design and Control of Lower Extremity Exoskeletons for Bipedal Walking*, „Applied Sciences” 2022, vol. 12, nr 5.
15. Van Oijen J., de Marez Oyens P., *Empowering Military Decision Support through the Synergy of AI and Simulation*. In „NATO MSG-207: Simulation: Going Beyond the Limitations of the Real World” October 19th-20th 2023, Monterey, USA.
16. Virtual Reality helps Soldiers shape Army hypersonic weapon prototype, <https://www.defencetalk.com/virtual-reality-helps-soldiers-shape-army-hypersonic-weapon-prototype-739008/> [dostęp: 22.02.2026].
17. Wang H.B., Li Y., Ren K., Yang L.J., Han Z.H., *The development status and trends of ground unmanned combat platforms*, „Journal of Physics: Conference Series” 2021, vol. 1721.
18. Wang P., Yang M., Zhu J., Peng Y., Li G., *Digital Twin-Enabled Online Battlefield Learning with Random Finite Sets*, „Computational Intelligence and Neuroscience” 2021, vol. 2021, nr 1.
19. Wither J.K., Marshall G.C., *Trends in Warfare*, „Encyclopedia of Violence, Peace, and Conflict, Third Edition” 2022, vol. 2.
20. Xiao X., Dufek J., Murphy R.R., *Autonomous Visual Assistance for Robot Operations Using a Tethered UAV*. In *Field and Service Robotics*, (Eds.) G. Ishigami & K. Yoshida, „Springer Proceedings in Advanced Robotics” 2021, vol. 16.
21. Zhuang S., Wang P., Jiang B., Wang G., Wang C., *A Single Shot Framework with Multi-Scale Feature Fusion for Geospatial Object Detection*, „Remote Sensing” 2019, vol. 11.

Dane kontaktowe

Damian Kurzydym, damian.kurzydym@akademiarac.edu.pl

Sławomir Pazderyn

Akademia Nauk Stosowanych w Raciborzu

CYWILNE BUDOWLE OCHRONNE JAKO ELEMENT BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA. STAN OBECNY W WYBRANYCH KRAJACH EUROPY ORAZ W POLSCE

Streszczenie (abstrakt): W niniejszym artykule, który jest fragmentem pracy licencjackiej, autor podjął się próby analizy obecnego stanu budowli ochronnych w wybranych państwach Europy, ukazując zróżnicowanie podejść do planowania i utrzymania infrastruktury ochronnej w zależności od lokalnych uwarunkowań politycznych, geograficznych i historycznych. Praca ukazuje znaczenie budowli ochronnych w kontekście bezpieczeństwa cywilnego oraz potrzebę ich dalszego rozwoju i modernizacji. Autor opisze aktualny stan obiektów ochrony zbiorowej w obliczu współczesnych zagrożeń, niekoniernie zawsze militarnych. Do takich należy również zaliczyć różnego rodzaju skutki anomalii pogodowych czy też nieprzewidzianych wypadków, takich jak tzw. *blackout* (masowy brak prądu). Nie należy też wykluczyć zdarzeń terrorystycznych. Ukazana również zostanie bieżąca problematyka w wybranych krajach europejskich.

Słowa kluczowe: budowle ochronne, schrony, ukrycia doraźne, obrona cywilna, zagrożenia militarne

CIVIL DEFENSE STRUCTURES AS AN ELEMENT OF NATIONAL SECURITY. CURRENT STATUS IN SELECTED EUROPEAN COUNTRIES AND POLAND

Abstract: In this article, which is an excerpt from a bachelor's thesis, the author attempts to analyze the current state of protective structures in selected European countries, highlighting the diverse approaches to planning and maintaining protective infrastructure based on local political, geographical, and historical conditions. The work demonstrates the importance of protective structures in the context of civil security and the need for their further development and modernization. The author describes the current status of collective protection facilities in light of contemporary threats, which are not exclusively military. These also include various consequences of weather anomalies or unforeseen accidents, such as blackouts (large-scale power outages). Furthermore, terrorist incidents should not be ruled out. The article also presents current issues and challenges faced by selected European countries.

Keywords: protective structures, shelters, improvised shelter, civil defence, military threats

Wstęp

Pojęcie budowli ochronnej funkcjonuje w powszechnym języku stosunkowo od niedawna. W zasadzie stosowane od lat sześćdziesiątych XX w. jako ogólne określenie schronów i ukryć, mających na celu ochronę ludności przed czynnikami rażenia, takimi jak czynnik militarny lub środowiskowy. W przypadku wprowadzenia w państwie stanu podwyższonej

gotowości, który generowany jest jakimś głębokim kryzysem politycznym lub społecznym, czy też ogólnie początkowym stanem wojny, bardzo często powstają wtedy w dużych ilościach wszelkie budowle, obiekty ochronne. W ostatnich kilku latach daje się dostrzec wyraźnie duży wzrost zainteresowania rozwojem techniki konstruowania wszelkiej maści schronów i ukryć. Podstawowym powodem zdaje się być dość napięta sytuacja geopolityczna, pojawienie się nowych zagrożeń w postaci zaskakujących środków i metod ataków, w tym też terrorystycznych. Dodatkowym czynnikiem stały się także zagrożenia przemysłowe¹.

Dzisiaj nasuwa się kilka pytań: czy niebezpieczeństwa ustały? Czy istnieje potrzeba wskrzeszania budowli ochronnych z poprzednich epok? Czy jest zasadna budowa nowych schronów, modernizacja istniejących i utrzymywanie w stanie gotowości pomieszczeń schronowych oraz obiektów ochrony zbiorowej o takim charakterze? Wydarzenia za wschodnią granicą oraz wydarzenia na świecie, takie jak np. zmiany klimatyczne, zbliżają nas do odpowiedzi na te pytania, wyrażając potrzebę posiadania cywilnych budowli ochronnych przez każde państwo. Niniejszy artykuł bardzo skrótowo opíše obecny stan infrastruktury ochrony ludności na przykładzie wybranych krajów.

Fot. 1. Wejście do schronu w przedwojennym bloku mieszkalnym. Źródło: na podst. zdjęcia Joanny Janik.

¹ Z. Szcześniak, *Budowle schronowe Obrony Cywilnej w Polsce – stan dzisiejszy i kierunki rozwoju*, [w:] *Ochrona przed skutkami nadzwyczajnych zagrożeń*, (red.) Z. Mierczyka i R. Ostrowskiego, Tom 3, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2012, s. 394.

Budowle ochronne dziś. Wybrane kraje Europy oraz Polska

NORWEGIA

W Norwegii znajduje się około 20 tysięcy budowli schronowych. Jak się szacuje, możliwe jest ulokowanie w ich wnętrzach w przybliżeniu nieco ponad 2 miliony 500 tysięcy osób. Tymi schronami są zasadniczo schrony prywatne, w ilości ok. 19 tysięcy obiektów i ok. 600 schronów publicznych².

Schrony publiczne to budowle przeznaczone dla całego ogółu populacji, która akurat na danym obszarze przebywa. Są to przede wszystkim obiekty użyteczności publicznej, takie jak hale sportowe, parkingi podziemne, większe obiekty górskie. Tego typu infrastruktura jest odpowiednio oznakowana z zewnątrz. Właścicielami takich schronów są gminy, które odpowiadają za ich utrzymanie. Obowiązek przygotowania do sytuacji nadzwyczajnej i obsługi schronów publicznych spoczywa na Norweskiej Obronie Cywilnej (*Sivilforsvaret*), która liczy ok. 8000 mężczyzn i kobiet w służbie obowiązkowej.

Schrony prywatne są to obiekty przeznaczone głównie dla osób znajdujących się na terenie posesji lub budynku. Przykładem takich schronów są szkoły, przedszkola, sklepy, firmy, hotele, biurowce itp. Tego typu obiekty ochrony ludności budowane są na koszt inwestora i dostosowane są do liczby osób, na którą przewidziana jest powierzchnia nieruchomości. Z tego powodu nie bardzo pożądane jest, aby schronienia szukały osoby spoza danej posesji.

W odróżnieniu od schronów publicznych obowiązek przygotowania i obsługi pomieszczeń w prywatnych schronach cywilnych spada na właściciela obiektu. Oznaczenie, które informuje o tym, że w danym obiekcie znajduje się bezpieczne ukrycie, powinno być wewnątrz budynku³. Urząd ds. Ochrony Ludności i Planowania Kryzysowego (DSB) sporządził zestawienie, z którego wynika, że ok. 50 gmin w kraju nie ma schronów przeznaczonych dla ludności zamieszkującej dany region. Władze tłumaczą, że te obiekty schronienia nie istnieją na spisach schronów, ponieważ są obecnie wykorzystywane do innych celów⁴. W planach rządu Norwegii jest przywrócenie obowiązku budowy obiektów ochrony ludności w nowych inwestycjach, a także wprowadzenie nowych regulacji dotyczących ich standardów⁵.

W Norwegii do schronów nie można wprowadzać zwierząt. Większość obiektów nie ma udogodnień dla osób niepełnosprawnych. Wszystkie istniejące obecnie budowle ochronne skonstruowano w latach 1948-1990. Od 1998 roku wstrzymano obowiązek budowy nowych schronów, co spowodowało spadek ich liczby. W związku z rosnącymi za-

² Norweska Obrona Cywilna, <https://www.sivilforsvaret.no> [dostęp: 29.12.2024].

³ Tamże.

⁴ Schrony w Norwegii, <https://www.mojanorwegia.pl/aktualnosci/norweskie-schrony-pomieszcza-ponad-45-procent-mieszkancow-lokalizacja-wiekszosci-z-nich-jest-tajemnica-21463.html> [dostęp: 09.12.2024.].

⁵ Schrony w Norwegii, <https://schrony-obronacywilna.pl/blog/norwegia-wprowadzi-obowiazkowe-schrony-w-nowym-planie-obrony-cywilnej> [dostęp: 20.05.2025.].

grozzeniami politycznymi planuje się uchylenie tego moratorium⁶. Warto zaznaczyć, że zamrożenie rozbudowy infrastruktury ochronnej nie zabrania gminom lub inwestorom prywatnym przeznaczania własnych środków finansowych na stawianie nowych schronień. Jednocześnie zaznaczono, aby istniejące obiekty stale utrzymywać i konserwować⁷. Ułatwieniem dla sprawniejszego stawiania kolejnych obiektów ochronnych ma być wprowadzenie nowej kategorii schronów, tzw. *Dekningsrom*. Te obiekty to mniej zaawansowane technicznie schrony, chroniące przed bronią konwencjonalną. Dzięki temu mogą być umiejscowione np. w tunelach czy podziemnych garażach⁸. Stanowisko rządu Norwegii z dnia 10 stycznia 2025 roku, w obliczu dynamicznie rozwijającego się zagrożenia ze strony Federacji Rosyjskiej, radykalnie przyspieszyło decyzję o planowanym powrocie do programu budowy schronów dla ludności cywilnej. Budowle ochronne mają powstawać przy nowo tworzonej zabudowie o powierzchni większej niż 1000m² ⁹.

Fot. 2 . Wejście do schronu w Bergen. Norwegia. Źródło własne

SZWECJA

Jak podaje Szwedzka Obrona Cywilna (*Civilförsvaret*) na terenie kraju znajduje się ok. 64 tysięcy schronów¹⁰. Oficjalny raport, który został opublikowany przez Szwedzką Agencję Zarządzania Kryzysowego w 2019 roku, stwierdza, że liczba schronów jest niewystar-

⁶ Tamże.

⁷ Norweska Obrona..., *op. cit.* [dostęp: 29.12.2024].

⁸ Schrony w Norwegii..., *op. cit.* [dostęp: 20.05.2025].

⁹ Schrony w Norwegii, https://obserwatorgospodarczy.pl/2025/01/12/norwegia-moze-przywrocic-obowiazek-budowy-schronow-przeciwbombowych-dla-ludnosci-cywilnej/#google_vignette [dostęp: 15.03.2025].

¹⁰ Szwedzka agencja rządowa ds. obrony cywilnej, <https://www.msb.se/sv/> [dostęp: 28.12.2024].

czająca. W związku z tym należy zbudować więcej obiektów¹¹. Po okresie zimnej wojny w kraju jest ogromna liczba schronów dla ludności cywilnej. Wciąż rosnące zagrożenie ze strony Rosji popchnęło rząd Szwecji do wyremontowania istniejących budowli¹².

Szwecja jest wśród państw mających największą liczbę obiektów ochrony ludności, w których pomieści się ok. 7 milionów obywateli. Schrony, oznaczone odpowiednim znakiem, ulokowane są w różnego rodzaju obiektach, zarówno mieszkalnych, jak i przemysłowych. Większość budowli ochronnych na co dzień wykorzystuje się do innych celów, na co zezwalają przepisy. Nierzadko są to osiedlowe rowerownie, miejskie garaże, hale sportowe lub biura. Obiekty muszą być gotowe do użytku w czasie nie dłuższym niż 48 godzin. Wewnątrz musi znajdować się odpowiedni sprzęt. Obsługa całego schronu ma być prosta, bez obecności niezbędnych specjalistów. Poszczególne elementy wyposażenia powinny być sprawne i regularnie konserwowane.

Schrony w Szwecji są przeznaczone dla każdej osoby, która w chwili ogłoszenia alarmu znajduje się akurat w pobliżu. Funkcjonalność schronów obliczona i przeznaczona jest na obszary trudne do sprawnej i pełnej ewakuacji. Takimi regionami są centra większych miast czy aglomeracje. Ogólnie zakłada się, że ludność mieszkająca na wsiach skorzystać może z alternatywnych schronień, takich jak piwnice domów lub tym podobne. W konstruowaniu i utrzymywaniu schronów w Szwecji oczywiste jest, że swój wkład i pomoc wnoszą mieszkańcy budynków, w których dane obiekty ochronne się znajdują. Muszą one być tak zaprojektowane i wyposażone, aby osoby przebywające wewnątrz miały możliwość przetrwania przez okres trzech dni. Do schronów nie na możliwości wnoszenia alkoholu. Zabronione jest także gotowanie w nich. Wszelki niezbędne i wyczerpujące informacje o schronach, wraz z ich lokalizacją, znajdują się na odpowiednio opracowanych mapach¹³.

SZWAJCARIA

Szwajcaria to kraj, który w obliczu konfliktów międzynarodowych pozostawał neutralny przez okres blisko 200 lat. W tym czasie Europa niejednokrotnie była teatrem działań wojennych, do których Szwajcaria nie dołączyła ani razu. Zagrożenie wojenne na terenie kantonów szwajcarskich, mimo nieuczestniczenia w sojuszu NATO, jest niewielkie. Wynika to z położenia geopolitycznego kraju, określanego jako względnie bezpieczne oraz sąsiedowania z państwami nieagresywnymi¹⁴.

Budynki ochronne w Szwajcarii zaprojektowane są w taki sposób, aby były w stanie wytrzymać oddziaływanie współczesnej broni, ale również zapewnić ochronę w przypadku

¹¹ Schrony w Szwecji, <https://skandynawiainfo.pl/dlaczego-szwecji-65000-schronow-przeciwatomowych/> [dostęp: 28.05.2025].

¹² Schrony w Szwecji, <https://defence24.pl/polityka-obronna/szwecja-wraca-do-bunkrow> [dostęp: 28.05.2025].

¹³ Szwedzka agencja..., *op. cit.* [dostęp: 28.12.2024].

¹⁴ J. Trocha, *Unikalny charakter systemu ochrony ludności cywilnej w Konfederacji Szwajcarskiej*, „Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Sztuki Wojennej” 2017, nr 1, s. 202, <https://bibliotekanauki.pl/articles/565831> [dostęp: 28.12.2024].

katastrof i nagłych wypadków. Najbardziej powszechnym w kraju rodzajem infrastruktury ochrony ludności są schrony prywatne, które ulokowane są w piwnicach domów jedno i wielorodzinnych. Istnieją także większe konstrukcje prywatne lub publiczne, zaprojektowane w taki sposób, żeby zapewnić generalnie możliwość dłuższego przebywania wewnątrz nich. Wszystkie budowle ochronne mają stałą gotowość ochronną. W Szwajcarii istnieje ok. 370 tysięcy pomieszczeń ochrony osobistej¹⁵.

Schrony w Szwajcarii są standaryzowane i budowane z przetestowanych komponentów. Bardzo dobry poziom rozbudowy obiektów ochronnych stwarza sytuację, w której główne działania nie są skierowane już na problem konstruowania schronów, a jedynie tylko na ich odpowiednie utrzymanie. W związku z niepewną sytuacją geopolityczną rząd Szwajcarii podjął działania, w których planuje odpowiednio znowelizować ustawę oraz przeprowadzić gruntowną renowację starszych schronów¹⁶. W temacie technologii budownictwa schronowego Szwajcarzy niewątpliwie pozostają liderami. Dodatkowym atutem jest eksport swojego *know-how* do innych krajów, które chętnie korzystają z tej pomocy przy budowie własnych struktur ochronnych¹⁷.

W Szwajcarii podstawa techniczna planowania, budowania i ochrony infrastruktury schronowej rozwijana i omawiana jest w Federalnym Urzędzie Ochrony Ludności. Rząd Federalny kontynuuje, zatwierdza, finansuje i monitoruje koncepcję budownictwa ochronnego jako podstawę dalszego rozwoju i konserwacji istniejących schronów, stanowisk dowodzenia i wszelkich narzędzi zaopatrzenia. Zakłada się, że dalsza ewolucja i utrzymanie szwajcarskiego systemu cywilnych budowli ochronnych ma być zapewniona na najbliższe 15-20 lat¹⁸.

CZECHY

W Republice Czeskiej tzw. stałe schrony zaczęto budować po drugiej wojnie światowej, głównie w okresie zimnej wojny. Typowano miejsca o strategicznym znaczeniu i dopiero wtedy, uwzględniając ustalone kryteria oraz w oparciu o analizy, podejmowano się budowy schronów. Przedsięwzięcia te opłacał skarb państwa, który w latach osiemdziesiątych XX w. przestał finansować budowę i konserwację obiektów, co spowodowało stopniowe spadanie ich liczby. Pomimo tego wszystkie stałe schrony są wciąż okresowo liczone i ewidencjonowane. Sprawdza się ich stan techniczny i ocenia się, czy w razie zaistnienia nagłej potrzeby istnieje możliwość ich wykorzystania jako schronów improwizowanych¹⁹.

¹⁵ Szwajcarski Federalny Urząd Ochrony Ludności, <https://www.babs.admin.ch/de/schutzbauten> [dostęp: 25.12.2024].

¹⁶ Schrony w Szwajcarii, <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/szwajcaria-odnawia-schrony-na-wypadek-wojny-a-jak-wyglada-sytuacja-w-polsce/> [dostęp: 05.01.2025].

¹⁷ Schrony w Szwajcarii, <https://geekweek.interia.pl/militaria/news-szwajcaria-obawia-sie-wojny-modernizu-je-swoje-schrony,nId,20355843> [dostęp: 05.01.2025].

¹⁸ Szwajcarski Federalny..., *op. cit.* [dostęp: 25.12.2024].

¹⁹ Straż Pożarna i Ratownicza Republiki Czeskiej, <https://hzscr.gov.cz/clanek/ukryti-obyvatelstva-v-ceske-republice.aspx> [dostęp: 22.10.2024].

W Czechach istnieje ogółem 2425 budowli ochronnych, które mają możliwość pomieścić 502 000 osób²⁰.

Zakłada się, że w obliczu potencjalnego zagrożenia na terenie Republiki Czeskiej zostanie zainicjowane stopniowe otwieranie stałych schronów. Wówczas po kontroli funkcjonalności obiektu przeprowadzi się w miarę potrzeby i możliwości modernizację urządzeń i pomieszczeń za pomocą niezbędnych materiałów i technologii. Większość obiektów zaprojektowana jest do przebywania ludności wewnątrz przez maksymalnie 72 godziny²¹. Wszelkie procedury i wytyczne przy budowaniu schronów lub ukryć improwizowanych podają źródła Czeskiej Straży Pożarnej. W obecnym czasie dowództwo armii Republiki Czeskiej zwraca uwagę na skupienie uwagi do przygotowania się na realne zagrożenie konfliktu z „zaawansowanym przeciwnikiem dysponującym arsenałem nuklearnym”. Czescy eksperci wyraźnie wskazują na mocno ograniczoną liczbę istniejących schronów przeciwatomowych oraz ich zły stan techniczny.

POLSKA

W Polsce w gruncie rzeczy od lat 90. XX wieku w obszarze prawa nie istniało jakiegokolwiek rzetelne określenie, czym jest budowla ochronna, schron czy też ukrycie. Postępujące uśpienie organów decyzyjnych na zagrożenia militarne jako priorytetowe, spowodowało znaczne obniżenie koncentracji nad tematem. Skutkiem był stopniowy spadek liczby obiektów, które służyły ochronie ludności i ich postępująca degradacja użytkowa. Dalszą konsekwencją spadku zainteresowania pomieszczeniami ochronnymi były wnioski właścicieli do organów Obrony Cywilnej o usunięcie schronów i ukryć z list ewidencyjnych budowli ochronnych²².

Podsumowanie

Polska na tle innych państw Europy jest krajem, który posiada jedną z najniższych liczb obiektów ochronnych dla społeczności cywilnej. Deficyt odpowiednich norm technicznych oraz braki stosownych kryteriów są główną przyczyną niemożności rzetelnej i fachowej oceny stanów faktycznych schronów i ukryć²³. W 2002 roku Departament do Spraw Budownictwa na Terenach Zamkniętych we współpracy z podległymi organami nadzoru budowlanego dokonał inspekcji, podczas której wzięto pod uwagę stan techniczny budowli ochronnych na terenie całego kraju. Skontrolowano 1718 na ogólną liczbę 14 462 obiektów schronowych we wszystkich województwach. W kontekście Prawa budowlanego ocena kontrolowanych budowli pod względem użytkowania wypadła bardzo słabo. Stwierdzono wiele naruszeń. Spora liczba starych obiektów nie posiada nowoczesnych technologii umożliwiających dostatecznie skuteczną ochronę przed skażeniem chemicznym, biolo-

²⁰ Z. Szcześniak, *Budowle schronowe...*, *op. cit.*, s. 396.

²¹ Straż Pożarna..., *op. cit.* [dostęp: 22.10.2024].

²² A. Skrabacz, *Funkcjonowanie budowli ochronnych w Polsce i na Ukrainie – implikacje dla Polski wobec doświadczeń wojennych Ukrainy*, „Alcumena. Pismo Interdyscyplinarne” 2023, nr 4(16), s. 43.

²³ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/druk.xsp?nr=438> [dostęp: 21.12.2024].

gicznym czy promieniowaniem. Takie poważne defekty, jak nieszczelne drzwi, uszkodzone ściany czy awaryjne instalacje elektryczne, powodują, że w chwili istotnego zagrożenia większość obiektów staje się bezużyteczna²⁴. Na przełomie 2022 i 2023 roku Państwowa Straż Pożarna w ramach tzw. Rozpoznania operacyjnego dokonała przeglądu i spisu wszelkich obiektów budowlanych, które mogą być wykorzystane do ochrony ludności cywilnej w sytuacjach kryzysowych. Podczas akcji skupiono się przede wszystkim na identyfikacji budowli ochronnych, takich jak schrony cywilne i ukrycia oraz obiektów osłonowych, nazwanych Miejscem Doraźnego Schronienia (MDS). Te ostatnie nie podlegały dotychczas ewidencjonowaniu. Takie tzw. rozwiązania osłonowe mają na celu ochronę głównie przed skutkami szczególnie niebezpiecznych i gwałtownych zjawisk meteorologicznych. Akcję rejestrowania obiektów ochronnych, oparto na wytycznych Szefa Obrony Cywilnej Kraju z dnia 4 grudnia 2018 roku, w temacie zasad postępowania z zasobami budownictwa ochronnego²⁵.

Bibliografia

1. <https://defence24.pl/polityka-obronna/szwecja-wraca-do-bunkrow> [dostęp: 28.05.2025].
2. <https://geekweek.interia.pl/militaria/news-szwajcaria-obawia-sie-wojny-modernizuje-swoje-schrony,nId,20355843> [dostęp: 05.01.2025].
3. <https://hzscr.gov.cz/clanek/ukryti-obyvatelstva-v-ceske-republice.aspx> [dostęp: 22.10.2024].
4. https://obserwatorgospodarczy.pl/2025/01/12/norwegia-moze-przywrocic-obowiazek-budowy-schronow-przeciwbombowych-dla-ludnosci-cywilnej/#google_vignette [dostęp: 15.03.2025].
5. <https://schronnazgloszenie.pl/gdzie-sa-schrony-w-polsce/> [dostęp: 21.01.2025].
6. <https://schrony-obronacywilna.pl/blog/norwegia-wprowadzi-obowiazkowe-schrony-w-nowym-planie-obrony-cywilnej> [dostęp: 20.05.2025].
7. <https://skandynawiainfo.pl/dlaczego-szwecji-65000-schronow-przeciwatomowych/> [dostęp: 28.05.2025].
8. <https://www.babs.admin.ch/de/schutzbauten> [dostęp: 25.12.2024].
9. <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/szwajcaria-odnawia-schrony-na-wypadek-wojny-a-jak-wyglada-sytuacja-w-polsce/> [dostęp: 05.01.2025].
10. <https://www.mojanorwegia.pl/aktualnosci/norweskie-schrony-pomieszcza-ponad-45-procent-mieszkanow-lokalizacja-wiekszosci-z-nich-jest-tajemnica-21463.html> [dostęp: 09.12.2024].
11. <https://www.msb.se/sv/> [dostęp: 28.12.2024].
12. <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/druk.xsp?nr=438> [dostęp: 21.12.2024].
13. <https://www.sivilforsvaret.no> [dostęp: 29.12.2024].
14. Skrabacz A., *Funkcjonowanie budowli ochronnych w Polsce i na Ukrainie – implikacje dla Polski wobec doświadczeń wojennych Ukrainy*, „Alcumena. Pismo Interdyscyplinarne”, 2023, nr 4(16).
15. Szczęśniak Z., *Budowle schronowe Obrony Cywilnej w Polsce – stan dzisiejszy i kierunki rozwoju*, [w:] *Ochrona przed skutkami nadzwyczajnych zagrożeń*, (red.), Z. Mierczyka i R. Ostrowskiego, Tom 3, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2012.

²⁴ Schrony w Polsce, <https://schronnazgloszenie.pl/gdzie-sa-schrony-w-polsce/> [dostęp: 21.01.2025].

²⁵ Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej, *Raport dotyczący budowli ochronnych*, Warszawa 2023, s. 1.

16. Trocha J., *Unikalny charakter systemu ochrony ludności cywilnej w Konfederacji Szwajcarskiej*, „Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Sztuki Wojennej” 2017, nr 1, <https://bibliotekanauki.pl/articles/565831> [dostęp: 28.12.2024].

Dane kontaktowe

Sławomir Pazderyn, pazderyn@wp.pl

ROZDZIAŁ III

EDUKACJA WOBEC WYZWAŃ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Konrad Tułodziecki

Politechnika Śląska w Gliwicach, Wydział Elektryczny

ROLA PORTALI SPORTOWYCH W PROMOWANIU MIESZANYCH SZTUK WALKI (MMA) W OLSZTYNIE

Streszczenie (abstrakt): Celem niniejszego artykułu jest analiza roli portali sportowych w promowaniu mieszanych sztuk walki (MMA) w Olsztynie. Mieszane sztuki walki należą do najszybciej rozwijających się dyscyplin sportowych XXI wieku, a ich popularność w znacznym stopniu kształtowana jest przez media internetowe. Portale sportowe stanowią obecnie podstawowe źródło informacji dla kibiców, zawodników oraz osób zainteresowanych tą dyscypliną sportu. W artykule przedstawiono genezę MMA, charakterystykę tej dyscypliny oraz specyfikę funkcjonowania portali sportowych jako narzędzia promocji. Omówiono również znaczenie lokalnych zawodników z Olsztyna w kontekście medialnej promocji MMA. W badaniach zastosowano analizę treści publikacji zamieszczanych na ogólnopolskich oraz branżowych portalach sportowych, a także analizę literatury przedmiotu.

Słowa kluczowe: MMA, portale sportowe, media, promocja sportu, Olsztyn

THE ROLE OF SPORTS PORTALS IN PROMOTING MIXED MARTIAL ARTS (MMA) IN OLSZTYN

Abstract: The aim of this article is to analyze the role of sports portals in promoting mixed martial arts (MMA) in Olsztyn. Mixed martial arts is one of the fastest developing sports disciplines of the 21st century, and its popularity is significantly shaped by online media. Sports portals currently constitute the main source of information for fans, athletes, and people interested in this sport. The article presents the origins of MMA, the characteristics of the discipline, and the specificity of sports portals as a tool for promotion. The importance of local athletes from Olsztyn in the context of media promotion of MMA is also discussed. The research is based on a content analysis of publications posted on nationwide and specialized sports portals as well as on a review of relevant scientific literature.

Keywords: MMA, sports portals, media, sport promotion, Olsztyn

Wstęp

Mieszane sztuki walki (MMA) należą obecnie do najszybciej rozwijających się dyscyplin sportowych na świecie. Ich dynamiczny rozwój widoczny jest zarówno w wymiarze globalnym, jak i lokalnym. MMA łączy w sobie techniki wywodzące się z wielu sportów walki, takich jak boks, zapasy, brazylijskie jiu-jitsu, kickboxing czy muay thai, co czyni tę dyscyplinę wyjątkowo widowiskową i wymagającą pod względem fizycznym oraz mentalnym. Wraz ze wzrostem zainteresowania MMA rośnie również znaczenie mediów, które odpowiadają za popularyzację tej formy sportu.

Współczesne media internetowe, a w szczególności portale sportowe, odgrywają dziś kluczową rolę w procesie przekazywania informacji sportowych. To właśnie za ich pośrednictwem kibice uzyskują dostęp do bieżących wiadomości, wyników, zapowiedzi gal, analiz eksperckich oraz wywiadów z zawodnikami. W przeciwieństwie do tradycyjnych form przekazu, takich jak prasa czy telewizja, portale internetowe zapewniają natychmiastowy dostęp do treści, możliwość interakcji oraz nieograniczony zasięg. Ma to szczególne znaczenie w przypadku sportów dynamicznie rozwijających się, takich jak MMA.

Olsztyn zajmuje istotne miejsce na mapie polskich mieszanych sztuk walki. To właśnie z tego miasta wywodzą się znani i utytułowani zawodnicy, a lokalne kluby sportowe od lat kształcą kolejnych adeptów tej dyscypliny. Obecność olsztyńskich sportowców na arenach ogólnopolskich i międzynarodowych wpływa na rozpoznawalność miasta oraz rozwój zainteresowania MMA w regionie. Portale sportowe odgrywają w tym procesie istotną rolę, prezentując sylwetki zawodników, relacjonując ich walki oraz popularyzując lokalne wydarzenia sportowe.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie roli portali sportowych w promowaniu mieszanych sztuk walki w Olsztynie. W szczególności analizie poddano sposób prezentowania MMA w mediach internetowych, zakres publikowanych treści oraz ich wpływ na postrzeganie tej dyscypliny przez odbiorców. W pracy postawiono tezę, iż portale sportowe stanowią obecnie podstawowe narzędzie promocji MMA, zarówno na poziomie lokalnym, jak i ogólnopolskim.

Do realizacji celu badawczego zastosowano analizę literatury przedmiotu oraz analizę treści publikowanych na wybranych ogólnopolskich i branżowych portalach sportowych. Pozwoliło to na określenie charakteru przekazu medialnego oraz jego znaczenia dla popularyzacji MMA. Artykuł wpisuje się w nurt badań nad rolą mediów w sporcie oraz nad wpływem Internetu na współczesną kulturę sportową.

1. Metody i materiał badawczy

1.1 Cel i zakres badań

Celem przeprowadzonych badań było określenie roli portali sportowych w promowaniu mieszanych sztuk walki (MMA) w Olsztynie oraz analiza sposobów prezentowania tej dyscypliny w mediach internetowych. Szczególną uwagę poświęcono treściom dotyczącym lokalnych zawodników, klubów sportowych oraz wydarzeń odbywających się na terenie miasta i regionu. Badania miały charakter jakościowo-ilościowy, a ich zakres obejmował zarówno portale ogólnosportowe, jak i serwisy branżowe poświęcone wyłącznie MMA.

Analiza dotyczyła okresu od 2021 do 2023 roku, czyli czasu intensywnego rozwoju mediów cyfrowych oraz wzrostu popularności mieszanych sztuk walki w Polsce. W tym okresie zauważalny był wyraźny wzrost liczby publikacji poświęconych MMA, a także zwiększone zainteresowanie odbiorców wydarzeniami sportowymi transmitowanymi i relacjonowanymi w Internecie.

1.2. Metody badawcze

W badaniach zastosowano kilka metod badawczych, które umożliwiły wieloaspektową analizę zjawiska. Podstawową metodą była analiza treści publikacji zamieszczanych na wybranych portalach sportowych. Obejmowała ona zarówno teksty informacyjne, jak i materiały publicystyczne, wywiady oraz relacje z gal MMA. Analizie podlegały m.in. częstotliwość publikacji, tematyka artykułów, sposób przedstawiania zawodników, a także język i narracja stosowane przez autorów.

Uzupełniającą metodą była analiza porównawcza, pozwalająca na zestawienie treści publikowanych na portalach ogólnosportowych z tymi zamieszczanymi na serwisach branżowych. Dzięki temu możliwe było określenie różnic w podejściu do tematyki MMA, stopnia szczegółowości przekazu oraz profilu odbiorców.

Ponadto wykorzystano analizę literatury przedmiotu, obejmującą publikacje z zakresu socjologii sportu, komunikacji społecznej oraz badań nad mediami. Pozwoliło to na osadzenie wyników badań w szerszym kontekście teoretycznym.

1.3. Dobór materiału badawczego

Materiał badawczy stanowiły publikacje zamieszczone na trzech ogólnopolskich portalach sportowych: przegladSPORTOWY.onet.pl, SPORTOWEFakty.wp.pl oraz SPORT.pl, a także na wybranych portalach branżowych poświęconych MMA, takich jak mmarocks.pl, lowking.pl oraz mma.pl. Wybór tych serwisów podyktowany był ich dużą popularnością, zasięgiem oraz częstotliwością publikowania treści związanych z MMA.

Do analizy zakwalifikowano łącznie ponad 500 artykułów opublikowanych w badanym okresie. Kryterium doboru stanowiło bezpośrednio odniesienie do mieszanych sztuk walki, a w szczególności do zawodników lub wydarzeń związanych z Olsztynem. Wśród analizowanych treści znalazły się zapowiedzi gal, relacje z walk, wywiady z zawodnikami, komentarze ekspertów oraz materiały publicystyczne.

2. Podstawy teoretyczne badań nad MMA i mediami sportowymi

2.1. Charakterystyka mieszanych sztuk walki jako dyscypliny sportowej

Mieszane sztuki walki (MMA, Mixed Martial Arts) stanowią współczesną formę rywalizacji sportowej, łączącą techniki wywodzące się z wielu tradycyjnych sportów walki, takich jak boks, zapasy, brazylijskie jiu-jitsu, kickboxing, muay thai, karate czy judo.

Specyfika MMA polega na wszechstronności przygotowania zawodników, którzy muszą posiadać umiejętności zarówno w walce w stójce, jak i w parterze. Dyscyplina ta wymaga również wysokiego poziomu sprawności fizycznej, wytrzymałości, koordynacji ruchowej oraz odporności psychicznej.

Geneza współczesnego MMA sięga starożytnego pankrationu, jednak jego nowoczesna forma ukształtowała się pod koniec XX wieku wraz z powstaniem pierwszych profesjonalnych organizacji promujących walki w tej formule. Szczególną rolę w popularyzacji MMA odegrały amerykańskie gale UFC oraz japońska organizacja PRIDE, które przyczyniły się do rozwoju jednolitych zasad, kategorii wagowych oraz standaryzacji reguł bez-

pieczeństwa. Dzięki temu MMA zyskało status profesjonalnej dyscypliny sportowej, a walki zaczęły być postrzegane nie jako widowisko czysto brutalne, lecz jako rywalizacja oparta na technice, taktyce i przygotowaniu sportowym.

Współczesne MMA funkcjonuje w ramach jasno określonych przepisów regulujących dozwolone i zabronione techniki, czas trwania rund, sposoby zwycięstwa oraz kwestie bezpieczeństwa zawodników. Wprowadzenie badań antydopingowych, obowiązku stosowania ochraniaczy oraz opieki medycznej na galach dodatkowo podniosło rangę tej dyscypliny. Dzięki temu MMA stopniowo zyskuje społeczną akceptację jako pełnoprawny sport wyczynowy¹.

2.2. MMA jako zjawisko społeczne i kulturowe

MMA nie jest jedynie zjawiskiem stricte sportowym, lecz także elementem współczesnej kultury masowej. Dynamiczny rozwój tej dyscypliny nastąpił równoległe z ekspansją mediów cyfrowych, co wpłynęło na sposób jej funkcjonowania w przestrzeni publicznej. Widowiskowość walk, narracja oparta na rywalizacji i konflikcie, a także wyraziste osobowości zawodników sprawiły, że MMA szybko stało się atrakcyjnym produktem medialnym.

Sport ten wpisuje się w szerszy kontekst przemian kultury fizycznej, w której coraz większe znaczenie odgrywają emocje, spektakl oraz medialny wizerunek sportowców. Zawodnicy MMA funkcjonują dziś nie tylko jako sportowcy, ale także jako marki osobiste, których rozpoznawalność budowana jest poprzez media internetowe, wywiady, transmisje i aktywność w mediach społecznościowych. Wizerunek zawodnika obejmuje nie tylko jego osiągnięcia sportowe, lecz również styl bycia, sposób komunikacji z fanami oraz obecność w przestrzeni medialnej².

Z perspektywy społecznej MMA pełni także funkcję wychowawczą i integracyjną. Dla wielu młodych ludzi treningi MMA stanowią alternatywę dla zachowań ryzykownych i patologicznych, ucząc dyscypliny, odpowiedzialności oraz konsekwencji w dążeniu do celu. Kluby sportowe stają się przestrzenią socjalizacji, a trenerzy często pełnią rolę autorytetów dla młodych adeptów sportów walki³.

2.3. Rola mediów internetowych w sporcie

Rozwój Internetu doprowadził do zasadniczych zmian w systemie komunikacji sportowej. Tradycyjne media, takie jak prasa, radio i telewizja, zostały w dużym stopniu uzupełnione, a częściowo zastąpione przez media internetowe. Portale sportowe, serwisy informacyjne, platformy wideo oraz media społecznościowe stały się podstawowym źródłem wiedzy o sporcie dla współczesnych odbiorców.

¹ Zob. M. Alonso, *Vale Tudo: A Rich, Storied & Complex Past*, <https://www.sherdog.com/news/articles/2/Vale-Tudo-A-Rich-Storied-Complex-Past-59571> [dostęp: 10.04.2023].

² Zob. C. Kuśnierz, *Motywacje do podejmowania treningów sportów walki w opiniach zawodników boks i MMA*, „Sport i Turystyka” 2019, Vol. 2 (1), s. 111-121.

³ Zob. M.K., *Doping w MMA – w Polsce „wolna amerykanka”, w Ameryce z USADA nie ma żartów*, <https://polskieradio24.pl/5/4147/artykul/2731322,doping-w-mma-w-polsce-wolna-amerykanka-w-ameryce-zusada-nie-ma-zartow> [dostęp: 10.04.2023].

Charakterystyczną cechą mediów internetowych jest ich natychmiastowość, globalny zasięg oraz interaktywność. Odbiorcy nie są już jedynie biernymi konsumentami treści, lecz mogą aktywnie komentować, udostępniać oraz współtworzyć przekaz medialny. W kontekście sportu oznacza to szybkie rozpowszechnianie informacji, budowanie społeczności kibicowskich oraz bezpośredni kontakt zawodników z fanami⁴.

Portale sportowe pełnią kilka podstawowych funkcji: informacyjną, promocyjną, opiniotwórczą i rozrywkową. Dostarczają bieżących wiadomości o wydarzeniach sportowych, kreują wizerunki sportowców, kształtują opinie odbiorców oraz zapewniają dostęp do materiałów multimedialnych. W przypadku sportów walki, takich jak MMA, rola portali sportowych jest szczególnie istotna, ponieważ to właśnie za ich pośrednictwem dociera do szerokiego grona odbiorców przekaz dotyczący walk, zawodników i organizacji⁵.

2.4. Specyfika promocji MMA w mediach internetowych

Promocja MMA w mediach internetowych opiera się na specyficznych mechanizmach komunikacyjnych, które odróżniają ją od promocji sportów tradycyjnych. Istotną rolę odgrywa narracja oparta na rywalizacji, emocjach i konflikcie, która zwiększa atrakcyjność przekazu medialnego. Zapowiedzi walk, konferencje prasowe, materiały wideo oraz wywiady z zawodnikami są konstruowane w taki sposób, aby budzić zainteresowanie i angażować odbiorców.

Jednocześnie coraz większy nacisk kładziony jest na aspekty profesjonalne, takie jak przygotowanie treningowe, taktyka walki, regeneracja organizmu czy rozwój kariery sportowej. W portalach branżowych pojawiają się analizy techniczne, komentarze ekspertów oraz materiały edukacyjne, które przyczyniają się do zmiany sposobu postrzegania MMA przez społeczeństwo⁵.

Media internetowe umożliwiają także intensywną promocję lokalnych środowisk sportowych. Dzięki portalom sportowym sukcesy zawodników z mniejszych ośrodków, takich jak Olsztyn, mogą być szybko nagłaśniane w skali ogólnopolskiej. Sprzyja to rozwojowi lokalnych klubów, zwiększa zainteresowanie treningami oraz buduje sportową tożsamość regionu⁷.

3. Wyniki prowadzonych badań

3.1. Częstotliwość i charakter publikacji o MMA

Analiza częstotliwości publikacji wykazała, że tematyka MMA zajmuje istotne miejsce w przestrzeni informacyjnej portali sportowych, jednak jej intensywność jest zróżnicowana

⁴ Zob. JSX, *Koniec Sport.Onet.pl. RASP stawia na jeden serwis*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/przegląd-sportowy-onet-sport-serwis-internetowy-podcast-izabelakoprowiak> [dostęp: 18.05.2023].

⁵ O. Białek-Szwed, *Media a zjawisko agresji w sporcie*, „Zeszyty Naukowe KUL” 2017 (60), nr 2 (238), s. 175-185.

⁷ B. Erling, *Mediapanel: Sport.onet.pl wyprzedził Sportowefakty.wp.pl*, https://www.press.pl/tresc/66932,mediapanel_-sport_onet_pl-wyprzedzil-sportowefakty_wp_pl [dostęp: 08.03.2023].

w zależności od profilu serwisu. Na portalach ogólnosportowych treści dotyczące MMA pojawiają się głównie przy okazji dużych gal, walk mistrzowskich oraz występów polskich zawodników w prestiżowych organizacjach, takich jak UFC czy KSW. Średnia liczba publikacji w miesiącu wahała się tam od kilkunastu do kilkudziesięciu artykułów.

Z kolei portale branżowe charakteryzują się znacznie większą aktywnością publikacyjną. W okresach poprzedzających duże wydarzenia sportowe liczba artykułów sięgała nawet kilkudziesięciu dziennie. Treści te miały bardziej specjalistyczny charakter i były kierowane do odbiorców posiadających podstawową wiedzę na temat MMA.

3.2. Tematyka publikacji

Najczęściej poruszaną tematyką były zapowiedzi gal, prezentacje kart walk oraz relacje z przebiegu pojedynków. Ważną część materiałów stanowiły także wywiady z zawodnikami, trenerami oraz promotorami. W kontekście Olsztyna szczególną uwagę poświęcano lokalnym zawodnikom, ich przygotowaniom do walk oraz przebiegowi karier sportowych.

Często podejmowano również tematykę kontrowersji, sporów medialnych, problemów zdrowotnych zawodników oraz zagadnień związanych z promocją i marketingiem sportowym. W serwisach branżowych pojawiały się także analizy techniczne walk oraz komentarze ekspertów dotyczące aspektów taktycznych i fizjologicznych.

3.3. Wizerunek MMA w mediach internetowych

Wizerunek MMA kreowany przez portale sportowe ma w przeważającej mierze charakter pozytywny. Dyscyplina przedstawiana jest jako wymagająca, widowiskowa i dynamiczna, a zawodnicy jako profesjonalni sportowcy o wysokich umiejętnościach i dużej determinacji. Podkreślany jest wysiłek treningowy, poświęcenie oraz ryzyko związane z uprawianiem tego sportu.

Jednocześnie w części publikacji – szczególnie o charakterze bardziej sensacyjnym – eksponowany jest element przemocy, kontrowersji oraz konfliktów personalnych. Takie treści mają na celu zwiększenie atrakcyjności przekazu i przyciągnięcie uwagi odbiorców, jednak mogą również utrwalać stereotypowe postrzeganie MMA jako sportu brutalnego.

3.4. Rola lokalnych zawodników z Olsztyna

Analiza materiałów wykazała, że zawodnicy wywodzący się z Olsztyna są istotnym elementem lokalnej narracji medialnej dotyczącej MMA. Portale sportowe chętnie prezentują ich sylwetki, relacjonują przygotowania do walk oraz publikują wywiady, w których sportowcy dzielą się swoimi doświadczeniami i planami na przyszłość.

Dzięki obecności w mediach internetowych lokalni zawodnicy zyskują rozpoznawalność nie tylko w regionie, ale także w skali ogólnopolskiej. Ma to bezpośredni wpływ na rozwój zainteresowania MMA w Olsztynie oraz na funkcjonowanie lokalnych klubów sportowych, do których trafiają nowi adeptci tej dyscypliny.

4. Dyskusja

Uzyskane wyniki badań potwierdzają tezy formułowane w literaturze przedmiotu dotyczące roli mediów internetowych w sporcie. Jak wskazują badacze, rozwój Internetu doprowadził do zasadniczej zmiany w sposobie dystrybucji informacji sportowych. Portale sportowe stały się podstawowym kanałem komunikacji pomiędzy sportowcami, organizatorami wydarzeń a kibicami.

W kontekście MMA zjawisko to jest szczególnie widoczne, ponieważ dyscyplina ta rozwijała się równolegle z ekspansją mediów cyfrowych. W przeciwieństwie do wielu tradycyjnych sportów, które zdobywały popularność dzięki telewizji, MMA budowało swoją pozycję przede wszystkim w Internecie. Portale sportowe odegrały w tym procesie kluczową rolę.

Przekaz medialny dotyczący MMA charakteryzuje się dużą dynamiką, emocjonalnością oraz narracją opartą na rywalizacji i konflikcie. Jest to zgodne z ogólnymi tendencjami obserwowanymi w mediach sportowych, gdzie nacisk kładzie się na widowiskowość i dramaturgię wydarzeń.

Jednocześnie portale branżowe coraz częściej odchodzą od przedstawiania MMA wyłącznie przez pryzmat przemocy. Wzrasta liczba publikacji o charakterze edukacyjnym, analiz technicznych oraz materiałów ukazujących zawodników jako wszechstronnych sportowców. Taki sposób narracji sprzyja zmianie społecznego postrzegania tej dyscypliny i wpisuje się w proces jej profesjonalizacji.

Szczególną rolę w promocji MMA odgrywa kontekst lokalny. Badania wykazały, że portale sportowe chętnie podejmują tematykę zawodników wywodzących się z konkretnych regionów, co sprzyja budowaniu więzi pomiędzy sportowcami a lokalną społecznością. W przypadku Olsztyna obecność znanych zawodników w mediach internetowych wpływa na wzrost zainteresowania treningami MMA wśród młodzieży oraz na rozwój infrastruktury sportowej.

Zjawisko to znajduje potwierdzenie w literaturze dotyczącej roli sportu w życiu społeczności lokalnych. Sportowcy pełnią funkcję lokalnych autorytetów i wzorców, a media wzmacniają ten efekt poprzez nagłaśnianie ich sukcesów i aktywności.

Należy podkreślić, że przeprowadzone badania mają pewne ograniczenia. Analiza dotyczyła wybranego okresu oraz ograniczonego zbioru portali sportowych. Nie uwzględniono również w pełnym zakresie mediów społecznościowych, które odgrywają dziś coraz większą rolę w promocji MMA.

Dalsze badania mogłyby obejmować analizę aktywności zawodników w mediach społecznościowych, reakcje odbiorców na publikowane treści oraz porównanie skuteczności różnych kanałów komunikacji w promocji mieszanych sztuk walki. Pozwoliłoby to na jeszcze pełniejsze ujęcie omawianego zagadnienia.

Przeprowadzone analizy potwierdziły, że portale sportowe odgrywają obecnie kluczową rolę w promowaniu mieszanych sztuk walki zarówno w skali ogólnopolskiej, jak i lokalnej. MMA jako dyscyplina rozwijająca się bardzo dynamicznie korzysta ze specyfiki mediów internetowych, które zapewniają szybki przepływ informacji, szeroki zasięg od-

działywania oraz możliwość bezpośredniej interakcji z odbiorcami. Internet stał się podstawowym środowiskiem funkcjonowania tej dyscypliny, a portale sportowe pełnią funkcję głównego pośrednika między zawodnikami, organizatorami gal a kibicami.

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że przekaz medialny dotyczący MMA jest zróżnicowany i dostosowany do profilu danego portalu. Portale ogólnosportowe koncentrują się głównie na najważniejszych wydarzeniach, takich jak gale największych organizacji, walki mistrzowskie oraz występy najbardziej rozpoznawalnych zawodników. Z kolei portale branżowe oferują znacznie bardziej szczegółowy przekaz, obejmujący analizy techniczne, komentarze ekspertów, wywiady oraz bieżące informacje ze świata MMA. Taki podział sprzyja dotarciu do zróżnicowanych grup odbiorców – zarówno osób okazjonalnie interesujących się sportem, jak i jego stałych pasjonatów.

Szczególne znaczenie w procesie promocji MMA mają lokalni zawodnicy z Olsztyna. Ich aktywność sportowa oraz obecność w mediach internetowych wpływa na wzrost zainteresowania tą dyscypliną w regionie. Portale sportowe, prezentując sylwetki zawodników, relacjonując ich walki oraz publikując wywiady, budują ich rozpoznawalność i promują jednocześnie samą dyscyplinę. Sukcesy sportowców pochodzących z Olsztyna przekładają się na zainteresowanie treningami MMA w lokalnych klubach, wzrost liczby adeptów tej dyscypliny oraz umacnianie pozycji miasta na mapie polskich sportów walki.

Ważnym wnioskiem płynącym z badań jest fakt, że wizerunek MMA kreowany przez portale sportowe jest w zdecydowanej większości pozytywny. Dyscyplina przedstawiana jest jako wymagająca, profesjonalna i oparta na wysokich kompetencjach sportowych. Co raz rzadziej MMA ukazywane jest wyłącznie przez pryzmat brutalności i przemocy, a coraz częściej akcentowane są aspekty techniczne, przygotowanie fizyczne, taktyka oraz psychiczne predyspozycje zawodników. Taki sposób prezentacji sprzyja zmniejszeniu stereotypów oraz zwiększaniu akceptacji społecznej dla tej formy aktywności sportowej.

Jednocześnie należy zauważyć, że w części przekazów medialnych nadal obecna jest narracja sensacyjna, oparta na konflikcie, kontrowersjach i skrajnych emocjach. Tego typu treści mają na celu zwiększenie atrakcyjności przekazu oraz przyciągnięcie uwagi odbiorców, jednak mogą również wpływać na uproszczone i niekiedy negatywne postrzeganie MMA. Zjawisko to jest charakterystyczne dla współczesnych mediów i nie dotyczy wyłącznie sportów walki, jednak w przypadku MMA nabiera szczególnego znaczenia ze względu na specyfikę tej dyscypliny.

Analiza roli portali sportowych w promocji MMA w Olsztynie pozwala stwierdzić, że Internet stał się podstawowym środowiskiem komunikacji sportowej. To właśnie tam kształtowane są opinie kibiców, budowane są wizerunki zawodników oraz rozpowszechniane są informacje o nadchodzących wydarzeniach. Portale sportowe pełnią funkcję informacyjną, promocyjną, edukacyjną oraz rozrywkową, a ich znaczenie będzie nadal rosło wraz z dalszym rozwojem technologii cyfrowych.

Wyniki badań potwierdzają również, że media internetowe mają realny wpływ na rozwój MMA na poziomie lokalnym. Dzięki nagłaśnianiu sukcesów zawodników, relacjo-

nowaniu wydarzeń sportowych oraz prezentowaniu działalności klubów, portale sportowe przyczyniają się do popularyzacji tej dyscypliny wśród mieszkańców regionu.

MMA przestaje być postrzegane jako sport niszowy, a coraz częściej traktowane jest jako pełnoprawna dyscyplina sportowa o dużym potencjale rozwojowym.

Podsumowanie

Podsumowując, można jednoznacznie stwierdzić, że portale sportowe stanowią obecnie jedno z najważniejszych narzędzi promocji mieszanych sztuk walki. Ich wpływ obejmuje zarówno budowanie wizerunku dyscypliny, jak i kreowanie rozpoznawalności zawodników oraz popularyzację aktywności sportowej wśród lokalnych społeczności. W przypadku Olsztyna rola ta ma szczególne znaczenie, ponieważ lokalni sportowcy osiągający sukcesy na arenie ogólnopolskiej i międzynarodowej stają się naturalnymi ambasadorami miasta i regionu.

Otrzymane wyniki wskazują na potrzebę dalszych badań nad rolą mediów internetowych w sporcie, zwłaszcza z uwzględnieniem mediów społecznościowych, które w coraz większym stopniu wpływają na sposób komunikowania się zawodników z odbiorcami. Analiza interakcji pomiędzy sportowcami, portalami informacyjnymi i użytkownikami Internetu mogłaby stanowić wartościowe uzupełnienie niniejszych badań oraz przyczynić się do pogłębienia wiedzy na temat współczesnej promocji sportu.

Bibliografia

1. Alonso M., *Vale Tudo: A Rich, Storied & Complex Past*, <https://www.sherdog.com/news/articles/2/Vale-Tudo-A-Rich-Storied-Complex-Past-59571> [dostęp: 17.04.2023].
2. Białek-Szwed O., *Media a zjawisko agresji w sporcie*, „Zeszyty Naukowe KUL” 2017 (60), nr 2 (238).
3. Erling B., *Mediapanel: Sport.onet.pl wyprzedził Sportowefakty.wp.pl*, https://www.press.pl/tresc/66932,mediapanel_-sport_onet_pl-wyprzedzilsportowefakty_wp_pl [dostęp: 08.03.2023].
4. JSX, *Koniec Sport.Onet.pl. RASP stawia na jeden serwis*, <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/przeglad-sportowy-onet-sport-serwisinternetowy-podcast-izabela-koprowiak> [dostęp: 18.05.2023].
5. Kuśnierz C., *Motywacje do podejmowania treningów sportów walki w opiniach zawodników boks i MMA*, „Sport i Turystyka” 2019, Vol.2 (1).
6. M.K., *Doping w MMA – w Polsce „wolna amerykanka”, w Ameryce z USADA nie ma żartów*, <https://polskieradio24.pl/5/4147/artykul/2731322,doping-w-mma-wpolsce-wolna-amerykanka-w-ameryce-z-usada-nie-ma-zartow> [dostęp: 10.04.2023].

Dane kontaktowe

Konrad Tułodziecki, tulodzieckikonrad@gmail.com

Karin Fodorová

University of Ostrava, Faculty of Education

THE TRANSITION OF CHILDREN FROM PRESCHOOL TO PRIMARY SCHOOL AND SCHOOL ATTENDANCE POSTPONEMENTS IN THE CZECH REPUBLIC: AN ANALYSIS OF THE CURRENT SITUATION

Abstract: This article focuses on an analysis of the current conditions related to school enrolment and the transition of children from preschool to primary school in the Czech Republic, with particular attention paid to organizational aspects and the assessment of school maturity and readiness. Furthermore, it addresses the issue of postponed school attendance, a currently relevant topic that can be approached in various ways. The methodological section of the article presents a detailed analysis of the trend in school entry postponements based on statistical data from 2023, providing valuable insight into the number of children entering school on time versus those whose attendance has been postponed. The findings confirm a strong demand for preschool education in kindergartens, with individual education being used only minimally. A significant observation, however, is the increasing trend of school entry postponements, as a large number of children remain in preschool for an additional year. A negative factor is that many of these children with postponed attendance are educated in preparatory classes at primary schools, which may have long-term effects on their educational trajectory.

Keywords: preschool education, school attendance postponement, school maturity and readiness, school enrolment, kindergarten

PRZEJŚCIE DZIECI Z EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ DO SZKOŁY PODSTAWOWEJ ORAZ ODROZCZENIA OBOWIĄZKU SZKOLNEGO W REPUBLICIE CZESKIEJ: ANALIZA OBECNEJ SYTUACJI

Streszczenie (abstrakt): Artykuł koncentruje się na analizie obecnych warunków związanych z zapisami do szkoły oraz przejściem dzieci z edukacji przedszkolnej do szkoły podstawowej w Republice Czeskiej, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów organizacyjnych oraz oceny dojrzałości i gotowości szkolnej. Ponadto porusza kwestię odraczania obowiązku szkolnego, która jest obecnie istotnym zagadnieniem i może być analizowana z różnych perspektyw. Część metodologiczna artykułu przedstawia szczegółową analizę trendu odraczania rozpoczęcia nauki szkolnej na podstawie danych statystycznych z 2023 roku, dostarczając cennych informacji na temat liczby dzieci rozpoczynających naukę w terminie oraz tych, których obowiązek szkolny został odroczony. Wyniki potwierdzają duże zapotrzebowanie na edukację przedszkolną w przedszkolach, przy czym edukacja indywidualna jest wykorzystywana jedynie w minimalnym stopniu. Istotną obserwacją jest jednak rosnący trend odraczania rozpoczęcia nauki szkolnej, ponieważ znaczna liczba dzieci pozostaje w edukacji przedszkolnej o kolejny rok. Negatywnym czynnikiem jest to, że wiele z tych dzieci z odroczonym obowiązkiem szkolnym uczęszcza do oddziałów przygotowawczych w szkołach podstawowych, co może mieć długofalowe skutki dla ich ścieżki edukacyjnej.

Słowa kluczowe: edukacja przedszkolna, odroczenie obowiązku szkolnego, dojrzałość i gotowość szkolna, zapis do szkoły, przedszkole

I. Introduction

The transition from preschool to primary school represents a critical milestone in a child's life and has a long-term impact on their future educational path. This process requires thorough preparation and the creation of optimal conditions that take into account the individual needs of each child. A key factor in this transition is school maturity and readiness, which determine a child's ability to meet the demands of compulsory education. These factors are not only developmentally conditioned but are also embedded in binding educational programs and legislative frameworks across individual countries.

In the Czech Republic, preschool education is guided by a humanistic, personality-oriented model as defined by the *Framework Educational Program for Preschool Education*¹. This curriculum focuses on the holistic development of the child with emphasis on individuality, social skills, and creativity. Additionally, it emphasizes the development of school maturity and readiness, which encompasses cognitive abilities, communication skills, physical fitness, psychological stability, and social competence.

According to the Education Act², preschool education in the Czech Republic is organized for children aged 2 to 6, with the upper age limit defined by the child's entry into primary school. At present, only the final year of preschool is compulsory, meaning that children in the year prior to entering primary school are required to attend kindergarten. In terms of admission, two-year-old children do not have a legal right to preferential admission under this law, although in practice, there is a growing interest in placing children of this age into preschool facilities.

The aim of preschool education is to support the overall development of the child, including social, emotional, physical, and cognitive skills. As Opravilová (2004) notes, „Preschool education is understood in pedagogical theory as a process of intentional and organized influence on preschool-age children, aimed at developing, supporting, motivating, and guiding them toward acquiring the so-called competencies of a future pupil”³. This process takes place in kindergartens, forest kindergartens, and preparatory classes, which represent the initial stage of systematic educational influence. Preschool education thus plays a crucial role in preparing children for compulsory schooling and forms the foundation for their future learning and development.

¹ The Framework Educational Programme for Preschool Education is a binding document issued by the Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic, which sets out the basic requirements for preschool education in the Czech Republic. It determines the objectives, content and conditions of education in kindergartens (MSMT, 2021).

² Education Act No.561/2004 Coll. – This Act regulates the conditions of education in the Czech Republic, including pre-school, primary, secondary and higher vocational education. The Act is regularly amended and the official version is available on the public administration portal (zakonyprolidi.cz).

³ E. Opravilová, *Předškolní pedagogika* [Preschool pedagogy], Grada 2016.

II. Conditions for Enrolling Children in Primary School

Enrolment in the first year of primary school in the Czech Republic is governed by the applicable legislation, specifically Act No. 561/2004 Coll., known as the Education Act, which regulates preschool, primary, secondary, tertiary professional, and other forms of education⁴. According to Průcha⁵, the Education Act defines the conditions of education at all levels and reflects current trends and societal needs, which is evident in its regular amendments. According to § 36 of this act, children who turn six years of age by 31 August of the relevant calendar year are required to start primary education. Children who turn six between 1 September and 31 December may also be enrolled, provided their legal guardian submits a request and the child undergoes an expert assessment, typically conducted by a school counselling centre or a paediatrician.

The rules for starting school attendance and the age of children at the time of enrolment are not only part of the Education Act but are also based on the principles outlined in the *Framework Educational Program for Preschool Education*⁶, which focuses on the optimal preparation of children for entering school. This program emphasizes the development of competencies and skills necessary for a successful start in primary education.

In the Czech Republic, new innovative approaches are emerging to support the transition from preschool to primary school and promote school readiness and maturity. Key innovations include: *modern diagnostic tools*: Current methods and diagnostic tools are increasingly used to assess school readiness. These tools allow for a comprehensive evaluation of a child, including not only cognitive abilities but also social, emotional, and physical preparedness. This enables a better identification of individual children's needs and appropriate support can be tailored to them. *Inclusive and individualised approaches*: There is a growing emphasis on adapting the transition process to the developmental pace of each child. Particular attention is given to inclusion, especially for children with special educational needs. *Increased collaboration between schools*: Kindergartens and primary schools are working more closely together. Some schools organise activities that allow children to visit the primary school before enrolment, helping them become familiar with the environment and teachers, thus facilitating adaptation. *Support for school entry postponement*: For children not sufficiently mature to begin primary school, special programs are created during the postponement year. These programs offer activities designed to prepare children more effectively for the demands of school. *Implementation*

⁴ Education Act No.561/2004 Coll. – This Act regulates the conditions of education in the Czech Republic, including pre-school, primary, secondary and higher vocational education. The Act is regularly amended and the official version is available on the public administration portal (zakonyprolidi.cz).

⁵ J. Průcha, *Školský zákon a vzdělávací politika ČR: Komentář k legislativě a aktuálním otázkám vzdělávání* [The Education Act and educational policy of the Czech Republic: Commentary on legislation and current issues in education], Wolters Kluwer 2020.

⁶ The Framework Educational Programme for Preschool Education is a binding document issued by the Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic, which sets out the basic requirements for preschool education in the Czech Republic. It determines the objectives, content and conditions of education in kindergartens (MSMT, 2021).

of digital technologies: Educational processes for preschool children increasingly involve the use of digital technologies. Interactive tools and educational applications are being integrated into preschool education, which helps children develop digital skills and improves their readiness for primary school. These *innovative approaches* reflect the current efforts of the Czech education system to ensure a smooth and successful transition into primary education.

The term *school maturity* was historically used before the term *school readiness* became common and has its roots in developmental psychology. In contemporary pedagogy, the term school readiness is used more frequently⁷. The difference between these two terms lies in the fact that school readiness is primarily influenced by learning and the environment surrounding the child, while school maturity is more related to the biological development of the child⁸. According to Průcha, Walterová, and Mareš⁹, school maturity can be understood as a state in which an individual is capable of meeting the demands of primary education. This includes psychological, health, and social readiness for starting school. Kropáčková¹⁰ also stresses that school maturity is determined by a child's ability to cope with the requirements of primary education in all its areas, with biological development playing a key role.

The **organizational and time-related aspects** of enrolment are defined in § 36 of the Education Act. Enrolment in the first year of primary school takes place annually from 1 to 30 April, with the specific date set in agreement with the school's founder (typically the local municipality). While the Education Act provides a general timeframe for enrolment, the exact date is determined by each school and its founder. Enrolment typically involves a face-to-face meeting between the child, their legal guardian, and school representatives, during which basic information about the child and their school readiness is gathered. This process may include a variety of activities aimed at verifying the child's preparedness for primary education – for example, through conversations with the child, assessments of communication skills, graphomotor abilities, and other skills essential for a successful start in school¹¹. If parents apply for a school attendance postponement, the enrolment process still takes place, but it results in a decision to defer compulsory school attendance by one year.

The documentation required from parents or legal guardians at enrolment includes the child's birth certificate and the parent's identity document (e.g., ID card). If

⁷ Z. Syslová, J. Kratochvílová, T. Fikarová, *Pedagogická diagnostika v mateřské škole: práce s portfoliem dítěte*, Portál, Praha 2018.

⁸ O. Zelinková, *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program* [Pedagogical diagnostics and individual education plan], Portál, Praha 2011.

⁹ J. Průcha, E. Walterová, J. Mareš, *Pedagogický slovník* [Pedagogical dictionary], Portál 2013.

¹⁰ J. Kropáčková, *Budeme mít prvňáčka: Pro rodiče dětí od 5 let* [We are going to have a first-grader: For parents of children from 5 years of age], Portál 2008.

¹¹ Education Act No.561/2004 Coll. – This Act regulates the conditions of education in the Czech Republic, including pre-school, primary, secondary and higher vocational education. The Act is regularly amended and the official version is available on the public administration portal (zakonyprolidi.cz).

applying for a postponement, expert assessments (e.g., from a counselling centre or a doctor) must also be provided. Schools may additionally request information regarding the child's special educational needs or health conditions.

In recent years, an increasing number of schools in the Czech Republic have introduced **electronic enrolment**, allowing applications to be submitted online via a specialised digital system. Electronic enrolment is more convenient for parents, as they can complete the required information in advance and book a specific date for an in-person meeting at the school. In practice, however, a combination of online and physical enrolment is still the norm, where parents must visit the school with their child for document verification and a brief assessment of the child's school readiness.

Parents play a crucial role in the entire enrolment process, as they are responsible for submitting the application on time, providing the necessary documentation, and communicating with the school. They are also informed about the possibility of postponing school attendance and any special conditions associated with their child's school entry.

Schools and their founders (usually municipalities or city districts) are responsible for the organisational aspects of enrolment, setting dates, and informing the public about the process. Administrative authorities oversee the process to ensure transparency and compliance with the legislation on school attendance¹².

III. School Readiness and Maturity for Primary Education

In the Framework Educational Program for Preschool Education¹³, a **child's school readiness and maturity** are described as **a developmental state enabling the child** to manage the demands of primary education across *physical, psychological, emotional, and social* domains. The program focuses on the holistic development of the child to ensure preparedness for the challenges associated with starting school. *Physical readiness* primarily involves physical fitness and motor skills – both fine and gross – which influence abilities such as writing and participating in physical activities. *Psychological maturity* refers to the development of cognitive functions, including concentration, memory, and problem-solving. *Emotional stability* includes the ability to handle frustration, regulate emotions, and face new challenges. *Social maturity* relates to the child's ability to cooperate with peers, respect rules and authorities, and communicate effectively with others.

Language and communication readiness involves the child's ability to express thoughts, listen, and engage in conversation. Finally, self-regulation and independence imply the ability to organise tasks, control behaviour, and take responsibility for learning¹⁴.

¹² Ibid.

¹³ The Framework Educational Programme for Preschool Education is a binding document issued by the Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic, which sets out the basic requirements for preschool education in the Czech Republic. It determines the objectives, content and conditions of education in kindergartens (MSMT, 2021).

¹⁴ Ibid.

The RVP PV also emphasises that school readiness should be developed through playful and varied activities that naturally promote the development of all key areas of school maturity. Readiness is thus not only seen as achieving certain abilities, but also as the child's capacity to adapt to new conditions and successfully integrate into the school environment. This maturity and readiness are regularly monitored in preschools through teacher assessments, diagnostic tools, and long-term developmental tracking. One increasingly important tool in this process is the use of child development portfolios, which not only document children's progress but also promote self-reflection, fostering independence and motivation.

Assessment **tools and methods** for evaluating school maturity include **diagnostic assessments**, systematic observation, interviews with children and parents, and portfolios, which track the child's development and acquired competencies. **Cooperation with primary schools** plays a key role in supporting school maturity, gradually introducing children to the school environment and structure in a sensitive and respectful manner. This cooperation, embedded in the FEP PE as a foundational condition for preschool education, is essential for a successful transition to primary school.

Collaboration between preschools and primary schools is a long-standing practice in the Czech Republic. It facilitates a smooth transition to first grade and significantly influences parental decision-making when choosing a school. Preschool teachers, along with children and parents, share key information about the child's readiness, providing valuable insights that support parents in selecting an appropriate educational pathway. This collaboration has thus become an integral part of preschool education and plays a vital role in ensuring successful adaptation to the new school environment¹⁵.

IV. Postponement of Compulsory School Attendance

In the Czech Republic, **the process of postponing compulsory school attendance** is regulated by the Education Act No. 561/2004 Coll.¹⁶, which mandates that children who reach the age of six by 31 August of the given calendar year¹⁷ must begin primary education. Children who turn six between 1 September and 31 December may have their school attendance postponed based on an expert assessment if it is determined that the child is not sufficiently mature for school entry. This process involves the evaluation of school readiness, conducted in cooperation with preschools, pedagogical-psychological counselling centres, and medical professionals. The assessment includes a comprehensive analysis of the child's cognitive, motor, emotional, and social abilities, and decisions regarding postponement are made based on expert recommendations.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Education Act No.561/2004 Coll. – This Act regulates the conditions of education in the Czech Republic, including pre-school, primary, secondary and higher vocational education. The Act is regularly amended and the official version is available on the public administration portal (zakonyprolidi.cz).

¹⁷ Ibid.

If school attendance is postponed, the child may continue their education either in a preschool or in a preparatory class, the establishment and conditions of which are defined in § 47 of the Education Act No. 561/2004 Coll. Such a class may be established by a primary school based on a decision by the school's founding body. Preparatory classes offer a specially adapted educational program tailored to the individual needs of children and support their preparation for entering the first grade. Teaching in these classes is conducted through play and activities that promote social and cognitive skills and familiarize children with the basic structure and expectations of the school environment. Children in preparatory classes are entitled to an individualised approach that reflects their specific developmental needs and abilities.

Postponement of school attendance is often granted due to insufficient school maturity – whether in cognitive, physical, or social development. Common reasons include poor concentration, underdeveloped fine motor skills, communication difficulties, or emotional and social immaturity. Other contributing factors may include health problems that could negatively impact the child's ability to start school.

The Czech School Inspectorate, in its annual report, highlights the negative impact of the high proportion of children with postponed school attendance on their success in preschool education. One concern is the increasing number of children who, instead of completing the final compulsory year in preschool, are educated in preparatory classes at primary schools. Additionally, efforts to reduce the overall number of postponements have not been successful, with the current rate reaching 22.5%. This trend negatively affects children's readiness for school entry and may have long-term consequences for their future academic performance.

V. Analysis of Trends in Postponement of Compulsory School Attendance

In the Czech Republic, preschool education is provided predominantly by nursery schools, which may be established by municipalities, regions, churches, or private entities. There is a particularly high level of interest from parents in preschool education in nursery schools; however, the perceived prestige of preschool education and nursery schools remains low among the public. This is confirmed by 35% of preschool and preparatory class teachers and almost 42% of first-grade primary school teachers¹⁸.

¹⁸ Česká školní inspekce, *Kvalita vzdělávání v České republice ve školním roce 2023/2024: Výroční zpráva České školní inspekce* [The quality of education in the Czech Republic in the 2023/2024 school year: Annual report of the Czech School Inspectorate] 2024, <https://www.csicr.cz>.

Status of Children in Preschool Education (School Year 2023/2024)	
<i>Younger than 2 years:</i>	0.2%
<i>2 years:</i>	27.4%
<i>3 years:</i>	83.1%
<i>4 years:</i>	90.8%
<i>5 years:</i>	94.5%
<i>6 years:</i>	17.8%
<i>Older than 6 years:</i>	0.1%

A positive finding is the increase in the proportion of five-year-old children in preschool education following the introduction of compulsory preschool education in 2017. In the school year 2023/2024, this proportion increased by two percentage points (compared to a 1% increase the previous year). Overall, 99% of five-year-olds participated in compulsory preschool education during this period, not including children residing abroad long-term. However, since 2017, the proportion of children completing their final compulsory year of preschool education in nursery schools has decreased. In contrast, there has been an increase in the number of children receiving education individually based on notifications from their legal guardians. Another trend is the growing number of five-year-olds educated in preparatory classes at primary schools. Interestingly, approximately 0.5% of children begin primary school education at the age of five and are enrolled in the first grade¹⁹.

Preschool enrolment varies regionally. A contributing factor to unsuccessful preschool education and subsequent school entry postponements is that some children do not enter nursery school until age five – already the final year of preschool education. This late enrolment may affect their school readiness and contribute to a higher number of postponed school entries.

The high rate of postponed school attendance (PSA), around 23%, remains a long-standing issue that has not yet been successfully addressed. Among six-year-old children, 18% continued their education in nursery schools (down from 20% in the previous year). It is clear that the introduction of compulsory preschool education has not led to a significant positive shift, as the proportion was already 19% in 2017/2018. Among children with postponed school attendance are also children with special educational needs, whose numbers have also increased²⁰.

¹⁹ Ibid.

²⁰ In the school year 2022/23, 48% of children with disabilities attended mainstream classes in kindergartens, more than double the proportion of children with disabilities in mainstream classes a decade ago, when "only" 22.1% of children with disabilities were integrated into mainstream kindergarten classes. A total of 6 252 children with disabilities attended mainstream classes in kindergartens in the school year 2022/23. In 2012/2013, this number was 2 156 children (CSO – Czech Statistical Office, public database).

Forms of Education for 5-Year-Old Children (in %) 2023/2024	
Nursery school:	94.5%
Preparatory classes and special preparatory stages:	1.6%
Individual education:	2.3%
Primary school (Grade 1):	0.2%
Total:	99%

Children with postponed school attendance continue their education in preparatory classes at primary schools or in the preparatory stage of special primary schools. Their total share accounts for 4.5%. In the school year 2023/2024, 5,214 children were enrolled in preparatory classes, of which 53 had a repeated postponement. In the preparatory stage of special primary schools, 159 children were enrolled, including 18 with repeated postponements²¹.

An important finding is that 93% of nursery school teachers report supporting the development of children's independence; however, this support is not always evident in practice, according to first-grade primary school teachers. These teachers note significant differences in the level of independence among newly enrolled children. This discrepancy between nursery school preparation and primary school reality reveals potential gaps in children's school readiness²².

Methods and Approaches Supporting the Transition to Primary School According to School Principals – Proportion of Schools (in %).

Method or Approach	2022/2023	2023/2024
Graphomotor exercises, correct pencil grip, prevention of motor difficulties	95.1	95.1
Support for independence	92.3	92.5
Regular preparation activities for school attendance	91.8	91.7
Development of communication skills	93.0	89.5
Use of didactic materials, literature, learning programs	86.4	82.0
Gradual transition from play to learning	77.6	79.4
Problem- and situation-based learning	52.3	50.1
Other approaches	9.1	8.0

²¹ Česká školní inspekce, *Kvalita vzdělávání v České republice ve školním roce 2023/2024: Výroční zpráva České školní inspekce* [The quality of education in the Czech Republic in the 2023/2024 school year: Annual report of the Czech School Inspectorate] 2024, <https://www.csicr.cz>.

²² Ibid.

Another concerning trend is the decline in support for preventing school failure in the 2023/2024 school year. Nursery school teachers report a lower level of support in developing school readiness and adaptation compared to the previous year. This represents an average drop of six percentage points, indicating a need to improve the preparation of children for primary school and to strengthen cooperation between nursery and primary schools.

In the Czech Republic, the proportion of school attendance postponements (PSA) has long exceeded the European average, remaining around 20%. This high rate presents a significant challenge, particularly in regions where it restricts access to preschool education for younger children. Strategy 2030+ targets the reduction of this proportion through early and comprehensive support for children in nursery schools. It emphasizes improving the quality, accessibility, and equity of education, with a primary objective of preparing students for future challenges, particularly in the context of digitalisation and labour market transformation²³.

The most common reasons for postponing school attendance are overall developmental immaturity (35%) and speech disorders (22%). Immaturity encompasses social, cognitive, and emotional development and is assessed by school counselling services. Parents and counselling centres are not obliged to inform nursery schools about the reasons for PSA, meaning that nursery schools work with information provided by parents or derived from their own observations. This process is more complex when the child enters compulsory preschool education later than usual.

Reasons for Postponement of School Attendance

Reason	% in 2023	% in 2024
General immaturity	37.2%	35.4%
Speech defects and disorders	22.7%	22.3%
Delayed overall speech development	8.6%	7.9%
Social immaturity	7.5%	7.2%
Disability/disadvantage	5.7%	5.8%
Psychological reasons	4.5%	4.8%
Graphomotor difficulties	3.9%	4.0%
Immaturity due to socio-cultural background	2.8%	3.5%
Work habits	1.5%	2.6%
Other reasons	2.2%	2.4%
ADHD	1.8%	1.8%
Somatic problems	0.8%	0.8%

²³ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+* [Education Policy Strategy of the Czech Republic until 2030+] 2020, <https://www.msmt.cz/strategie-2030>.

Reason	% in 2023	% in 2024
Reason unknown to school	0.9%	0.6%

Based on the presented results, we conducted a comparison and evaluation of the reasons for deferred school attendance in the 2023/2024 academic year compared to the previous year.

General immaturity (37.2% vs. 35.4%) – The most common reason for deferral remains the overall immaturity of the child. This proportion increased by 1.8 percentage points year-on-year, indicating a persistent issue in children's school readiness. Various aspects of immaturity – cognitive, emotional, and social – continue to be the dominant reasons for postponement. *Speech disorders* (22.7% vs. 22.3%) – The share of children with speech and language impairments remained nearly unchanged between the two years. This category continues to constitute a significant portion of deferral cases, highlighting the need for greater emphasis on early speech therapy intervention in preschool education. *Overall delayed speech development* (8.6% vs. 7.9%) – Although this indicator decreased slightly, it still represents a significant factor influencing school deferral. Emphasis must be placed on the development of speech and language skills in early childhood to prevent such delays. *Social immaturity* (7.5% vs. 7.2%) – This factor declined by 0.3 percentage points. Social immaturity, which includes the child's ability to adapt to group settings and follow basic social norms, remains a notable reason for deferrals despite the slight decrease. *Health disabilities/disadvantages* (5.7% vs. 6.8%) – The share of children with health-related reasons for deferral increased by 1.1 percentage points. This likely reflects a growing recognition of medical issues that may significantly affect a child's ability to adapt to the school environment. *Psychological factors – adaptation and concentration* (4.5% vs. 4.8%) – The proportion of children with issues related to adaptation and concentration increased slightly, indicating a growing need for support in managing school-related stress and adjustment. *Graphomotor skills* (3.9% vs. 4.0%) – This factor remained stable but continues to influence deferrals. Ensuring the adequate development of graphomotor abilities in preschool settings is essential for preparing children for school. *Immaturity due to socio-cultural background* (2.8% vs. 3.5%) – A 0.7 percentage point increase in this category suggests improving conditions for children from socio-culturally disadvantaged backgrounds, possibly due to better access to quality preschool education. *Work habits* (1.5% vs. 2.6%) – A noticeable increase of 1.1 percentage points may reflect improved attention to developing work-related behaviors and routines in young children. Educational institutions seem to be placing more emphasis on fostering work habits. *Other reasons* (2.2% vs. 2.4%) – The share of children with other, less specific causes for deferral increased slightly. These cases may reflect diverse individual factors that are not easily categorized. *ADHD* (1.8% vs. 1.8%) – The proportion of children with attention-deficit/hyperactivity disorder remained unchanged. This condition continues to affect some children's ability to focus and manage their behavior, leading to deferrals. *Somatic problems* (0.8% vs. 0.8%) – This category also remained stable. Somatic issues, such as chronic health conditions, still play a role in decisions to postpone school entry.

Unknown reason (0.9% vs. 0.6%) – A decrease of 0.3 percentage points suggests improved communication and information sharing between schools and parents, although some cases still lack a clearly defined cause for deferral.

VI. Results of the Analysis of Deferred School Attendance

The results of the analysis confirm that the high rate of deferred compulsory school attendance (DCSA) in the Czech Republic represents a persistent issue requiring substantial changes in the approach to preparing children for entry into primary education. Nursery schools must place greater emphasis on individualized approaches and on strengthening children's school readiness. A key factor in ensuring optimal preparation remains the ability of educators to effectively respond to the specific educational needs of children, with individualized education playing an irreplaceable role in supporting their development.

The analysis also identifies concerning findings regarding recommendations for DCSA. In cases where nursery school teachers concluded that a child was not sufficiently prepared, they recommended deferral to legal guardians in 77% of cases. However, only 41% of these cases included documented efforts to address partial educational deficits, and in just 20% of cases were first-level support measures provided. This indicates a need for improved collaboration between nursery and primary schools, as well as for more effective strategies for early identification and intervention in educational deficits. In this context, it is essential to seek new approaches and measures that enable better adaptation of preschool children to school life and support both their psychological and cognitive readiness for school²⁴.

A comparison of the reasons for DCSA over recent years reveals several important trends. Among the most prominent and persistent causes are general developmental immaturity (37.2%), which has long been the most frequent reason, and speech disorders (22.7%), both of which remain dominant factors. These findings underscore the need for continued focus on early detection of speech and cognitive developmental delays. Conversely, the increasing share of children with disabilities or disadvantages (5.7% in 2023 vs. 6.8% in 2024) points to a growing need for targeted support for this group of children, highlighting the importance of ensuring equal access to quality education for all, regardless of health status or social background.

The decline in some causes, such as sociocultural immaturity (2.8% in 2023 vs. 3.5% in 2024) and underdeveloped work habits (1.5% in 2023 vs. 2.6% in 2024), is a positive signal indicating an improvement in children's school readiness. This may reflect better access to quality preschool education focusing on these key areas. Nevertheless, it remains essential to provide support strategies for all children and to consistently apply individualized approaches in practice for those with specific needs.

²⁴ Česká školní inspekce, *Kvalita vzdělávání v České republice ve školním roce 2023/2024: Výroční zpráva České školní inspekce* [The quality of education in the Czech Republic in the 2023/2024 school year: Annual report of the Czech School Inspectorate] 2024, <https://www.csicr.cz>.

From both pedagogical and organizational perspectives, it is necessary to develop effective measures and strategies to support children's readiness for compulsory school attendance. These steps should include quality training for educators in working with young children, early identification of educational deficits, and active involvement of parents in the educational process. The findings of this analysis suggest that only a comprehensive approach to these issues will contribute to a reduction in the current 20% rate of deferrals and improve children's overall preparedness for primary school entry.

VII. Discussion

The analysis of trends in deferred school attendance indicates that the transition of children from preschool to primary education still lacks a sufficiently developed systemic framework. This area should be addressed in future revisions of national curricular documents for both educational stages. Despite measures taken in recent years – such as mandatory preschool attendance, revised school enrollment deadlines, and expanded professional development for teaching staff – the number of DCSA cases has not significantly decreased. Reducing deferrals remains a key challenge for the coming years, as current interventions have not resulted in notable practical impact.

Achieving a successful transition from nursery to primary school requires a balance between the child's readiness and the school's preparedness to meet each child at their developmental level. Further improvement could be achieved through enhanced cooperation between nursery and primary schools, greater parental involvement, and the introduction of an adaptation period during the early weeks of primary education.

Bibliography

1. Česká školní inspekce, *Kvalita vzdělávání v České republice ve školním roce 2023/2024: Výroční zpráva České školní inspekce* [The quality of education in the Czech Republic in the 2023/2024 school year: Annual report of the Czech School Inspectorate] 2024, <https://www.csicr.cz>.
2. Kropáčková J., *Budeme mít prvňáčka: Pro rodiče dětí od 5 let* [We are going to have a first-grader: For parents of children from 5 years of age], Portál 2008.
3. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+* [Education Policy Strategy of the Czech Republic until 2030+] 2020, <https://www.msmt.cz/strategie-2030>.
4. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [Framework Educational Programme for Preschool Education] 2021 <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>.
5. Opravilová E., *Předškolní pedagogika* [Preschool pedagogy], Grada 2016.
6. Průcha J., *Školský zákon a vzdělávací politika ČR: Komentář k legislativě a aktuálním otázkám vzdělávání* [The Education Act and educational policy of the Czech Republic: Commentary on legislation and current issues in education], Wolters Kluwer 2020.
7. Průcha J., Walterová E., Mareš, J., *Pedagogický slovník* [Pedagogical dictionary], Portál 2013.
8. Syslová Z., Kratochvílová J., Fikarová T., *Pedagogická diagnostika v MŠ: Práce s portfoliem dítěte* [Pedagogical diagnostics in preschool: Working with the child's portfolio], Portál 2018.

9. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. (n.d.). [*Act No. 561/2004 Coll., on preschool, primary, secondary, tertiary professional and other education (Education Act), as amended*], <https://www.zakonyprolidi.cz/cz/561-2004-sb>.
10. Zelinková O., *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program* [Pedagogical diagnostics and individual education plan], Portál 2011.

Contact details

Karin Fodorová, Karin.Fodorova@osu.cz

Oliwia Soprych

Akademia Nauk Stosowanych w Raciborzu

Monika Porwoł

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1094-3910>

Akademia Nauk Stosowanych w Raciborzu

A GUIDE TO TRANSLATING HUMOR IN VIDEO GAMES: A CASE STUDY OF *UNDERTALE*

Abstract: Humor in video games presents unique localization challenges due to its reliance on timing, multimodal cues, player interaction, and culturally bound language. This article applies a pragmatic approach to humor translation, grounded in Chesterman's (2016) taxonomy of strategies, to probe the attempted Polish localization of *Undertale*, a title rich in puns, system-driven jokes, and typographically encoded character voices. A focused case study analyzes emblematic examples such as the reinterpretation of acronyms (LOVE/EXP), UI-timed gags („too many dogs”), and persona-specific orthography (Sans/Temmie). Based on scrutinized analyses, a decision tree for humor translation is proposed, offering a repeatable method for humor-critical content. The findings demonstrate that effect-driven translation (emphasizing timing, pacing, and persona preservation) outperforms literal approaches in maintaining comedic impact. This study contributes an actionable protocol for practitioners and educators, bridging theory and localization workflows.

Keywords: video game localization, humor translation, pragmatic strategies, audiovisual translation (AVT), Chesterman taxonomy, *Undertale*, acronym reinterpretation, translator training

PRZEWODNIK TŁUMACZENIA HUMORU W GRACH VIDEO: STUDIUM PRZYPADKU GRY *UNDERTALE*

Streszczenie (abstrakt): Humor w grach wideo stanowi wyjątkowe wyzwanie lokalizacyjne ze względu na swoją zależność od tempa, wskazówek multimodalnych, interakcji gracza oraz języka silnie osadzonego w kulturze źródłowej. Niniejszy artykuł stosuje pragmatyczne podejście do tłumaczenia humoru, opierając się na taksonomii strategii Chestermana (2016), by przeprowadzić próbę polskiej lokalizacji gry *Undertale* jako tytułu bogatego w grę słów, żarty oparte na mechanice systemowej oraz typograficznie zakodowane cechy postaci. Studium przypadku koncentruje się na reprezentatywnych przykładach, takich jak reinterpretacja akronimów (LOVE/EXP), gagi zależne od czasu działania interfejsu użytkownika („za dużo psów”) oraz ortografia specyficzna dla danej postaci (Sans/Temmie). Na podstawie szczegółowych analiz zaproponowano drzewo decyzyjne przekładu humoru, oferujące powtarzalną metodę pracy z treściami, w których humor odgrywa kluczową rolę. Wyniki wskazują, że tłumaczenie ukierunkowane na efekt (z uwzględnieniem tempa, rytmu i zachowania cech postaci) przewyższa podejścia literalne pod względem skuteczności komicznej. Badanie wnosi praktyczną instrukcję do zastosowania zarówno przez praktyków, jak i dydaktyków, łącząc teorię z rzeczywistymi procesami lokalizacyjnymi.

Słowa kluczowe: lokalizacja gier wideo, tłumaczenie humoru, strategie pragmatyczne, przekład audiowizualny (AVT), taksonomia Chestermana, *Undertale*, reinterpretacja akronimów, kształcenie tłumaczy

Introduction

Translating humor in video games is a multifaceted challenge that requires far more than lexical equivalence. Unlike static text, humor in games is often entangled with multimodal elements, i.e. timing, user interface (UI) feedback, sound cues, and visual gags, that co-create player experience. In this context, the translator's task is not simply to render text from one language into another, but to reconstruct comedic effect under tight technological and cultural constraints.

This article approaches humor translation from a pragmatic standpoint, emphasizing player reception and communicative intent as the key measures of fidelity. Building on Chesterman's taxonomy of translation strategies (2016), the study examines how syntactic, semantic, and especially pragmatic strategies can be used to preserve humor in localization (when direct translation is insufficient or counterproductive).

Using the indie title *Undertale* as a case study, this paper explores translation decisions involving acronym misdirection (LOVE/EXP), character-specific humor (Sans, Papyrus, Temmie), and time-sensitive interface gags („too many dogs”). These elements are not isolated punchlines; they form cohesive systems that require coordinated decisions across scenes to maintain consistency and comedic payoff.

To address these challenges, the study proposes a five-step localization loop that helps translators prioritize player effect over textual literalism, enabling more effective adaptation of humor-critical content. The loop includes joke classification, solution drafting, constraint testing, timing validation, and rationale logging. In other words, the steps that streamline workflows while ensuring quality and consistency.

The article's contribution is both descriptive and prescriptive. It documents how humor functions in *Undertale*, evaluates the success of specific translation strategies in the Polish localization, and generalizes a practical, repeatable protocol for future translation work. While grounded in a single case, the findings have broader implications for humor-forward indie titles, translator training, and localization quality assurance.

Theoretical Framework

Translating humor in video games requires a nuanced understanding of how meaning is constructed not only through language, but also through timing, visual design, and player interaction. A purely lexical approach often fails to capture the full communicative function of humor in this medium. Instead, a **pragmatic orientation** (which prioritizes communicative intent, context, and audience response) offers a more effective foundation for localization work (where player experience is central).

Pragmatics, as a field of linguistic inquiry, emphasizes how utterances function within specific contexts. In video game localization, this means interpreting meaning as

something co-produced by text, visuals, sound, and interactivity. Dialogue is not delivered „in a vacuum”. It may appear in timed textboxes, be stylized through unique fonts, or coincide with animations that frame or even deliver the punchline. In such environments, **literal translation often undermines effect**, especially when the humor hinges on incongruity, character voice, or player expectation. A pragmatic approach shifts the unit of fidelity away from the individual word and toward the **player’s perceived effect**, making reception (not form) the benchmark of success.

To translate this principle into operational practice, this study draws on **Chesterman’s taxonomy of translation strategies** (2016), a framework that distinguishes between syntactic, semantic, and pragmatic levels of adaptation. While syntactic strategies involve changes in grammatical structure and semantic strategies adjust meaning at the lexical level, **pragmatic strategies** offer the greatest flexibility in humor translation. These include cultural filtering, changes in tone or formality, shifts in the speech act itself (e.g., from statement to question), and adjustments that make the translator’s choices more or less visible. Such strategies are especially relevant when dealing with context-sensitive jokes, puns based on typographic cues, or acronyms that acquire new meanings over the course of a game, for instance in *Undertale*.

Importantly, this framework does not advocate for unbounded creativity. Rather, it supports **purposeful intervention**, guided by the goal of recreating the intended emotional or comedic effect for the player. This is particularly crucial in cases where the humor is multimodal, where the joke resides not solely in language but in its **timing, layout, or alignment with gameplay mechanics**. As Aarons (2012) and Vandaele (2002) argue, humor is often driven by cognitive incongruity and surprise. If a joke’s setup and payoff depend on visual sequencing or UI state, then its translation must be timed and framed just as carefully as its wording.

The theoretical framework adopted here thus performs a dual function. First, it explains why literalism fails in humor-critical content, especially in interactive formats. Second, it equips practitioners with a **structured vocabulary** (through Chesterman’s strategies) for analyzing and justifying translation choices. This vocabulary becomes particularly valuable in collaborative environments, where translators, editors, and quality assurance (QA) testers must work together to assess not only what a joke says, but what it does.

Finally, this framework lays the groundwork for the **practice-oriented protocol** developed in the flowchart that incorporates pragmatic principles into a replicable localization workflow. By rooting the method in both linguistic theory and production reality, the study offers not only insight into how humor is lost or preserved in translation, but also a clear, teachable path for achieving effect-equivalence in future projects.

Methodology

This study is rooted in a practice-oriented methodology that adapts theoretical insights from pragmatics and translation strategy taxonomies to the real-world challenges of localizing humor in video games. Rather than treating theory and practice as separate

domains, the approach here integrates them into a replicable workflow that guides the translator from joke identification through final line selection, with an emphasis on player reception, timing, and contextual fit.

The methodology was initially developed in response to recurring localization issues observed in the attempted Polish version of *Undertale*, particularly where humor depended not only on linguistic form but also on interface timing, narrative misdirection, or character-bound stylistic cues. These challenges revealed the limitations of conventional translation workflows, where humorous strings are often translated in isolation, tested late in production, or evaluated according to subjective stylistic preferences rather than their functional effect on the player.

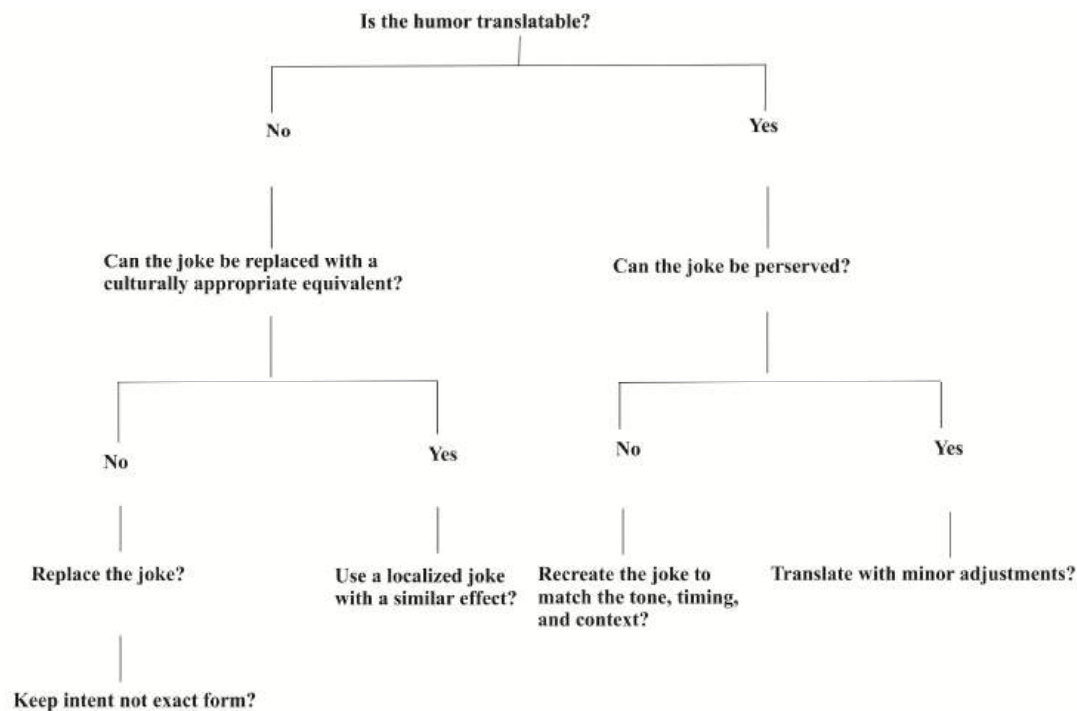

Diagram 1. Decision-making diagram illustrating the process of translating jokes (Soprych, 2025)

Diagram 1 presents a decision tree for humor translation, offering a systematic framework for navigating the complex process of localizing jokes. Structurally, the flowchart adopts a binary decision-making pattern with four possible outcomes, allowing translators to respond flexibly to diverse humorous content. The decision flow begins with a pivotal question: **Is the humor translatable?** as a critical assessment that guides the translator’s entire approach by determining whether the joke’s core mechanism can function in the target language. From this point, the tree branches into two primary paths. If the answer is no (i.e., the humor is not translatable), the translator must consider whether the joke can be replaced with a **culturally appropriate equivalent**. If so, the recommendation is to **use a localized joke with a similar effect**; if not, the strategy becomes to **replace the joke** while preserving the original intent rather than the exact

form. Conversely, if the answer is yes (i.e., the humor is translatable), the translator must then evaluate whether it can be **preserved** in its current form. If preservation is possible, the translator is advised to **translate with minor adjustments**. If not, the guidance is to **recreate the joke**, ensuring that tone, timing, and contextual nuance are retained.

This model provides several key insights. First, it emphasizes a **pragmatic approach**, prioritizing communicative effect over textual fidelity (as seen in the explicit instruction to "keep intent, not exact form"). Second, it offers **graduated solutions** rather than a simplistic binary, presenting four nuanced strategies that reflect real-world translation constraints. Third, the model displays **contextual sensitivity**, especially through the "recreate" node, which recognizes that humor is often multimodal (an especially relevant insight for game localization, where visual, audio, and textual elements intertwine). Finally, its emphasis on **cultural appropriateness** highlights the sociolinguistic reality that humor rarely transfers directly across cultural boundaries.

In terms of practical relevance, the diagram aligns seamlessly with the *Undertale* case study methodology discussed in the article. It can serve as a **preliminary assessment framework**, complementing the more iterative localization loop described later.

However, while the diagram offers a strong conceptual foundation, it is not without limitations. It oversimplifies the often gray-area nature of humor, which may not always fit neatly into binary decisions. It also fails to address technical constraints, such as character limits, font compatibility, or memory space that are especially pertinent in game localization contexts. Additionally, unlike the five-step loop in the article, the diagram does not incorporate iterative processes or feedback mechanisms, which are essential for refining translations through testing and revision. Despite these limitations, the decision tree remains a valuable high-level tool, best used in conjunction with more detailed, adaptive methodologies such as those proposed in the article.

Case Study: Humor in *Undertale*

The localization of *Undertale* into Polish offers a uniquely illustrative case of how humor in video games functions as a multimodal and system-dependent phenomenon. Unlike isolated one-liners or detachable wordplay, the game's comedic structure is embedded in its mechanics, dialogue systems, and visual rhythm. Translating this humor thus requires more than clever rewording; it demands systemic coordination, pacing control, and a sustained awareness of how linguistic and extralinguistic elements co-produce player experience.

One of the most prominent examples is the narrative misdirection built around the acronyms **LOVE** and **EXP**. Early in the game, these terms are presented as benign RPG metrics – "Level of Violence" and "Execution Points" only become apparent after the player has begun interacting with enemies and are explicitly explained by Sans by the end of the game. In English, the joke hinges on the gap between surface familiarity and eventual reinterpretation. A literal translation of these terms would preserve their final meanings but lose the breadcrumb trail that makes the reveal effective.

The endeavored Polish localization addresses this by reengineering the acronyms to preserve both the **initial innocence** and the **later twist**. For instance, LOVE becomes *MIEŁOŚĆ*, redefined as *Miara Łącznej Okrutności* („Measure of Combined Cruelty”), while **EXP** is adapted into *PD* (*Punkty Destrakcyjności*) – a dark reinterpretation of the commonly known *Punkty Doświadczenia* („Experience Points”). These choices demonstrate pragmatic strategies such as **explicitness change**, **distribution control**, and **cultural filtering**, applied across the game’s timeline to ensure the twist remains effective. Importantly, the translator had to engineer the acronym system not as a one-off joke, but as a **narrative mechanism**, planned scene-by-scene so that the eventual reinterpretation would land with the same conceptual force as in the original.

Another layer of humor arises from **UI-driven gags**, in which comedic timing is anchored in the interaction between text and interface. A particularly emblematic case is the Waterfall sequence where the player attempts to collect the „Legendary Artifact,” only to find their inventory silently filled with an „annoying dog”. When the game displays the message „You’re carrying too many dogs”, the humor stems not from linguistic cleverness but from the **deadpan delivery synchronized with the unexpected visual development**. In Polish, this line is rendered as „*Masz za dużo psów w plecaku*” or „*Słyszysz szczekanie z ekwipunku*” (translations that preserve brevity, cadence, and deadpan tone, ensuring that the visual and textual cues continue to align). These examples showcase **sentence reshaping**, **tempo control**, and **cohesion shifts**, all orchestrated to protect the comic timing. Here, paraphrase is not a deviation from fidelity but a technique for preserving **functional equivalence**.

A third domain of challenge involves **character-specific humor encoded typographically**. In *Undertale*, characters such as **Sans**, **Papyrus**, and **Temmie** express their personas not just through dialogue content, but through **font choice**, **orthography**, and **stylistic irregularities**. For example, Sans speaks entirely in lowercase Comic Sans, while Papyrus uses all-caps Papyrus font. Temmie’s broken grammar and idiosyncratic phrasing form part of her recognizable voice. In Polish, these traits are carried over through carefully calibrated **interpersonal shifts** and **visibility adjustments**, such as deliberate misspellings (*pż*, *nie-mity*) or hyphenated constructions that reflect speech patterns while avoiding confusion or stylistic overkill.

What distinguishes these solutions is their **consistency and patterning**. Once a stylized form is introduced, it is repeated as a **scheme change**, forming part of the character’s identity. The goal is not to mimic the English typography directly, but to reconstruct the character’s distinctiveness in the target language in a way that is both legible and ethically sound. The translator’s decisions reflect an awareness that **voice is multimodal**, and preserving it requires a balance of creative intervention and constraint sensitivity.

Beyond these specific instances, *Undertale*’s humor often unfolds over sequences (such as the *Lesser Dog’s endlessly elongating neck* or *Greater Dog’s anti-climactic reveal*) where dialogue and visual escalation are choreographed. Here, translation involves **calibrating the pacing** so that the buildup and payoff remain intact. Brevity is essential:

the translated text must leave enough space for the animation to carry the joke, without undermining the setup or overexplaining the punchline.

Across all these cases, the use of the five-step translation loop enabled a consistent method for handling ambiguity, testing pacing, and documenting decisions. Each localized joke was processed through function analysis, solution drafting, constraint testing, in-context simulation, and rationale logging. This methodology not only ensured that the Polish version retained the **tonal and functional fidelity** of the original, but also created a transparent record for quality assurance, reducing revision cycles and enhancing team coordination.

Ultimately, the *Undertale* case study demonstrates that humor in games is not an isolated challenge but a **systemic one**, embedded in narrative structure, player interaction, and visual language. Successfully localizing such humor requires translators to engage with the game as both linguistic and experiential text (one where every line must work in concert with animation, typography, and timing to preserve the laugh).

Findings and Discussion

The analysis of humor translation in *Undertale*, grounded in pragmatic strategies and processed through the proposed five-step localization loop, reveals several key patterns that can inform both future research and real-world localization practice. These findings are consistent across the emblematic cases examined (acronym reinterpretation, UI-timed jokes, and typographic character voice) and collectively support the central claim of this study: **effect-oriented translation consistently outperforms literal rendering when humor is functionally or systemically embedded in a game's design.**

First, the study confirms that **player effect (not lexical fidelity) is the correct unit of translation in humor-critical contexts.** Whether it is a joke delivered through interface text, a narrative twist built on acronym misdirection, or a punchline reliant on character voice, the success of the translated line depends not on whether it mirrors the original wording, but on whether it triggers the intended player reaction. Literal translations that preserve surface form often misfire when timing, tone, or cultural logic are mismatched. In contrast, variants that adapt form while maintaining function (through pacing control, paraphrase, or explicitness change) preserve the immersive quality of the original.

Second, the translation of **system-bound humor**, such as acronyms like LOVE and EXP, requires **scene-to-scene planning** rather than isolated fixes. In *Undertale*, the reinterpretation of these metrics unfolds narratively; successful localization depends on seeding plausible translations early, maintaining coherence, and engineering the reveal so that the punchline clicks into place. This necessitates strategies such as **distribution change, explicitness modulation, and cohesion reinforcement**, all applied at the systemic level. The implication for practice is clear: certain joke types behave more like narrative arcs than one-off lines and must be localized as **structures**, not just strings.

Third, the findings highlight the importance of **typography and orthography in character construction.** In a game like *Undertale*, where fonts and formatting encode

identity, the translator must employ pragmatic and interpersonal strategies to recreate these effects in the target language. Polish renderings that use deliberate misspellings, hyphenation, or variant spellings (e.g., *nie-miły*, *pż*) succeed not by replicating the English visual style but by capturing the same **performative voice cues**. The findings reinforce that **visual layout and character rhythm** are not optional extras (they are part of meaning).

Fourth, the use of **decision logs and rationale documentation** emerged as a significant process benefit. By recording why a particular variant was chosen, e.g., to preserve rhythm, to align with UI pacing, or to maintain character consistency; translators created an auditable trail that made later QA reviews more efficient. Instead of rewriting lines based on taste or stylistic preference, reviewers could assess whether the translated line achieved its intended effect. This shift from **subjective opinion to functional evaluation** reduced back-and-forth, stabilized workflows, and improved consistency across the build.

Across all findings, the five-step localization loop proved effective not just as a heuristic but as a **production tool**. Translators were able to anticipate layout and timing constraints earlier, test their solutions in context, and retain a record of decision-making that supported both consistency and collaboration. While the study focused on *Undertale* and a single language pair, the loop's structure is flexible enough to be adapted for other titles, particularly those with dense humor, stylized dialogue, or timing-dependent gags.

In sum, the case study demonstrates that **humor translation in games is not an art of clever substitutions**, but a design process that requires strategic choices under constraint. When approached through a pragmatic lens and supported by structured workflows, the localization of humor becomes not only feasible but reproducible, preserving player immersion while minimizing late-stage rework.

Conclusion and Future Work

This study set out to explore the challenges of humor translation in video games through the lens of pragmatics and strategy-based localization. Using *Undertale* as a case study, it demonstrated that comedic content in games is often inseparable from its delivery context; text layout, timing, interface behavior, and character voice all play critical roles in shaping how humor is perceived. Translating such content demands a shift in focus: from form to function, from lexical fidelity to player effect.

The five-step translation loop proposed in this article offers a concrete, repeatable method for navigating these complexities. By guiding translators through joke classification, adaptive drafting, constraint testing, tempo validation, and rationale logging, the loop transforms humor localization from an improvised craft into a disciplined process. It allows teams to front-load constraints, minimize rework, and improve communication across translation, editing, and QA roles.

The findings from the sought Polish localization of *Undertale* affirm that pragmatic strategies (especially those involving cultural filtering, explicitness change, and

interpersonal adjustment) are essential in preserving the comedic impact of the original. More broadly, the study highlights the value of viewing game translation not simply as textual transfer but as **experience design**, where every localized element contributes to the player's engagement, perception, and enjoyment.

While the focused scope of this study allowed for methodological clarity, it also imposes certain limitations. The analysis was based on a single title and language pair (English to Polish), which may limit generalizability across other genres, engines, or script systems. Future work can extend this research in several productive directions.

One promising avenue involves testing the **typography-as-voice strategy across typologically diverse languages**, particularly those with non-Latin scripts, syllabaries, or character-based writing systems. Do controlled orthographic deviations remain legible, ethical, and rhythmically effective in languages such as Korean, Arabic, or Russian?

A second direction is to treat **acronym reinterpretation** as a transferable system: applying the LOVE/EXP translation model to other games that rely on subversive UI anchors – such as item names, stat categories, or quest markers – to assess how well such structural reengineering generalizes across interfaces.

Finally, further research should seek to **quantify effect equivalence**, rather than infer it. Classroom or studio A/B testing could pair timing metrics (read speed, UI dwell time) with player feedback (amusement ratings, recall accuracy) to compare literal and pragmatic translation variants. Such empirical validation would offer a stronger foundation for advocating pragmatic localization standards in industry settings.

Ultimately, the value of this work lies not just in how individual jokes were solved, but in how the solving was systematized. By reframing humor translation as a process driven by player effect and operationalized through a structured, teachable method, this study offers a concrete, immediately applicable tool for both professional practice and translator education.

Supervisor Commentary

This article emerges from a licentiate project that does something our field urgently needs: it turns the messy, multimodal challenge of translating humor in games into a procedure that teams can actually run inside real production pipelines. My role here is to make explicit why that contribution matters, how it generalizes beyond the source title, and where it fits in both translator education and professional workflows. Using the *Undertale* corpus as a proving ground, the student's work shows that effect-equivalence under tight technical constraints is not a vague ideal but a repeatable method. The specific challenges (i.e. acronym redefinitions, character-bound punning, and punchlines bound to narrow timing windows) are not curiosities of a single game. They recur across humor-forward indie titles and, more importantly, across engines and interfaces that funnel text into fixed-width boxes, battle logs, and dialogue frames. What makes the approach portable is its pragmatics-first stance: the aim is not to license unbounded creativity, but to create

a traceable path from identifying the communicative function of a joke to selecting a rendering that keeps the player’s experience intact.

At the core is a five-step loop that appears simple but is operationally powerful: identify the joke’s type and function; propose multiple renderings spanning a literal-to-creative spectrum; check UI and timing constraints; test the line in-engine or through a disciplined timed read-aloud; then select the version that best preserves the intended effect and log the rationale. Three things follow when teams adopt this loop. First, constraints get front-loaded, which prevents brittle literal solutions from surviving untested until late builds. Second, decisions become auditable; a documented rationale transforms later edits from opinionated rewrites into evidence-based adjustments. Third, consistency improves because running gags, persona tics, and acronym systems are managed as systems (coherent patterns) rather than isolated clever fixes. These are not theoretical advantages: they reduce rework, stabilize LQA, and cut the number of last-minute changes that often swamp small localization teams.

The method also translates directly into curriculum. In a studio-style lab, students can work with short humor bundles paired with mock UI frames, submitting three candidate translations per line and briefly justifying their final choice against timing, glyph availability, and persona. Assessment targets the **quality of decision-making** under constraints rather than mere ingenuity. A follow-on exercise flips roles: peers act as LQA testers who time punchlines, check line breaks, and flag solutions that erode character voice or gag setup. This built environment normalizes translator-tester dialogue and gives graduates a working sense of how jokes live or die in context. Crucially, students learn to think beyond words and into rhythm, layout, and player perception.

For industry workflows, there are three natural insertion points. Before text lock, a lightweight humor risk review tags strings likely to break under timing or format pressure and earmarks them for creative review; the cost is negligible, and it prevents crisis rewrites. On the first playable, a targeted pass-through gag-critical scenes (done with the translator present) lets the team time lines in context and kill fragile solutions early. During LQA, testers consult the translator’s logged rationale; if the effect is intact, changes should be minimal, but if the laugh beat misses (even when wording is „accurate” a revision is warranted). This shared standard reduces friction and increases trust, because both sides are optimizing for player experience rather than competing for stylistic control.

The risk calculus is straightforward. When humor fails, it fails loudly: awkward screenshots circulate, players develop a narrative about „bad localization,” and teams scramble to patch. The pragmatic loop mitigates this by catching problems early, shortening LQA cycles for flagged strings, and improving acceptance of translator choices that are already justified on functional grounds. Even very small teams can trade an hour of early, focused timing checks for several hours of late-stage firefighting.

Ethically and academically, the division of labor is clear. The student’s thesis is the empirical foundation: examples, analysis, and the initial articulation of a procedure. My contribution in this article is the applicability layer: extracting a generalizable, testable workflow; demonstrating how it maps to translator education and studio practice; and

specifying the precise touchpoints where it yields measurable benefits. The article's structure makes that transparency explicit, and all adapted examples remain attributed to the underlying analysis.

Undoubtedly, a single title and language pair set outer boundaries. That limitation is a strength for method development but invites replication. Two pragmatic next steps present themselves. First, a multi-language classroom study can apply identical humor bundles and compare decision logs across typologically different target languages, observing where timing, morphology, or orthography pressure the pipeline. Second, controlled A/B playtests can measure recall, timing perception, and amusement for literal and pragmatic variants, giving us a quantitative picture of effect-equivalence in practice. These extensions would deepen the evidence base while keeping the method lean enough for everyday use.

All in all, the value of this work is not just in how particular jokes were solved but in how the solving was **made reproducible**. By centering effect, documenting trade-offs, and insisting on in-context testing, the approach offers a compact, auditable procedure that educators can teach, studios can adopt, and researchers can evaluate. That is why it merits space in a scientific journal: it turns theory into practice in a way the profession can use immediately.

Based on:

This article draws on the licentiate thesis „**The Analysis of Pragmatic Translation Strategies for Humor in *Undertale*: A Guide for Future Translators**” (Soprych, 2025), completed at the University of Applied Sciences in Racibórz under the supervision of dr Monika Porwoł.

Bibliography

1. Aarons, D. (2012). *Jokes and the Linguistic Mind*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203814741>.
2. Chesterman, A. (2016). *Memes of Translation: The spread of ideas in translation theory. Revised edition*. John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.123>.
3. Fox, T. (2015). *Undertale* [Video game]. tobyfox. <https://store.steampowered.com/app/391540/Undertale/>.
4. Vandaele, J. (Ed.). (2002). *Translating Humour* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315538259>.

Contact details

Oliwia Soprych, oliwia.soprych03@gmail.com

Monika Porwoł, monika.porwol@akademiarac.edu.pl

ROZDZIAŁ IV

ZWYCZAJE, OBYCZAJE, KULTURA I TRADYCJA

Alicja Galeja

Politechnika Śląska, Wydział Organizacji i Zarządzania w Zabrze

XIX-WIECZNE POTWORY I TYRANIA: FRANKENSTEIN I DRACULA W KONTEKŚCIE *O TYRANII* TIMOTHY'EGO SNYDERA

Streszczenie (abstrakt): W artykule przeanalizowano XIX-wieczne powieści grozy – *Frankensteina* Mary Shelley oraz *Draculę* Brama Stokera – jako źródła refleksji nad mechanizmami rodzenia się tyranii, które zostały opisane w książce Timothy'ego Snydera *O tyranii. Dwadzieścia lekcji z dwudziestego wieku*. Zestawienie literackich postaci oraz ich najnowszych kreacji filmowych z elementami tekstu Snydera, wskazuje na podobieństwo między ożywieniem potwora a wprowadzaniem opresyjnych systemów politycznych oraz między działaniami Draculi a społeczną biernością, ułatwiającą tyranii wprowadzanie swoich reguł. W tekście ukazano, że motywy z klasycznych powieści grozy – odczłowieczanie, manipulacja narracją, utrzymywanie ciszy wokół niebezpiecznych dla społeczeństwa działań – są nadal aktualne i także w XXI wieku mogą być ostrzeżeniem. Celem artykułu jest zachęcenie do krytycznego odczytywania zarówno historii fantastycznych, wydarzeń z przeszłości, jak i współczesnej rzeczywistości politycznej, aby – za radą Snydera – nie powtórzyć błędów minionych pokoleń.

Słowa kluczowe: tyrania, Frankenstein, Dracula, Timothy Snyder, symbolika powieści grozy

NINETEENTH-CENTURY MONSTERS AND TYRANNY: FRANKENSTEIN AND DRACULA IN THE CONTEXT OF TIMOTHY SNYDER'S *ON TYRANNY*

Abstract: The article examines nineteenth-century Gothic novels – Mary Shelley's *Frankenstein* and Bram Stoker's *Dracula* – as sources of reflection on the mechanisms that lead to the rise of tyranny, as described by Timothy Snyder in *On Tyranny: Twenty Lessons from the Twentieth Century*. By relating the literary characters and their recent film adaptations to the ideas presented in Snyder's work, the article highlights the parallels between the creation of the monster and the formation of oppressive political systems, as well as between Dracula's actions and the tendency of societies to remain passive, which enables tyranny to impose its rules. The analysis shows that themes present in classic works of horror – such as dehumanization, manipulation of narrative, and the silence surrounding actions that endanger society – remain relevant and continue to serve as warnings in the modern era. The aim of the article is to encourage a critical reading of both fantastic narratives, past events, and today's political landscape, so that, following Snyder's advice, we do not repeat the mistakes of previous generations.

Keywords: tyranny, Frankenstein, Dracula, Timothy Snyder, the symbolism of Gothic horror novels

Wstęp

Myślę, że nie będzie przesadą, jeśli powiem, że XIX-wieczne potwory literackie przeżywają właśnie swój renesans. Pod koniec zeszłego roku do oferty Netflix'a trafiła najnowsza adaptacja *Frankensteina*¹, a do kin w kilku krajach na świecie (i później do streamingu) – *Dracula*². Oba filmy wywołały niemałe poruszenie wśród internetowej widowni, zwłaszcza wśród wielbicieli gotyckich romansów i wiktoriańskiego klimatu. Nowe podejście do kreacji postaci i wizualnych aspektów w tych dziełach to coś, co i mnie zachwyciło oraz zajmowało moje myśli jeszcze długo po wyłączeniu odtwarzacza. Wskutek tego najnowszy potwór Frankensteina i hrabia Dracula stały się moimi głównymi obrazami, które przywołuję przy jakichkolwiek wzmiankach na temat tych postaci, nie tylko gdy chodzi o filmy. Podobnie przywołuję sceny z tych produkcji, zwłaszcza romantyczne, zapominając jak daleko odbiegają one od swoich literackich pierwowzorów. Gdy więc w moje ręce trafiła książka *O tyranii. Dwadzieścia lekcji z dwudziestego wieku* autorstwa Timothy'ego Snydera, mój umysł, nie chcąc jeszcze odchodzić od potwora i hrabiego, zaczął przypominać sobie o mniej radosnych scenach z tych ekranizacji (a w przypadku Draculi nawet wracać do tych powieściowych) i tworzyć wzory między XIX-wiecznymi historiami grozy, a lekcjami T. Snydera. Jak XIX-wieczne powieści fantastyczne odzwierciedlają się w działaniach XX wieku? I jak my w XXI stuleciu możemy się z tego uczyć? Zanim do tego przejdę, muszę wyjaśnić, dlaczego zdecydowałam się podejść do tego od strony filmowej. Moja decyzja kierowana jest nie tylko uznaniem dla zeszłorocznych produkcji oraz faktem, że w momencie pisania nie dysponowałam czasem na ponowną lekturę powieści, lecz również symboliką, którą można przypisać do wprowadzania tyranii. Filmy oraz polityka mają różne typy odbiorców: od takich, którzy są zaangażowani i zainteresowani, przez takich, którzy zwracają uwagę na ważniejsze wydarzenia, lecz nie poświęcają temu większej uwagi, po tych, którzy nie przejawiają zainteresowania i mogą nie wiedzieć o ostatnich zdarzeniach. Jednakże zarówno filmy, jak i polityka mają wpływ na każdą z tych grup. Oczywiście branża filmowa nie ma go w takim stopniu jak polityka – mam tutaj na myśli filmy, które wyznaczyły pewne trendy w kinematografii lub bardzo mocno odcisnęły się w masowej świadomości³. Prócz tego zarówno filmy, jak i wprowadzanie tyranii mogą „grać w tle”, jeżeli nie skupiamy się nad tym, na co patrzymy i/lub jesteśmy zajęci sprawami, które wydają się nam ważniejsze.

Victor Frankenstein

Zacznijmy o historii potwora Frankensteina, ponieważ to ona pierwsza przysłała mi do głowy podczas lektury Snydera. Należy tutaj jednak zacząć od tego, że w tym kontekście nie powinniśmy mówić o „potworze Frankensteina” a o „potworze Frankenstein”, ponie-

¹ *Frankenstein* [film], reż. G. del Toro, Netflix 2025.

² *Dracula. Historia wiecznej miłości* [film], reż. L. Besson, SND 2025.

³ Moim zdaniem dobrym przykładem jest scena z *Ojca chrzestnego*, w której Vito Corleone siedzi za biurkiem, głaszcząc kota i rozmawiając z gośćmi o gangsterskich przysługach. Nawiązuje do niej wiele innych filmów, seriali oraz bajek dla dzieci (np. Mr. Big, *Zwierzogród*) i nawet ci, którzy nigdy nie widzieli oryginału, wiedzą, skąd wzięto inspirację.

waż kto obejrzał dzieło del Toro – i wie, że główny wątek jest mocno oparty na powieści Mary Shelley – widział, że to nie stworzony ze zwłok człowiek jest „tym złym”, a jego stwórca, dr Victor Frankenstein. Victor, który pchany niezdrową ambicją dąży do pokonania śmierci poprzez swoje stworzenie, nie myśląc ani przez chwilę o tym, co zrobić, jeżeli się uda. Całkowicie zaślepiony wizją chwilowej satysfakcji, nie zwraca uwagi, że tworzy nowy porządek, coś za co będzie odpowiedzialny i czemu będzie musiał poświęcić czas, aby dążyło do perfekcji zgodnej z jego oczekiwaniami. Finalnie niedługo po ożywieniu swojego dzieła zaczyna je terroryzować, ponieważ różni się ono od jego pojęcia ideału. Podczas tworzenia swojego „nadczłowieka” nie wziął pod uwagę, że będzie on wymagał więcej pracy, a jego ożywienie nie będzie zakończeniem badań. Choć w filmie Victor nie mówi bezpośrednio, że jest rozczarowany tym, że jego praca nie zakończyła się na ożywieniu, to jego zachowanie sugeruje, że oczekiwał, iż jego „dziecko” od razu będzie zachowywało się jak człowiek, który w pełni rozumie otaczający go świat oraz potrafi się w nim poruszać i komunikować. Podobnie jest właśnie z tyranami – przyświeca im cel wykreowania idealnego (według nich) społeczeństwa, do którego dążą różnymi sposobami, z wykorzystaniem wielu zasobów i często sporą ilością czasu. I gdy przychodzi chwila satysfakcji, upragniona myśl, że się udało, okazuje się, że ich kreacja wymaga więcej pracy. Z kart historii wiemy, że utrzymywanie tyranii nie jest przyjemne dla tych, których próbuje się w niej trzymać. Snyder ostrzega przed wiarą w proste utopie i kult techniki⁴ oraz władzy, a więc przed wszystkim, co ma swoją symbolikę w filmie o Victorze i jego monstrum. W przypadku Victora nie ma mowy o wprowadzeniu utopii na większym terenie i liczbie ludzi, co nie zmienia faktu, że przyświecała mu chęć zmiany świata, która przeobraziła się w terrorizm skierowany na jednego człowieka. Dla monstrum Victor był jedynym przewodnikiem po życiu, wszystkim, co znał, a nawet jego pierwszym słowem. Przez chwilę wyglądało na to, że Victor jest swoim dziełem zachwycony, dawał mu swoją uwagę i uczył o otaczającym świecie tj. o wieży, w której mieszkał. Przez krótką chwilę obaj byli szczęśliwi.

Snyder pisze „[...] wyobrażamy sobie siebie w roli szlachetnych strażników oczekujących ataku z zewnątrz, ze strony innych, którzy błędzą lub są naszymi wrogami”⁵. W taką rolę szlachetnego strażnika wcielił się Victor, lecz nie zamierzał on chronić stworzonej przez siebie istoty, ale wmówił sobie, że to świat należy chronić przed nią. Tak samo potwór nie przewidywał, że największym zagrożeniem dla niego stanie się jego stwórca. To proste porównanie, które możemy przenieść na społeczeństwo żyjące w tyranii, ponieważ głównym zagrożeniem dla zwykłych ludzi nie jest wróg czekający poza granicami władzy tyrana. Największym zagrożeniem jest system przez niego stworzony, a więc niebezpieczeństwo płynie bezpośrednio od stwórcy. Nawet jeśli wydaje się, że ktoś jest stworzony do życia według zasad tyrana, nigdy nie może być pewien, że ten nie zmieni zdania. Mimo starań nigdy nie może mieć pewności, że zachowa status człowieka. Victor choć od początku tworzył swoje dzieło z myślą, że będzie ono nowym i lepszym człowie-

⁴ Por. T. Snyder, *Droga do niewolności. Rosja, Europa, Ameryka*, Znak Horyzont, Kraków 2019.

⁵ T. Snyder, *O tyranii. Dwadzieścia lekcji z dwudziestego wieku*, Znak Horyzont, Kraków 2017, s. 28.

kiem, bardzo szybko mu tego człowieczeństwa odmówił. Gdy rozmawiał z kimś na jego temat, tworzył narrację, że jest niebezpieczny m.in. twierdził, że śmierć Henricha Harlandera (sponsora pracy Victora) jest winą potwora – że ten zaatakował go w szale. W rzeczywistości to Victor był odpowiedzialny za jego śmierć, a przypisanie winy potworowi było łatwe i wygodne. W ten sposób zaczął odczłowieczać to, co miało stać nad dotychczasowym człowiekiem, jednocześnie tworząc wokół siebie narrację ofiary.

Odczłowieczanie jest „standardowym zagranem” wielu stron politycznych. Snyder pisze nie tylko o jego formach, które dzisiaj uznajemy za skrajne: „Niezależnie od tego, czy jest mowa o faszystowskich Włoszech w latach 20. XX wieku, nazistowskich Niemczech lat 30., ZSRR w epoce Wielkiego Terroru lat 1937-1938 czy czystkach w komunistycznej Europie Wschodniej w latach 40. i 50. [...]”⁶, ale i ostrzega przed tym, co dzieje się teraz: „Możesz nie być pewien, kto dziś czuje się zagrożony w Stanach Zjednoczonych lub poczuje się tak jutro”⁷. Z kart historii wiemy, że próby odczłowieczania mogą zawitać także na nasze podwórko, dlatego należy zwracać uwagę na to, kto i co próbuje na nie wnieść. Snyder pisze, aby przeciwstawiać się takim praktykom, zarówno systemowo jak i prywatnie. Mówi o obronie instytucji⁸, o zachowaniu etyki zawodowej⁹, o zachowaniu nonkonformizmu¹⁰ oraz o kierowaniu do grup wykluczanych prostych gestów przyjaźni¹¹. W filmie symbolem tych dwóch ostatnich jest Elizabeth Harlander, krewna Henricha oraz narzeczona brata Victora, Williama. Elizabeth w kilku aspektach była podobna do Victora, fascynowała ją śmierć i nauka oraz czuła się osamotniona w swoim sposobie bycia. Jednocześnie była od niego zupełnie inna. Gdy zobaczyła monstrum po raz pierwszy była nim zachwycona, a jego proste gesty względem niej sprawiały jej radość. Elizabeth od początku widziała w kreacji Victora człowieka równego sobie. Dla potwora to, że zwróciła na niego uwagę i okazywała mu sympatię, było ważne. Zobaczył w niej nadzieję, że ludzie mogą traktować go dobrze, co dało mu motywację, aby próbować przetrwać. Elizabeth stanęła nawet w obronie potwora, gdy Victor mierzył do niego z broni. Była gotowa oddać swoje życie za jego przetrwanie. To poświęcenie nawiązuje do lekcji dwudziestej Snydera: „Bądź tak odważny jak potrafisz. Jeżeli nikt nie będzie gotowy zginąć za wolność, wszyscy umrzemy w tyranii”¹². Gdyby nie Elizabeth, która przyjęła na siebie oddany przez Victora strzał, inni nie dostrzegliby, że to on jest „tym złym” i niebezpiecznym.

Gdyby Victor wziął na siebie odpowiedzialność za to, kogo stworzył, myślał nad tym, czego za jego pomocą próbuje dokonać i był świadomy, że na chwili ożywienia jego praca się nie skończy, wielu tragedii dałoby się uniknąć, a on sam mógłby być szczęśliwy.

⁶ Tamże, s. 82.

⁷ Tamże.

⁸ Tamże, s. 23.

⁹ Tamże, s. 39.

¹⁰ Tamże, s. 73.

¹¹ Tamże, s. 81.

¹² Tamże, s. 117.

W tematyce *Frankensteina* nasuwa mi się jeszcze jedna metafora, choć nieco odmienna od tego, co napisałam do tej pory. Snyder wspomina o czymś takim jak organizacje paramilitarne¹³ oraz przejmowanie urzędów, biurokracji¹⁴ i instytucji¹⁵. Wszystko to są „części ciała”, które mają służyć idei przyświecającej tyranowi-stwórcy. W ten sposób powstaje system, który jest potworem dla obywateli. System, który żyje życiem „podarowanym” mu przez stwórcę, i który ma spełniać jego oczekiwania.

Hrabia Dracula

Przejdźmy do *Draculi*, ponieważ w jego historii możemy znaleźć nawiązania do tyranii. Choć w tym przypadku nie będą one bezpośrednio z filmu. Dzieło Luca Bessona zachęciło mnie do ponownych rozważań na temat takiej postaci wampira jakim jest hrabia z powieści Brama Stokera. Filmowy Dracula, tak samo jak literacki, jest arystokratą na zamku, który więzi Jonathana Harkera i przyjeżdża do Anglii, jednakże jego motywacje różnią od tych oryginalnych.

Spójrzmy na literackiego Draculę oraz na wierzenia, jakie obrosły wokół wampirycznych postaci, ponieważ można z nich wyciągnąć ciekawą symbolikę w kontekście tekstu Snydera. Stokerowski hrabia w swoich działaniach dotyczących Wielkiej Brytanii jest bardzo dyskretny – prócz Jonathana i garstki ludzi, którym ten o Draculi opowiedział, nikt o nim ani o jego planach nie słyszał. Nikt nie był świadomy o przybywającym do kraju zagrożeniu. Moim zdaniem dobrym przykładem jest sytuacja ze statku Demeter¹⁶, którym hrabia przyplłynął do Whitby. Dracula „wypił” całą załogę, a na „dokładkę” przywiązał martwego kapitana do steru, co zakończyło się rozbiciem w porcie. Pojawienie się w mieście okrętu bez żadnego żywego człowieka na pokładzie wzbudziło wśród mieszkańców niemałe poruszenie. Niestety nie dało się dojść do tego, co zaszło na Demeter, nawet znaleziony dziennik pokładowy przyniósł więcej pytań niż odpowiedzi. Załoga ginęła w ciszy, żaden z marynarzy nie wiedział, co zabijało kompanów, póki ich również to nie zaatakowało. I wydawało się, że nic nie można było na to poradzić. Służby przypisały tragedię nieznannej chorobie oraz obłędowi kapitana. Ale ta śmiertelna cisza przybyła do Anglii i nikt nie był tego świadomy, nikt nie wiedział, że należy sprzeciwić się temu, kto zszedł z pokładu. Pojawiły się plotki, że widziano psa, który z niego uciekł i to na niego ludzie skierowali swój niepokój. Dzięki temu Dracula mógł nadal po cichu działać, nie będąc podejrzanym za zaistniałą tragedię. To właśnie cisza jest tym, co pomagało hrabiemu zdobywać swoje ofiary – cisza własnych działań i milczenie ze strony ludzi. Przede wszystkim takie śmiertelne milczenie było ze strony Van Helsinga, Jonathana Harkera, Johna Sewarda, Arthura Holmwooda, Quinceya Morrisa i Miny Harker. Wiedzieli, co się dzieje, wiedzieli, że hrabia jest niebezpieczny, jednak nikogo przed nim nie ostrzegli. Zdaję sobie sprawę, że ludzie mogliby nie uwierzyć w historię o wypijaniu ludzkiej krwi, lecz

¹³ Tamże, s. 43.

¹⁴ Tamże, s. 39.

¹⁵ Tamże, s. 23.

¹⁶ B. Stoker, *Drakula*, Grupa Wydawnicza Foksal, Warszawa 2025, s. 116.

istniała możliwość o rozpowszechnieniu informacji o przetrzymywaniu Jonathana wbrew jego woli. Mogli powiedzieć cokolwiek, dzięki czemu ludzie mieliby możliwość bronięcia się przed nowym obywatelem. Nie mogą oczywiście przypisać im całkowitej bierności, ponieważ postanowili działać przeciwko hrabiemu (stali się wspomnianymi strażnikami), lecz to również robili we własnym gronie. I ta otoczka dyskrecji wokół hrabiego przywodzi na myśl ostrzeżenie Snydera, że tyrania rodzi się w ciszy, w braku sprzeciwu ludności i bierności tysięcy jednostek.

Wampirom przypisuje się, że potrzebują zaproszenia, aby móc przekroczyć próg domu. Cisza i brak działań społeczeństwa są takim zaproszeniem dla tyrana i jego polityki. Gdy przekroczy próg, może być już za późno, dlatego nie powinniśmy ignorować znaków, które niosą ze sobą miano tyranii, prób ograniczania wolności i wprowadzania niebezpiecznych zasad. Nie możemy wymyślać wymówek, szukać nieistniejącego psa i mieć nadziei, że to jednorazowe wydarzenie. Zawsze musimy patrzeć, co schodzi z pokładu!

Podsumowanie

Te dwie klasyczne XIX-wieczne historie grozy przez lata były interpretowane na wiele sposobów. Widzimy w nich przeróżne metafory i symbolikę, które mimo wielu zmian społecznych zawsze będą aktualne oraz będą pasowały do różnych aspektów ludzkiego życia. Pasują do XX wieku, na podstawie którego Snyder napisał swoje lekcje, a my w XXI wieku powinniśmy się z nich uczyć, aby groza i horror pozostały na kartach historii i w filmach. Wyciągajmy naukę z przeszłości, aby nie musieć bać się przyszłości, bo każde jutro w końcu zamienia się w dzisiaj. Myślę, że słusznym stwierdzeniem w temacie książek, filmów i tyranii jest, że powinniśmy czytać i oglądać nie tylko ze zrozumieniem, ale również znajdować to, co ukryte między wierszami i patrzeć na to, co dzieje się na drugim planie.

Bibliografia

1. *Dracula. Historia wiecznej miłości* [film], reż. L. Besson, SND 2025.
2. *Frankenstein* [film], reż. G. del Toro, Netflix 2025.
3. Snyder T., *Droga do niewolności. Rosja, Europa, Ameryka*, Znak Horyzont, Kraków 2019.
4. Snyder T., *O tyranii. Dwadzieścia lekcji z dwudziestego wieku*, Znak Horyzont, Kraków 2017.
5. Stoker B., *Drakula*, Grupa Wydawnicza Foksal, Warszawa 2025.

Dane kontaktowe

Alicja Galeja, alagaleja@gmail.com, ag318674@student.polsl.pl

ROZDZIAŁ V

ASPEKTY SOCJOLOGICZNE DETERMINANTĄ ANALIZY PRZEKAZU MEDIALNEGO W DNIU 11.11.2025 ROKU

Alicja Bigus

Zofia Terlecka-Prokopowicz

Politechnika Śląska

ANALIZA PRZEKAZU MEDIALNEGO GŁÓWNYCH WYDAŃ WIADOMOŚCI WYBRANYCH STACJI TELEWIZYJNYCH Z DNIA 11.11.2025 ROKU

Streszczenie (abstrakt): Niniejszy artykuł dotyczy analizy przekazu medialnego pierwszych dziesięciu minut programów informacyjnych następujących stacji: TVN, Polsat, Telewizja Republika, TV Trwam oraz TVP. Szczególną uwagę zwrócono na to, jakie treści poszczególne stacje uznały za najistotniejsze do zaprezentowania w dniu Narodowego Święta Niepodległości, analizując przy tym hierarchię tematów, dominujące osoby oraz proporcje między narracją historyczną a polityczną w pierwszych dziesięciu minutach wydań z dnia 11 listopada 2025 roku. Wyniki analizy wykazały, że stacje różnią się podejściem w zakresie selekcji tematów, stopnia neutralności oraz używanych strategii retorycznych. W części programów zauważalne było marginalizowanie aspektów historycznych na rzecz aktualnych sporów politycznych. Przeprowadzone badanie pozwala lepiej zrozumieć specyfikę funkcjonowania polskich mediów telewizyjnych oraz ich wpływ na kształtowanie opinii publicznej.

Słowa kluczowe: media masowe, analiza przekazu medialnego, programy informacyjne, telewizja, Święto Niepodległości

ANALYSIS OF MEDIA COVERAGE IN MAIN BROADCASTS OF SELECTED TELEVISION STATIONS ON 11 NOVEMBER 2025

Abstract: This article examines the media coverage presented in the first ten minutes of news broadcasts from the following television stations: TVN, Polsat, Telewizja Republika, TV Trwam and TVP. Particular attention was paid to the content each station deemed most important to highlight on National Independence Day, analysing the hierarchy of topics, the prominent figures featured, and the balance between the historical and political narratives in the first ten minutes of the broadcasts aired on 11 November 2025. The results of the analysis indicate that the stations differ significantly in their approaches to topic selection, levels of neutrality, and rhetorical strategies. In several broadcasts, historical aspects were noticeably marginalised in favour of contemporary political disputes. The conducted study provides a deeper understanding of specific characteristics of Polish television media and their influence on shaping public opinion.

Keywords: mass media, media content analysis, news programmes, television, Independence Day

Wstęp

Serwisy informacyjne są jednym z głównych źródeł informacji dla Polaków na temat bieżących wydarzeń krajowych i zagranicznych. Zgodnie z badaniami Digital News Report 2025 ponad połowa Polaków (54%)¹ czerpie informacje z telewizji. Programy informacyjne różnią się od siebie w zależności od stacji, co sprawia, że wybór konkretnego programu wiąże się również z wyborem perspektywy, z której chcemy oglądać przedstawiane wydarzenia. Stacja telewizyjna, którą wybieramy, może przedstawiać informacje w sposób, który odpowiada naszym oczekiwaniom i poglądom.

W artykule tym przeprowadzona została analiza głównych serwisów informacyjnych emitowanych 11 listopada 2025 roku, w Narodowe Święto Niepodległości, na pięciu popularnych polskich stacjach telewizyjnych: TVN, Polsat, TV Republika, TV TRWAM oraz TVP. Data ta została wybrana celowo, aby sprawdzić, jak poszczególne stacje podchodzą do tematu rocznicy odzyskania niepodległości oraz jakie inne kwestie poruszają w swoich programach informacyjnych. Analiza wykazała, że każda ze stacji prezentowała informacje w inny sposób, przy czym tylko jedna z nich w pierwszych dziesięciu minutach programu znacząco odwołała się do historycznego aspektu Święta Niepodległości. Mimo to artykuł zawiera pełną analizę materiałów ze wszystkich pięciu stacji.

Rozdział I – TVN

Rozdział ten poświęcony jest analizie programu informacyjnego stacji TVN – „Fakty”, emitowanego o godzinie 19:00, poświęconego obchodom Święta Niepodległości oraz wydarzeniom politycznym w Polsce. Poprowadził go Piotr Kraśko. Materiał rozpoczyna się od relacji o dumie Polaków związanej ze świętowaniem Dnia Niepodległości na placu Piłsudskiego w Warszawie, uzupełnionej komentarzami obywateli dotyczącymi znaczenia tego święta.

W programie przedstawiono komentarz Karola Nawrockiego, który stwierdził, że zagrożenie dla Polski pochodzi ze Wschodu, a nie z Zachodu. W odpowiedzi Władysław Kosiniak-Kamysz podkreślił rosnącą gospodarkę, inwestycje w armię i rozwój kraju, apelując, aby nie szukać wroga tam, gdzie go nie ma. TVN wspomniał także, że Donald Tusk w Gdańsku poświęcił całe przemówienie Świętu Niepodległości i refleksji nad Polakami.

Materiały ukazały prezydenta zażywającego saszetkę nikotynową oraz jego przemówienie oceniane w przekazie stacji jako antyrządowe. Stacja pokazała również przebitki z marszu narodowców i polityków uczestniczących w wydarzeniu, podkreślając, że Jarosław Kaczyński w swoim wystąpieniu zachwalał partię zamiast odnosić się do święta. Zwrócono uwagę, że prezydent nie poruszył kwestii wojny na Ukrainie. Dodatkowo pokazano, że mimo zakazu na marszu pojawiły się race oraz hasła typu „Ukraina jest zła”. W Warszawie pokazano składanie kwiatów – jednak pokazano wyłącznie Jarosława Kaczyńskiego, nie prezydenta.

¹ Reuters Institute, *Digital News Report — Poland*, Reuters Institute for the Study of Journalism 2025, <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2025/poland> [dostęp: 25.11.2025].

Kolejnym wątkiem były nominacje generalskie. Program relacjonował nieporozumienia związane z tym procesem: uczestnicy uroczystości krzyczeli, gwizdali i buczeli. TVN przytoczył reakcję Kosiniaka-Kamysza na te wydarzenia. W materiale powtórzono scenę prezydenta zażywającego saszetkę nikotynową, a także podkreślono, że zaproszenie prezydenta do Biura Bezpieczeństwa Narodowego nie obejmowało wzmianki o nominacjach na wyższy stopień. Prezydent oczekiwał przeprosin od szefów służb, podczas gdy Donald Tusk zaznaczył potrzebę znajomości przez prezydenta swoich kompetencji i prawdomówności.

Stacja TVN przypomniała spór kompetencyjny między prezydentem a premierem: premier blokował spotkanie, prezydent przekraczał swoje kompetencje, a kandydaci na awans dowiadywali się w ostatniej chwili, że nominacje zostały wstrzymane. Następnie pojawiła się zapowiedź dalszych wiadomości.

W kolejnym fragmencie programu omówiono obecność dwóch członków prawicy przebywających w Świątyni Niepodległości na Węgrzech. Przypomniano słowa Kaczyńskiego wypowiedziane kilka dni przed Świętem Niepodległości, w których określił część społeczeństwa jako bezwartościową, a dzień później narzekał na język polityki. TVN podkreślił, że strategia Kaczyńskiego polega na stwierdzeniu, że każdy przeciwnik jest wrogiem, co odwraca uwagę od istotniejszych kwestii.

Program zwrócił uwagę na filię rządu Kaczyńskiego w Budapeszcie, z udziałem Ziobry i Romanowskiego, a także na sędzię powiązaną z Ziobrą, pracującą za granicą, która kreuje wizerunek patriotki, a karierę zrobiła za rządów PiS. Podkreślono również, że Ziobro pozostaje uzależniony od ośrodka zewnętrznego.

Rozdział II – Polsat

Rozdział ten analizuje przekaz informacyjny programu „Wydarzenia” z godziny 18:50 stacji Polsat dotyczący obchodów Narodowego Święta Niepodległości oraz towarzyszących wydarzeń politycznych. Materiał rozpoczął się o godzinie 18:50 krótkim wprowadzeniem prowadzącego – Igora Sokołowskiego, który od razu wskazał Narodowe Święto Niepodległości jako najważniejszy temat dnia. Podkreślono, że obchody były szerokie, ale jednocześnie „wyjątkowo podzielone”, a w pierwszych sekundach zestawiono dwa główne nurty świętowania: oficjalne uroczystości państwowe z udziałem prezydenta oraz wielotyśięczny Marsz Niepodległości. Prowadzący zapowiedział szczegółowe relacje z obu wydarzeń.

Najważniejszy i najdłuższy reportaż programu poświęcono Marszowi Niepodległości, który przeszedł ulicami Warszawy. Relacja obejmowała przebieg marszu oraz frekwencję uczestników, podając hasło zgromadzenia: „Jeden Naród – silna Polska”. W reportażu znalazły się ujęcia z Ronda Dmowskiego, pokazujące śpiewających hymn uczestników oraz maszerujący tłum.

Polsat przedstawił także zestawienie liczby uczestników: szacunki organizatorów (150-200 tysięcy) skonfrontowano z oficjalnymi danymi warszawskiego ratusza, które wskazywały na około 100 tysięcy osób. W materiale pojawiły się krótkie wypowiedzi wie-

lu polityków prawicy i opozycji, w tym liderów PiS – Jarosława Kaczyńskiego oraz Konfederacji – Krzysztofa Bosaka. Obecność polityków podkreślała polityczny charakter marszu.

Reportaż uwzględniał również incydenty towarzyszące zgromadzeniu, w tym użycie rac, a w szczególności doniesienie o rzuceniu racy w kierunku budynku, z jednoczesnym zaznaczeniem, że większość marszu przebiegła spokojnie, a służby państwowe nie odnotowały poważniejszych starć. Reportaż zakończono ujęciami tłumu docierającego na błonia Stadionu Narodowego.

Następny segment materiału poświęcono oficjalnym uroczystościom państwowym, które stanowiły kontrpunkt wobec Marszu Niepodległości. W relacji pokazano uroczystą odprawę warty przed Grobem Nieznanego Żołnierza na Placu Piłsudskiego w Warszawie, w której uczestniczył Prezydent RP Karol Nawrocki wraz z małżonką. Znalazły się ujęcia ze składania wieńców oraz fragment wystąpienia prezydenta, który apelował o jedność i współpracę w obliczu współczesnych wyzwań, mimo różnic światopoglądowych. Jego przemówienie w relacji było interpretowane przez komentatorów jako próba pogodzenia różnych środowisk.

W programie pojawiła się także krótka migawka z Gdańska, gdzie premier Donald Tusk wziął udział w odrębnych uroczystościach. Jego przesłanie koncentrowało się na wspólnych wartościach i przyszłości kraju, odwołując się do idei Jana Pawła II, co stanowiło kontrast wobec uroczystości państwowych w Warszawie.

Rozdział III – Telewizja Republika

W niniejszym rozdziale badany jest przekaz informacyjny głównego wydania informacji „Dzisiaj” o godzinie 19.00. Program poprowadziła Danuta Holecka. Warto dodać, że w prawym dolnym rogu przez cały czas była obecna patriotyczna ikonografia – wizerunek Sześciu Ojców Niepodległości na tle polskiej flagi.

Materiał rozpoczyna się od kombinacji przebitki z obchodów Dnia Niepodległości. Przedstawiają one kolejno powitalny okrzyk prezydenta Karola Nawrockiego – „Czołem żołnierze i funkcjonariusze!”, odpowiedź służb mundurowych, przejście prezydenta, żołnierzy stojących na baczność, wypowiedź jednej ze zgromadzonych, salwę honorową, fragment przemówienia Karola Nawrockiego – „Niepodległość to zobowiązanie i my wobec tej niepodległości jesteśmy zobowiązani dzisiaj”², akt złożenia wieńca przy Grobie Nieznanego Żołnierza, kadry z odśpiewania pieśni „My, Pierwsza Brygada” oraz przemarsz mundurowych i orkiestry wojskowej, a także obrazy z Marszu Niepodległości (w tym widoczną na nim głowę państwa). W tym fragmencie programu zastosowano półprzezroczystą warstwę z motywem biało-czerwonej flagi co wzmocniło jego patriotyczny charakter.

Następnie prowadząca zapowiada kolejną część opatrzoną podpisem u dołu ekranu „Polacy świętują odzyskanie niepodległości”. Wspomina o radosnym świętowaniu podczas

² *Dzisiaj* Telewizja Republika 11.11.2025 Republika, <https://www.youtube.com/watch?v=JVPgcLZF1v4&t=467s> [dostęp: 16.11.2025].

państwowych jak i oddolnych wydarzeń w całym kraju. Później oddaje głos reporterowi Wojciechowi Szymczakowi, który opowiada o tym, jak Polacy świętowali tego dnia odzyskanie niepodległości. Omawia przebieg uroczystości w stolicy. Podkreśla udział Karola Nawrockiego w Marszu Niepodległości, a przeprowadzone rozmowy z uczestnikami zgromadzenia podsumowuje słowami, że „najważniejsze jest patriotyczne wychowanie młodego pokolenia tak, żeby od samego dziecka uczyć nowego pokolenie Polaków jak być dobrym polskim patriotą”².

W dalszej części zaprezentowano materiał filmowy pochodzący ze źródeł IPN, ukazujący okoliczności i proces odzyskania suwerenności przez Polskę. Wytłumaczone zostały czynniki, dzięki którym było to możliwe. Tę część wzbogacono o komentarze historyków (dr Piotra Łysakowskiego oraz prof. Tomasza Panfila), które stanowiły przerywniki między fragmentami materiału. Wprowadziły one pogłębiony kontekst i pomagały widzom lepiej zrozumieć przedstawiane wydarzenia. Użyty film podkreślił również nieocenioną rolę Ojców Niepodległości – Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Ignacego Paderewskiego, Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego i Wojciecha Korfanteo.

Telewizja Republika w dalszej części pokazała moment oficjalnego rozpoczęcia uroczystości w Warszawie, gdy prezydent Karol Nawrocki z pierwszą damą Martą Nawrocką u boku, poprawił wstęgę na wieńcu złożonym pod pomnikiem Ojców Niepodległości. Kolejno przedstawiony został Jarosław Kaczyński, który złożył kwiaty pod pomnikiem Józefa Piłsudskiego. Jak mówi lektor, „polityk zauważył, że rocznica odzyskania niepodległości jest dobrą okazją, aby zastanowić się, co zrobić, aby tę wolność obronić”³. Następne sekundy poświęcone są fragmentowi przemówienia prezesa partii Prawo i Sprawiedliwość: „Dzisiaj jest dobry dzień, żeby o tym mówić, i dobry dzień, by Polacy zademonstrowali swoje przywiązanie do ojczyzny, ale ojczyzny wolnej, demokratycznej, praworządnej, gwarantującej prawa wszystkim, niezależnie od tego czy są z prawej czy z lewej strony, jeżeli chodzi o poglądy polityczne”³. Lektor dopowiada również, że zdaniem wielu, wolnej Polski nie byłoby bez Kościoła katolickiego, który przez lata zaborów był ośrodkiem krzewienia polskości. Kolejne ujęcia pokazują chwile z uroczystej liturgii w Świątyni Opatrzności Bożej, w tym fragment przesłania biskupa Wiesława Lechowicza.

Dalsze ujęcia to kadry z kulminacyjnego punktu obchodów na placu Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Pokazano przejście prezydenta przez plac na tle żołnierzy, a następnie jego okrzyk „Czołem żołnierze i funkcjonariusze!” oraz odpowiedź mundurowych. Lektor relacjonuje, że przy Pomniku Nieznanego Żołnierza tradycyjnie odbył się uroczysty apel poległych, który tradycyjnie został zwieńczony salutem narodowym. Następne sekundy poświęcone są przemówieniu Karola Nawrockiego. Ukazano ujęcie, na którym widać uśmiechającą się do siebie parę prezydencką zajmującą miejsca w pierwszym rzędzie, a następnie Telewizja Republika przytacza fragment przemówienia prezydenckiego: „Gdzie jest nasze jestestwo, gdzie są nasze wartości chrześcijańskie, które budowały fundamenty Rzeczypospolitej i czemu musimy być świadkami i odpierać presję protezy warto-

³ Tamże.

ści chrześcijańskich, jaką mają być obce nam ideologie w polskich szkołach i w polskim systemie edukacji?”³.

Lektor przytoczył słowa marszałka Józefa Piłsudskiego, iż „niepodległość nie jest dana raz na zawsze”, dodając, że w tym samym duchu mówił Karol Nawrocki, apelujący do klasy politycznej, żeby zamiast na zemście skupili się na budowaniu silnej ojczyzny. Następnie ukazano kolejny fragment przemówienia prezydenta: „Niepodległość to także wykorzystywanie szans i możliwości. Wykorzystywanie ich dla młodzieży i dla naszych dzieci, bo to dla nich budujemy wolną i niepodległą Polskę. A jak będziemy dewastować finanse publiczne i tworzyć szopki polityczne i teatry zamiast zająć się realną pracą dla Rzeczypospolitej, to może wolności i suwerenności nie będzie”⁴.

Po tych słowach lektor wystawia komentarz: „Tych słów na żywo premier Tusk nie usłyszał, ponieważ nie było go w Warszawie. Byli za to jego koalicjanci, którzy musieli się zmierzyć z jednoznaczną reakcją zgromadzonych Polaków”⁴. Telewizja Republika pokazała moment zapowiedzi wejścia na mównicę Władysława Kosiniaka-Kamysza, kiedy to w tle wybrzmiewały gwizdy i buczenie zgromadzonych. Wicepremier, minister obrony narodowej w swoim wystąpieniu nawiązał do przeszłości i wzywał do jedności.

Rozdział IV – TV Trwam

Rozdział ten przedstawia analizę przekazu informacyjnego głównego programu „Informacje Dnia” Telewizji Trwam z dnia 11 listopada dotyczącego obchodów Narodowego Święta Niepodległości. Materiał miał wyraźny charakter patriotyczno-religijny i koncentrował się przede wszystkim na oficjalnych uroczystościach państwowych oraz wydarzeniach o charakterze wspólnotowym.

Program rozpoczął się od słów prowadzącego: „Niech żyje Niepodległa Polska”, po czym nastąpiło przejście do ujęć z mszy świętej, której oprawie towarzyszył śpiew „Bogurodzicy”. Już w pierwszych minutach wyeksponowano religijny wymiar święta, a następnie przedstawiono fragment przemówienia biskupa Wiesława Lechowicza.

Istotną część materiału stanowiły sceny z uroczystej odprawy wart o godzinie 12:00 przed Grobem Nieznanego Żołnierza. Pokazano moment powitania z udziałem Prezydenta RP Karola Nawrockiego: „Czołem żołnierze i funkcjonariusze!”, wraz z odpowiedzią zgromadzonych żołnierzy. W programie przedstawiono również wręczenie odznaczeń generalskich.

W kolejnych fragmentach wyeksponowano wypowiedzi prezydenta dotyczące kluczowych kwestii państwowych. Pierwsza dotyczyła suwerenności, druga zaś odnosiła się do szacunku wobec munduru – „polscy żołnierze i funkcjonariusze to świętość”⁵. Ujęcia zebranych na Placu Piłsudskiego wzmacniały przekaz o patriotycznym i symbolicznym znaczeniu tych wydarzeń.

⁴ Tamże.

⁵ *Informacje Dnia* TV TRWAM 11.11.2025 TV TRWAM, <https://www.youtube.com/watch?v=Sdz5Va6XS68&t=121s> [dostęp: 16.11.2025].

W dalszej części przedstawiono również krytyczną ocenę działań rządu formułowaną przez prezydenta. Według Karola Nawrockiego „szopki i teatry publiczne zamiast realnej pracy dla RP mogą doprowadzić do braku wolności i suwerenności”. W materiale znalazła się również reakcja marszałka Sejmu Szymona Hołowni, który mówił o konieczności, by obie strony sporu politycznego wzięły odpowiedzialność za Polskę.

W programie przytoczono również fragment wypowiedzi wicepremiera Władysława Kosiniaka-Kamysza, który podkreślał znaczenie zachodnich sojuszy: „Dzisiaj na zachodzie są nasi sojusznicy, nasi przyjaciele, i w Unii Europejskiej i w NATO. Niezmiernie, niezmiernie, niezmiernie zagrażają naszemu bezpieczeństwu ci, którzy są na wschodzie”⁶.

Następnie pokazano wspólne przejście przedstawicieli władz – Gawkowskiego, Hołowni, Nawrockiego, Kidawy-Błońskiej i Kosiniaka-Kamysza – przed Grób Nieznanego Żołnierza. Prowadzący podkreślił jednak nieobecność premiera, mówiąc, że „wśród najważniejszych oficjeli zabrakło szefa rządu”⁶.

Po tym stwierdzeniu przedstawiono fragment przemówienia Donalda Tuska z Gdańska, a następnie zaprezentowano sondę uliczną w Warszawie, w której Polacy komentowali jego decyzję. Jedna z kobiet mówiła, że przyjechała do Warszawy „chociażby z powodu, że jest tam Tusk”.

Po zakończeniu części dotyczącej centralnych uroczystości program przeszedł do szerszej ujętych form obchodów w całej Polsce. Mogliśmy zobaczyć kadry z wręczania odznaczeń państwowych przez prezydenta, po których prowadzący podkreślił: „Polska świętuje niepodległość”.

Następnie zaprezentowano różnorodne wydarzenia towarzyszące obchodom: ujęcia z Marszu Niepodległości w Warszawie, wypowiedzi uczestników podkreślających potrzebę jedności, kadry z 35. Biegu Niepodległości, relację z dnia otwartego w Sejmie i Senacie, ujęcia z Parady Niepodległości w Gdańsku oraz reportaży z Muzeum Wojska Polskiego w Białymstoku.

Szczególne miejsce zajmował ponownie przedstawiony Marsz Niepodległości jako wydarzenie pod hasłem „Jeden Naród, Silna Polska”. Program zawierał wypowiedzi uczestników marszu oraz ujęcia z mszy świętej poprzedzającej zgromadzenie.

Rozdział V – TVP

W rozdziale czwartym analizie poddano przekaz Telewizji Polskiej w programie „19.30”, który prowadził tego dnia Marek Czyż, dotyczący obchodów Narodowego Święta Niepodległości. Materiał otwarty został komentarzem prowadzącego, który już w pierwszych sekundach wyraźnie określił ramy interpretacyjne całego przekazu: „W deklaracjach wspólnotowe doświadczenie narodowej jedności, w praktyce, no trochę jak co roku – w Warszawie polityczne wystąpienia z polityczną podszewką i jedni patrioci pobuczeli na innych”⁷.

⁶ Tamże.

⁷ 19.30 TVP 11.11.2025 TVP, <https://vod.tvp.pl/informacje-i-publicystyka,205/program-informacyjny-1930-odcinki,1000204/odcinek-692,S01E692,2498015> [dostęp: 16.11.2025].

W programie zaprezentowano kadry z Warszawy, rozpoczynając od scen z początku obchodów Dnia Niepodległości, między innymi moment poprawiania wstęgi przez prezydenta RP Karola Nawrockiego. Kolejno pokazano wystąpienia władz samorządowych i państwowych.

Najpierw przypomniano fragment przemówienia Rafała Trzaskowskiego spod pomnika Józefa Piłsudskiego, w którym apelował, „by z uśmiechem, razem świętować Dzień Niepodległości, bo to dzień dla nas wszystkich absolutnie niezwykły”⁸. Chwilę później zestawiono to z wcześniejszą wypowiedzią Jarosława Kaczyńskiego w tym samym miejscu – materiał podkreślał, że jego mowa „była jednak przede wszystkim atakiem na rząd”. Kaczyński mówił o stanie „głębokiego zagrożenia” oraz o odrzucaniu praworządności i demokracji.

Następnie przedstawiono krótkie nagranie z udziału Donalda Tuska w uroczystościach w Gdańsku. Premier nawoływał tam do zjednoczenia i wyrzeczenia się przemocy w polskim dialogu.

Istotny fragment programu poświęcono także obchodom na Placu Piłsudskiego. Pokazano przejście prezydenta Karola Nawrockiego przed żołnierzami oraz jego okrzyk: „Czołem żołnierze i funkcjonariusze!”. W dalszej części wystąpienia prezydenta lektor podkreślił, że „poza rysem historycznym przemówienie Karola Nawrockiego stało się aktem oskarżenia przeciwko rządzącym”⁸. Wśród wypowiedzianych słów przytoczono m.in.: „Nie stać nas na nasze marzenia? Na Centralny Port Komunikacyjny? (...)” oraz „obecnie nam ideologie w polskich szkołach i w polskim systemie edukacji”⁸. Przedstawiono także słowa o zagrożeniu dla suwerenności Polski: „Część polskich polityków gotowa jest do tego, aby po kawałku oddawać polską wolność, niepodległość, suwerenność obcym instytucjom, trybunałom, obcym agendum, Unii Europejskiej”⁸.

W odpowiedzi przedstawiono internetowy wpis Donalda Tuska, który po słowach prezydenta napisał: „W Gdańsku było o jedności i radości. Nie wszędzie dotarło”⁹.

Narrator podkreślił również reakcję publiczności: „Po takim przemówieniu głowy państwa zgromadzeni na Placu Piłsudskiego gwizdami przywitali reprezentanta rządu”⁸. Wicepremier Władysław Kosiniak-Kamysz apelował następnie o jedność: „Krzyk, gwizd, nie dały wolności. To praca, modlitwa w sanktuariach (...). Dzisiaj na zachodzie są nasi sojusznicy, są nasi przyjaciele i w Unii Europejskiej, i w NATO”⁸.

Program poruszył następnie kwestię odmowy podpisania części nominacji oficerskich przez prezydenta – decyzji, która „została odebrana przez rządzących jako element politycznej walki.” W wywiadzie Kosiniak-Kamysz apelował: „Nie róbmy ze wszystkiego polityki”⁸.

TVP przypomniła słowa Nawrockiego: „Polscy żołnierze i polscy funkcjonariusze to świętość”⁸. Podkreślono, że 11 listopada awansowano jedynie generałów, co – w połącze-

⁸ Tamże.

⁹ Wpis na platformie X Donalda Tuska 11.11.2025, <https://x.com/donaldtusk/status/1988223979400687962?t=876y11BVst38-k-hXeUqWg&s=19> [dostęp:16.11.2025].

niu z konfrontacyjnym tonem przemówienia – wywołało ostrą krytykę ze strony rządzących. Poseł Dariusz Joński ocenił to słowami: „On zrobił wiec po prostu polityczny, wstyd wielki, że wykorzystał to święto do siania propagandy”¹⁰.

Zgodnie z narracją programu, polityczna ostrość obchodów w stolicy ustąpiła dopiero wieczorem, gdy uroczystości zakończył koncert „Wspólna Niepodległa”.

W dalszej części relacji Marek Czyż wprowadził blok zatytułowany „Radosne święto”, obejmujący materiały z wielu regionów Polski. Pokazano obchody nad morzem, poloneza na sopockim deptaku, świętowanie na tatrzańskich szlakach oraz liczne biegi niepodległości w całym kraju. Przedstawiono bieg w Katowicach upamiętniający także górników z kopalni „Wujek”, świętowanie w Poznaniu (Dzień Niepodległości i imieniny ulicy św. Marcin), morsujących ludzi w Opolu, spotkanie na wrocławskim torze wyścigów konnych i przejazd motocyklistów w Sulejówku, wraz z odniesieniem do dworku, w którym mieszkał Józef Piłsudski.

Zaprezentowano także sondaż opracowany dla Onetu dotyczący tego, jak Polacy definiują patriotyzm („Przejawy patriotyzmu Polaków”)¹¹. Następnie zapowiedziano kolejne materiały o Marszu Niepodległości oraz Robercie Lewandowskim, który włączył białoczerwone iluminacje na Empire State Building w Nowym Jorku.

Program powrócił do wątku Marszu Niepodległości. Przytoczono fragment przemówienia wicemarszałka Bosaka, który mówił o polityce migracyjnej: „To Polacy jako gościnnie naród mają prawo decydować, kogo tutaj przyjmą, a kto zatrzyma się na granicach (...), i tak było, tak ma być i tak będzie”¹⁰.

Pokazano również sceny z hymnu narodowego, podczas którego – mimo zakazu pirotechniki – w górę poszły race, trzymane także przez polityków Konfederacji. Kamera zbliżyła się m.in. na Sławomira Mentzena. Następnie pojawił się komentarz Rafała Trzaskowskiego odnoszący się do złamania zakazu: „Jak widać, duża część uczestników nie zastosowała się do tego zakazu i oczywiście też służby, policja będzie wyciągać z tego konsekwencje”¹⁰.

Podsumowanie

Przeprowadzone badanie przekazu medialnego pierwszych dziesięciu minut pięciu programów informacyjnych – TVN, Polsat, Telewizja Republika, TV Trwam oraz TVP – pokazuje, że już w pierwszych minutach swoich relacji akcentowały one inne tematy i nadały im różną rangę, dokumentując Narodowe Święto Niepodległości z wyraźnie odmiennych perspektyw. Te same wydarzenia – uroczystości państwowe, Marsz Niepodległości czy przemówienia pierwszorzędných polityków – podlegały zróżnicowanym interpretacjom, wynikającym z odmiennego profilu ideologicznego poszczególnych stacji.

¹⁰ 19.30 TVP 11.11.2025 TVP, <https://vod.tvp.pl/informacje-i-publicystyka,205/program-informacyjny-1930-odcinki,1000204/odcinek-692,S01E692,2498015> [dostęp: 16.11.2025].

¹¹ Sondaż Onetu *Przejawy patriotyzmu Polaków* 11.11.2025 <https://www.onet.pl/informacje/onetwiadomosci/czym-dla-polakow-jest-patriotyzm-najnowszy-sondaz/p5xp1tz,79cfc278> [dostęp: 16.11.2025].

TVN w programie „Fakty” zdecydowanie skoncentrował się na bieżącej polityce. Stacja skoncentrowała się na konflikcie między prezydentem a rządem, podkreślała kontrowersje wokół nominacji generalskich oraz ukazała polityków prawej strony politycznej w kontekście sporu i krytyki. Narodowe święto było obecne w przekazie jako tło dla polityki, a nie główna oś narracyjna. Przeważała analiza aktualnych napięć politycznych. Stacja ta zinterpretowała wydarzenia przede wszystkim przez pryzmat aktualnej sytuacji politycznej, co sprawiło, że historyczny wymiar święta został ograniczony.

Polsat w programie „Wydarzenia” zachował balans między relacjonowaniem Marszu Niepodległości o wyraźnym zabarwieniu politycznym oraz oficjalnymi uroczystościami państwowymi. W pierwszych dziesięciu minutach priorytetem była relacja z Marszu Niepodległości, ukazana w wymiarze liczbowym i porządkowym, jak i emocjonalno-symbolicznym. Następnie stacja przeszła do oficjalnych uroczystości państwowych. Kwestie polityczne były obecne, ale nie dominowały – symboliczne aspekty obchodów nie zostały zepchnięte na margines. Polsat stworzył przekaz informacyjny o względnie neutralnym charakterze, spinając wątki historyczne, społeczne i polityczne w zrównoważonych proporcjach.

Telewizja Republika w programie „Dzisiaj” skupiła się na patriotyczno-historycznej oprawie i symbolice obchodów, łącząc ją z krytyczną oceną obecnej sytuacji politycznej. Początek został poświęcony na przebitki z uroczystości państwowych i marszu w stolicy – ich patriotyczny charakter stacja podkreśliła filtrem w barwach polskiej flagi. Zastosowano również ikonografię ukazaną w rogu ekranu, przedstawiającą sześciu Ojców Niepodległości. Telewizja przeznaczyła czas antenowy na zarysowanie historycznego kontekstu odzyskania niepodległości, który wzbogacono wypowiedziami historyków. Narracja była konserwatywna, akcentowano zagrożenia dla suwerenności, krytykowano działania rządu oraz podkreślono znaczenie wartości chrześcijańskich i tradycji narodowej. Polityka była wyraźnie obecna, ale osadzono ją w narrację o obronie tożsamości i niepodległości.

TV Trwam wyeksponowała przede wszystkim religijny i patriotyczny wymiar Narodowego Święta Niepodległości i jego obchodów. Pierwsze minuty przedstawiały mszę świętą, symbolikę chrześcijańską i odwołania do tradycji. Podkreślono kwestie suwerenności, wartości narodowych oraz rolę kościoła w budowaniu polskiej tożsamości. Pojawiły się nawiązania do bieżącej polityki, ale zostały sprowadzone do narracji o odpowiedzialności państwowej, a nie konflikcie. W efekcie ten dzień ukazano jako wydarzenie wspólnotowe, zakorzenione w tradycji i religii.

TVP w „19:30” dzień 11 listopada przedstawiono głównie przez pryzmat napięć politycznych. Polityczne interpretacje wydarzeń – zarówno ze strony władz, jak i opozycji – dominowały nad historycznym czy symbolicznym wymiarem Święta Niepodległości. Na początku skupiono się na konflikcie prezydent-rząd, reakcjach zgromadzonych, kontrowersyjnych fragmentach przemówień oraz sporze o nominacje generalskie. Dopiero dalsza część relacjonowała pozytywne i społeczne aspekty świętowania. Finalnie powstała narracja, w której Narodowe Święto Niepodległości stało się głównie płaszczyzną napięć i sporów, a mniej refleksji czy wspólnoty.

Podsumowując, każda stacja inaczej ukształtowała swój przekaz medialny w pierwszych 10 minutach głównych wydań programów informacyjnych z dnia 11 listopada 2025 roku, akcentując odmienne tematy i nadając im różną rangę. TVN, TVP oraz częściowo Telewizja Republika kierowały uwagę odbiorców ku bieżącym sporom politycznym. Natomiast Polsat i TV Trwam eksponowały bardziej wymiar symboliczny i patriotyczny, podkreślając tradycyjny i wspólnotowy charakter święta. Natomiast aspekt historyczny Dnia Niepodległości najobszerniej zaprezentowała Telewizja Republika. W efekcie analiza ukazuje wyraźne zróżnicowanie podejścia redakcyjnego, odmienne hierarchie tematów oraz różne proporcje między narracją historyczną i polityczną w medialnych relacjach Narodowego Święta Niepodległości.

Bibliografia

1. Badania Reuters Institute for the Study of Journalism, <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2025/poland> [dostęp: 25.11.2025].
2. Polsat, *Wydarzenia* 18:50, 11 listopada 2025.
3. Sondaż Onetu *Przejawy patriotyzmu Polaków* 11.11.2025, <https://www.onet.pl/informacje/onet/wiadomosci/czym-dla-polakow-jest-patriotyzm-najnowszy-sondaz/p5xp1tz,79cfc278> [dostęp: 16.11.2025].
4. TV Republika, *Dzisiaj* 19:00, 11 listopada 2025, <https://www.youtube.com/watch?v=JVPgcLZF1v4&t=467s> [dostęp: 16.11.2025].
5. TV TRWAM, *Informacje Dnia* 20:00, 11 listopada 2025 <https://www.youtube.com/watch?v=Sdz5Va6XS68&t=121s> [dostęp: 16.11.2025].
6. TVN, *Fakty* 19:00, 11 listopada 2025.
7. TVP, *19:30* 19:30, 11 listopada 2025 <https://vod.tvp.pl/informacje-i-publicystyka,205/program-informacyjny-1930-odcinki,1000204/odcinek-692,S01E692,2498015> [dostęp: 16.11.2025].
8. Wpis na platformie X Donalda Tuska 11.11.2025 <https://x.com/donaldtusk/status/1988223979400687962?t=876y11BVst38-k-hXeUqWg&s=19> [dostęp: 16.11.2025].

Dane kontaktowe

Alicja Bigus, ab317479@student.polsl.pl

Zofia Terlecka-Prokopowicz, zt317432@student.polsl.pl

Magdalena Brembor

Wiktoria Piec

Politechnika Śląska

ANALIZA PRZEKAZU GŁÓWNYCH WYDAŃ WIADOMOŚCI TELEWIZYJNYCH Z DNIA 11 LISTOPADA 2025 ROKU

Streszczenie (abstrakt): Celem artykułu jest analiza porównawcza przekazu głównych wydań wiadomości pięciu stacji telewizyjnych (Polsat, TVN, TV Republika, TVP i Trwam) z dnia 11 listopada 2025 roku. Zbadano, w jaki sposób media relacjonowały obchody 107. rocznicy odzyskania niepodległości, jakie treści akcentowały, a jakie pomijały. W oparciu o teorię komunikowania masowego i koncepcję agendy setting wykazano, że media w Polsce nie tylko informują, lecz także kształtują znaczenia i emocje związane z patriotyzmem. Analiza wskazuje na utrwalanie istniejących podziałów politycznych i różne sposoby interpretowania pojęcia „niepodległość”.

Słowa kluczowe: media, analiza przekazu, Święto Niepodległości, telewizja, komunikowanie masowe

ANALYSIS OF THE MAIN TELEVISION NEWS BROADCASTS FROM 11 NOVEMBER 2025

Abstract: The aim of this article is to conduct a comparative analysis of the coverage of the main news programs of five television stations (Polsat, TVN, TV Republika, TVP, and Trwam) on November 11, 2025. The study examined how the media reported on the 107th anniversary of independence, what content they emphasized, and what they omitted. Based on mass communication theory and the concept of agenda setting, it was shown that the media in Poland not only inform, but also shape the meanings and emotions associated with patriotism. The analysis points to the perpetuation of existing political divisions and different ways of interpreting the concept of „independence”.

Keywords: media, communication analysis, Independence Day, television, mass communication

Wstęp

Święto Niepodległości, obchodzone 11 listopada, od lat stanowi jeden z najważniejszych dni w polskim kalendarzu państwowym. Jest to data symboliczna, przypominająca o odzyskaniu państwowości po 123 latach zaborów, ale jednocześnie moment, w którym współczesna Polska mierzy się z własną pamięcią historyczną, tożsamością narodową i politycznymi podziałami. Media, jako główne źródło informacji, odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu społecznego obrazu tego święta, dlatego analiza przekazów telewizyjnych staje się nie tylko elementem badań medioznawczych, lecz także narzędziem do rozumienia procesów społecznych i politycznych w Polsce.

Celem niniejszej pracy jest szczegółowa analiza sposobu, w jaki pięć polskich stacji telewizyjnych – Polsat (Wydarzenia 18:50), TVN (Fakty 19:00), TV Republika (Dzisiaj 19:00), TVP (19:30) oraz TV Trwam (20:00) – relacjonowało obchody Narodowego Święta Niepodległości 11 listopada. Wybrane programy informacyjne różnią się profilami ideowymi, strukturą własności, grupą docelową oraz językiem narracji, co pozwala na uchwycenie zróżnicowanych strategii interpretacyjnych tego samego wydarzenia.

Analizie poddano pełne transkrypcje głównych wydań informacyjnych, skupiając się na takich elementach jak:

- dobór tematów i akcentów,
- język i nacechowanie emocjonalne,
- obecność polityków i sposób ich przedstawiania,
- ramy interpretacyjne (*framing*),
- kontrastowanie jedności narodowej z konfliktem politycznym,
- symboliczne odwołania do historii, religii i pojęć patriotyzmu.

Badania te opierają się na założeniach teorii *framingu* (Erving Goffman, Robert M. Entman), zgodnie z którą media nie tylko informują, lecz przede wszystkim interpretują rzeczywistość, tworząc określone schematy poznawcze¹. Analiza ta jest szczególnie istotna w kontekście polaryzacji politycznej, która od lat wpływa na sposób, w jaki telewizje przedstawiają wydarzenia publiczne, w tym te o charakterze państwowym.

Wyjątkowość 11 listopada polega na tym, że jest to dzień, który, przynajmniej deklaratywnie, powinien łączyć wszystkich Polaków. Jednak jak pokazują liczne badania nad mediami (m.in. Maciej Mrozowski, Walery Pisarek)², przekazy medialne często wzmacniają podziały, opowiadając święto narodowe poprzez pryzmat bieżącej rywalizacji politycznej.

Niniejsze opracowanie służy ukazaniu, w jaki sposób pięć różnych mediów wykreowało odmienne wizje tego samego święta, a także zidentyfikowaniu narzędzi narracyjnych służących wzmocnieniu określonych wartości, tez i emocji.

Polsat – między informacją a emocją

Obchody Święta Niepodległości przedstawione w głównym wydaniu „Wydarzeń” Polsatu³ ukazują Polskę świętującą, ale jednocześnie głęboko podzieloną. Już pierwsze słowa prowadzącej, informujące o tym, że Marsz Niepodległości przeszedł ulicami stolicy, podczas gdy premier świętował w Gdańsku, a politycy deklarujący jedność tak naprawdę pozostają w permanentnym sporze, wprowadzają charakterystyczny dla współczesnych obchodów

¹ E. Goffman, *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*, Northeastern University Press, Boston 1974, s. 21-39.; M. R. Entman, *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*, „Journal of Communication” 1993, vol. 43, nr 4, s. 51-58.

² M. Mrozowski, *Media masowe. Władza, rozrywka i biznes*, Oficyna Wydawnicza Aspra-JR, Warszawa 2001; W. Pisarek (red.), *Słownik terminologii medialnej*, Universitas, Kraków 2006, s. 88.

³ *Wydarzenia*, Polsat, 11 listopada 2025, godz. 18:50. Materiał: Marsz Niepodległości i podziały polityczne. Transkrypcja własna.

ton napięcia. Całość materiału koncentruje się wokół Marszu Niepodległości, który w przekazie Polsatu jawi się jako najważniejsze i najbardziej spektakularne wydarzenie dnia. Widzimy tłumy ludzi, dziesiątki tysięcy uczestników, wśród których pojawia się prezydent Karol Nawrocki. To właśnie jego obecność staje się jednym z najbardziej symbolicznych punktów całego materiału, prezydent idący ramię w ramię z organizatorami marszu, witany przez Krzysztofa Bosaka – jednego z liderów Konfederacji i wicemarszałka Sejmu, który uosabia próbę nadania marszowi bardziej instytucjonalnego i politycznego charakteru, jako „jeden z nas”. W relacji podkreślono, że to dopiero drugi raz w historii, gdy urzędująca głowa państwa bierze udział w marszu. Fakt ten buduje przekaz jednoznacznie sugerujący, że prezydent, w zamiarze strażnik konstytucyjnej jedności, świadomie wpisuje się w narrację środowisk narodowych, co w kontekście całego materiału wskazuje na dodatkowe pęknięcie wewnątrz państwowych obchodów. Jednocześnie reporterka zwraca uwagę, że organizatorzy nazywają marsz największą manifestacją patriotyczną w Europie, a niektórzy uczestnicy przyjechali specjalnie z zagranicy, jak para z Brukseli deklarująca silny patriotyzm. Ta mozaika emocji, symboli i deklaracji tworzy obraz święta, które z założenia ma jednoczyć, lecz w praktyce staje się demonstracją siły jednej określonej wizji polskości.

W kolejnych minutach materiał obnaża kontrast pomiędzy oficjalnymi deklaracjami jedności a rzeczywistymi wydarzeniami. Z jednej strony pojawiają się słowa, że „święto jest dla wszystkich Polaków”, że to radosny dzień, w którym, niezależnie od poglądów, powinniśmy być razem. Z drugiej strony widzimy transparenty antyimigranckie, antyukraińskie, ostro krytyczne wobec Donalda Tuska, a także liczne hasła zwolenników Grzegorza Brauna – posła Konfederacji Korony Polskiej, znanego z radykalnie sceptycznego stanowiska wobec instytucji unijnych i obecnej administracji rządowej. Właśnie te fragmenty materiału Polsat eksponuje szczególnie mocno, ukazując marsz jako przestrzeń konfrontacji, a nie wspólnoty. Użycie rac, mimo zakazu wydanego zarówno przez wojewodę, jak i samych organizatorów, staje się praktycznym symbolem tej konfrontacyjnej energii. Wbrew formalnym restrykcjom race płoną podczas hymnu narodowego, nadając temu momentowi charakter bardziej manifestacyjny niż podniosły. W materiale podkreślono także, że zakaz wzburzył rzecznika prezydenta stolicy, co dodaje kolejny element napięcia między administracją rządową a środowiskami sympatyzującymi z marszem. Oprócz tego organizatorzy marszu wyrażają pretensje o remont Dworca Centralnego, sugerując, że termin został wybrany celowo, mimo że PKP podaje argument o najmniejszym natężeniu ruchu.

Z tych licznych przykładów wyłania się obraz święta, w którym każda decyzja administracyjna, każdy komunikat i każdy symbol natychmiast zostaje odczytany w kategoriach sporu politycznego.

Ważnym elementem materiału jest również powracający wątek liczby uczestników. Według Stołecznego Centrum Bezpieczeństwa w wydarzeniu brało udział 100 tysięcy osób, co Polsat przywołuje, aby podkreślić skalę marszu. Zarówno ta liczba, jak i sposób prezentacji obrazu tłumów w materiale, wzmacniają istotność wydarzenia jako zjawiska społecznego, nie tylko politycznego. Jednocześnie stacja dokumentuje obecność przedsta-

wicieli wszystkich ugrupowań prawicy: PiS, Konfederacji oraz środowisk narodowych. W komentarzu wskazano, że prezes PiS wraca na marsz po latach nieobecności, a decyzję tę komentatorzy interpretują jako próbę odbicia wyborców przechodzących do Konfederacji. To jeden z fragmentów, w którym Polsat przemyca wyraźny kontekst rywalizacji politycznej, pokazując, że Marsz Niepodległości staje się również miejscem walki między ugrupowaniami o dominację nad całym obozem prawicy. W tym sensie materiał ukazuje marsz nie tylko jako wydarzenie patriotyczne, lecz jako polityczne narzędzie konsolidacji, waloryzacji i kształtowania tożsamości⁴.

W materiałach Polsatu uwypuklono również, że mimo głośnych deklaracji polityków o jedności, wydarzenia dnia w praktyce ją unieważniają. Premier świętuje w Gdańsku, prezydent w Warszawie, ministrowie są wygwizdywani na oficjalnych uroczystościach, a przemówienia pełne są wzajemnych oskarżeń. Ten kontrast podsumowano w prostym, a zarazem bardzo znaczącym komentarzu: „mnożenie wielkich słów bez pokrycia od dawna skutecznie nas dzieli”. W połączeniu z dalszymi scenami, w których zestawia się uroczystości w Warszawie z radosną Paradą Niepodległości w Gdańsku oraz lokalnymi wydarzeniami w całej Polsce, powstaje narracja o dwóch równoległych wymiarach świętowania: oficjalno-politycznym, nacechowanym konfliktem oraz społecznym – radosnym, pełnym emocji, rodzinnych tradycji i spontanicznego patriotyzmu. W tej drugiej części dominują obrazy biegów niepodległości, imprez, koncertów, rajdów motocyklowych, a także wypowiedzi zwykłych ludzi, mówiących o wzruszeniu, dumie i codziennym poczuciu przywiązania do kraju.

Zwłaszcza ostatni fragment materiału o symbolicznym rozświetleniu Empire State Building przez Roberta Lewandowskiego, a także sceny z biegów i wypowiedzi o tym, „za co kochamy Polskę”, wprowadzają zupełnie inny ton. Widać tu patriotyzm codzienny, nie-agresywny, niespektakularny, ale głęboko emocjonalny. Ten kontrast pomiędzy świętem jako rytuałem narodowym a świętem jako polityczną manifestacją jest jednym z najważniejszych wniosków płynących z materiału Polsatu. Ostatecznym akcentem są odpowiedzi Polaków na pytanie o to, co jest dla niepodległości najważniejsze. Najczęściej pada słowo „zgoda”. W świetle tego, co pokazał materiał, transparentów, politycznych starć, wzajemnych oskarżeń, wygwizdywania przedstawicieli państwa, odpowiedź ta brzmi szczególnie dobitnie i paradoksalnie. Materiał nie komentuje tego wprost, jednak zestawienie obrazu marszu z odpowiedziami zwykłych ludzi mówi samo za siebie: społeczeństwo oczekuje jedności, lecz polityczna praktyka świętowania 11 listopada w coraz mniejszym stopniu tę jedność realizuje.

TVN – patriotyzm w kontekście demokracji

Przekaz TVN dotyczący obchodów Święta Niepodległości utrzymany jest w charakterystycznym dla tej stacji tonie krytycznej obserwacji życia publicznego i skupienia na politycznych napięciach wewnątrz państwa. W przeciwieństwie do relacji koncentrujących się

⁴ S. Hall, *Encoding/Decoding*, [w:] *Culture, Media, Language*, Routledge, London 1980, s. 133-134.

głównie na warstwie emocjonalno-symbolicznej, materiał TVN⁵ przedstawia przede wszystkim konflikt polityczny, którego kulminacja zbiegła się z 11 listopada. Już pierwsze wypowiedzi dotyczące potrzeby „zgody w narodzie”, „szacunku” i „radości” zestawione są ironicznie z politycznymi wystąpieniami tego dnia. W transkrypcji widać wyraźnie, że stacja świadomie buduje kontrast między apelami o jedność a faktycznymi działaniami polityków, szczególnie prezydenta Karola Nawrockiego, którego przemówienie zostało określone jako ostre, antyrządowe i nacechowane szeroką krytyką rządu oraz Unii Europejskiej. TVN podkreśla, że prezydent akcentował takie kwestie jak rzekome zagrożenie ze strony „obcych ideologii” w szkołach, brak ambicji państwa, a także oskarżenia wobec rządu o oddawanie suwerenności instytucjom europejskim. Stacja zwraca uwagę na paradoks: choć prezydent deklaruje poparcie dla UE, równocześnie w swoim świątecznym wystąpieniu używa języka typowego dla środowisk eurosceptycznych.

W przekazie szczególnie podkreślono fakt, że prezydent nie odniósł się ani jednym słowem do wojny w Ukrainie, czego TVN nie pozostawia bez komentarza. W materiale pada sugestia, że pominięcie tak istotnego kontekstu bezpieczeństwa Polski jest co najmniej niezrozumiałe, a wręcz niepokojące, szczególnie w dniu, gdy cała Europa debatuje o zagrożeniach ze wschodu. Zestawienie słów prezydenta z późniejszym wystąpieniem wicepremiera Władysława Kosiniaka-Kamysza tworzy wyraźną, narracyjną oś konfliktu: prezydencka wizja Polski zagrożonej przez Unię Europejską i wewnętrzną „ideologiczną inwazję” kontra rządowa wizja bezpieczeństwa opartego na sojuszach NATO i wspieraniu Ukrainy. TVN wykorzystuje tę konfrontację, aby pokazać, że święto, które powinno łączyć, staje się kolejną areną wymiany ciosów.

W dalszej części materiału pojawia się szczegółowa relacja z marszu narodowców, przedstawiona w sposób jednoznacznie krytyczny. Podkreślono użycie rac mimo zakazu, pojawienie się haseł antyukraińskich, antyimigranckich i antyeuropejskich, co telewizja zestawia z oficjalnym przekazem polityków mówiących o jedności. Ten kontrast budowany jest konsekwentnie przez cały materiał, święto, które ma symbolizować wspólnotę, jest pełne dymu rac, agresywnych haseł i partyjnych rywalizacji. TVN używa tych scen, by zasugerować, że to nie zwykli obywatele dzielą Polskę, lecz politycy, którzy próbują zagospodarować święto dla własnych interesów, szczególnie przedstawiciele prawicy starający się „przeciągnąć” elektorat marszu na swoją stronę. Wspomniana „rywalizacja o rząd dusz” na prawicy jest jednym z głównych wątków całego materiału, akcentowanym kilkakrotnie.

Drugą część materiału wypełnia szczegółowa analiza konfliktu wokół nominacji oficerskich i generalskich. TVN ukazuje tę sytuację jako przykład chaosu i braku współpracy między prezydentem a rządem, co – w ocenie twórców materiału – jest szczególnie niepokojące w kontekście 11 listopada. Podkreślono, że choć nominacje generalskie zostały uzgodnione, to aż 136 funkcjonariuszy służb specjalnych nie otrzymało awansów z powodu odmowy prezydenta. TVN nie pozostawia tu miejsca na interpretację: w materiale wy-

⁵ TVN, 11 listopada 2025, godz. 19:00. *11 listopada*. Transkrypcja własna.

brzmiewa wyraźna sugestia, że to prezydent „uderza w młodych ludzi”, „patriotów chcących służyć Polsce”, a cała sytuacja wynika z personalnego konfliktu między głową państwa a szefami służb, podlegającymi premierowi. Dla wzmocnienia przekazu stacja cytuje wypowiedzi polityków, w których oskarżają się nawzajem o wprowadzanie opinii publicznej w błąd, przekraczanie kompetencji oraz manipulację procedurami.

Warto zauważyć, że TVN bardzo często stosuje zabieg narracyjny, polegający na zestawieniu deklaracji polityków z faktami, które przeczą tym słowom. Jest to typowe dla sposobu przedstawiania polityki przez tę stację, co zauważyli badacze mediów, wskazując, że TVN konstruuje przekaz poprzez podkreślanie niespójności między retoryką a praktyką polityczną⁶. W tym materiale widać to niemal w każdej części — deklaracje o jedności zderzają się z oskarżeniami, apele o zgodę z politycznymi atakami, mówienie o suwerenności zestawiono z przemilczeniem kwestii wojny, a obrona „wartości narodowych” skonfrontowana została z chaosem w instytucjach państwowych.

Kulminacją krytycznej narracji stacji jest ostatnia część materiału poświęcona osobom związanym z rządami Zjednoczonej Prawicy, które przebywają obecnie na Węgrzech. TVN akcentuje, że Marcin Romanowski i Zbigniew Ziobro unikają odpowiedzialności, mimo że prokuratura wydała wobec nich nakazy zatrzymania. Wskazuje także na sędziego Schmidta, który uciekł na Białoruś, sugerując jego powiązania z ośrodkami rosyjskimi. Wszystkie te elementy służą zbudowaniu szerszej tezy, że część polskiej prawicy, pomimo deklarowanego patriotyzmu, korzysta z ochrony państw postrzeganych jako wrogie lub co najmniej nieprzyjazne interesom Polski. TVN celowo zestawia tę sytuację z wcześniejszymi słowami Jarosława Kaczyńskiego o „bezwartościowej części społeczeństwa”, tworząc przekaz, w którym lider PiS – oskarżający innych o „zależność od zagranicy” – sam otoczony jest współpracownikami szukającymi schronienia w Budapeszcie i Mińsku.

Tak skonstruowany materiał jest przykładem współczesnej polskiej panoramy medialnej, w której Święto Niepodległości nie jest już jedynie narodowym rytuałem, ale także sceną walki politycznej i narzędziem budowania narracji. W tym sensie relacja TVN doskonale wpisuje się w opisywane w literaturze naukowej zjawisko „mediatyzacji polityki”, w ramach którego media nie tylko relacjonują wydarzenia, ale konstruują je na nowo poprzez selekcję, interpretację i emocjonalne akcenty⁷. W analizowanym materiale 11 listopada staje się nie tylko rocznicą historyczną, lecz także lustrem współczesnej polskiej polityki – pełnej napięć, wzajemnych oskarżeń i nieustannych prób przejęcia kontroli nad symbolicznymi zasobami państwa.

⁶ M. Mrozowski, *Media masowe...*, *op. cit.*, s. 154-160.

⁷ G. Mazzoleni, W. Schulz, *Mediatization of Politics: A Challenge for Democracy?*, „Political Communication” 1999, Vol. 16, No. 3, s. 249-261.; J. Strömbäck, *Four phases of mediatization: A political communication perspective*, „The International Journal of Press/Politics” 2008, Vol. 13, No. 3, s. 228-246.

TV Republika – narracja heroiczno-narodowa

Przekaz stacji TV Republika dotyczący obchodów 11 listopada⁸ został zbudowany w formule typowej dla mediów tożsamościowych, tj. takich, które nie tylko informują, lecz także kształtują i wzmacniają określony etos narodowy. Już pierwsze słowa prowadzącej – „zapraszam na prawdziwe polskie wiadomości” – stanowią akt autolegitymizacji o charakterze normatywnym. Stacja nie przedstawia się jako jedno z wielu źródeł informacji, lecz jako źródło „właściwe”, zgodne z prawdziwą polskością. Tym samym każda kolejna informacja zostaje osadzona w ramach światopoglądowych i wartościujących, a odbiorca jest prowadzony przez narrację, która nie pozostawia wątpliwości co do tego, jakie postawy są słuszne i pożądanе.

Od początku materiał konstruuje wizję 11 listopada jako święta uroczystego, wspólnotowego i odświętnego. Powtarzane wielokrotnie odwołania do Boga, narodu i tradycji, „Niech Bóg błogosławi Polsce!”, „Czołem żołnierze i funkcjonariusze!”, tworzą atmosferę sakralizacji narodowej wspólnoty. Jest to zabieg charakterystyczny dla dyskursu mediów konserwatywnych, w których religia i patriotyzm przenikają się zarówno symbolicznie, jak i retorycznie, tworząc jedną ramę interpretacyjną. W narracji Republiki niepodległość staje się nie tyle kategorią polityczną, co moralną: „niepodległość to zobowiązanie”, „jesteśmy wobec niej zobowiązani”. W ten sposób widz nie tylko ogląda relację z wydarzeń, lecz jest również dyskretnie ustawiany w roli uczestnika większej, historycznej misji.

Centralnym elementem przekazu stacji jest postać prezydenta Karola Nawrockiego. Jego obecność na uroczystościach, marszu oraz wystąpieniach jest przedstawiana jako symbol stabilności, ciągłości i odpowiedzialności. Reporter stacji informuje o „nieprzebranych tłumach” i „rzeszach biało-czerwonych flag”, które mają świadczyć o masowej identyfikacji społeczeństwa z państwem i jego głową. Materiał konsekwentnie podkreśla, że to prezydent uczestniczył zarówno w oficjalnych uroczystościach, jak i w Marszu Niepodległości, co przedstawiono jako wyraz jego bliskości z narodem, zgodnie z koncepcją „prezydenta-lidera wspólnoty narodowej”.

TV Republika posługuje się wyraźnym zabiegiem „aksjologizacji” historii. W dłuższym fragmencie materiału stacja przywołuje genezę niepodległości, wskazuje na zaborców, na wolę Polaków i na „elitę intelektualną, kulturową i religijną”. Wymienienie ojców niepodległości ma charakter nie tylko edukacyjny, lecz również retoryczny, to wyraźne ustawienie współczesnej sceny politycznej w świetle historycznych postaci i wartości. Uroczystości religijne, szczególnie msza w Świątyni Opatrzności Bożej, są przedstawione jako integralny element państwowych obchodów, co wzmacnia obraz Polski jako wspólnoty opartej na wartościach chrześcijańskich. Narracja ta jest wzbogacona wypowiedziami o „sztafecie pokoleń” i fundamentach chrześcijańskich Rzeczypospolitej, które prezydent Nawrocki stawia w opozycji do „obcych ideologii”.

W dalszej części materiału stacja wprowadza wątek polityczny, kontrastując wystąpienie prezydenta z nieobecnością premiera Donalda Tuska. To zestawienie nie jest przypadkowe, poprzez podkreślenie, że premier „nie usłyszał słów prezydenta”, Republika

⁸ TV Republika, wydanie z 11 listopada 2025 r., transkrypcja materiału.

kreuje obraz rozdźwięku między władzą wykonawczą a reprezentantem narodowej tradycji. Z kolei reakcja zgromadzonych, w tym gwizdy skierowane w stronę niektórych polityków rządzącej koalicji, jest przedstawiona jako „głos ludu”, oddolny sprzeciw wobec postaw odbiegających od patriotycznych standardów. Stacja nie komentuje tych reakcji wprost, ale ich ekspozycja ma charakter interpretacyjny – widz otrzymuje sugestię, że reakcje te są uzasadnione i autentyczne.

Przekaz kończy się podkreśleniem, że Święto Niepodległości to dzień wszystkich Polaków, niezależnie od możliwości, przekonań czy kondycji fizycznej, o czym świadczy m.in. materiał z biegu niepodległości. Jest to zabieg harmonizujący: po intensywnej retoryce narodowo-historycznej i po politycznym kontrastowaniu postaw, stacja łągodzi przekaz poprzez podkreślenie wspólnoty i radości świętowania.

Cały materiał TV Republika opiera się na trzech dominantach: silnej emocjonalizacji, budowaniu wspólnotowego mitu narodowego oraz wyraźnym konstruowaniu kontrastów między prezydentem a rządem, między patriotyzmem a zagrożeniem wartości, między polskością a obcością. Zgodnie z ujęciem teoretycznym, taki sposób konstrukcji medialnego przekazu można określić jako „narrację tożsamościową”, w której media nie tyle opisują rzeczywistość, co aktywnie uczestniczą w jej interpretacji i symbolicznym porządkowaniu. W rezultacie materiał stacji nie jest wyłącznie sprawozdaniem z obchodów 11 listopada, lecz również elementem polityczno-kulturowej perswazji, w której historia, religia i polityka tworzą wspólny, silnie spójny komunikat.

TVP – oficjalny przekaz i polityczny ton

Analiza przekazu TVP z głównego wydania „19.30” z dnia 11 listopada⁹ 2025 r. pokazuje jedno z najbardziej jednoznacznych i spójnych ideologicznie przedstawień Święta Niepodległości. Już w pierwszych sekundach materiału prowadzący Marek Czyż wprowadza odbiorcę w ramę interpretacyjną, która jest charakterystyczna dla publicznego nadawcy w ostatnich latach: „generalskie nominacje, przemówienia oficjeli, patriotyczne manifestacje”. Ramowanie wydarzenia polega tu na natychmiastowym podkreśleniu powagi i państwowego charakteru obchodów, jednocześnie zaznaczając ich fundamentalne znaczenie dla narodowej wspólnoty. Jak zauważa Denis McQuail, media publiczne często posługują się strategią wzmacniania symbolicznej roli państwa, co służy budowaniu legitymizacji określonego dyskursu politycznego. Następująca po wstępie narracja łączy elementy informacji i komentarza, co jest klasycznym zabiegiem framingu politycznego, opisanego przez Roberta Entmana. Reporter wskazuje, że w deklaracjach polityków pojawia się „narodowa jedność”, ale natychmiast kontrastuje tę deklarację stwierdzeniem, że „w praktyce, no trochę jak co roku”, sugerując istnienie pęknięć i sporów. Ten wstępny komentarz ustawia widza w pozycji obserwatora konfliktu – konfliktu, który później w materiale będzie konsekwentnie wzmacniany.

W dalszej części materiału widzimy naprzemienne zestawienie wypowiedzi polityków różnych stron sporu. TVP ukazuje udział w obchodach najważniejszych osób w państwie,

⁹ TV Republika, 11 listopada 2025, godz. 19:00, *Wielkie Święto Niepodległości*, Transkrypcja własna.

jednak ekspozycja ich wypowiedzi jest selektywna. Przemówienie prezesa Jarosława Kaczyńskiego zostaje przedstawione jako „atak na rząd”, poprzez użycie określeń takich jak „stan zagrożenia” czy „odrzuć demokrację”. Natomiast wypowiedzi premiera Donalda Tuska, mówiącego o jedności i wyrzeczeniu się przemocy, są pokazywane jako kontrastujące, ale ich ton zostaje częściowo neutralizowany późniejszym komentarzem reportera o gwiazdach publiczności („nie wszędzie dotarło”). To zderzenie obrazów i komentarzy oddaje typowy mechanizm narracyjny TVP, w którym spór polityczny zostaje uwypuklony jako podstawowa rama interpretacji wydarzeń, a niepodległość staje się tłem dla bieżącej walki o znaczenia symboliczne.

Kluczowym elementem przekazu jest **przemówienie prezydenta Karola Nawrockiego**¹⁰, które w analizowanej relacji zajmuje centralne miejsce. Prezydent przedstawia wizję zagrożeń dla Polski, wskazując na „obce ideologie”, „obce instytucje” oraz „oddawanie suwerenności”. Ten rodzaj narracji odpowiada temu, co Stuart Hall¹¹ nazywa ideologiczną rekonstrukcją świata społecznego, przedstawieniem rzeczywistości jako pola permanentnego zagrożenia, które wymaga obrony ze strony „prawdziwych patriotów”. TVP wzmacnia tę narrację, nadając jej wysoki prestiż symboliczny poprzez ujęcia wojskowe, słowa „Czołem żołnierze i funkcjonariusze!” oraz obrazowe odniesienia do historii 30 pokoleń Polaków.

W drugiej części materiału pojawia się akcent wyraźnie interpretacyjny: po przemówieniu prezydenta widz otrzymuje informację, że publiczność wygwizdała reprezentanta rządu. TVP, poprzez sposób montażu, łączy to z wcześniejszą krytyką rządu, tworząc ciąg przyczynowo-skutkowy. Zabieg ten jest klasycznym przykładem stosowania *strategii konotacyjnej*, o której pisze Roland Barthes¹², gdzie obraz i komentarz wspólnie tworzą znaczenie nieobecne w samych faktach.

W dalszych minutach materiał rozszerza perspektywę i przechodzi w stronę relacji ogólnopolskich obchodów. Pojawiają się sceny z Trójmiasta, Tatr, Katowic, Poznania, Wrocławia, Opola i Sulejówka, w których łączone są wątki tradycyjne, regionalne i historyczne. Ten segment ma charakter „emocjonalno-integracyjny”. TVP stosuje tu typowy dla siebie zabieg: po intensywnej części politycznej następuje prezentacja barwnej, radosnej, symbolicznie bogatej „Polski zwykłych ludzi”. Ma to efekt tonizujący, ale również reprodukujący symboliczną wizję narodu jako wspólnoty praktyk i rytuałów, zgodnie z koncepcją *rytuałów narodowych* opisaną przez Erica Hobsbawma¹³.

Ostatnie minuty to relacja z Marszu Niepodległości, wydarzenia tradycyjnie prezentowanego przez TVP w sposób stonowany i relatywnie neutralny mimo kontrowersji. W materiale pojawia się informacja o podpaleniu flagi Unii Europejskiej przez Młodzież Wszechpolską oraz o użyciu pirotechniki wbrew zakazom. Jednak ton relacji pozostaje

¹⁰ TVP Info, *Transmisja Obchodów Narodowego Święta Niepodległości*, 11 listopada 2025, godz. 12:00.

¹¹ S. Hall, *Kodowanie i dekodowanie w dyskursie telewizyjnym*, „Przekazy i Opinie” 1987, nr 1-2.

¹² R. Barthes, *Retoryka obrazu*, „Pamiętniki Literackie” 1985, nr 3.

¹³ E. Hobsbawm, *Wprowadzenie. Wynajdywanie tradycji*, [w:] *Tradycja wynaleziona*, (red.) E. Hobsbawm, T. Ranger, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008, s. 1-14.

umiarkowany: reporter wskazuje na konsekwencje prawne, ale nie nadaje temu charakteru ostrego potępienia. To świadczy o stosowaniu strategii balansowania przekazu w analizach dyskursu TVP po 2015 roku, stacja nie neguje kontrowersji, ale wpisuje je w ramę „patriotycznych emocji”.

Podsumowując, przekaz TVP z 11 listopada 2025 r. charakteryzuje się **silnym nasyceciem treściami politycznymi**, intensywnym wykorzystaniem **symboliki państwowej i militarnej** oraz konsekwentnym budowaniem narracji **zagrożenia suwerenności** i potrzeby „obrony wartości”. Konstrukcja materiału, dobór wypowiedzi i sposób ich montażu wskazują na dominację *narracji interpretacyjnej*, a nie czysto informacyjnej. TVP nie tylko relacjonuje wydarzenia, ale również sugeruje ich interpretację, zgodnie z mechanizmami opisanymi w teoriach komunikowania masowego. Przekaz ma charakter silnie aksjologiczny, angażujący emocjonalnie i politycznie, stanowiąc jeden z najbardziej wyrazistych przykładów medialnej reinterpretacji Święta Niepodległości w polskiej przestrzeni informacyjnej.

Telewizja Trwam – sakralizacja patriotyzmu

Relacja Telewizji Trwam z 11 listopada 2025 roku, oparta na analizowanej transkrypcji¹⁴, przedstawia jedno z najbardziej spójnych i ideologicznie ugruntowanych ujęć obchodów Narodowego Święta Niepodległości. Już w pierwszych sekundach pojawia się charakterystyczna dla stacji formuła powitania „Szczęść Boże”, która pełni zarówno funkcję informacyjną, jak i sakralizującą przekaz. Język religijny w mediach katolickich staje się narzędziem budowania wspólnoty moralnej i aksjologicznej. Trwam rozpoczyna więc relację od symbolicznego „zakotwiczenia” narracji w przestrzeni sacrum, co odróżnia ją od pozostałych nadawców.

W dalszej części materiału dominują treści odnoszące się do religijnego i historycznego fundamentu niepodległości. Stacja podkreśla rangę Mszy Świętej w Świątyni Opatrzności Bożej, przywołując słowa duchownych, które interpretują historię Polski jako organiczną więź między narodem, pamięcią, tradycją i wiarą. Fragment homilii bpa Wiesława Lechowicza – „lekceważenie historii i tradycji narodowych to podcinanie gałęzi, na której się siedzi”¹⁵ – jest przedstawiony w sposób podkreślający moralne ostrzeżenie, zgodnie z teorią sakralizacji polityki.

Telewizja Trwam buduje narrację o patriotyzmie jako moralnym obowiązku, w którym centralne miejsce zajmuje szacunek wobec żołnierzy i funkcjonariuszy. W transkrypcji szczególne znaczenie mają słowa prezydenta Karola Nawrockiego: „polscy żołnierze i polscy funkcjonariusze to świętość”¹⁶. W przekazie stacji fragment ten zostaje nie tylko zacytowany, ale również wyeksponowany poprzez ton narracyjny reportera, co wpisuje się

¹⁴ Telewizja Trwam, *Słowo Niepodległości. Relacja z obchodów Narodowego Święta Niepodległości*, 11 listopada 2025.

¹⁵ Bp W. Lechowicz, *Homilia wygłoszona w Świątyni Opatrzności Bożej w dniu 11 listopada 2025 roku*, Transkrypcja.

¹⁶ K. Nawrocki, *Przemówienie z okazji Narodowego Święta Niepodległości*, Transmisja TV Trwam z 11 listopada 2025.

w to, co Stuart Hall¹⁷ nazywa preferowanym odczytaniem (*preferred reading*) – redakcja konstruuje znaczenie w kierunku afirmacji służb mundurowych jako „moralnego filaru” państwa.

W całym materiale widoczna jest strategia pozytywnej heroizacji postaci, szczególnie tych związanych z siłami zbrojnymi. Uroczystości wojskowe, wręczenie nominacji generalskich czy wizyty w Muzeum Wojska Polskiego zostały przedstawione jako naturalne elementy świętowania niepodległości. Patriotyzm ma więc charakter rytualny, oparty na symbolach, gestach i ceremoniach.

Istotnym elementem narracji Trwam jest także pokazywanie Polski jako wspólnoty ponad podziałami – ale wspólnoty o określonej tożsamości kulturowej. W materiale wielokrotnie podkreślano spontaniczny udział rodzin, dzieci i młodzieży w obchodach oraz masowy charakter Marszu Niepodległości. Pojawiają się deklaracje uczestników: „wszyscy tu świętujemy, radujemy się”, co wzmacnia wrażenie jedności i radosnego patriotyzmu. Według koncepcji wspólnoty wyobrażonej Benedicta Andersona¹⁸, takie medialne przedstawienia są kluczowe w tworzeniu poczucia narodowej solidarności.

Przekaz ten jest spójny z charakterystyką mediów katolickich, które podkreślają, że Telewizja Trwam tworzy obraz narodu silnie zakorzeniony w tradycji, historii i duchowości, przedstawiając Polskę jako wspólnotę wartości.

Jednocześnie widoczny jest także subtelny element kontrastu politycznego. Choć materiały nie atakują bezpośrednio rządu, duży nacisk kładą na wypowiedzi prezydenta Nawrockiego, krytyczne wobec „obcych ideologii” czy „bezowocnych sporów politycznych”. Wpisuje się to w strategię komunikacyjną, w której media budują moralną legitymizację „obrony wartości”, a nie konkretną narrację partyjną. Tego typu zabieg jest spójny z koncepcją *framingu* opisaną przez Roberta Entmana¹⁹ – dobór cytatów i obrazów nadaje wydarzeniu wyraźny kierunek interpretacyjny.

Końcowa część przekazu, ukazująca Marsz Niepodległości jako „największe wydarzenie patriotyczne w Europie”, wzmacnia obraz Polski dumnej i jednoczącej się wokół tradycyjnych wartości. Marsz przedstawiony jest jako symbol wspólnoty narodowej, w którym uczestniczą rodziny, dzieci, młodzież i seniorzy. Ten pozytywny obraz ma na celu pokazanie, że patriotyzm jest „żywy”, masowy i radosny. Dla Telewizji Trwam jest to kulminacja całego przesłania: naród, wiara i ojczyzna funkcjonują jako nierozzerwalna triada tożsamościowa.

W oparciu o analizę tego przekazu można stwierdzić, że Telewizja Trwam konsekwentnie buduje narrację, w której niepodległość jest jednocześnie faktem historycznym, wartością moralną i darem duchowym. Patriotyzm jawi się jako zadanie, odpowiedzialność

¹⁷ S. Hall, *Kodowanie i dekodowanie...*, *op. cit.*, nr 1-2.

¹⁸ B. Anderson, *Wspólnoty wyobrażone. Rozważania o źródłach i rozpowszechnianiu się nacjonalizmu*, Wydawnictwo Znak, Kraków 1997, s. 65-68.

¹⁹ R.M. Entman, *Framing: Towards Clarification of a Fractured Paradigm*, „Journal of Communication” 1993, vol. 43, nr 4, s. 52.

i element religijnej tożsamości Polaków. To przykład medialnego dyskursu, który – w rozumieniu Halla²⁰ – nie tylko opisuje rzeczywistość, ale również ją kształtuje.

Podsumowanie

Analiza pięciu głównych programów informacyjnych emitowanych 11 listopada pozwala dostrzec wyraźne różnice w sposobie prezentowania Święta Niepodległości, mimo że punktem wyjścia dla wszystkich stacji było to samo wydarzenie. Media – zgodnie z założeniami teorii komunikowania masowego – nie są jedynie neutralnymi przekazywaczami informacji, lecz aktywnie współtworzą obraz rzeczywistości, nadając jej określony sens i znaczenie.

Polsat starał się utrzymać narrację możliwie zrównoważoną, podkreślając zarówno uroczystości oficjalne, jak i oddolne formy świętowania. Jednocześnie zwrócił uwagę na polityczne napięcia, choć w sposób umiarkowany.

TVN skupił się na podkreślaniu konfliktów politycznych, kontrowersji wokół Marszu Niepodległości, sporów wewnątrz obozu prawicy oraz ostrych wystąpień prezydenta. Przekaz TVN budował obraz święta jako przestrzeni walki politycznej, w której idea jedności zostaje wyparta przez bieżące interesy partyjne.

TV Republika natomiast zaprezentowała narrację jednoznacznie patriotyczną i afirmatywną, podkreślając dumę, religijność, tradycję i jedność narodu, akcentując rolę Kościoła oraz wartości chrześcijańskie jako fundamentów polskiej państwowości. Przekaz ten był jednoznacznie pozytywny wobec prezydenta i Marszu Niepodległości, interpretując święto jako triumf wspólnoty narodowej.

TVP Relacja TVP z obchodów Narodowego Święta Niepodległości 11 listopada 2025 r. koncentrowała się na wystąpieniach najważniejszych przedstawicieli władz państwowych, w szczególności prezydenta Karola Nawrockiego. W materiale podkreślano znaczenie niepodległości, pamięci historycznej i wspólnoty narodowej. Ocena, czy przekaz miał charakter promujący określoną narrację polityczną, pozostaje kwestią interpretacji.

TV Trwam natomiast – w duchu swojej misji – położyła nacisk na wymiar religijny i moralny święta, podkreślając rolę Kościoła, modlitwy i wartości duchowych w budowaniu niepodległej Polski.

W efekcie otrzymujemy pięć równoległych wizji 11 listopada:

- **święto radosne i wspólnotowe (Polsat),**
- **święto zdominowane przez konflikty polityczne (TVN),**
- **święto triumfalnie patriotyczne i jednoczące (TV Republika),**
- **święto będące manifestem politycznym prezydenta i prawicy (TVP),**
- **święto zanurzone w duchowości i tradycji religijnej (TV Trwam).**

²⁰ S. Hall, *Kodowanie i dekodowanie...*, op. cit., nr 1-2.

Tym samym analiza potwierdza, że **media nie przedstawiają rzeczywistości – one ją tworzą**, nadając jej sens i interpretując ją zgodnie z własnymi celami, linią redakcyjną i oczekiwaniami odbiorców.

Święto Niepodległości, które w swojej istocie miało stanowić symbol zgody narodowej, w przekazach telewizyjnych okazuje się narzędziem rywalizacji o rząd dusz, polem walki ideologicznej oraz przestrzenią wzmocnienia politycznych tożsamości. W konsekwencji, zamiast łączyć, w mediach często staje się kolejnym punktem dzielącym Polaków.

Przedstawione w pracy wnioski potwierdzają, że badania mediów są niezbędne, by zrozumieć mechanizmy wpływania na opinię publiczną oraz by świadomie odbierać przekazy informacyjne, zwłaszcza w tak ważnych momentach jak 11 listopada.

Bibliografia

1. Anderson B., *Wspólnoty wyobrażone. Rozważania o źródłach i rozpowszechnianiu się nacjonalizmu*, Wydawnictwo Znak, Kraków 1997.
2. Barthes R., *Retoryka obrazu*, „Pamiętniki Literackie 1985, nr 3.
3. Drozdowski R., *Why Do We Need the Sociology of (Non)Knowledge?*, „Roczniki Nauk Społecznych, 2023, nr 51(1).
4. Entman R. M., *Framing: Towards Clarification of a Fractured Paradigm*, „Journal of Communication” 1993, vol. 43, nr 4.
5. Goffman E., *Frame analysis: An essay on the organization of experience*, Northeastern University Press, Boston 1974.
6. Hall S., *Kodowanie i dekodowanie w dyskursie telewizyjnym*, „Przekazy i Opinie” 1987, nr 1-2.
7. Hobsbawm E., *Wprowadzenie: Wynajdowanie tradycji*. [w:] *Tradycja wynaleziona*, (red.) E. Hobsbawm, T. Ranger, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
8. Lechowicz, Bp W. Homilia wygłoszona w Świątyni Opatrzności Bożej w dniu 11 listopada 2025 roku: <https://www.ekai.pl/dokumenty/homilia-bp-lechowicza-w-swiatyni-opatrzności-bożej-11-listopada-2025/>.
9. McQuail D., *Teoria komunikowania masowego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
10. Mrozowski M., *Media masowe. Władza, rozrywka i biznes*, Oficyna Wydawnicza ASPRA, Warszawa 2001.
11. Zestawienie pięciu głównych programów informacyjnych (Polsat Wydarzenia, TVN Fakty, TVP 19:30, TV Republika Dzisiaj, TV Trwam Słowo Niepodległości) z 11 listopada 2025 r. Transkrypcje Centrum Analiz Medialnych.

Dane kontaktowe

Magdalena Brembor, mb317417@student.polsl.pl

Maria Bendkowska

Małgorzata Dyc

Paweł Gomułka

Dominik Jach

Marta Mędrala

Politechnika Śląska

ANALIZA AGENDA-SETTING’U W DNIU 11 LISTOPADA 2025 W GŁÓWNYCH WYDANIACH WIADOMOŚCI WYBRANYCH STACJI TELEWIZYJNYCH

Streszczenie (abstrakt): Przedmiotem rozważań jest przedstawienie informacji podanych w głównych serwisach telewizyjnych w Polsce (Polsat, TVN, TV Republika, TVP, TRWAM) i sprawdzenie poziomu ich upolitycznienia czy obiektywizmu. Analiza objęła materiał wyemitowany 11 listopada 2025 roku, ze szczególnym uwzględnieniem pierwszych dziesięciu minut przekazu (zgodnie z teorią *agenda-setting*). W centrum uwagi znalazły się doniesienia dotyczące Narodowego Święta Niepodległości.

Słowa kluczowe: analiza mediów, Święto Niepodległości 2025, narracja telewizyjna, wiadomości, polaryzacja mediów

AGENDA-SETTING ANALYSIS ON NOVEMBER 11, 2025 IN THE MAIN NEWS EDITIONS OF SELECTED TV STATIONS

Abstract: The subject of this study is to present information provided by the main television news outlets in Poland (Polsat, TVN, TV Republika, TVP, TRWAM) and examine their level of politicization and objectivity. The analysis covered material broadcast on November 11, 2025, with particular emphasis on the first ten minutes of the broadcast (in accordance with the agenda-setting theory). The focus was on reports regarding National Independence Day.

Keywords: media analysis, National Independence Day 2025, television narrative, news, media polarization

Wstęp

Media masowe, a w szczególności telewizyjne serwisy informacyjne, decydują o tym, które wydarzenia zyskują rangę priorytetowych, a które zostają zepchnięte na margines społecznej świadomości. Zjawisko to, znane w nauce o mediach jako *agenda-setting*¹, ma kluczowe znaczenie dla kształtowania opinii publicznej, zwłaszcza w dniach o szczególnej symbolice i historycznej wartości.

¹ Czym jest agenda-setting, <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/4685/Agenda%20setting%20niepotwierdzona%20teoria%20czy%20rzeczywiste%20zjawisko.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [dostęp 21.01.2026].

W niniejszym artykule podjęto próbę analizy tego zjawiska na przykładzie wydań głównych serwisów informacyjnych wyemitowanych w dniu 11 listopada 2025 roku – w Narodowe Święto Niepodległości Polski. Badaniu poddano pierwsze dziesięć minut emisji programów informacyjnych pięciu stacji telewizyjnych: Polsat (18:50), TVN i TV Republika (19:00), TVP (19:30) oraz TV Trwam (20:00). Analiza tego kluczowego segmentu czasowego pozwoliła odpowiedzieć na pytania: jakie tematy zostały wyeksponowane jako najważniejsze w dniu narodowego święta? W jakim stopniu struktura narracyjna poszczególnych stacji opierała się na budowaniu przekazu integrującego, a w jakim stopniu eksponowała ona osie politycznego sporu i podział „my-oni”? Oraz w jaki sposób hierarchia informacji w pierwszych minutach transmisji odzwierciedla światopoglądowe różnice między analizowanymi mediami.

Małgorzata Dyc

Polsat „Wydarzenia” – 18:50

Materiał rozpoczął się od słów lektora „Wydarzenia – najbardziej wiarygodny program informacyjny w Polsce” i powitania prowadzącego – Igora Sokołowskiego. Następnie nastąpił krótki przegląd tematów dnia. W pierwszej minucie został pokazany obraz tłumów na marszu niepodległości, by następnie zastosować technikę podzielonego ekranu (*split screen*), zestawiając prezydenta Karola Nawrockiego w Warszawie z premierem Donaldem Tuskiem w Gdańsku. Obraz opatrzono paskiem o treści: „Świętem podzieleni”, prowadzący wzmocnił ten przekaz słowami: „Prezydent w Warszawie, premier w Gdańsku, święto niepodległości dzieli polityków”. W zapowiedzi poruszono również spór o awanse generalskie, na pasku widniał napis: „Bez podpisu”. Przeciwwagą dla trudnej tematyki politycznej były zapowiedzi materiałów lżejszych, dotyczących Roberta Lewandowskiego w Nowym Jorku oraz lokalnych tradycji świętowania.

Główna część serwisu, rozpoczynająca się po 1-minutowym skrócie wydarzeń, została zdominowana przez relację z 16. Marszu Niepodległości, który przeszedł ulicami Warszawy pod hasłem „Jeden naród, silna Polska”². Narracja stacji skupiła się na wizualnej potędze zgromadzenia – tłumy ludzi („dziesiątki tysięcy”) i las biało-czerwonych flag. Zostały uwzględnione wypowiedzi obywateli, którzy mówią o powodach uczestnictwa w wydarzeniu – wyraz patriotyzmu i oddania Polsce. Następnym momentem relacji było powitanie prezydenta Karola Nawrockiego przez wicemarszałka Sejmu Krzysztofa Bosaka. Głowa państwa została ukazana w centralnym punkcie wydarzenia, maszerując z flagą w ręku. Stacja wyemitowała wypowiedź prezydenta Nawrockiego, mającą na celu zmianę medialnego wizerunku zgromadzenia: „Nie jest to marsz faszystów, jest to marsz dumnych z bycia Polakami, Polek i Polaków”. W materiale odnotowano również obecność innych czołowych polityków prawicy, w tym prezesa Prawa i Sprawiedliwości (PIS) Jarosława Kaczyńskiego oraz byłego premiera Mateusza Morawieckiego. Narrator wspominał także o rzekomym spotkaniu Jarosława Kaczyńskiego ze Sławomirem Mentzenem (polityk

² Geneza hasła marszu, <https://marszniepodleglosci.pl/marsz-niepodleglosci-2025-jeden-narod-silna-polska/> [dostęp 25.11.2025].

z ramienia Konfederacji³), zaznaczając, że mimo trwającej między nimi „otwartej wojny”, obaj politycy byli obecni w tym samym miejscu.

Następnie materiał ukazał Krzysztofa Bosaka, wyjaśniającego hasło marszu: „Nigdy nie zgodzimy się na to, aby nasze ziemie, które poprzednie pokolenia broniły, zostały bez walki zasiedlone przez zupełnie inne narody”. Kamery Polsatu zarejestrowały również transparenty o radykalnym charakterze – widoczne były hasła antyukraińskie, treści mocno krytyczne wobec Donalda Tuska, a także grupa zwolenników Grzegorza Brauna z hasłem „stop lewackiej propagandzie”.

W dalszej kolejności odniesiono się do zakazu używania wyrobów pirotechnicznych wydanego przez wojewodę mazowieckiego⁴. Na trasie marszu odpalono liczne race, co wizualnie zdominowało przekaz kolorem czerwonym. Przytoczono wypowiedź prezydenta Warszawy, Rafała Trzaskowskiego, który zauważył, że spora część uczestników nie zastosowała się do zakazu i w związku z tym zapowiedział wyciągnięcie konsekwencji przez służby.

W relacji pojawiła się także wypowiedź organizatorów marszu, którzy wyrazili oburzenie trwającym remontem warszawskiego Dworca Centralnego, interpretując go jako celowe działanie wymierzone w uczestników wydarzenia. Mimo zapewnień Polskich Kolei Państwowych (PKP) o wyborze terminu, w którym jest najmniejsza liczba podróżnych, opublikowano wypowiedź rzecznika stowarzyszenia „Marsz Niepodległości”, Rafała Buki, który stwierdził: „Dojazd w tym roku był utrudniony między innymi przez działania rządu oraz Rafała Trzaskowskiego”.

Kolejny segment materiału poświęcono ogólnej refleksji nad podziałami politycznymi w dniu święta narodowego. Ilustracją tego podziału było ponowne zestawienie wizualne: prezydent z małżonką składający kwiaty przy Grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie oraz premier w Gdańsku na Paradzie Niepodległości. Podkreślono, że mimo różnic geograficznych, w obu miejscach wybrzmiewał ten sam Mazurek Dąbrowskiego. Następnie przytoczono serię wypowiedzi nawołujących do wspólnoty: Donalda Tuska („Wszyscy świętujemy ten dzień z radością, zjednoczeni”), Jarosława Kaczyńskiego („Niezależnie od tego, czy są z prawej, czy z lewej strony”) oraz Rafała Trzaskowskiego („Jesteśmy razem i razem świętujemy”).

Te deklaracje zostały jednak natychmiast skontrastowane z rzeczywistością politycznego sporu. Pokazano reakcję wicepremiera Władysława Kosiniaka-Kamysza na gwizdy, którymi przywitano ministrów na Placu Piłsudskiego. Skomentował on to słowami: „Krzyk, gwizd nie dały wolności, to praca i modlitwa”. Następnie wyemitowano fragment przemówienia prezydenta Nawrockiego, który ostro skrytykował rząd za brak suwerennej polityki (wymieniając m.in. Centralny Port Komunikacyjny (CPK) i transformację energetyczną), używając sformułowania: „Prezydent nie pozwoli, byśmy się stali znów pawiem

³ O Konfederacji, <https://konfederacja.pl/o-konfederacji/> [dostęp: 25.11.2025].

⁴ *Szef MSWiA polecił służbom zapewnienie bezpieczeństwa podczas Marszu Niepodległości 11 listopada*, <https://www.gov.pl/web/mswia/szef-mswia-polecil-sluzbom-zapewnienie-bezpieczenstwa-podczas-marszu-nipodleglosci-11-listopada> [dostęp: 25.11.2025].

i papugą narodów, bezwolnie powtarzającą to, co przychodzi z Zachodu”. W odpowiedzi na te narracje przytoczono słowa Donalda Tuska: „Nikt nie ma monopolu na patriotyzm, Polska stała się dzięki Polakom dumnym państwem, bezpiecznym”.

Zostało również wykazane, że 11 listopada stał się polem rywalizacji wewnątrz obozu pravicowego. Odnotowano wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego, który deklarował, że PIS jest najsilniejszym ugrupowaniem i dąży do zjednoczenia obozu pod swoimi skrzydłami. Zostało to jednak skontrowane wypowiedzią Marcina Mastalerka, który stwierdził: „Prezes Kaczyński pasuje do tego marszu jak pięść do nosa”, przypominając wcześniejszą niechęć partii do uczestnictwa w tym wydarzeniu (marszu niepodległości). Dziennikarze Polsatu stwierdzili, że najcieplej przez tłum został przyjęty prezydent Nawrocki, który wyrasta na najsilniejszą postać polskiej prawicy.

Na koniec – w dziesiątej minucie – stacja zaprezentowała krótki zarys historyczny, przypominając daty pierwszych obchodów odzyskania przez Polskę niepodległości oraz moment jej utraty. Całość wydania, w badanym przedziale czasowym, zamknął pozytywny akcent międzynarodowy – pokazano Roberta Lewandowskiego, który jako pierwszy Polak symbolicznie uruchomił iluminację w barwach narodowych na Empire State Building w Nowym Jorku. Jego słowa „Jestem dumny, że jestem Polakiem” stanowiły emocjonalne podsumowanie wstępnej części serwisu.

Podsumowując, analiza pierwszych dziesięciu minut serwisu „Wydarzenia” potwierdza założenia teorii *agenda-setting*, wykazując wyraźną dominację teraźniejszości nad historią – bieżące spory polityczne i relacje z obchodów zajęły znacznie wyższą pozycję w hierarchii ważności niż geneza święta czy jego zarys historyczny, który został zepchnięty na sam koniec bloku informacyjnego. Odpowiadając na pytanie o charakter narracji, należy stwierdzić, że mimo przytaczania werbalnych deklaracji o jedności, struktura materiału utwierdzała w przekonaniu o podziale (m. in. poprzez technikę *split screen*, czy sugestywne paski informacyjne), utrwalając widzom obraz głębokiej polaryzacji społecznej Polski. Tym samym, hierarchia informacji w badanym segmencie odzwierciedla światopogląd stacji, która choć pozycjonuje się jako mediator, w rzeczywistości nadaje rangę priorytetową obrazowi „Polski podzielonej”, czyniąc z konfliktu główny punkt odniesienia dla świadomości widza.

Paweł Gomułka

TVN „Fakty” – 19:00

Na początku pokazano archiwalne ujęcia z 1918 r. i współczesne flagi na ulicach. Pokazano post premiera Donalda Tuska – „Niepodległość nie jest dana za darmo. Dziś świętujemy jedność, ale nie wszędzie dotarło to przesłanie”. Wstawka z wieńcem prezydenta Karola Nawrockiego przed Grobem Nieznanego Żołnierza na Placu Piłsudskiego. Relacja z uroczystości państwowych.

Prezydent Nawrocki wraz z małżonką złożył wieniec, a następnie wygłosił przemówienie o „zobowiązaniu każdego Polaka do obrony suwerenności”. Pokazano defiladę wojskową i hymn. Komentarz: „Prezydent podkreślił ideę patriotyzmu otwartego i wspólnotowego, przeciwstawiając ją nacjonalizmowi opartemu na wykluczeniu i podziałach”.

Wstawka z wręczenia orderów w Pałacu Prezydenckim, gdzie odznaczono zasłużonych dla niepodległości⁵.

Materiał z Długiego Targu⁶, gdzie Donald Tusk przemawiał o godz. 14:00: „W Gdańsku było o jedności i radości. Nie wszędzie dotarło”⁷. Pokazano tłumy, koncert i paradę historyczną. Tusk: „Rocznica przypomina, że wolność wymaga walki – dziś i jutro”. Relacja podkreśla kontrast z Warszawą, gdzie obchody były bardziej polityczne. Wstawka z internetowym postem Donalda Tuska o „politycznym złocie, które stało się świętem grupy”.

Relacja z popołudniowego marszu narodowców⁸ (start ok. 14:00 z ronda Dmowskiego). Pokazano tłum (ok. 50-70 tys. wg szacunków TVN), z udziałem Nawrockiego, polityków PIS i Konfederacji. Race dymne odpalano mimo zakazu wojewody.

Montaż z miast: Kraków (msza przy sarkofagu Piłsudskiego). Poznań: imieniny świętego Marcina z rogalami i paradą. Gdańsk (koncert i parada z udziałem Donalda Tuska). Podkreślono „biało-czerwone miasta” i pokojowe obchody: biegi (Bieg Niepodległości w Warszawie o 11:00, 10 tys. uczestników), koncerty (np. „Wspólna Niepodległa” na Cyfadeli o 18:00 z gwiazdami jak Kwiat Jabłoni). Podsumowanie: „Od Grobu Nieznanego Żołnierza po lokalne biegi – Polska świętuje różnorodnie”. Teaser do „Faktów po Faktach” o bezpieczeństwie podczas marszu. Przejście do następnego tematu (baza w Redzikowie).

Marta Mędrala

TV Republika – 19:00

Wydanie poprowadziła Danuta Holecka⁹, która przywitała widzów słowami: „Zapraszam na prawdziwe polskie wiadomości”. Już ten wstęp ustawia stację w roli medium przekazującego szczególnie wiarygodny i obiektywny obraz rzeczywistości, co wpływa na sposób odbioru całego materiału przez widzów. Następnie pokazany zostaje prezydent Karol Nawrocki, który wita mundurowych słowami: „Czołem żołnierze i funkcjonariusze”¹⁰. Materiał otwierają sceny ludzi świętujących w przestrzeni publicznej. Jedna z kobiet mówi: „*To jest piękny dzień. To wyjątkowy dzień dla każdego Polaka*”. Pokazano wystrzały armatnie oraz trzymającego flagę Polski mężczyznę, który podkreślał potrzebę wspólnego świętowania: „*Powinniśmy to świętować wszyscy razem, bez żadnych tam podziałów politycznych*”. Takie wypowiedzi, zestawione z obrazami radosnych tłumów, budowały przekaz jedności narodowej i sugerowały powszechną akceptację prezentowanej narracji. W dalszej części ponownie pokazano prezydenta, mówiącego: „*Niepodległość to zobowiązanie*”

⁵ *Order, bieg i marsz. Tak świętowano w stolicy*, <https://tvn24.pl/tvnwarszawa/srodmiescie/warszawa-swieto-niepodleglosci-2025-relacja-z-uroczystosci-biegu-i-marszu-st8747312> [dostęp: 25.11.2025].

⁶ *Narodowe Święto Niepodległości. Premier Donald Tusk pisze o Gdańsku. „Nie wszędzie dotarło”*, <https://tvn24.pl/polska/11-listopada-narodowe-swieto-niepodleglosci-relacja-na-zywo-st8746014> [dostęp: 25.11.2025].

⁷ Post Donalda Tuska na platformie X, <https://x.com/donaldtusk/status/1988223979400687962?s=20> [dostęp: 25.11.2025].

⁸ *Koncerty, wystawy, biegi patriotyczne. Tak Polacy będą świętować odzyskanie niepodległości*, <https://tvn24.pl/polska/obchody-swiet-niepodleglosci-wydarzenia-w-calej-polsce-st8746012> [dostęp: 25.11.2025].

i my wobec tej niepodległości jesteśmy zobowiązani dzisiaj”. Widzimy ujęcia składania kwiatów, pokazy służb mundurowych oraz transparent: „Jeden naród, silna Polska”. Kamera wielokrotnie podkreśla masowy udział ludzi w marszu, często w biało-czerwonych barwach. Pokazanie prezydenta idącego z flagą dodatkowo wzmacniało jego wizerunek jako osoby bliskiej obywatelom i utożsamianej z narodem.

Następnie jeden z uczestników obchodów mówi: „*Tego, co nasi dziadkowie i pradziadkowie bronili. Niepodległość to jest wolność*”. Towarzyszyły temu obrazy tłumów niosących dużą flagę Polski. Kolejny raz pokazany prezydent, mówiący: „*Niech Bóg błogostawi Polsce, niech żyje Polska*”, po których nastąpiły ujęcia klaszczącego tłumu. Takie zestawienie religijnych odniesień z entuzjastyczną reakcją zgromadzonych wzmacniało emocjonalny i podniosły charakter przekazu. Danuta Holecka podsumowuje, że Polska odzyskała niepodległość dokładnie 107 lat temu, a tegoroczne obchody były pierwszym Świętem Niepodległości z udziałem nowego prezydenta Karola Nawrockiego. Podkreśla, że uroczystości odbywały się przez cały dzień.

Rozpoczyna się materiał reportera Wojciecha Szymczaka, który relacjonował obchody w całym kraju. Przypomina, że prezydent złożył kwiaty przy Grobie Nieznanego Żołnierza, a „kumulacją obchodów” był Marsz Niepodległości. W tle ponownie pojawiały się ujęcia prezydenta, co utrzymywało jego centralną rolę w narracji. Reporter relacjonuje rozmowy z uczestnikami marszu. Wszyscy podkreślają jedno: „*najważniejsze jest patriotyczne wychowanie młodego pokolenia, tak żeby od samego dziecka uczyć nowe pokolenia Polaków, jak być dobrym polskim patriotą*”.

Następnie głos zabrał Paweł Błoch, dodający komentarz o historycznej perspektywie święta. W dalszej kolejności prof. Tomasz Panfil omawiał rolę sześciu ojców niepodległości: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Ignacego Paderewskiego, Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego i Wojciecha Korfańskiego. Dr Piotr Łysakowski mówił o wysiłku pokoleń walczących o wolność. Dobór ekspertów oraz jednolity charakter ich wypowiedzi wzmacniały spójną interpretację historii, bez wprowadzania alternatywnych perspektyw. Kamera pokazała prezydenta Nawrockiego przy pomniku Ojców Niepodległości, poprawiającego wstęgę w towarzystwie żony, co nadawało przekazowi bardziej osobisty i symboliczny wymiar. W dalszej części widzimy Jarosława Kaczyńskiego składającego kwiaty pod pomnikiem Józefa Piłsudskiego. Lider PiS wygłasza wypowiedź o obowiązku troski o Ojczyznę. Jego obecność wzmacniała polityczny kontekst materiału, choć nie była ona poddana krytycznej refleksji.

Materiał podkreśla rolę Kościoła katolickiego jako ośrodka krzewienia polskości. Pokazana zostaje uroczysta liturgia w Świątyni Opatrzności Bożej, podczas której głos zabiera biskup polowy Wojska Polskiego – Wiesław Lechowicz. Punktem kulminacyjnym państwowych obchodów były uroczystości na placu Józefa Piłsudskiego. Powtórzone zostaje nagranie, na którym prezydent Nawrocki wita żołnierzy słowami: „*Czołem żołnierze i funkcjonariusze*”. Towarzyszył temu apel pamięci i salut narodowy, co wzmacniało powagę i ceremonialny charakter przekazu.

W dalszej części materiału prezydent wraz z żoną wystąpił ponownie. W swoim wystąpieniu prezydent akcentuje wartości chrześcijańskie jako fundament narodowej tradycji. Wypowiedź Nawrockiego wzywa do jedności: „*Skupmy się na budowaniu silnej ojczyzny*”. Jednocześnie poinformowano, że premier Donald Tusk „*tych słów nie usłyszał, ponieważ nie było go w Warszawie*”. Jego koalicjanci byli obecni, „*ale musieli zmierzyć się z jednoznaczną reakcją zgromadzonych Polaków*”. To podkreśla wyraźnie zarysowany kontrast polityczny w materiale, sugerując podział między uczestnikami obchodów a częścią sceny politycznej.

Pokazany zostaje również wicepremier i minister obrony narodowej Władysław Kosiniak-Kamysz, który mówi o przyszłości i apeluje o jedność. Końcowe minuty programu wypełniały ujęcia Biegu Niepodległości oraz ponowne sceny Marszu Niepodległości, przedstawianego jako masowe, pozytywne, radosne wydarzenie, co domykało narrację obrazem powszechnego zaangażowania i wspólnoty.

Materiał wyemitowany w TV Republika o godz. 19:00 koncentrował się na obchodach Święta Niepodległości i prezentował je jako wydarzenie masowe, radosne oraz nacechowane silnym patriotyzmem. Już od wstępu program budował wrażenie szczególnej wiarygodności przekazu, co miało wpływ na sposób interpretacji prezentowanych treści. Kluczową postacią przekazu był prezydent Karol Nawrocki, którego wypowiedzi i obecność pojawiały się w większości sekwencji. Głównie w kontekście uroczystości państwowych, symboli narodowych, wojska oraz odniesień do tradycji i historii. Taki sposób prezentacji sprzyjał budowaniu wizerunku prezydenta jako centralnej figury obchodów oraz osoby predysponowanej do sprawowania władzy. Uwagę poświęcono również uroczystościom państwowym, obecności służb mundurowych, roli Kościoła katolickiego oraz historycznym komentarzom ekspertów. W programie zaakcentowano także udział wybranych polityków, przy czym podkreślono nieobecność premiera Donalda Tuska, co wprowadzało wyraźny kontrast polityczny. Całość została przedstawiona w formie narracji budującej obraz szerokiego narodowego zaangażowania oraz jedności wokół wartości patriotycznych. Materiał miał charakter wyraźnie emocjonalny i selektywny. Konstruował pozytywny obraz obchodów oraz nowego prezydenta, jednocześnie podkreślając różnice między środowiskami politycznymi. Choć materiał był spójny i konsekwentny, jego jednostronność wskazuje na dominację narracji wspierającej określoną wizję polityczną i ideową. W efekcie wartości patriotyczne i historyczne zostały zaprezentowane w sposób podniosły i jednoznaczny, bez pogłębionej refleksji ani zróżnicowania punktów widzenia, co ograniczało możliwość bardziej zbalansowanej oceny przebiegu i znaczenia obchodów.

Dominik Jach

TVP „Wiadomości” – 19:30

Program rozpoczął się dynamicznie zmontowanym wstępem z muzyką orkiestrową, ujęciami godła państwowego, flag oraz maszerujących żołnierzy. Prowadzący podkreślił znaczenie Narodowego Święta Niepodległości oraz ideę jedności Polaków. Już na początku wykorzystano silnie nacechowane symbole państwowe i elementy ceremoniału wojskowego, co nadało relacji podniosły i oficjalny charakter. Wstęp pełnił funkcję nie tylko infor-

macyjną, ale także emocjonalną i interpretacyjną, wprowadzając widza w narrację o święcie jako wydarzeniu o znaczeniu historycznym, wspólnotowym i państwowym oraz budując narrację o wspólnocie państwowej. Wstęp ten miał wyraźnie informacyjno-symboliczny charakter, wzmacniający odbiór uroczystości jako wydarzenia państwowego.

Główny materiał poświęcono obchodom na Placu Piłsudskiego w Warszawie. Pokazano prezydenta Karola Nawrockiego wraz z małżonką podczas składania wieńca przed Grobem Nieznanego Żołnierza. Relacja była pozbawiona rozbudowanego komentarza, co pozwalało skupić się na ceremonii, jej rytuale oraz symbolice miejsca. Ujęcia były długie i statyczne, co wzmacniało wrażenie powagi oraz oficjalnego charakteru wydarzenia. Ten fragment relacji podkreślał ciągłość tradycji państwowej i rolę pamięci historycznej w budowaniu tożsamości narodowej oraz wspólnotowej narracji. Ujęcia podkreślały także rolę miejsca jako centralnego punktu obchodów państwowych i przestrzeni pamięci zbiorowej. Ten segment relacji miał również charakter ceremonialny, wzmacniający przekaz o państwowej ciągłości i roli tradycji w życiu publicznym.

W dalszej części materiału cytowano fragmenty przemówienia prezydenta, w których odnosił się do obowiązków obywatelskich, znaczenia historii oraz potrzeby pielęgnowania wartości narodowych. Wypowiedzi akcentowały odpowiedzialność za państwo oraz rolę wspólnoty w jego utrzymaniu i rozwoju. Pokazano również elementy uroczystości wojskowych, w tym defiladę, poczty sztandarowe oraz wspólne odśpiewanie hymnu, co budowało obraz silnie zintegrowanego rytuału państwowego o wysokiej randze symbolicznej i integracyjnej. W tej części programu podkreślono również znaczenie ceremoniału jako narzędzia kształtowania wspólnej pamięci historycznej. Dodatkowo eksponowano rolę wojska jako elementu jednoczącego wspólnotę narodową.

Dużą część programu poświęcono Marszowi Niepodległości. Relacja koncentrowała się na jego skali, liczbie uczestników oraz oprawie wizualnej. Pokazano biało-czerwone flagi, race, transparenty oraz zwarte grupy uczestników marszu. Podkreślano spokojny przebieg wydarzenia oraz jego masowy charakter, przedstawiając je jako formę patriotycznej manifestacji. W narracji akcentowano znaczenie symboli narodowych jako elementu łączącego uczestników i budującego wspólnotowy wymiar zgromadzenia.

Kontrastem były materiały z Gdańska z udziałem premiera Donalda Tuska. Relacja miała bardziej interpretacyjny i polityczny charakter niż wcześniejsze materiały z Warszawy. Zwracano uwagę na kontekst wypowiedzi oraz sposób ich przedstawienia, co nadawało tej części programu bardziej analityczny ton i wpływało na odbiór tej części jako zróżnicowanej narracji medialnej wokół święta.

W ostatniej części programu przedstawiono inne miasta, m.in. Kraków, gdzie odbyły się msze, uroczystości przy miejscach pamięci oraz lokalne obchody o charakterze społecznym i religijnym. Wspomniano również o Biegu Niepodległości jako przykładzie wydarzenia łączącego sport z wymiarem patriotycznym i wspólnotowym. Materiały te miały krótszą formę i pełniły funkcję uzupełniającą wobec głównej relacji. Obrazy te poszerzały perspektywę o lokalne doświadczenia uczestników święta.

Wydanie programu „19:30” stanowiło szeroki przegląd obchodów Narodowego Święta Niepodległości w całej Polsce. Największy nacisk położono na wydarzenia centralne w Warszawie, które przedstawiono jako główny punkt dnia zarówno pod względem symbolicznym, jak i narracyjnym. Jednocześnie zaprezentowano różnorodność form świętowania – od oficjalnych ceremonii państwowych, przez marsze i uroczystości religijne, po inicjatywy społeczne i sportowe – co pozwoliło ukazać wielowymiarowy charakter obchodów oraz ich znaczenie jako elementu budowania wspólnoty narodowej. Wskazywało to również na medialne zróżnicowanie sposobów przedstawiania tego samego święta, zależnie od lokalizacji oraz kontekstu politycznego i społecznego, co wpływało na odbiór widza i interpretację wydarzeń w skali ogólnokrajowej. Program w tym ujęciu eksponował przede wszystkim hierarchię wydarzeń, w której uroczystości centralne pełniły funkcję dominującą wobec pozostałych form obchodów.

TV TRWAM „Informacje dnia” – 20:00

Obchody Święta Niepodległości w przekazie telewizji Trwam

Telewizja Trwam, katolicko-narodowa stacja telewizyjna o charakterze edukacyjno-publicystycznym⁹, przedstawiła obchody Święta Niepodległości 11 listopada 2025 roku w sposób odmienny od większości nadawców komercyjnych. Podczas gdy inne stacje koncentrowały się na sporach politycznych oraz napięciach społecznych, telewizja Trwam zbudowała narrację silnie zakorzenioną w symbolice religijnej oraz tradycji historycznej, interpretując ten dzień jako czas duchowej refleksji i obrony wartości narodowych.

Centralnym elementem przekazu stała się homilia Biskupa Polowego Wojska Polskiego¹⁰, Wiesława Lechowicza, wygłoszona podczas transmitowanej Mszy Świętej. Kazanie nadało kierunek całej późniejszej relacji, wpisując tegoroczne obchody w szerszą opowieść o Polsce jako wspólnocie zagrożonej przez procesy liberalne. W optyce nadawcy zjawiska te służyć miałyby interesom środowisk liberalno-lewicowych, dążących do przebudowy świadomości społecznej. Jako cele tych działań wskazano systemową laicyzację świąt państwowych oraz stopniowe odchodzenie od tradycji na rzecz europeizacji kultury. W warstwie publicystycznej sugerowano również, że promowane zmiany w modelu rodziny i stylu życia przyczyniają się bezpośrednio do pogłębiania zapaści demograficznej i obniżonej dzietności, co przedstawiono jako egzystencjalne zagrożenie dla narodu.

Homilia Biskupa Lechowicza: O „kulturowych drwalach” i zagrożonej tożsamości.

W swoim wystąpieniu biskup Lechowicz przedstawił metaforę, która stała się jednym z kluczowych elementów późniejszych komentarzy w studiu. Hierarcha podkreślił, że *„lekceważenie historii i tradycji narodowych to jak odcinanie drzewa od korzenia”¹¹*,

⁹ Informacje o telewizji TRWAM, <https://tv-trwam.pl> [dostęp: 21.01.2026].

¹⁰ Wiesław Lechowicz – polski duchowny rzymskokatolicki. Od 2022 roku biskup polowy Wojska Polskiego.

¹¹ Informacje dnia, TV Trwam, wydanie z dnia 11.11.2025 godz. 20:00, <https://www.youtube.com/watch?v=Sdz5Va6XS68> [dostęp: 25.11.2025].

a współczesne prądy kulturowe określił mianem „*drwali*”, podważających duchową suwerenność Polski.

Następnie duchowny nawiązał do „Modlitwy obozowej” Armii Krajowej z 1939 roku, kierując słowa „*wyciągnij sprawiedliwą dłoń*” do przedstawicieli służb mundurowych obecnych w świątyni. Kamera wielokrotnie ukazywała policjantów i funkcjonariuszy innych formacji, wzmacniając przekaz o ich szczególnej odpowiedzialności za trwanie przy wartościach narodowych.

W dalszej części homilii biskup odwołał się do sceny z Wieczernika, cytując słowa Chrystusa: „*Ojcze, chcę, aby także ci, których mi dałeś, byli tam, gdzie Ja jestem*”. W interpretacji przyjętej przez telewizję Trwam fragment ten posłużył do zbudowania obrazu wspólnoty wiernych jako „twierdzy” broniącej swojej duchowej tożsamości mimo zewnętrznych nacisków.

Warszawa kontra Gdańsk: Powaga i misja vs. „obóz uśmiechu”

W relacji Telewizji Trwam widoczny był silny kontrast między obchodami w Warszawie – w których uczestniczył prezydent Karol Nawrocki – a wydarzeniami w Gdańsku, gdzie przemawiał premier Donald Tusk. Przekaz wskazywał, że tam, gdzie premier akcentował „radość”, „uśmiech” oraz pogodną interpretację patriotyzmu, w Warszawie dominowały powaga, modlitwa i refleksja nad zagrożeniami.

Gdańską paradę ukazano jako wydarzenie o charakterze rozrywkowym, pozbawionym głębszego wymiaru. Natomiast warszawski marsz przedstawiono jako konsekwentną walkę o wartości i historyczną pamięć.

Prezydent w tłumie: Marsz Niepodległości jako pielgrzymka

Telewizja Trwam relacjonowała Marsz Niepodległości w wyraźnie odmienny sposób niż media komercyjne. Zamiast ukazywać race, dymy i kontrowersje, kamera skupiła się na prezydencie Karolu Nawrockim, który szedł w tłumie, niosąc biało-czerwoną flagę. W studiu podkreślano, że prezydent jest „blisko narodu” i „dumny z biało-czerwonej”, a sam marsz ma charakter niemal religijnej procesji.

Realizatorzy uwypuklili śpiewy „Bogurodzicy”¹² i „Roty”, które dominowały w fonii transmisji. Race określano jako „światła pamięci”, a nie zagrożenie pirotechniczne. Pokazywano rodziny, zakonnice, kibiców i całe wielopokoleniowe grupy, akcentując bezpieczeństwo oraz wspólnotowy charakter wydarzenia.

Odznaczenia prezydenckie: Symboliczne zwycięstwo pamięci

W przekazie szeroko ujęto ceremonię wręczenia odznaczeń państwowych. Order Orła Białego otrzymał pisarz Waldemar Łysiak¹³, który w narracji stacji przedstawiany jest jako obrońca polskości i krytyk liberalnych elit. Akt ten interpretowano jako potwierdzenie słuszności konserwatywnej wizji historii.

¹² Bogurodzica, <https://literat.ug.edu.pl/bgrdzc/01.htm> [dostęp: 25.11.2025].

¹³ Waldemar Łysiak – polski pisarz, publicysta, eseista, architekt. Kawaler Orderu Orła Białego.

Podkreślono również odznaczenie Andrzeja Poczobuta¹⁴ – więzionego na Białorusi dziennikarza, którego los ukazano jako współczesny przykład męczeństwa za polskość. Zestawiono jego samotność i cierpienie z obrazem masowej, narodowej wspólnoty na ulicach Warszawy.

Andrzej Poczobut jako figura trwania

W relacji Telewizji Trwam Poczobut stał się symbolem ciągłości polskiej walki o wolność. Jego sytuację przedstawiano nie jako kwestię dyplomatyczną, lecz moralną: wyzwanie i zobowiązanie dla narodu. Stacja wielokrotnie podkreślała ciężkie warunki, w jakich przebywa, budując emocjonalną opowieść o Polaku wiernym swojej tożsamości mimo przesładowań.

Kontrast między losem Poczobuta a świątecznym nastrojem części kraju służył wzmocnieniu narracji o nieprzerwanej odpowiedzialności Polaków za rodaków poza granicami.

Przekaz Telewizji Trwam z 11 listopada 2025 roku opierał się na dychotomii dwóch obozów:

- „obożu uśmiechu”, utożsamianego z rządem i liberalną częścią sceny politycznej,
- „obożu wierności”, reprezentowanego przez prezydenta, Kościół i uczestników Marszu Niepodległości.

Według stacji prawdziwy patriotyzm wymaga powagi, modlitwy i odpowiedzialności, a nie jedynie radosnego świętowania. Widzom przekazano jasny komunikat: po właściwej stronie stoją ci, którzy – jak prezydent Nawrocki – „niosą flagę”, a nie ci, którzy ograniczają się do uśmiechu i festynowej oprawy święta.

Zakończenie

Podsumowując, analiza *agenda-settingu* w dniu 11 listopada 2025 roku dowodzi, że polski system medialny nie pełni funkcji integracyjnej. Zamiast platformy porozumienia, serwisy informacyjne stały się narzędziem do utwierdzania baniek informacyjnych, w których historia i tradycja zostały zinstrumentalizowane na potrzeby bieżącego konfliktu między dwoma głównymi partiami politycznymi.

Przeprowadzona analiza 10 pierwszych minut wydań głównych serwisów informacyjnych z dnia 11 listopada 2025 roku potwierdza, że polski rynek telewizyjny jest głęboko sfragmentaryzowany, a poszczególni nadawcy realizują odmienne, często wykluczające się agendy informacyjne.

Polsat („Wydarzenia”) przyjął rolę obserwatora akcentującego dualizm polskiej sceny politycznej. Poprzez technikę *split screen* i narrację o „święcie, które dzieli”, stacja ta – choć uważana za obiektywną – utrwaliła widzowi obraz konfliktu między prezydentem a rządem.

¹⁴ Andrzej Poczobut – polsko-białoruski dziennikarz, publicysta i bloger związany z Grodnem. Działacz mniejszości polskiej i opozycji na Białorusi. Represjonowany przez władze białoruskie, więzień polityczny. Kawaler Orderu Białego Orła.

TVN („Fakty”) skonstruował wyraźną opozycję między „radosnym, europejskim i obywatelskim” Gdańskiem (reprezentowanym przez premiera), a „polityczną i narodową” Warszawą (z udziałem prezydenta).

TV Republika dokonała pełnej personalizacji przekazu wokół postaci prezydenta Karola Nawrockiego. Stacja ta budowała wizerunek prezydenta, jako jedyne reprezentanta wartości patriotycznych, marginalizując lub przedstawiając w negatywnym świetle działania rządu.

TVP („Wiadomości”) W materiale TVP „Wiadomości” „19:30” zestawiono obchody w Warszawie i Gdańsku, różniące się doбором ujęć, komentarza i akcentów tematycznych. Warszawa prezentowana była przez pryzmat ceremoniału państwowego, natomiast Gdańsk z udziałem premiera Donalda Tuska w kontekście politycznym, co nadawało obu materiałom odmienny charakter.

TV Trwam („Informacje dnia”) przedstawiła 11 listopada jako pole bitwy o „duchową suwerenność”, dzieląc społeczeństwo na „obóz wierności” oraz „obóz uśmiechu”, postrzegany jako zagrożenie dla trwałości narodu.

W odniesieniu do postawionych we wstępie pytań badawczych należy stwierdzić, że hierarchia ważności tematów (*agenda-sitting*) została całkowicie zdominowana przez bieżący spór polityczny. Historia i geneza odzyskania niepodległości zostały zepchnięte na margines, służąc jedynie jako kostium dla współczesnej rywalizacji o wpływy.

Odpowiadając na pytanie o charakter narracji, analiza dowiodła, że żadna z badanych stacji nie stworzyła przekazu o charakterze w pełni integrującym. Zamiast budować poczucie jedności, media masowe wykorzystały Narodowe Święto Niepodległości do utrzymania własnych grup odbiorców w przekonaniu o słuszności wyznawanego światopoglądu.

Reasumując, polski system medialny w dniu 11 listopada 2025 roku zadziałał jak mechanizm pogłębiający polaryzację obywateli. Zamiast pomagać w porozumieniu, programy informacyjne wykorzystują historię jako broń w bieżącej walce politycznej (nawiązania do obrazu patriotyzmu z czasów wojen światowych). Służy im ona do pokazywania przeciwników jako „gorszych patriotów”, których wizja Polski jest „nieprawdziwa”. W efekcie media nie łączą społeczeństwa, lecz sprawiają że mury dzielące Polaków stają się jeszcze trudniejsze do zburzenia, a wspólne święto staje się kolejną okazją do podkreślenia różnic.

Bibliografia

1. Bogurodzica, <https://literat.ug.edu.pl/bgrdzc/01.htm> [dostęp: 25.11.2025].
2. Definicja agenda-setting, <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/4685/Agenda%20setting%20niepotwierdzona%20teoria%20czy%20rzeczywiste%20zjawisko.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [dostęp 21.01.2026].
3. Geneza hasła marszu niepodległości, <https://marszniepodleglosci.pl/marsz-niepodleglosci-2025-jeden-narod-silna-polska/> [dostęp: 25.11.2025].
4. Informacje dnia, telewizja Trwam, 11.11.2025, godzina 20:00, <https://www.youtube.com/watch?v=Sdz5Va6XS68> [dostęp: 25.11.2025].
5. Informacje o Telewizji Trwam, <https://tv-trwam.pl> [dostęp: 21.01.2026].

6. *Koncerty wystawy, biegi patriotyczne. Tak Polacy będą świętować odzyskanie niepodległości*, <https://tvn24.pl/polska/obchody-swiet-niepodleglosci-wydarzenia-w-calej-polsce-st8746012> [dostęp: 25.11.2025].
7. *Narodowe Święto Niepodległości Premier Donald Tusk pisze o Gdańsku. „Nie wszędzie dotarło”*, <https://tvn24.pl/polska/11-listopada-narodowe-swieto-niepodleglosci-relacja-na-zywo-st8746014> [dostęp: 25.11.2025].
8. *O Konfederacji*, <https://konfederacja.pl/o-konfederacji/> [dostęp: 25.11.2025].
9. *Ordery bieg i marsz. Tak świętowano w stolicy*, <https://tvn24.pl/tvnwarszawa/srodmiescie/warszawa-swieto-niepodleglosci-2025-relacja-z-uroczystosci-biegu-i-marszu-st874731> [dostęp: 25.11.2025].
10. *Szef MSWiA polecił służbom zapewnienie bezpieczeństwa podczas Marszu Niepodległości 11 listopada*, <https://www.gov.pl/web/mswia/szef-mswia-polecil-sluzbom-zapewnienie-bezpieczenstwa-podczas-marszu-niepodleglosci-11-listopada> [dostęp: 25.11.2025].
11. *Udział premiera w uroczystościach z okazji Narodowego Święta Niepodległości w Gdańsku*, <https://www.gov.pl/web/premier/udzial-premiera-w-uroczystosciach-z-okazji-narodowego-swiet-niepodleglosci-w-gdansk> [dostęp: 25.11.2025].
12. *Wypowiedź Donalda Tuska w serwisie X*, <https://x.com/donaldtusk/status/1988223979400687962?s=20> [dostęp: 25.11.2025].

Dane kontaktowe

Maria Bendkowska, mb317459@student.polsl.pl

Małgorzata Dyc, md317466@student.polsl.pl

Paweł Gomułka, pg317419@student.polsl.pl

Dominik Jach, dj317435@student.polsl.pl

Marta Mędrala, mm317494@student.polsl.pl

ROZDZIAŁ VI

ASPEKTY SOCJOLOGICZNE DETERMINANTĄ ANALIZY PRZEKAZU MEDIALNEGO W DNIU 13.12.2025 ROKU

Magdalena Jamska

ORCID <https://orcid.org/0009-0001-9410-5828>

Ewa Juszczyk

ORCID <https://orcid.org/0009-0008-0659-2058>

Wiktoria Kurianowicz

ORCID <https://orcid.org/0009-0001-8680-8734>

Wiktoria Pora

ORCID <https://orcid.org/0009-0001-5230-4626>

Politechnika Śląska

OPIS INFORMACJI PRZEKAZANYCH PRZEZ WYBRANE STACJE TELEWIZYJNE W DNIU 13.12.2025 ROKU

Streszczenie (abstrakt): W artykule zostały opisane i przeanalizowane sposoby przedstawienia, narracja oraz kolejność najważniejszych informacji z pięciu stacji telewizyjnych: Polsat, Telewizja Trwam, TVP, TVN oraz Republika. Skupiliśmy się na analizie pierwszych dziesięciu minut audycji z dnia 13 grudnia 2025 roku. Przekaz różnił się w zależności od wyboru stacji telewizyjnej. Uwaga została poświęcona na to, jakie wiadomości zostały przekazane odbiorcom i w jakiej kolejności. Ważne również było to jak poszczególne stacje podchodzą do tematu rocznicy wprowadzenia stanu wojennego. Praca wykazała, że wiadomości różnią się nie tylko tym, która informacja została przedstawiona jako pierwsza, ale również nacechowaniem emocjonalnym oraz narzuceniem narracji.

Słowa kluczowe: różnice w przekazie, wiadomości, opis i analiza, telewizja

DESCRIPTION OF INFORMATION TRANSMITTED BY SELECTED TV STATIONS ON 13.12.2025

Abstract: The article describes and analyzes the presentation, narrative, and order of the most important information from five television stations: Polsat, Telewizja Trwam, TVP, TVN, and Republika. We focused on the analysis of the first ten minutes of the broadcast, from December 13, 2025. The broadcast differed depending on the TV station selected. Attention was paid to what messages were conveyed to the recipients, and in what order. It was also important how individual stations approached the topic of the anniversary of the introduction of martial law. The work showed that the messages differed not only in which information was presented first, but also in emotional connotation and narrative imposition.

Keywords: differences in transmission, news, description and analysis, television

Wstęp

Mimo tego, że młodzi ludzie stale odchodzą od spędzania czasu przed telewizorem, co jest potwierdzone badaniami¹, telewizja wciąż jest obecna w życiu wielu Polaków. Emitowane programy nie służą jedynie do rozrywki. Spędzając czas na oglądaniu wiadomości, kształtuje się światopogląd, szczególnie w obszarze politycznym, czemu nie można się dziwić w momencie, kiedy jesteśmy świadkami finansowania stacji telewizyjnych przez ruchy polityczne, co wpływa na narrację przedstawianych wiadomości. Największy odsetek ludzi oglądających wiadomości stanowią osoby w wieku 65+², które często nie weryfikują przedstawionych im w telewizji informacji.

Rozdział I, autorstwa Wiktorii Pory, analizuje informacje przekazane przez stację Polsat. W wiadomościach zostały poruszone tematy dotyczące: wypuszczenia 123 więźniów politycznych przez Aleksandra Łukaszenkę, podsumowania dwóch lat rządu w rocznicę powołania oraz wojny we frakcjach PiS.

Rozdział II, autorstwa Magdaleny Jamskiej, został poświęcony wydaniu programu informacyjnego „Informacje Dnia”, wyemitowanego 13 grudnia 2025 roku o godzinie 20:00 na antenie TV Trwam. Prowadzącą była Ewelina Wiśniewska.

Rozdział III, autorstwa Magdaleny Jamskiej, opisuje tematy głównego wydania programu informacyjnego „19:30”, wyemitowanego 13 grudnia 2025 roku o godzinie 19:30 na antenie TVP Info, które prowadził Zbigniew Łuczyński.

Rozdział IV, autorstwa Ewy Juszcak, to analiza wydania programu „Fakty” prowadzonego przez Dianę Rudnik. We wstępie przedstawiono trzy najważniejsze tematy: przełomu na Białorusi, bilansu dwóch lat rządów Donalda Tuska oraz 44. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego

Rozdział V, autorstwa Wiktorii Kurianowicz, poświęcony został głównemu wydaniu programu informacyjnego „Dzisiaj Informacje”, wyemitowanego 13 grudnia 2025 roku na antenie Telewizji Republika, prowadzonego przez Edytę Lewandowską.

Wiktorija Pora

ROZDZIAŁ I – Polsat

W tym rozdziale przedstawiony zostanie przebieg pierwszych 10 minut programu „Wydarzenia”, który emitowany był w stacji telewizyjnej Polsat dnia 13.12.2025 o godzinie 18:50. Prowadzącą program była Marta Budzyńska.

Wiadomości zaczynają się od przedstawienia tematów, które zostaną przekazane odbiorcom w późniejszym etapie programu. Jako pierwszy został zapowiedziany temat uwolnienia przez Aleksandra Łukaszenkę 123 więźniów politycznych. Przedstawione zostają fragmenty ukazujące Alesia Bialackiego, podpisane „Na wolności”. Prowadząca

¹ Badanie przeprowadzone przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji na rzecz corocznego raportu. Data artykułu 07.06.2022, <https://android.com.pl/rozrywka/490727-mlodzi-ludzie-rezygnuja-z-telewizji/> [dostęp: 05.01.2026].

² Badania przeprowadzone dla wirtualnedia pokazujące wiek osób oglądających wiadomości, <https://www.wirtualnedia.pl/kto-oglada-wiadomosci,7170040614950529a> [dostęp: 05.01.2026].

wspomina, że jest on laureatem pokojowej Nagrody Nobla. Wspomniane zostało również, że zwolniony został obywatel Polski.

Druga zapowiedź została poświęcona podsumowaniu i ocenie polskiego rządu w rocznicę powołania. Ocena została przedstawiona w kontekście ochrony zdrowia, która została przedstawiona jako największy problem. Wyświetlone zostają przebitki z placówek ochrony zdrowia oraz fragmenty nagrań z powołania nowego rządu. Wszystko zostało podpisane jako „Rządowy półmetek”.

Przedostatnia zapowiedź podpisana „Czeski film” odnosi się do tego, że czeska kolej nagle odwołuje połączenia, w konsekwencji czego wielu pasażerów ma kłopoty.

Ostatnim tematem, który został zapowiedziany w wstępie, było spotkanie kibiców z Leo Messim w Indiach, które skończyło się zdemolowaniem stadionu. W tle materiały wideo pokazujące: pomnik sportowca Leo Messiego oraz tłum kibiców na zdemolowanym stadionie. Wszystko to z napisem „Messimania”

Po ostatniej zapowiedzi prowadząca wraca do tematu uwolnienia przez Białoruś więźniów politycznych, podkreśla, że wśród uwolnionych jest Polak Roman Gałuz, oskarżony o zdradę stanu oraz laureat Pokojowej Nagrody Nobla Aleś Bialacki. Podkreślone zostaje, że na liście uwolnionych nie znalazł się Andrzej Poczobut, ale polskie MSZ nie przestaje się o to starać. Pada również zdanie: „Amnestia to nie jest gest dobrej woli Aleksandra Łukaszenki, a efekt umowy biznesowej z Donaldem Trumpem. Kartą przetargową był białoruski potas”. Po tej wypowiedzi głos zostaje oddany Markowi Sygaczowi. Wstęp jego wypowiedzi zaczyna się od przedstawienia faktu, iż laureat Pokojowej Nagrody Nobla jest szefem zdelegalizowanego na Białorusi Centrum Praw Człowieka „Wiasna” (Wiosna). Uwadze nie umknął fakt, że Aleś Bialacki dowiedział się o przyznanej mu w Oslo Nagrodzie Nobla w czasie odsiadki dziesięcioletniego wyroku w kolonii karnej. Po tym na ekranie wyświetla się część wywiadu z zainteresowanym, który mówi: „Rano leżałem na pryczy z czterdziestoma osobami w celi, a teraz jestem wolny, to jeszcze do mnie nie dociera”. Następnie jest przejście do następnej uwolnionej osoby, którą jest Maryja Kalesnikawa, która została przedstawiona jako liderka protestów. Dostajemy informację, że po sfałszowanych przez Łukaszenkę wyborach w 2020 roku Maryja spędziła w celi 4 lata. W dalszej części przechodzimy do Wiktara Babaryki, który usłyszał wyrok za to, że chciał startować w wyborach przeciwko Łukaszence. Przytoczona zostaje wypowiedź Babaryki, który mówi, że siedział za to, że chciał, by na Białorusi było lepiej. Zaraz po tym na ekranie wyświetla się Aleksy Dzikawicki, który wprost mówi, że ludzie dostali wyroki po 14 lat, 16, a nawet 20 lat. Wypowiedź Aleksego kończy się określeniem tych ludzi jako niewinnych: „[...] Ich >winą< było to, że oni >robili swoje<. Podniesione zostaje, po raz kolejny, że pośród uwolnionych jest Roman Gałuz, nie ma Andrzeja Poczobuta. Po tym fakcie zostaje puszczona wypowiedź Macieja Wiewióra – rzecznika Ministerstwa Spraw Zagranicznych, który w kontekście Poczobuta powiedział: „Nie będziemy się poddawać, będziemy dalej robić wszystko, co możliwe, aby Andrzej Poczobut odzyskał wolność”. Piotr Zgorzelski (wicemarszałek Sejmu, Polskie Stronnictwo Ludowe) w kontekście Poczobuta mówi: „Jest to już wobec niego stosowanie, no, można powiedzieć tortur fizycznych i psychicznych”. Po raz drugi podkreślone zostaje to, że uwolnienie więźniów

politycznych nie jest gestem dobrej woli Białorusi, lecz umową z Amerykanami. Odbiorcom przedstawiono wypowiedź specjalnego wysłannika Donalda Trumpa – Johna Coale'a: „Zgodnie z instrukcjami prezydenta Trumpa znosimy sankcje na potas, myślę, że to bardzo dobry krok dla Stanów Zjednoczonych i dla Białorusinów”. Wy tłumaczone zostaje, dlaczego decyzja padła na potas oraz fakt, że sankcje wprowadzono po krwawym stłumieniu protestów opozycji 5 lat temu, a zaostorzono je po zaangażowaniu Mińska w wojnę w Ukrainie. Zacytowany zostaje Aleksander Łukaszenka, który mówi, że podoba mu się ostatnie zachowanie Trumpa. Reporter zwraca naszą uwagę na to, że są to już kolejne etapy luzowania amerykańskich obostrzeń, a Łukaszenka we wrześniu uwolnił już 50 więźniów politycznych, wśród których znalazł się Siarhiej Cichanouski. W kontekście tematu Łukaszenki wypowiedział się Leon Pińczak (analityk ds. wschodnich), który mówi, że sankcje europejskie pozostają „kwestią problematyczną” dla reżimu Łukaszenki. Dowiadujemy się również, że reżim w Mińsku aktywnie uczestniczy w wojnie hybrydowej przeciw Polsce. Na zakończenie tego tematu dowiadujemy się, że Rosja rozmieściła na Białorusi taktyczną broń jądrową, a wkrótce pojawią się również rosyjskie systemy średniego zasięgu Oresznik.

Kolejny temat zaczyna się od krótkiego przedstawienia informacji przez Martę Budzińską, dzięki którym dowiadujemy się, że Polacy nie dostrzegają efektów po dwóch latach od zmiany rządu. Marta Budzińska odnosi się do sondaży, z których wynika, że ponad połowa osób pytanych nie jest zadowolona z rządów koalicji, a jeżeli skupilibyśmy się jedynie na ocenie rządu w kontekście ochrony zdrowia, byłoby jeszcze gorzej. Dla kontrastu zostaje ogólnikowo przytoczony wpis premiera, który świadczy o tym, że ostatnie dwa lata były dobre, ale trudne. Odbiorcom zostaje przekazany fakt, że w tym kontekście wypowiedziała się opozycja. Po tej krótkiej zapowiedzi kolejnego tematu głos zostaje oddany Grzegorzowi Kępcze. Pierwsze, co zostaje powiedziane w tej części wiadomości, to fakt, że opozycja nie szczędzi krytyki w drugą rocznicę powołania rządu i zarazem na półmetku kadencji. Po tych słowach na ekranie widzimy Krzysztofa Mulawę (Konfederacja), który mówi: „Sukcesem rządu pana premiera Donalda Tuska jest, że Polacy masowo nie podjeżdżają pod instytucje rządowe, nie chcą wyprowadzać ludzi Tuska z ministerstw”. Zaraz po tym wyświetlony zostaje wpis Donalda Tuska z serwisu społecznościowego X³ (dawniej Twitter). Treść wpisu premiera wygląda następująco: „Za nami dwa lata. Dobre, chociaż bardzo trudne. Biorę za nie pełną odpowiedzialność. Jestem z nich dumny, ale wiem, że Polska zasługuje na jeszcze więcej. Wierzę, że Polaków na to stać. Jeszcze nie raz zadziwimy cały świat!”. Następnie słyszymy, że ochrona zdrowia jest tematem, który połączył opozycję z lewej i prawej strony. Zaraz po tych słowach jest przytoczona wypowiedź Adriana Zandberga (Partia Razem), która brzmi: „Już dzisiaj widzimy, że są planowe operacje, które są odwoływane. Już dzisiaj widzimy, że nie sposób się dostać do niektórych programów lekowych. To oznacza, że po prostu ludzie tracą zdrowie...”⁴. Żeby potwierdzić te

³ Wpis z oficjalnego konta na X Donalda Tuska opublikowany dnia 13.12.2025 o godzinie 10:55, <https://x.com/i/status/1999780135449571456> [dostęp: 05.01.2026].

⁴ Wypowiedź z spotkania w ramach projektu „Turbo – Polska” z dnia 13.12.2023 w miejscowości Włocławek, <https://www.facebook.com/share/v/1F6ssKDFsj/> [dostęp: 05.01.2026].

słowa, że temat ochrony zdrowia połączył obie strony, po wypowiedzi Zanberga mamy wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego (Prawo i Sprawiedliwość – PiS). Wypowiedź prezesa PiS brzmi: „Znaleźliśmy się [...] pod ścianą”. Po wypowiedziach obu polityków zostają przedstawione wyniki sondażu⁵: „W którym obszarze rząd zrealizował najwięcej obietnic?”. Wyniki procentowe wyglądają w następujący sposób: bezpieczeństwo 34,7%, żadne 24,7%, rozliczenia 16,4%, nie wiem 12,3%, wymiar sprawiedliwości 6,0%, zdrowie 0,6%. Grzegorz Kępa wprost mówi, że obietnice dotyczące ochrony zdrowia wypadają szczególnie źle, dlatego to przypomina opozycja. Następnie zostaje puszczone fragment archiwalnego materiału wideo, na którym Bartosz Arłukowicz (europarlamentarzysta Koalicji Obywatelskiej) mówi: „Już nikt nigdy nie będzie odesłany ze szpitala dlatego, że skończyły się limity”⁶. Po tej dawnej obietnicy przedstawione zostaje odniesienie Bartosza Arłukowicza do swoich poprzednich słów: „W żaden sposób się z tego nie wycofuję [...], ale też w momencie, kiedy te słowa padały, czy w okolicach czasu, kiedy te słowa padały, my naprawdę nie mieliśmy świadomości, do jakiego stanu jest doprowadzony budżet NFZ”⁷. Redaktor Kępka przekazuje, że taka odpowiedź nie jest wystarczająca, szczególnie że znów jest sytuacja, że pieniędzy brakuje. W kontekście funduszy przytoczona została wypowiedź Adriana Zanberga (Partia Razem): „[...] dwudziestu trzech miliardów złotych na ochronę zdrowia w przyszłym roku”⁸. Słyszymy od dziennikarza, że nie wiadomo, jak zasypać tę dziurę, a minister zdrowia mówi o dochodzeniu do „ściany”. Żeby wyjaśnić, dlaczego tak się dzieje, została użyta wypowiedź Jolanty Sobierańskiej-Grendy (minister zdrowia): „Dochodzimy ze względu na niewystarczającą składkę zdrowotną i o tym mówimy już od pewnego czasu”. Po tych słowach odbiorcom zostaje przekazana informacja, iż nie ma zgody na podwyższenie składki zdrowotnej, chociaż zajmujemy jedno z ostatnich miejsc w Unii w kontekście wydatków na zdrowie. Po tych słowach na ekranie znów pojawia się Bartosz Arłukowicz (europarlamentarzysta Koalicji Obywatelskiej), który mówi: „Do naprawy systemu ochrony zdrowia nie są najważniejszym czynnikiem pieniądze, oczywiście one są ważne, ale nie są najważniejsze”⁹. Po tych słowach słyszymy, że dziś (13.12.2025) pierwsze pomysły w sprawie reformy zaprezentowało PiS. Po tych słowach słyszymy wypowiedź Katarzyny Sójki (PiS): „Musimy przenieść diagnostykę [...] ze szpitala do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej”. Według PiS-u jest to jednoznaczne ze skróceniem kolejek i oszczędności oraz roczny urlop zdrowotny dla pielęgniarek, ale też ograniczenia w zatrudnieniu lekarzy, tak twierdzi redaktor Kępka. Po tym mamy wypowiedź

⁵ Sondaż został wykonany przez IBRiS Instytut Badań Rynkowych i Społecznych.

⁶ Wypowiedź pochodzi z Kogresu programowego Koalicji Obywatelskiej w Tarnowie z dnia 09.09.2023, <https://www.youtube.com/watch?v=rLzOWVm3epo> [dostęp: 05.01.2026].

⁷ Wypowiedź pochodzi z programu „Gość Wydarzeń” z dnia 12.12.2025 roku, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2025-12-12/zawsze-mozna-cos-zrobic-lepiej-europoseł-ko-o-dwoch-latach-rządu/> [dostęp: 05.01.2026].

⁸ Wypowiedź z spotkania w ramach projektu „Turbo – Polska” z dnia 13.12.2023 w miejscowości Włocławek, <https://www.facebook.com/share/v/1F6ssKDFsj/> [dostęp: 05.01.2026].

⁹ Wypowiedź pochodzi z programu „Gość Wydarzeń” z dnia 12.12.2025 roku, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2025-12-12/zawsze-mozna-cos-zrobic-lepiej-europoseł-ko-o-dwoch-latach-rządu/> [dostęp: 05.01.2026].

Stanisława Karczewskiego (Prawo i Sprawiedliwość): „Całkowite oddzielenie pracy w publicznej ochronie zdrowia od pracy w prywatnej”. Taki sam pomysł ma Partia Razem, która domaga się też ujednoczenia składek zdrowotnych. Na ekranie po raz trzeci pojawia się Adrian Zandberg, który mówi „Nie może być tak, że przedsiębiorcy są tutaj lepiej traktowani niż pracownicy”¹⁰. Następnie zostaje przedstawiony pomysł Nowej Lewicy, która „idzie jeszcze dalej”, jest to 12-procentowy podatek zdrowotny zamiast składki. Dzięki kwocie wolnej (30 000 zł) 90% Polaków miałyby płacić mniej na zdrowie.

Ostatnim tematem, do którego wprowadza nas Marta Budzyńska, jest wojna frakcji w PiS. Od prowadzącej dowiadujemy się, że chodzi o naradę na Nowogrodzkiej, która miała załagodzić sytuację, jednak nie pojawił się na niej Mateusz Morawiecki, co dołało oliwy do ognia. Politycy mówią o zlekceważeniu prezesa, ale pojawiają się również pytania, co dalej będzie się działo z byłym premierem, Beatą Szydło (Posłanka do Parlamentu Europejskiego) i Danielem Obajtkiem (Europoseł Prawa i Sprawiedliwości), ponieważ cała trójka w czasie spotkania w Warszawie była na Podkarpaciu. Głos zostaje oddany Cyprianowi Jopkowi, który przekazuje nam, że Jarosław Kaczyński miał nadzieję, że Mateusz Morawiecki (PiS) przyjedzie na Nowogrodzką, jednak tak się nie stało. Po wstępie ze strony mamy fragment nagrania, na którym Mateusz Morawiecki, idąc w stronę samochodu, odpowiada zebranim reporterom: „Serdecznie pozdrawiam wszystkich państwa z Brzozowa”. Zaraz po tych słowach reporter mówi, że były premier nie odpowiadał na pytania dziennikarzy o nieobecność i wybrał spotkanie z wyborcami na Podkarpaciu, gdzie byli także Beata Szydło i Daniel Obajtek. W tle widzimy fragment filmiku ze spotkania, gdzie na głównym planie jest wymieniona wyżej trójka polityków. Następnie mamy wypowiedź Janusza Cieszyńskiego (PiS), która brzmi: „Były setki osób, trudno było z takiego spotkania z dnia na dzień zrezygnować”, a także wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego: „Brak jednej osoby to naprawdę nie jest żadna przyczyna, żeby na takie ważne spotkanie nie przyjeżdżać i mam nadzieję, że on jednak przyjedzie”. Reporter tłumaczy, że słowa Jarosława Kaczyńskiego padły przed prezydium komitetu politycznego, które miało ostudzić spory w jego partii. W następnej kolejności na ekranie pojawia się Rafał Bochenek (rzecznik Prawa i Sprawiedliwości) i mówi: „Nabrzmiało w sposób niesłuszny medialnie”. To przekonanie pada w momencie trwania otwartego konfliktu partyjnych frakcji. Po tym na ekranie pojawia się Anita Kucharska-Dziedzic (Nowa Lewica), mówiąc: „To był chyba sygnał pana Morawieckiego, że dłużej nie da sobą już pomiatać”. Dowiadujemy się, że jeśli chcemy zrozumieć, co jest stawką sporu, musimy wsłuchać się w wypowiedzi polityków PiS. Po tych słowach reportera przedstawiona zostaje odbiorcom wypowiedź Daniela Obajtka: „Nie zajmujemy się kwestią i nie podpuszczajmy, kto będzie ministrem, kto będzie premierem, to nie jest istotne”. Zaraz po tej wypowiedzi przytoczone zostały słowa Jarosława Kaczyńskiego: „Dzisiaj jest naprawdę zbyt wcześnie, żeby ogłaszać, kto będzie premierem, bo żeby wyznaczać premiera, to trzeba jeszcze przed tym wygrać wybory”. To prezes PiS chciał podkreślić w obecności Mateusza Morawieckiego w gronie czołowych polityków partii, chociaż to właśnie Jarosław Kaczyński przed dwoma miesiącami zasko-

¹⁰ Wypowiedź z spotkania w ramach projektu „Turbo – Polska” z dnia 13.12.2023 w miejscowości Włocławek, <https://www.facebook.com/share/v/1F6ssKDFsj/> [dostęp: 05.01.2026].

czył deklaracją, która brzmiała: „Nie był jak dotąd premierem, ale pewnie będzie [...] Pan Minister Przemysław Czarnek”¹¹. Zostaje nam przedstawiony fakt, że od tamtego czasu było kilka zgrzytów, a spór toczył się też o to, czy PiS ma bardziej skrócić w prawo. Nasza uwaga zostaje zwrócona na wypowiedź, która według reportera dołała oliwy do ognia. Chodzi o wypowiedź Jacka Sasina, który był gościem Radia Zet, gdzie padło pytanie od prowadzącego: „Morawiecki nie na premiera?”¹², na co Jacek Sasin odpowiedział: „To nie jest, myślę, to, czego oczekują wyborcy prawicy”. Mateusz Morawiecki postanowił odpowiedzieć w postaci wpisu na platformie X, publikując wizerunek Jacka Sasina z dopiskiem: „Czego oczekują wyborcy prawicy”¹³. Na ekranie po raz kolejny widzimy Bartosza Arłukowicza, który mówi: „Będę trzymał kciuki za Morawieckiego i zawsze za niego trzymałem kciuki”¹⁴. Dziennikarz przekazuje, że w rządowej koalicji z przekąsem mówią, że wewnętrzny konflikt nie służy PiS-owi, ma najniższe od prawie dekady notowania oraz traci wyborców na rzecz Konfederacji i partii Grzegorza Brauna. Na potwierdzenie tych słów pokazane zostają dane zatytułowane „Poparcie dla partii politycznych”, nasza uwaga zostaje zwrócona poprzez wyróżnienie PiS-u – 25,5%, Konfederacji – 13,6% oraz Konfederacji Korony Polskiej G. Brauna – 7,1%¹⁵. Po statystykach mamy fragment apelu Mateusza Morawieckiego, wygłoszonego w Podkarpaciu: „Dzisiaj, w tak trudnym czasie, potrzebujemy i zgody, i jedności, i o to właśnie proszę, apeluję, bo myślę, że jest dzisiaj nam szczególnie potrzebne”. Dowiadujemy się, że Jarosław Kaczyński nie ustępuje i będzie kolejne zaproszenie. Po raz drugi w tym fragmencie przedstawiony zostaje fragment wypowiedzi Rafała Bochenka: „Będzie chciał możliwie szybko kolejne prezydium komitetu politycznego zwołać i tę dyskusję ostatecznie zakończyć”, jak mówi reporter: „ma to się wydarzyć za około tydzień lub dwa, jednak nie wiadomo, czy Mateusz Morawiecki...”, tu pojawia się przerywnik w trakcie wypowiedzi redaktora w formie słów Mateusza Morawieckiego: „Do zobaczenia na trasie, razem Polska”, po tym redaktor kończy: „będzie miał wówczas inne spotkanie”.

Tymi słowami kończy się pierwsze 10 minut wiadomości emitowanych przez Polsat dnia 13.12.2025 r. Co ciekawe, dopiero po tych dziesięciu minutach pochyłono się nad wspomnieniem wprowadzenia stanu wojennego.

¹¹ Wypowiedź z dnia 11.10.2025 z Warszawy, <https://www.pap.pl/aktualnosci/podczas-wieczu-pis-apelowano-o-odwolanie-rzadu-premier-komentuje> [dostęp: 05.01.2026].

¹² Wypowiedź z dnia 07.12.2025 w Radiu Zet, <https://wiadomosci.radiozet.pl/gosc-radia-zet/nie-dla-premiera-morawieckiego-sasin-nie-tego-oczekuja-wyborcy-prawicy> [dostęp: 05.01.2026].

¹³ Wpis został opublikowany na oficjalnym koncie Mateusza Morawieckiego dnia 08.12.2025 o godzinie 15:30, <https://x.com/i/status/1998037349360615436> [dostęp: 05.01.2026].

¹⁴ Wypowiedź pochodzi z programu „Gość Wydarzeń” z dnia 12.12.2025 roku, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2025-12-12/zawsze-mozna-cos-zrobic-lepiej-europosek-ko-o-dwoch-latach-rzadu/> [dostęp: 05.01.2026].

¹⁵ Sondaż został wykonany przez IBRiS Instytut Badań Rynkowych i Społecznych.

Magdalena Jamska

ROZDZIAŁ II – Telewizja Trwam

Przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza zawartości przekazu wiadomości telewizyjnych zawartych w głównym wydaniu programu informacyjnego „Informacje Dnia”, wyemitowanego 13 grudnia 2025 roku o godzinie 20:00 na antenie TV Trwam. Audycję prowadziła Ewelina Wiśniewska, natomiast poszczególne materiały były prezentowane przez reporterów stacji z wykorzystaniem wypowiedzi zaproszonych ekspertów, polityków oraz przedstawicieli instytucji publicznych i kościelnych.

Program otwiera materiał poświęcony 44. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego w Polsce. Narrację prowadzi reporter TV Trwam, który rekonstruuje wydarzenia z 13 grudnia 1981 roku, przywołując przemówienie gen. Wojciecha Jaruzelskiego oraz opisując działania Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego. W przekazie dominują jednoznacznie negatywne oceny ówczesnych władz komunistycznych, określanych jako stosujące „nagą przemoc” wobec społeczeństwa. Warstwę interpretacyjną wzmocniają wypowiedzi ekspertów Instytutu Pamięci Narodowej. Dr Jarosław Neja z Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Katowicach wskazuje, że wprowadzenie stanu wojennego oznaczało zerwanie dialogu społecznego i przekreślenie nadziei, jakie Polacy wiązali z porozumieniami sierpniowymi oraz działalnością NSZZ „Solidarność”. Z kolei dr Robert Derewenda, dyrektor Oddziału IPN w Lublinie, podkreśla rolę Kościoła katolickiego oraz Jana Pawła II jako moralnego wsparcia dla społeczeństwa w okresie represji.

Istotnym elementem tego materiału są również wypowiedzi osób odznaczonych Krzyżem Wolności i Solidarności. W imieniu uhonorowanych głos zabiera ks. infułat Wiesław Kostek, akcentując znaczenie wierności wartościom i odpowiedzialności moralnej. Całość narracji ma charakter jednoznacznie normatywny, a społeczeństwo obywatelskie przedstawiane jest jako wspólnota oporu wobec opresyjnej władzy. Kompozycję materiału domyka wypowiedź zastępcy prezesa IPN, dr. hab. Karola Polejowskiego, który wpisuje doświadczenie stanu wojennego w długą tradycję walki Polaków o wolność narodową.

Kolejna część programu poświęcona jest ocenie dwóch lat rządów Donalda Tuska. Narrację prowadzi reporter, przywołując zarówno wypowiedzi samego premiera, jak i jego politycznych przeciwników. Donald Tusk, za pośrednictwem mediów społecznościowych oraz archiwalnych wypowiedzi, deklaruje odpowiedzialność za działania rządu i podkreśla ambicję dalszego rozwoju państwa. Jednakże zasadniczy ciężar interpretacyjny spoczywa na wypowiedziach przedstawicieli opozycji. Prezes Prawa i Sprawiedliwości Jarosław Kaczyński krytykuje brak realizacji zapowiadanych „100 konkretów”, wskazując na niespełnione obietnice dotyczące m.in. kwoty wolnej od podatku. Krytyczne stanowisko prezentuje również Jasna Iwan z Konfederacji, zwracając uwagę na wysoki deficyt budżetowy.

W przekazie pojawiają się także wypowiedzi przedstawicieli Kancelarii Prezydenta RP. Minister Wojciech Kolarski zarzuca rządowi łamanie Konstytucji, w tym poprzez działania wobec Trybunału Konstytucyjnego i prokuratury. Kontrapunktem dla tej narracji są wypowiedzi polityków koalicji rządzącej, m.in. poseł Lewicy Anity Kucharskiej-Dziedzic, która wskazuje na konkretne programy społeczne realizowane przez rząd, takie

jak renta wdowia, program „Aktywny Rodzic” czy procedury in vitro. W strukturze przekazu wypowiedzi te mają jednak charakter ograniczony i nie równoważą dominującej krytyki.

W dalszej części audycji poruszony zostaje temat pozycji Polski na arenie międzynarodowej. Reporter zestawia wcześniejsze deklaracje Donalda Tuska o silnej pozycji Polski w Unii Europejskiej z opiniami publicysty „Naszego Dziennika”, dr. Andrzeja Mazana, który krytycznie ocenia brak udziału Polski w kluczowych rozmowach międzynarodowych dotyczących Ukrainy. Zabieg ten wzmacnia narrację o nieskuteczności rządu w polityce zagranicznej.

Kolejny materiał dotyczy wewnętrznych napięć w Prawie i Sprawiedliwości, związanych z decyzją byłego premiera Mateusza Morawieckiego o nieuczestniczeniu w naradzie partyjnej na Nowogrodzkiej. Reporter przytacza wypowiedzi prezesa PiS Jarosława Kaczyńskiego, wiceprezesa partii Mariusza Błaszczaka oraz europoła Tobiasza Bocheńskiego, które podkreślają wagę partyjnej jedności. Sam Mateusz Morawiecki, występując na spotkaniu z wyborcami, apeluje o zgodę i współpracę. Krytyczne komentarze wobec PiS formułują przedstawiciele Konfederacji oraz Lewicy, jednak końcowy akcent materiału stanowią wypowiedzi polityków PiS, którzy przedstawiają spory jako naturalny element życia politycznego.

Audycję zamyka informacja odczytana przez prowadzącą Ewelinę Wiśniewską dotycząca zwolnienia więźniów politycznych na Białorusi, w tym obywatela Polski Romana Gauzy. Informacja ta zostaje osadzona w kontekście negocjacji reżimu Alaksandra Łukaszenki z administracją Stanów Zjednoczonych, co ponownie odwołuje się do problematyki praw człowieka i represji politycznych.

Przeprowadzona analiza zawartości przekazu prowadzi do wniosku, że „Informacje Dnia” TV Trwam realizują funkcję opiniotwórczą i interpretacyjną. Dominujący dobór ekspertów, przewaga wypowiedzi środowisk konserwatywnych oraz wartościujący język przekazu wskazują na wyraźne ukierunkowanie ideowe audycji. Zgodnie z metodologią Eunomii przekaz ten nie spełnia kryteriów pełnej neutralności informacyjnej, lecz stanowi przykład medialnej narracji normatywnej, której celem jest kształtowanie określonych postaw i ocen odbiorców.

Magdalena Jamska

ROZDZIAŁ III – TVP Info

Przedmiotem niniejszej analizy jest główne wydanie programu informacyjnego „19:30”, wyemitowane 13 grudnia 2025 roku o godzinie 19:30 na antenie TVP Info. Audycję prowadził Zbigniew Łuczyński, natomiast poszczególne materiały reporterskie przygotowali Arkadiusz Pogłud oraz Anna Hałas.

Program otwiera materiał poświęcony uwolnieniu grupy więźniów politycznych na Białorusi, w tym laureata Pokojowej Nagrody Nobla Alesia Bialackiego. Narrację prowadzi reporter Arkadiusz Pogłud, który relacjonuje zarówno sam fakt zwolnienia 123 więźniów politycznych przez reżim Alaksandra Łukaszenki, jak i jego polityczny kontekst.

Wypowiedź samego Alesia Bialackiego, przytoczona w materiale, ma charakter emocjonalny i świadectwa osobistego doświadczenia represji. Reporter konsekwentnie podkreśla, że decyzja władz białoruskich nie była aktem dobrej woli, lecz elementem transakcyjnych negocjacji z administracją Stanów Zjednoczonych, prowadzących do złagodzenia sankcji gospodarczych wobec Mińska.

W warstwie interpretacyjnej istotną rolę odgrywają wypowiedzi przedstawicieli białoruskiej opozycji i komentatorów. Paweł Łatuszka, opozycjonista i były dyplomata, określa działania Łukaszenki jako handel ludźmi i instrumentalne wykorzystywanie więźniów politycznych w relacjach międzynarodowych. Podobną ocenę przedstawia Vitaut Siwczyk z Bielsat TV, który wskazuje na podporządkowanie Łukaszenki Rosji, przy jednoczesnym dążeniu do poszerzenia pola manewru wobec Zachodu. Wypowiedź amerykańskiego wysłannika Johna Coale'a wprowadza kontrpunkt, sugerując postęp negocjacji i ich pragmatyczny charakter.

Szczególną uwagę w materiale poświęcono kwestii Andrzeja Poczobuta, polskiego dziennikarza i działacza polskiej mniejszości na Białorusi, który nie znalazł się wśród uwolnionych. Reporter przytacza wypowiedzi dziennikarzy Bielsatu, stanowisko polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych przedstawione przez rzecznika Macieja Wewióra oraz wypowiedź żony Poczobuta, która dementuje doniesienia o rzekomej odmowie opuszczenia łagru przez jej męża. Zabieg ten wzmacnia wiarygodność przekazu i jednoznacznie sytuuje odpowiedzialność po stronie białoruskiego reżimu.

Materiał zamykają komentarze białoruskich politologów, m.in. Pawła Usau, oraz liderki białoruskiej opozycji Swiatłany Cichanouskiej, którzy wskazują, że represje na Białorusi trwają, a uwolnienia mają charakter selektywny i instrumentalny. Informacja o ponad 1200 więźniach politycznych wciąż przebywających w białoruskich zakładach karnych nadaje przekazowi wymiar systemowy i uniwersalny.

Druga część programu koncentruje się na krajowej scenie politycznej i półmetku kadencji rządu. Materiał przygotowany przez Annę Hałas ma charakter przeglądowy i interpretacyjny. Narracja opiera się na wypowiedziach liderów głównych ugrupowań politycznych, które przedstawiane są w kontekście przedwyborczej mobilizacji. Wicepremier i prezes PSL Władysław Kosiniak-Kamysz otwarcie mówi o rozpoczęciu kampanii wyborczej, co reporterka interpretuje jako symboliczny początek nowej fazy rywalizacji politycznej.

W materiale pojawiają się także wypowiedzi polityków Prawa i Sprawiedliwości. Jarosław Kaczyński prezentuje diagnozę kryzysu systemu ochrony zdrowia, natomiast Radosław Fogiel oraz Rafał Bochenek odnoszą się do napięć wewnątrzpartyjnych, w tym nieobecności Mateusza Morawieckiego na posiedzeniu władz partyjnych. Sam były premier unika bezpośredniego odniesienia się do sporu, co reporterka interpretuje jako element szerszej strategii politycznej. W tle przywoływane są medialne doniesienia o podziałach frakcyjnych w PiS, w tym informacje publikowane przez tygodnik „Newsweek”.

Istotnym elementem przekazu jest także wątek współpracy części środowisk prawicowych z Robertem Bąkiewiczem. Reporterka zestawia archiwalne nagrania jego wypo-

wiedzi z informacjami o zarzutach karnych oraz wezwaniach do zwrotu środków publicznych. Wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego, który dystansuje działalność Bąkiewicza od struktur PiS, pełni funkcję łagodzącą potencjalne konsekwencje wizerunkowe dla partii. Krytyczną ocenę tej strategii formułuje Władysław Kosiniak-Kamysz, wyraźnie kontrastując własne ugrupowanie z radykalną prawicą.

Końcowa część materiału zawiera podsumowanie dwóch lat rządów koalicji. Reporterka przytacza przekaz promocyjny PSL oraz wpis Donalda Tuska w mediach społecznościowych, w którym premier określa miniony okres jako „dobry, choć trudny”. Wypowiedzi te nie są bezpośrednio kwestionowane, lecz umieszczone w szerszym kontekście intensyfikacji rywalizacji politycznej przed kolejnymi wyborami.

Analiza zawartości programu „19:30” TVP Info prowadzi do wniosku, że audycja realizuje model informacyjno-interpretacyjny, w którym obok relacjonowania faktów istotną rolę odgrywa ich kontekstualizacja i problematyzacja. Dobór rozmówców, w tym ekspertów, opozycjonistów oraz przedstawicieli władzy, sprzyja pluralizmowi wypowiedzi, choć wyraźnie zarysowana jest krytyczna perspektywa wobec reżimów autorytarnych oraz narracja o nasilającej się rywalizacji politycznej w Polsce. Zgodnie z metodologią Eunomii przekaz ten można zaklasyfikować jako informacyjny o umiarkowanym stopniu interpretacyjności, w którym funkcja informacyjna współistnieje z funkcją analityczną.

Ewa Juszczak

ROZDZIAŁ IV – TVN

Analizowane wydanie programu „Fakty” (sezon 45, odcinek 10208) prowadzone przez Dianę Rudnik rozpoczęło się od dynamicznej czołówki i zapowiedzi trzech wiodących tematów dnia: przełomu na Białorusi, bilansu dwóch lat rządów Donalda Tuska oraz 44. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego. Program otworzył materiał dotyczący uwolnienia 123 więźniów politycznych przez reżim Alaksandra Łukaszenki, co określono mianem symbolicznego gestu, obejmującego m.in. noblistę Alesia Bialackiego oraz Maryję Kalesnikawą. W relacji (trwającej od 00:30 do 03:30) korespondenci z Warszawy i Brukseli analizowali to wydarzenie w kontekście nałożonych na Białoruś sankcji międzynarodowych, stawiając pytanie o intencje Mińska – czy jest to zapowiedź rzeczywistej politycznej odwilży, czy jedynie cyniczna gra dyplomatyczna. Istotnym elementem tego segmentu było zwrócenie uwagi na postać Andrzeja Poczobuta, który w przeciwieństwie do innych liderów opozycji nadal pozostaje w kolonii karnej, co reporter podsumował tezą o jego wyjątkowym znaczeniu dla reżimu. Analiza segmentu poświęconego podsumowaniu dwóch lat rządów koalicji Donalda Tuska (emisja od 03:30 do 07:00) wskazuje na precyzyjną konstrukcję materiału, opartego na zasadzie politycznego kontrastu i wielogłośności. Materiał zainicjowała prowadząca Diana Rudnik, definiując ramy debaty jako zderzenie wizji sukcesu prezentowanej przez premiera z narracją o kryzysie forsowaną przez opozycję. Kluczową część relacji stanowił przygotowany przez reportera sejmowego montaż najważniejszych wydarzeń z minionych 24 miesięcy, w którym wyeksponowano przede wszystkim zmiany w prokuraturze, reformy systemu sądownictwa oraz odnowienie relacji z Unią Europejską. W tej części przekazu dominowały wypowiedzi Donalda Tuska,

który akcentował skuteczność w pozyskiwaniu funduszy unijnych oraz utrzymanie stabilności gospodarczej państwa. Bezpośrednim kontrapunktem dla stanowiska rządu były wypowiedzi lidera opozycji, który skupił się na punktowaniu negatywnych zjawisk, takich jak wysoka inflacja oraz – określany jako systemowy – chaos legislacyjny. Redakcja dążyła do zachowania pozorów obiektywizmu poprzez włączenie do materiału elementu weryfikacji społecznej w postaci sondy ulicznej „Polska ocenia”, prezentującej zróżnicowane opinie obywateli na temat efektów pracy gabinetu. Całość podsumowania została dopełniona pogłębioną analizą ekspercką (od 05:45), w której komentator polityczny ocenił aktualną równowagę sił wewnątrz koalicji rządzącej. Ekspert wskazał na konkretne wyzwania determinujące drugą połowę kadencji, ze szczególnym uwzględnieniem zbliżających się wyborów prezydenckich oraz konieczności zarządzania wewnętrznymi napięciami w obozie władzy. Taka struktura materiału, łącząca oficjalne stanowiska polityczne z głosem opinii publicznej i komentarzem specjalistycznym, służyła przedstawieniu szerokiego, choć spolaryzowanego spektrum ocen funkcjonowania administracji rządowej na jej półmetku. Ostatnia część badanej dekady programu (07:00–10:00) została poświęcona obchodom 44. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego, łącząc wymiar historyczny z współczesnym kontekstem społecznym i politycznym. Segment otworzyła zapowiedź prowadzącej Diany Rudnik, która podkreśliła ogólnopolski wymiar uroczystości, wskazując na ich centralny punkt w Warszawie przy Krzyżu Papieskim, gdzie tradycyjnie zapalono „Światło Wolności”. Relacja reportera nadawana z Placu Piłsudskiego skupiała się na wizualnej stronie obchodów organizowanych przez Instytut Pamięci Narodowej oraz Prezydenta, prezentując ujęcia zniczy, flag oraz asysty wojskowej, co nadało materiałowi podniosły, patriotyczny charakter. Warstwa merytoryczna tego fragmentu opierała się na wypowiedziach (*soundbites*) Prezydenta, który w swoim przemówieniu odwoływał się do idei wolności oraz komentarzach historyka IPN lub dawnego działacza opozycji, przypominających o ofiarach systemu i konieczności zachowania pamięci o tamtych wydarzeniach. Narracja ta była nasycona patosem, budując emocjonalny pomost między tragiczną historią a teraźniejszością. Całość bloku podsumowała prowadząca, określając 13 grudnia dniem „trudnej pamięci”. W ramach płynnego przejścia do kolejnych tematów data ta została wpisana w aktualny kontekst międzynarodowy, służąc jako punkt wyjścia do zapowiedzi informacji o nowej rundzie rozmów pokojowych dotyczących Ukrainy, co pozwoliło redakcji na osadzenie historycznych doświadczeń Polski w szerszej perspektywie współczesnego bezpieczeństwa.

Wiktoria Kurianowicz

ROZDZIAŁ V – TV Republika

Podstawowym przedmiotem analizy jest główne wydanie programu informacyjnego „Dzisiaj Informacje”¹⁶, wyemitowanego 13 grudnia 2025 roku na antenie Telewizji Republika. Prowadzącą była Edyta Lewandowska, a materiały audiowizualne z komentarzem przygotował Jakub Gajda. Analizie poddano kolejność materiałów, sposób ich zapowiedzi, dobór

¹⁶ Program „Dzisiaj Informacje” z oficjalnego konta na YouTube Telewizji Republika, <https://www.youtube.com/watch?v=UGV40Mv6jU&t=628s> [dostęp: 05.01.2026].

wypowiedzi oraz relacje pomiędzy segmentami informacyjnymi i komentarzowymi. Program otwiera czołówka oraz zapowiedź trzech głównych tematów dnia, sformułowanych w sposób silnie wartościujący: „Dwa lata straconych szans”, „Komuniści wciąż nierozliczeni” oraz „Weekend cudów Szlachetnej Paczki”. Już na etapie zapowiedzi następuje wyraźne zarysowanie ramy interpretacyjnej, w której bieżące wydarzenia polityczne zostają zestawione z kontekstem historycznym oraz moralnym. W pierwszej części wydania koalicja rządząca konsekwentnie jest nazywana „koalicją 13 grudnia”, co odwołuje się symbolicznie do rocznicy wprowadzenia stanu wojennego. Pierwszy i najobszerniejszy blok programu poświęcony jest tematowi „Dwóch lat straconych szans”. Materiał wskazuje na konsekwentne budowanie narracji krytycznej, opartej na zestawianiu deklaracji i wypowiedzi Donalda Tuska z komentarzami dziennikarzy stacji oraz polityków opozycji parlamentarnej. W strukturze tej wyraźnie widoczna jest metoda kontrastu: fragmenty wystąpień premiera oraz materiały archiwalne są bezpośrednio konfrontowane z ocenami redakcyjnymi i danymi statystycznymi dotyczącymi zadłużenia państwa, kondycji finansów publicznych oraz funkcjonowania systemu ochrony zdrowia. Istotnym elementem analizowanego materiału jest powtarzalność wykorzystania komentarzy pochodzących z programów publicystycznych Telewizji Republika, takich jak „Rewolwer” czy „Bitwa polityczna”. Wypowiedzi dziennikarzy stacji oraz polityków Prawa i Sprawiedliwości (m.in. Marka Suskiego) pełnią funkcję interpretacyjną i wzmacniają jednolitość przekazu. Z perspektywy analizy zawartości oznacza to ograniczenie pluralizmu źródeł opinii, przy jednoczesnym wyraźnym oddzieleniu krytykowanych członków rządu od komentatorów interpretujących rzeczywistość polityczną. Szczególne miejsce w narracji programu zajmuje temat ochrony zdrowia w Polsce. Program przewiduje wielokrotne powroty do tego wątku, ujętego zarówno w kategoriach finansowych (deficyt NFZ, prognozy zadłużenia), jak i organizacyjnych (likwidacja zespołów ratowniczych, ograniczenie dostępności karettek). Zabieg ten wskazuje na intencję redakcji, by nadać krytyce rządu wymiar społeczny. Analogicznie skonstruowany jest fragment dotyczący polityki przemysłowej i energetycznej. Zawiera on zestawienie wypowiedzi Donalda Tuska dotyczących Śląska i przemysłu z informacjami o likwidacji lub zaniechaniu projektów inwestycyjnych, takich jak fabryka samochodów elektrycznych Izera czy program małych reaktorów jądrowych. Narracja ta opiera się na wykazywaniu niespójności pomiędzy zapowiedziami a działaniami rządu, przy jednoczesnym przypisaniu tych zaniechań konkretnym konsekwencjom społecznym wobec górników i rolników. Kulminacyjnym momentem pierwszego bloku tematycznego jest specjalna prezentacja graficzna przygotowana i przedstawiona przez Michała Rykowskiego dotycząca deficytu budżetu państwa w latach 2006-2026. Umieszczenie rozbudowanego wykresu pełni funkcję argumentu wizualnego, domykającego narrację krytyczną i nadającego jej pozór obiektywizmu poprzez odwołanie dodanych liczbowych, których źródła nie podano. Jednocześnie brakuje alternatywnych komentarzy niezależnych ekspertów. Analiza materiału wskazuje, że pierwszy temat programu zajmuje zdecydowaną większość czasu antenowego oraz determinuje ogólny ton wydania. Dopiero po jego zakończeniu następuje przejście do drugiego tematu, dotyczącego rozliczeń przeszłością komunistyczną związaną z rocznicą wprowadzenia stanu wojennego, co dodatkowo wzmacnia ramę symbolicznego połączenia współczesnej polityki. Przeprowadzona analiza zawar-

tości programu „Dzisiaj Informacje” TV Republika prowadzi do wniosku, że program został zaprojektowany jako przekaz o dominującej funkcji interpretacyjno-publicystycznej. Już na poziomie planu redakcyjnego widoczna jest wyraźna hierarchizacja tematów, wartościujący język zapowiedzi oraz konsekwentne stosowanie ram krytycznych wobec rządu Donalda Tuska. Zgodnie metodologią badań nad neutralnością przekazu informacyjnego, materiał ten nie realizuje modelu symetrycznej informacji, lecz stanowi przykład narracji, w której selekcja faktów, dobór komentarzy i ich kolejność służą kształtowaniu określonej interpretacji rzeczywistości politycznej.

Wnioski

Przeprowadzona analiza potwierdza, że sposób doboru, hierarchizacji oraz interpretacji informacji jest silnie uzależniony od profilu ideowego i linii redakcyjnej danej stacji. Mimo, że tematyka wybrana tematyka była podobna to różnice w narracji, nacechowaniu emocjonalnym oraz akcentach interpretacyjnych były wyraźne.

Polsat, względnie uważany za stację wyważonego przekazu informacyjnego, koncentrował się na faktach i szerokim spektrum wypowiedzi politycznych, jednak także w jego przekazie widoczna była selekcja tematów oraz opóźnione odniesienie do rocznicy stanu wojennego, co sugeruje skupienie się na tematach aktualnych, historia jest na drugim planie. TVP Info oraz TVN prezentowały model informacyjno-interpretacyjny, w którym obok relacjonowania wydarzeń istotną rolę odgrywał kontekst. Obie stacje podkreślały autorytarny charakter reżimu białoruskiego oraz znaczenie międzynarodowych uwarunkowań politycznych, przy czym TVN częściej sięgał po emocjonalne środki wyrazu i głos opinii publicznej, natomiast TVP Info akcentowało pluralizm wypowiedzi i analityczny charakter materiałów.

Z kolei TV Trwam oraz Telewizja Republika realizowały przekaz o wyraźnie normatywnym i ideologicznym charakterze. W obu przypadkach narracja była silnie wartościująca, a dobór ekspertów, komentatorów oraz osób zaproszonych ograniczał pluralizm opinii. Szczególnie widoczne było to w Telewizji Republika, gdzie bieżąca polityka została symbolicznie powiązana z rocznicą wprowadzenia stanu wojennego, a przekaz podporządkowano jednoznacznej krytyce rządu. TV Trwam natomiast silnie akcentowała rolę Kościoła, Instytutu Pamięci Narodowej oraz tradycji narodowo-katolickiej, nadając wydarzeniom historycznym wymiar moralny i tożsamościowy.

Analiza wykazała również, że nawet w obrębie przekazu informacyjnego dochodzi do narzucania określonych ram interpretacyjnych poprzez kolejność materiałów, język zapowiedzi, selekcję wypowiedzi oraz zastosowanie środków wizualnych. W rezultacie odbiorca, w zależności od wyboru stacji telewizyjnej, otrzymuje nie tylko odmienne zestawy informacji, lecz także różne interpretacje tej samej rzeczywistości politycznej i historycznej.

Bibliografia

1. Badania przeprowadzone dla wirtualnedia pokazujące wiek osób oglądających wiadomości, <https://www.wirtualnedia.pl/kto-oglada-wiadomosci,7170040614950529a> [dostęp: 05.01.2026].

2. Badanie przeprowadzone przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji na rzecz corocznego raportu. Data artykułu 07.06.2022, <https://android.com.pl/rozrywka/490727-mlodzi-ludzie-rezygnuja-z-telewizji/> [dostęp: 05.01.2026].
3. Program „Dzisiaj Informacje” z oficjalnego konta na YouTube Telewizji Republika, <https://www.youtube.com/watch?v=IUGV40Mv6jU&t=628s> [dostęp: 05.01.2026].
4. Sondaż został wykonany przez IBRiS Instytut Badań Rynkowych i Społecznych.
5. Wpis z oficjalnego konta na X Donalda Tuska opublikowany dnia 13.12.2025 o godzinie 10:55, <https://x.com/i/status/1999780135449571456> 05.01.2026 [dostęp: 05.01.2026].
6. Wpis został opublikowany na oficjalnym koncie Mateusza Morawieckiego dnia 08.12.2025 o godzinie 15:30, <https://x.com/i/status/1998037349360615436> [dostęp: 05.01.2026].
7. Wypowiedź pochodzi z Kongresu programowego Koalicji Obywatelskiej w Tarnowie z dnia 09.09.2023, <https://www.youtube.com/watch?v=rLzOWVm3epo> [dostęp: 05.01.2026].
8. Wypowiedź pochodzi z programu „Gość Wydarzeń” z dnia 12.12.2025 roku, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2025-12-12/zawsze-mozna-cos-zrobic-lepiej-europosel-ko-o-dwoch-latach-rzadu/> [dostęp: 05.01.2026].
9. Wypowiedź z dnia 07.12.2025 w Radiu Zet, <https://wiadomosci.radiozet.pl/gosc-radia-zet/niedla-premiera-morawieckiego-sasin-nie-tego-oczekuja-wyborcy-prawicy> [dostęp: 05.01.2026].
10. Wypowiedź z dnia 11.10.2025 z Warszawy, <https://www.pap.pl/aktualnosci/podczas-wiecu-pis-apelowano-o-odwolanie-rzadu-premier-komentuje> [dostęp: 05.01.2026].
11. Wypowiedź z spotkania w ramach projektu „Turbo – Polska” z dnia 13.12.2023 w miejscowości Wrocławek, <https://www.facebook.com/share/v/1F6ssKDFsj/> [dostęp: 05.01.2026].

Dane kontaktowe

Magdalena Jamska, mj317488@student.polsl.pl

Ewa Juszczak, ej317427@student.polsl.pl

Wiktoria Kurianowicz, wk310286@student.polsl.pl

Wiktoria Pora, wp317455@student.polsl.pl

Aleksandra Rutkowska

Antoni Woźniak

Grzegorz Wengrzik

Martyna Florkiewicz

Szymon Olczyk

Politechnika Śląska, Informatyka w systemach i układach elektronicznych

ANALIZA PRZEKAZU TREŚCI W GŁÓWNYCH WYDANIACH WIADOMOŚCI NAJWAŻNIEJSZYCH STACJI TELEWIZYJNYCH W DNIU 44. ROCZNICY WPROWADZENIA STANU WOJENNEGO W POLSCE

Streszczenie (abstrakt): W artykule przedstawiono porównanie przekazu medialnego dotyczącego 44. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego w głównych wydaniach wiadomości pięciu stacji telewizyjnych: TVP, TVN, Polsat, TV Trwam, TV Republika. Zwrócono uwagę na dobór tematów, ton narracji, obecność komentarzy publicznych oraz emocjonalne nacechowanie materiałów. Analiza ukazuje różnorodność podejść redakcyjnych i wpływ mediów na odbiór wydarzeń historycznych.

Słowa kluczowe: stan wojenny, media, analiza przekazu, wiadomości telewizyjne, TVP, TVN, Polsat, TV Trwam, TV Republika

ANALYSIS OF THE CONTENT IN THE MAIN NEWS EDITIONS OF THE MOST IMPORTANT TV STATIONS ON THE 44TH ANNIVERSARY OF THE INTRODUCTION OF MARTIAL LAW IN POLAND

Abstract: This article compares media coverage of the 44th anniversary of the imposition of martial law in the main news broadcasts of five television stations: TVP, TVN, Polsat, TV Trwam, and TV Republika. Attention is paid to the selection of topics, the tone of the narrative, the presence of public commentary, and the emotional tone of the coverage. The analysis demonstrates the diversity of editorial approaches and the media's influence on the reception of historical events.

Keywords: martial law, media, media analysis, television news, TVP, TVN, Polsat, TV Trwam, TV Republika

Wstęp

Współczesny system medialny w Polsce charakteryzuje się głęboką polaryzacją, która objawia się nie tylko w doborze komentatorów, ale przede wszystkim w sposobie hierarchizacji tematów (tzw. *agenda-setting*). Niniejszy artykuł stanowi próbę analizy porównawczej przekazu informacyjnego w dniu szczególnym dla polskiej sfery publicznej – 13 grudnia 2025 roku. Data ta kumuluje w sobie dwa istotne wektory narracyjne: histo-

ryczny, związany z 44. rocznicą wprowadzenia stanu wojennego oraz bieżący, dotyczący 2. rocznicy zaprzysiężenia rządu koalicji parlamentarnej.

Celem pracy jest zbadanie, w jaki sposób pięć największych stacji telewizyjnych (TVP, TVN, Polsat, TV Trwam oraz TV Republika) konstruuje rzeczywistość społeczną w warunkach tak silnego napięcia między polityką historyczną a bieżącą walką o wizerunek władzy. Badanie zostało przeprowadzone przy użyciu metody analizy zawartości (*content analysis*) oraz techniki stenograficznej, co pozwoliło na uchwycenie nie tylko warstwy słownej, ale i technik perswazyjnych stosowanych przez poszczególnych nadawców.

POLSAT – „Wydarzenia”

Rozpoczynająca wydanie „Wydarzeń” z 13 grudnia 2025 roku na kanale Polsat, redaktor Marta Budzyńska, od pierwszych sekund buduje strukturę opartą na kontraście: sukces dyplomatyczny na wschodzie zestawiony zostaje z głębokim kryzysem wewnętrznym i bolesną rocznicą narodową. Program rozpoczyna się krótkim wprowadzeniem w kulisy prezentowanych informacji.

Pierwszy segment wydania poświęcony jest nagłemu uwolnieniu 123 więźniów politycznych przez reżim Aleksandra Łukaszenki. Redakcja Polsatu, ustami Marka Sygacza, stawia odważną tezę: amnestia nie jest gestem humanitarnym, lecz elementem „umowy biznesowej” między Mińskiem a administracją Donalda Trumpa.

Kluczowym punktem narracji jest postać „specjalnego wysłannika Trumpa” i wymiana: wolność dla noblisty Alesia Białackiego¹ w zamian za zniesienie sankcji na białoruski potas. Stacja podkreśla, że potas to fundament białoruskiej gospodarki, co czyni z więźniów politycznych żywą walutę w relacjach międzynarodowych. Mimo uwolnienia Romana Gałuzy, Polsat akcentuje brak na liście Andrzeja Poczobuta. Narracja buduje tu obraz polskiego MSZ jako podmiotu, który mimo starań pozostaje zakładnikiem większej gry między mocarstwami (USA-Białoruś-Rosja), co wzmacnia poczucie niedosytu mimo ewidentnego sukcesu humanitarnego. Poruszany jest również temat rozmieszczenia na Białorusi przez stronę rosyjską taktycznej broni jądrowej, co budzi w widzu jednostronną opinię i lęk w związku z zaistniałą sytuacją.

Drugi segment to brutalne rozliczenie rządu Donalda Tuska w drugą rocznicę jego zaprzysiężenia. Program wykorzystuje technikę konfrontacji obietnic wyborczych z 2023 roku z rzeczywistością budżetową roku 2025.

Dziennikarz Grzegorz Kępka analizuje deficyt w NFZ sięgający 23 miliardów złotych². Użycie przez Ministra Zdrowia sformułowania o „dochodzeniu do ściany” staje się motywem przewodnim materiału. Polsat wskazuje na impas: z jednej strony brak zgody na podniesienie składki zdrowotnej, z drugiej – odwoływane operacje planowe. Kluczo-

¹ Komitet Noblowski, *The Nobel Peace Prize 2022: Ales Bialiatski*, <https://www.nobelprize.org> [dostęp: 09.01.2026].

² Narodowy Fundusz Zdrowia, *Plan finansowy na lata 2024-2025*, <https://www.nfz.gov.pl> [dostęp: 10.01.2026].

wym elementem jest przywołanie sondażu, w którym ponad połowa Polaków negatywnie ocenia rząd. Narracja stacji przesuwająca ciężar dyskusji z sukcesów politycznych rządu na codzienny byt obywatela, co w dniu rocznicy zaprzysiężenia ma szczególnie silny wydźwięk krytyczny.

Rys 1: Podsumowanie sondażu

Źródło: Przekaz telewizyjny stacji Polsat z dnia 13.12.2025 – „Wydarzenia”

Trzeci podpunkt analizuje wewnętrzną dynamikę Prawa i Sprawiedliwości. Materiał Cypriana Jopka pokazuje partię w stanie głębokiego wrzenia, gdzie autorytet Jarosława Kaczyńskiego jest publicznie testowany. Nieobecność Mateusza Morawieckiego na naradzie komitetu politycznego, wybranie przez niego spotkania w Brzozowie z Beatą Szydło i Danielem Obajtkiem, jest interpretowane jako otwarte wyzwanie rzucone prezesowi. Polsat buduje tu narrację o „wojnie frakcji”, sugerując, że były premier „nie daje sobą pomiatać”. Wprowadzenie wątku Przemysława Czarnka jako potencjalnego kandydata na premiera służy pokazaniu chaosu decyzyjnego w opozycji. Stacja celnie punktuje, że wewnętrzne walki o wpływy odbywają się w momencie najniższych od dekady notowań partii, co pogłębia obraz kryzysu prawicy.

Analizując strukturę wydania „Wydarzeń” z 13 grudnia 2025 roku, uderzającym faktem jest niemal całkowite pominięcie kwestii 44. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego w otwierającym program dziesięciominutowym bloku informacyjnym. W dniu o tak silnym ładunku symbolicznym redakcja zdecydowała się na radykalny prymat „tu i teraz” nad martyrologią historyczną, co stanowi istotny sygnał w zakresie polityki redakcyjnej stacji. Zamiast tradycyjnego dla tego dnia otwarcia martyrologicznego, widz zostaje wprowadzony w sam środek twardej geopolityki – relacji o uwolnieniu więźniów politycznych przez reżim Aleksandra Łukaszenki. Taki zabieg można interpretować jako próbę depolityzacji daty. Przesunięcie wątku historycznego poza pierwszą dekadę programu su-

geruje, że dla Polsatu priorytetem pozostaje funkcja informacyjna, a nie ceremonialna. Dominacja tematów takich jak zapaść w ochronie zdrowia czy wewnętrzne pęknięcia w Prawie i Sprawiedliwości buduje obraz państwa żyjącego problemami teraźniejszości, gdzie historia jest jedynie tłem, a nie głównym motorem narracji. Dopiero po wybrzmieniu bieżących sporów o budżet NFZ i przywództwo na prawicy program przechodzi do refleksji nad Grudniem '81, co nadaje rocznicy charakter godnościowego podsumowania dnia, a nie politycznego oręża użytego do ataku na rząd w samym otwarciu serwisu. Ta „cisza o rocznicy” w pierwszej fazie programu jest świadomym wyborem hierarchii ważności, w której los żyjących więźniów na Białorusi i dostępność opieki medycznej dla obywateli mają wyższą rangę informacyjną niż rytualne wspomnienia historyczne.

TVN – „Fakty”

Program „Fakty” telewizji TVN w wydaniu z dnia 13 grudnia 2025 roku, emitowany o godzinie 19:00, poprowadziła Diana Rudnik³. Jest to główny serwis informacyjny nadawcy komercyjnego o profilu liberalno-demokratycznym, w którym istotną rolę odgrywa funkcja kontrolna wobec władzy (szczególnie w kontekście opozycji) oraz silne osadzenie w standardach dziennikarstwa zachodniego. W przekazie tej stacji dominuje dynamizm, profesjonalizacja oprawy wizualnej oraz hierarchizacja tematów ukierunkowana na bieżące procesy polityczne i społeczne, często kosztem pogłębionej martyrologii historycznej.

W analizowanym wydaniu pierwsze minuty programu niemal całkowicie marginalizują wątek historyczny 44. rocznicy stanu wojennego, koncentrując się na sukcesach humanitarnych na wschodzie oraz jubileuszu rządu. Sekcje poniżej opisują tematy zawarte w pierwszych 10 minutach programu.

Pierwszy temat – Uwolnienie więźniów politycznych na Białorusi. Materiał otwiera blok międzynarodowy dotyczący odzyskania wolności przez 123 osoby więzione przez reżim Aleksandra Łukaszenki. Reporter Paweł Szot prowadzi narrację w tonie sukcesu okupionego trudnym kompromisem. W tle pojawiają się nagrania archiwalne oraz współczesne wypowiedzi uwolnionego noblisty Alesia Bialackiego, które pełnią funkcję świadectwa i wzmacniają emocjonalny charakter relacji.

Narracja jest przeplatana komentarzami ekspertów oraz anonimowych przedstawicieli dyplomacji zagranicznej. Ich rolą jest dopowiedzenie tła negocjacji między USA a Białorusią. Szczególny nacisk położono na postać Andrzeja Poczobuta, którego brak na liście uwolnionych jest prezentowany jako „najbardziej wyczekiwane nazwisko”. To wejście buduje poczucie niedosytu i polskiej perspektywy w globalnej grze o zniesienie sankcji na nawozy potasowe. Zgodnie z literaturą, taki dobór informacji stanowi element budowania agendy tematycznej.

³ Portal Wirtualne Media, *Diana Rudnik w „Faktach” TVN – sylwetka*, <https://www.wirtualnemedial.pl> [dostęp: 10.01.2026].

Weekend cudów Szlachetnej Paczki⁴: Krótki segment poświęcony finałowi akcji charytatywnej. Materiał ma charakter prospołeczny, oparty na „setkach” (krótkich wypowiedziach) wolontariuszy i osób obdarowanych. Pełni on rolę przerywnika o dodatnim nacechowaniu emocjonalnym, budując obraz społeczeństwa obywatelskiego.

Dwa lata rządu koalicji rządzącej: Segment poświęcono ocenie rządu Donalda Tuska w formule konfrontacyjnej: władza prezentuje profesjonalizm komunikacyjny, a opozycja neguje jakiegokolwiek osiągnięcia. W materiale Katarzyny Kolendy-Zaleskiej pokazano kompilację nagrań ministrów powtarzających slogan „Robimy to, bo kochamy Polskę”, co lektorka określa jako przygotowaną z rozmachem strategię wizerunkową.

Rys 2: Donald Tusk – Wypowiedź premiera

Źródło: Przekaz telewizyjny stacji TVN z dnia 13.12.2025 – „Fakty”

Następnie przytoczono wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego, który stwierdza, że rząd jest „kulturowo niezdolny do rządzenia”. Materiał punktuje jednak sukcesy w obszarze bezpieczeństwa i ochrony granic, co jest zestawiane z krytyką ze strony „młodych kobiet” (rozczarowanie wyborców). Taki zabieg wskazuje na próbę zachowania pluralizmu przy jednoczesnym ramowaniu (*framing*) rządu jako siły proeuropejskiej i sprawczej [2].

Recepty na uzdrowienie służby zdrowia. Ostatni segment analizuje propozycje Prawa i Sprawiedliwości dotyczące reformy NFZ. Reporter Marek Nowicki prowadzi narrację weryfikującą (*fact-checking*). Pokazano wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego o „staniu pod ścianą”, którą reporter konfrontuje z decyzjami PiS sprzed 10 lat (wprowadzenie sieci szpitali). W materiale pojawiają się komentarze polityków: Stanisława Karczewskiego (PiS) oraz głosy ekspertów medycznych, wskazujące na miliardową dziurę w budżecie zdrowia.

⁴ Stowarzyszenie Wiosna, *Historia i misja Szlachetnej Paczki*, <https://www.szlachetnapaczka.pl> [dostęp: 11.01.2026].

Podsumowanie „Faktów”. Pierwsze dziesięć minut programu jest zbudowane z czterech segmentów o łącznym czasie 10:15: Białoruś 03:20, Szlachetna Paczka 00:27, rząd koalicji 03:32, ochrona zdrowia 02:56. Układ jest skondensowany: otwarcie tematem zagranicznym o wysokiej randze humanitarnej buduje prestiż wydania, a następnie program przechodzi do bloków politycznych prowadzonych w logice „rozliczania” i weryfikacji faktów.

Segment o Białorusi ma charakter informacyjno-emocjonalny. Dominują elementy świadectwa i analizy gry mocarstw. Przejście do tematu rocznicy rządu działa jako domknięcie wątku w formie oceny sprawstwa politycznego. W tym segmencie mechanizm perswazyjny opiera się na kontraście między nowoczesną komunikacją rządu a radykalnym językiem opozycji.

Segment o ochronie zdrowia jest wyraźnie bardziej interpretacyjny i kontrolny. Konstrukcja tematu opiera się na wykazaniu niekonsekwencji przeciwnika politycznego poprzez zestawienie archiwalnych czynów z bieżącymi deklaracjami. Widoczny jest mechanizm „strażnika prawdy”, gdzie redakcja nie tylko informuje, ale aktywnie ocenia wiarygodność propozycji partyjnych.

Podsumowując: w obrębie pierwszych dziesięciu minut widać wyraźny priorytet redakcyjny – 13 grudnia dla TVN to przede wszystkim data rocznicy powołania rządu, a nie rocznica stanu wojennego. To wskazuje na wybór narracji ukierunkowanej na przyszłość i bieżący spór polityczny, co sprzyja ukierunkowaniu odbiorcy na ocenę efektywności obecnej władzy w kontrze do propozycji opozycji.

TV Republika – „Dzisiaj”

Wydanie wiadomości z dn. 13.12.2025 prowadziła dziennikarka Edyta Lewandowska – polska prezenterka z 28-letnim doświadczeniem m.in. w TVP. W latach 2019-2023 prowadziła główne wydanie „Wiadomości” a od 2024 prowadzi program informacyjny „Dzisiaj”⁵. Program rozpoczyna się przedstawieniem omawianych tematów – krótkimi migawkami, tak zwanymi *headlinami*, które nie tylko zapowiadają tematy, ale od pierwszej sekundy narzucają interpretację zdarzeń:

1. „Dwa lata straconych szans” – skupia się na rozliczeniu rządu Donalda Tuska w drugą rocznicę zaprzysiężenia.

Lektor: Dwa lata straconych szans. Rekordowe zadłużenie, zapas w służbie zdrowia i brak reform. Rząd Donalda Tuska na półmetku.

Jarosław Olechowski: Dwa lata bezprawia, dwa lata łamania ustaw i przepisów.

2. „Komuniści wciąż nierozliczeni” – wypowiedzi o komunistach w Polsce, ujęcia z rocznicy stanu wojennego – płonące znicze i modlitwy.

⁵ Portal Press.pl, *Edyta Lewandowska – biografia i kariera zawodowa*, <https://www.press.pl> [dostęp: 12.01.2026].

Lektor: Komuniści wciąż nierozliczeni. Wychowankowie i działacze komunistyczni znowu w aparacie władzy. Dziś rocznica wprowadzenia stanu wojennego. Nigdy nie zapomnimy o ofiarach.

3. „Weekend cudów Szlachetnej Paczki” – relacja z finału Szlachetnej Paczki (tzw. „Weekend Cudów”).

Lektor: Weekend cudów Szlachetnej Paczki. Nawet w trudnych czasach Polacy nie rezygnują z otwierania serc.

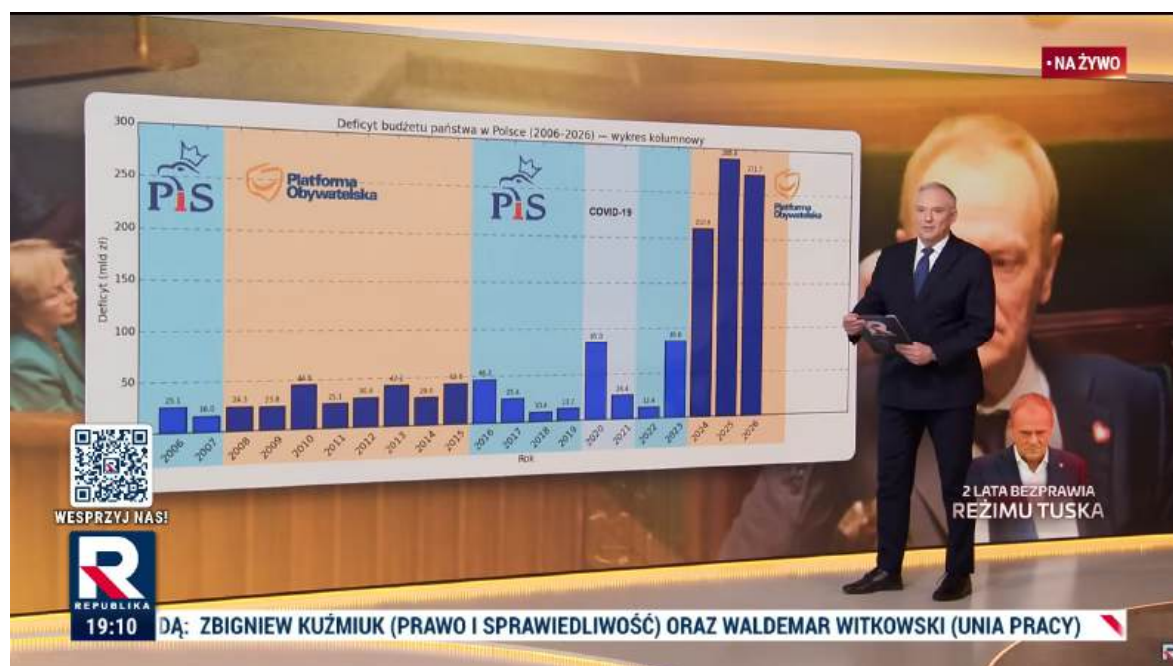
Reszta programu jest zdominowane przez krytyczną ocenę rządów obecnej władzy:

Pierwszy duży segment (autorstwa Jakuba Gajdy) skupia się na podsumowaniu rządów Donalda Tuska. Media używają tu silnie nacechowanych określeń, takich jak „łamanie prawa”, „porzucanie inwestycji” i „dramatyczne zadłużanie kraju”. Materiał punktuje problemy w ochronie zdrowia, wspominając o zamykanych oddziałach szpitalnych i deficycie w NFZ⁶. Wypowiedzi polityków opozycji (PiS) są zestawiane z archiwalnymi obietnicami premiera i byłej minister Izabeli Leszczyny, co ma wykazać ich nieskuteczność. Następnie zostało omówienie trudnej sytuacji rolników i górników w kontekście polityki unijnej (Zielony Ład, ETS2). Autor materiału twierdzi, że rząd „nie ma planu ani ludzi” do realizacji kluczowych inwestycji, takich jak elektrownie atomowe czy fabryka samochodów elektrycznych.

Cały ten segment stworzony został techniką kontrastu – przypominając archiwalne i entuzjastyczne obietnice, zestawiając je z m.in. aktualnymi obrazami zamkniętych oddziałów szpitalnych, co ma dowieść całkowitego fiaska polityki rządu. Konsekwentne używanie określenia „koalicja 13 grudnia” zamiast oficjalnej nazwy rządu ma na celu emocjonalne powiązanie obecnej władzy z datą wprowadzenia stanu wojennego, a wymienienie porzuconych inwestycji (CPK, atom, samochody elektryczne) służy budowaniu obrazu Polski jako kraju celowo pozbawianego szans rozwojowych na rzecz interesów obcych (głównie unijnych i niemieckich).

Dziesiątą minutę programu zamyka wejście Michała Rykowskiego, który przedstawia infografikę pokazującą wzrost zadłużenia w latach 2006-2026. Wizualizacja ma za zadanie dowieść, że obecny deficyt (ok. 289 mld zł w 2025 r.) jest rekordowy i obciąży przyszłe pokolenia, ma na celu to zaangażowanie emocjonalne młodszych widzów lub rodziców martwiących się o przyszłość dzieci. Natomiast prezentacja tak wysokiej kwoty, bez odniesienia się do PGB czy inflacji, ma za zadanie wywołać u widza szok i poczucie nadchodzącej katastrofy finansowej, jest to swego rodzaju manipulacja.

⁶ Narodowy Fundusz Zdrowia, *Sprawozdania z działalności i plany finansowe*, Warszawa, nfz.gov.pl [dostęp: 10.01.2026].

Rys 3: Wykres kolumnowy – Deficyt budżetu państwa w Polsce (2006-2026)

Źródło: Przekaz telewizyjny stacji TV Republika z dnia 13.12.2025 – „Dzisiaj”

Podsumowując pierwsze dziesięć minut programu „Dzisiaj”, można stwierdzić, że Telewizja Republika tworzy skondensowany, niezwykle sugestywny obraz państwa w stanie głębokiego rozkładu. Głównym mechanizmem budowania tej opowieści jest wykorzystanie historycznej symboliki daty 13 grudnia, która służy do emocjonalnego zrównania obecnej władzy z reżimem komunistycznym. Dzięki konsekwentnemu stosowaniu etykiety „koalicja 13 grudnia” oraz zestawianiu archiwalnych obietnic polityków z drastycznymi danymi o zadłużeniu i zapaści w służbie zdrowia, stacja kreuje u odbiorcy poczucie bycia świadkiem historycznego bezprawia. Narracja ta jest prowadzona w tonie alarmistycznym, gdzie każda informacja – od dziury budżetowej po brak karetek – staje się elementem szerszego dowodu na celowe osłabianie potencjału Polski. Jednocześnie program umiejętnie przeplata te negatywne doniesienia z motywami wspólnotowymi, takimi jak Szlachetna Paczka, co pozwala budować wyraźny podział na nieudolną elitę rządzącą i moralnie zdrowy naród. W efekcie analizowany fragment nie jest jedynie serwisem informacyjnym, lecz spójnym manifestem politycznym, który ma za zadanie utrzymać widza w stanie ciągłego niepokoju i silnej mobilizacji wobec władzy, pozycjonując stację jako ostatni bastion prawdy.

TVP – „19:30”

Główne wydanie programu informacyjnego „19.30” z dnia 13 grudnia 2025 roku poprowadził Zbigniew Łuczyński⁷. Pierwsze dziesięć minut programu zostało zbudowane wokół

⁷ Portal Onet.pl, Zbigniew Łuczyński prowadzącym program „19.30”, <https://plejada.pl/newsy/zbigniew-luczynski-prowadzacym-1930-wczesniej-pracowal-w-uwadze-tvn/vxbh2m> [dostęp: 09.01.2026].

trzech głównych tematów: sytuacji na Białorusi, mobilizacji politycznej na krajowej scenie oraz kwestii bezpieczeństwa i służby wojskowej.

Program otworzył obszerny materiał dotyczący decyzji władz Białorusi o uwolnieniu części więźniów politycznych. Najwięcej uwagi poświęcono postaci Alesia Bialackiego, laureata Pokojowej Nagrody Nobla, który po ponad czterech latach spędzonych w kolonii karnej odzyskał wolność i został przewieziony do Wilna. Materiał miał wyraźnie emocjonalny charakter, pokazano zmęczenie fizyczne Bialackiego oraz jego pierwsze wypowiedzi po wyjściu na wolność.

Jednocześnie redakcja jednoznacznie zaznaczyła, że amnestia nie była gestem dobrej woli ze strony reżimu Aleksandra Łukaszenki. W materiale podkreślono, że decyzja ta była wynikiem rozmów z administracją Stanów Zjednoczonych i wiązała się ze złagodzeniem części sankcji gospodarczych dotyczących eksportu nawozów potasowych. Wypowiedzi ekspertów wskazywały, że władze w Mińsku traktują więźniów politycznych jako narzędzie negocjacyjne w relacjach z Zachodem.

Ważnym elementem tego bloku była perspektywa polska. Podkreślono, że wśród uwolnionych nie znalazł się Andrzej Poczobut, co zostało przedstawione jako szczególnie istotna informacja dla polskiej opinii publicznej. Zwrócono uwagę, że jego dalsze przetrzymywanie może być elementem presji politycznej wobec Polski.

Po materiale zagranicznym program przeszedł do tematu sytuacji politycznej w kraju. W tej części zwrócono uwagę na rosnącą aktywność partii politycznych na półmetku kadencji.

W materiale pokazano wypowiedzi przedstawicieli Polskiego Stronnictwa Ludowego, którzy zapowiadali rozpoczęcie intensywniejszych działań politycznych oraz większą obecność partii w Internecie. Podkreślono, że PSL zamierza wcześniej niż inne ugrupowania przygotowywać się do kolejnych wyborów.

Zaprezentowano również działania Prawa i Sprawiedliwości. Materiał dotyczył wewnętrznych napięć w partii oraz przedstawienia propozycji programowych, m.in. w obszarze ochrony zdrowia.

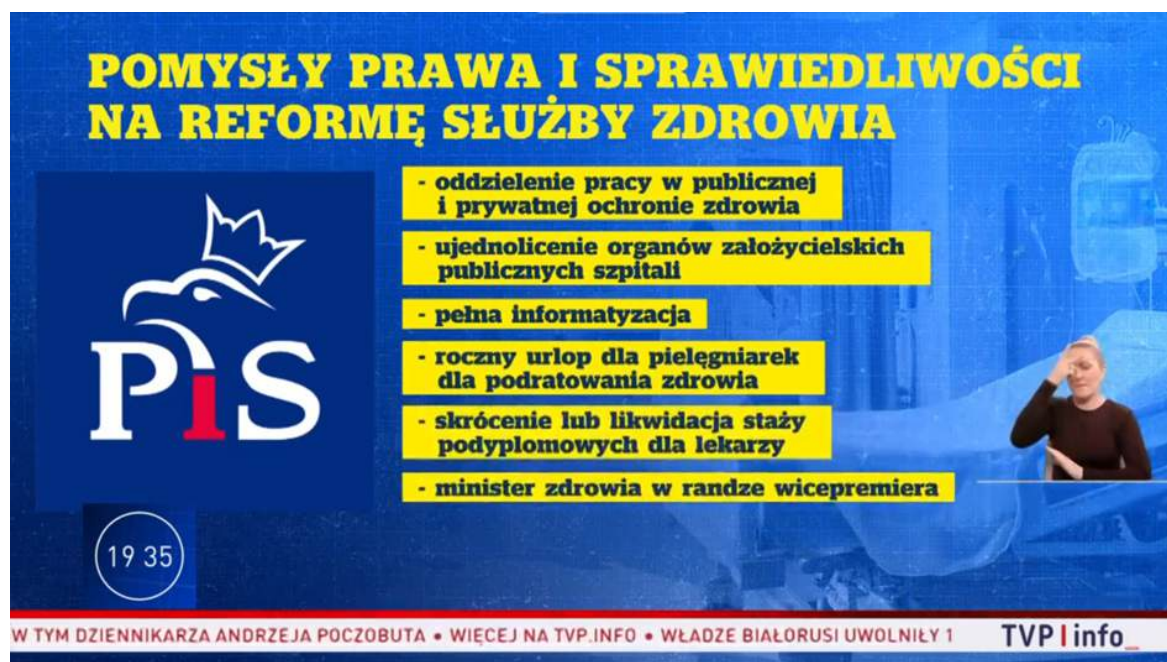
Zwrócono uwagę, że prezentacja tych pomysłów odbywa się w czasie nasilonej aktywności politycznej i ma na celu zaznaczenie obecności partii w bieżącej debacie publicznej.

W dalszej części programu poruszono temat służby wojskowej. Przypomniano, że obowiązkowa zasadnicza służba wojskowa w Polsce jest zawieszona od kilkunastu lat. Materiał odnosił się do pojawiających się publicznie wypowiedzi dotyczących ewentualnego powrotu takiej formy służby.

Przytoczono wypowiedzi ochotników, którzy podkreślali swoje motywacje do wstąpienia do wojska, m.in. poczucie obowiązku wobec państwa. Zaprezentowano także różne stanowiska instytucjonalne: przedstawiciel Biura Bezpieczeństwa Narodowego⁸ mówił

⁸ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, *Zadania i struktura BBN*, <https://www.bbn.gov.pl> [dostęp: 09.01.2026].

o potrzebie zwiększenia skali szkoleń wojskowych, natomiast przedstawiciele Ministerstwa Obrony Narodowej informowali, że obecnie nie ma planów przywrócenia obowiązkowej służby wojskowej i że realizowane są szkolenia dla rezerwy.

Rys 4: Pomysły Prawa i Sprawiedliwości na reformę służby zdrowia

Źródło: Przekaz telewizyjny stacji TVP z dnia 13.12.2025 – „19:30”

Podsumowując, pierwsze dziesięć minut programu „19.30” z 13 grudnia 2025 roku koncentrowało się na bieżących wydarzeniach międzynarodowych i krajowych. Układ wydania prowadził od tematu zagranicznego o wysokiej randze humanitarnej, przez mobilizację polityczną, po kwestie bezpieczeństwa i obronności. Wątek rocznicy wprowadzenia stanu wojennego nie został ujęty w pierwszych 10 minutach wydania.

TV Trwam – „Informacje Dnia”

Program „Informacje Dnia” Telewizji Trwam w wydaniu z dnia 13 grudnia 2025 roku, emitowany o godzinie 20:00, poprowadziła Ewelina Wiśniewska. Jest to serwis informacyjny nadawcy o profilu katolicko-społecznym, powiązanego ze środowiskiem Radia Maryja, w którym obok relacjonowania bieżących wydarzeń istotną rolę odgrywa perspektywa światopoglądowa oraz akcentowanie tematów ważnych dla konserwatywnej części odbiorców. W przekazie tej stacji często występuje wyraźne podkreślanie wątków tożsamościowych, roli instytucji kościelnych i ocen działań państwa w kontekście wartości, a dobór tematów bywa ukierunkowany na sprawy interpretowane jako kluczowe dla wspólnoty religijnej i narodowej⁹.

W analizowanym wydaniu pierwsze minuty programu łączą wątek rocznicowy z bieżącą polityką krajową, a sposób prowadzenia narracji opiera się na budowaniu ciągłości

⁹ Fundacja Lux Veritatis, *Media: TV Trwam – informacje o stacji*, <https://tv-trwam.pl> [dostęp: 07.01.2026].

między wydarzeniami historycznymi a współczesnymi sporami politycznymi. Sekcje poniżej opisują tematy zawarte w pierwszych 10 minutach programu.

Pierwszy temat – Obchody 44. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego

Materiał otwiera blok rocznicowy poświęcony stanowi wojennemu. Lektorka prowadzi narrację historyczną, krok po kroku przypominając, co działo się w Polsce w tamtym okresie. W tle pojawiają się wplecione fragmenty przemówienia gen. Wojciecha Jaruzelskiego, które pełnią funkcję archiwalnego kontekstu i wzmacniają „historyczny” charakter relacji.

Rys 5: Wspomnienie ogłoszenia stanu wojennego

Źródło: Przekaz telewizyjny stacji TV TRWAM z dnia 13.12.2025 – „Informacje Dnia”

Narracja jest przeplatana komentarzami ekspertów: dr. Jarosława Neja oraz dr. Roberta Derewendy. Obaj występują w formie krótkich wypowiedzi (wywiad/komentarz), których rolą jest dopowiedzenie tła i uporządkowanie faktów – tj. wyjaśnienie, co się wówczas wydarzyło i jakie było znaczenie opisywanych działań. Te wejścia eksperckie są osadzone w ciągłej opowieści lektorki, a nie jako osobny, rozbudowany panel dyskusyjny.

W dalszej części segment przechodzi z historii do współczesnego kontekstu pamięci i upamiętnienia. Pokazano uroczystość wręczenia Krzyży Wolności i Solidarności w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL¹⁰, podczas której odznaczenia wręcza Karol Nawrocki. Wymieniono osoby odznaczone: Michała Chmielewskiego, Piotra Kuczyńskiego oraz Magdalenę Minkszyn. W materiale pojawia się również wystąpienie ks. infułata Wiesława Kostka, który przemawia w imieniu odznaczonych oraz fragment wypowiedzi dr. hab. Karola Polejowskiego (zastępcy prezesa IPN), akcentujący, że o wol-

¹⁰ Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL, *Historia miejsca przy ul. Rakowieckiej*, <https://www.muzeumrakowiecka37.pl> [dostęp: 10.01.2026].

ność trzeba walczyć i wyrażający szacunek wobec wyróżnionych oraz pamięci o wydarzeniach z okresu stanu wojennego.

Podsumowanie dwóch lat rządu Donalda Tuska

Segment poświęcono ocenie rządu premiera Donalda Tuska w formule konfrontacyjnej: władza przedstawia swoje osiągnięcia, a opozycja buduje przekaz o pogarszaniu sytuacji państwa.

W materiale pokazano nagrania, w których ministrowie opisują sukcesy rządu, przy czym lektor określa te przekazy jako propagandowe.

Następnie przytoczono wypowiedź premiera dotyczącą realizacji „100 konkretów”¹¹, zestawiając ją z tezą, że wykonano jedynie kilkanaście zapowiedzi oraz podając przykład projektu z obszaru finansów, który nie został zrealizowany.

W dalszej części pojawia się wystąpienie Jarosława Kaczyńskiego, w którym stwierdza on, że obiecano wiele, lecz nie zrobiono nic.

Kolejno wyliczane są – z perspektywy opozycji – niedociągnięcia rządu, w tym problemy ochrony zdrowia i finansów państwa; wątek finansów komentuje Jasna Iwan z Konfederacji.

Następnie pokazano wypowiedź Wojciecha Kolarskiego z Kancelarii Prezydenta, który przypomina o „siłowym przejęciu” prokuratury przez rząd, lekceważeniu Trybunału Konstytucyjnego oraz podważaniu statusu sędziów.

Rząd przedstawia kontrnarrację, ponownie wymieniając własne sukcesy.

W części dotyczącej polityki zagranicznej pokazano nagranie, w którym premier mówi o niemożności „ogrania” na arenie Unii Europejskiej; lektor łączy to z areną międzynarodową, wskazując na spotkania Wielkiej Brytanii, Francji i Niemiec z Kijowem i Waszyngtonem oraz podkreślając, że Polska nie uczestniczy w tych rozmowach.

Segment zamykają wyniki sondażu United Surveys dla Wirtualnej Polski, według których ponad 50% badanych negatywnie ocenia pracę rządu.

Wewnętrzne spory w partii Prawo i Sprawiedliwość

Materiał dotyczy wewnętrznego sporu w PiS i zaczyna się od zdarzenia: były premier Mateusz Morawiecki ignoruje polecenie prezesa PiS Jarosława Kaczyńskiego i zamiast udać się na partyjną naradę, jedzie na spotkanie z wyborcami. W przekazie pojawia się informacja, że spotkanie miało dotyczyć wewnątrzpartyjnych sporów.

Lektor ocenia, że takie wystąpienie może zaognić podział w partii. Wskazuje też, że w ostatnim czasie widoczny jest podział na dwie frakcje: jedną skupioną wokół Mateusza Morawieckiego, a drugą wokół Jacka Sasina.

Dalej podkreślono, że konflikty miały zostać wyjaśnione na komitecie partii, jednak Morawiecki, Beata Szydło i Daniel Obajtek udali się w tym samym czasie na spotkanie z wyborcami mimo publicznego wezwania Kaczyńskiego.

¹¹ Koalicja Obywatelska, *100 konkretów na pierwsze 100 dni rządów*, archiwum programu wyborczego 2023, <https://100konkretow.pl> [dostęp: 11.01.2026].

Rys 6: Były premier Mateusz Morawiecki

Źródło: Przekaz telewizyjny stacji TV TRWAM z dnia 13.12.2025 – „Informacje Dnia”

W materiale pojawia się komentarz Tobiasza Bocheńskiego, wiceprezesa PiS, który mówi, że „wszystkie osoby, dla których przyszłość PiS jest ważna, będą w tym budynku obradowały”, czyli uczestniczyły w naradzie partyjnej.

Pokazano też wypowiedź Morawieckiego ze spotkania z wyborcami, w której stwierdza, że najważniejsza jest jedność. Następnie przytoczono komentarz Jasnej Iwan z Konfederacji, która mówi, że nie będą ubolewać nad konfliktami w PiS.

Z drugiej strony pojawia się komentarz Anity Kucharskiej-Dziedzic z Lewicy, według której Morawiecki nie chce być „kozłem ofiarnym” PiS i nie chce brać odpowiedzialności za błędy i afery jego rządów.

W materiale pojawia się także wypowiedź Radosława Fogla z PiS: lektor relacjonuje, że Fogiel mówi o sporach jako zjawisku naturalnym w polityce, natomiast w samym wywiadzie Fogiel stwierdza, że spory są próbą przykrycia tego, co dzieje się w Polsce.

Segment kończy wypowiedź Mariusza Błaszczaka, który mówi o ponownej naradzie PiS, gdzie konflikty mają zostać rozstrzygnięte wewnętrznie, a nie publicznie.

Podsumowanie „Informacji Dnia”

W pierwszych dziesięciu minutach programu zastosowano układ łączący temat rocznicowy z bieżącą polityką. Otwarcie o charakterze historycznym pełni funkcję wprowadzenia i ustawienia tonu, po którym następują dwa segmenty prowadzone w logice konfliktu i konfrontacji stanowisk.

Stan wojenny: segment ma głównie charakter informacyjno-kontekstowy. Dominuje przypomnienie wydarzeń i ich tła, bez silnego nacisku na bieżące spory polityczne.

Rządy premiera Tuska: przekaz jest wyraźniej interpretacyjny. Widoczne są elementy wartościowania i zestawiania narracji rządu z krytyką opozycji, co sprzyja kierowaniu odbiorcy ku określonej ocenie.

Wewnętrzny spór w PiS: segment ma charakter mieszany, ale z silnym ukierunkowaniem na konflikt. Akcent pada na dynamikę sporu oraz jego znaczenie, a nie wyłącznie na neutralne relacjonowanie faktów.

Podsumowując, program łączy część bardziej informacyjną z częściami bardziej nastawionymi na interpretację. W miarę upływu czasu ciężar przekazu przesuwają się z wyjaśniania i kontekstu na interpretację i sugerowanie wniosków dotyczących bieżącej polityki, a dodatkowo należy uwzględnić, że odbiorca często lepiej zapamiętuje treści pojawiające się pod koniec analizowanego fragmentu.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza przekazu głównych wydań wiadomości z dnia 13 grudnia 2025 roku potwierdza tezę o fundamentalnych różnicach w postrzeganiu misji informacyjnej przez badanych nadawców. Zestawienie materiałów pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

Dychotomia tematyczna: stacje o profilu liberalnym (TVN) oraz częściowo publicznym skoncentrowały się na bieżącym sprawstwie politycznym i jubileuszu rządu, traktując rocznicę 13 grudnia jako tło dla współczesnych procesów demokratycznych. Z kolei nadawcy o profilu konserwatywnym (TV Republika, TV Trwam) nadały priorytet polityce historycznej, wykorzystując rocznicę stanu wojennego do budowania analogii z sytuacją bieżącą.

Techniki ramowania: zidentyfikowano wyraźne różnice w stosowaniu technik *framingu*. W przypadku TVN dominowało ramowanie sukcesu i modernizacji, podczas gdy w stacjach konserwatywnych dominowała narracja martyrologiczna i przestroga przed autorytaryzmem.

Rola mediów w kreowaniu polaryzacji: sposób doboru ekspertów oraz nacechowanie emocjonalne pasków informacyjnych wskazują, że media w Polsce przestały pełnić funkcję neutralnego przekaznika informacji, stając się aktywnymi uczestnikami i arbitrami sporu politycznego.

Podsumowując, analiza dowiodła, że ten sam dzień kalendarzowy może funkcjonować w przestrzeni medialnej jako dwa zupełnie różne wydarzenia socjopolityczne, w zależności od przyjętej linii redakcyjnej nadawcy.

Bibliografia

1. Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, *Zadania i struktura BBN*, <https://www.bbn.gov.pl> [dostęp: 09.01.2026].
2. Fundacja Lux Veritatis, *Media: TV Trwam – informacje o stacji*, <https://tv-trwam.pl> [dostęp: 07.01.2026].
3. Koalicja Obywatelska, *100 konkretnych na pierwsze 100 dni rządów*, archiwum programu wyborczego 2023, <https://100konkretow.pl> [dostęp: 11.01.2026].

4. Komitet Noblowski, *The Nobel Peace Prize 2022: Ales Bialiatski*, <https://www.nobelprize.org> [dostęp: 09.01.2026].
5. Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL, *Historia miejsca przy ul. Rakowieckiej*, <https://www.muzeumrakowiecka37.pl> [dostęp: 10.01.2026].
6. Narodowy Fundusz Zdrowia, *Plan finansowy na lata 2024-2025*, <https://www.nfz.gov.pl> [dostęp: 10.01.2026].
7. Narodowy Fundusz Zdrowia, *Sprawozdania z działalności i plany finansowe*, Warszawa, <https://www.nfz.gov.pl> [dostęp: 10.01.2026].
8. Portal Onet.pl, *Zbigniew Łuczyński prowadzącym program „19.30”*, [<https://plejada.pl/newsy/zbigniew-luczynski-prowadzacym-1930-wczesniej-pracowal-w-uwadze-tvn/vxbh2m9>] [dostęp: 09.01.2026].
9. Portal Press.pl, *Edyta Lewandowska – biografia i kariera zawodowa*, <https://www.press.pl> [dostęp: 12.01.2026].
10. Portal Wirtualne Media, *Diana Rudnik w „Faktach” TVN – sylwetka*, <https://www.wirtualne.media.pl> [dostęp: 10.01.2026].
11. Stowarzyszenie Wiosna, *Historia i misja Szlachetnej Paczki*, <https://www.szlachetna.paczka.pl> [dostęp: 11.01.2026].

Dane kontaktowe

Aleksandra Rutkowska, ar319880@student.polsl.pl

Antoni Woźniak, aw319897@student.polsl.pl

Grzegorz Wengrzik, gw319896@student.polsl.pl

Martyna Florkiewicz, mf319892@student.polsl.pl

Szymon Olczyk, so319915@student.polsl.pl

Magdalena Student

Dorota Cichoń

Paulina Kuśmierczyk

Natalia Witek

Politechnika Śląska

ANALIZA ZAWARTOŚCI PRZEKAZU GŁÓWNYCH WYDAŃ WIADOMOŚCI WYBRANYCH STACJI TELEWIZYJNYCH W DNIU 13.12.2025 ROKU

Streszczenie (abstrakt): Artykuł poświęcony jest analizie głównych programów informacyjnych pięciu stacji telewizyjnych: TVP, Trwam, Republika, Polsat i TVN. Na każdym kanale przeanalizowane zostało pierwsze 10 minut programu z dnia 13 grudnia 2025 roku. Ta konkretna data jest szczególną rocznicą dwóch ważnych wydarzeń, zaprzysiężenia rządu oraz ogłoszenia stanu wojennego, dzięki czemu pozwala na zbadanie która sytuacja jest dla Polaków bardziej istotna. Szczególna uwaga poświęcona została sposobowi przedstawiania wiadomości, selekcji i hierarchii w prezentowaniu poszczególnych tematów, w kontekście ich upolitycznienia. Wyniki analizy przedstawiają zróżnicowane wyniki oraz stronniczość, jednak najwięcej uwagi poświęcone jest sprawom codziennym dla Polaków.

Słowa kluczowe: wiadomości, analiza przekazu mediów, stacje telewizyjne

ANALYSIS OF THE CONTENT OF THE MAIN NEWS RELEASES OF SELECTED TV STATIONS ON 13.12.2025

Abstract: The article is devoted to the analysis of the main news programs of five television stations: TVP, Trwam, Republika, Polsat and TVN. On each channel, the first 10 minutes of the program from December 13, 2025 were analyzed. This particular date is a special anniversary of two important events: the swearing-in of the government and the declaration of martial law, which allows for an examination of which situation is more important to Poles. Particular attention was paid to the way news is presented, selection and hierarchy in presenting individual topics in the context of their politicization. The results of the analysis show mixed results and bias, but most attention is devoted to everyday matters for Poles.

Keywords: news, media analysis, TV stations

Wstęp

Jeszcze parę lat temu wiadomości przedstawiane w telewizji stanowiły jedno z głównych źródeł informacji o tym, co dzieje się na świecie. Obecnie, choć mniej popularne, częściowo zastąpione przez nieprzerwanie dostępne media społecznościowe, wciąż przekazują odbiorcom najnowsze wydarzenia. Jak pokazują badania w 2024 roku Polacy spędzali przed

telewizorem średnio 3 godziny i 43 minuty na dobę¹. W tym czasie każdy kanał telewizyjny stara się przyciągnąć uwagę widza.

Oglądając telewizję wiele osób potrafi krytycznie dostrzec, zwykle zakamuflowaną, manipulację. Widzowie muszą samodzielnie przeanalizować otrzymane wiadomości i nie bezrefleksyjnie wyrobić na ich temat swoją opinię. Największą grupę osób czerpiących informacje z telewizji stanowią ludzie w wieku powyżej 65 roku życia². Młodzi natomiast wybierają Internet jako główne źródło informacji, co właśnie przyczynia się do zmniejszenia udziału telewizji w przekazywaniu ostatnich wydarzeń.

Analizując pierwsze 10 minut różnych stacji w rocznicę wprowadzenia stanu wojennego 13 grudnia 1981 roku³, możemy porównać ich sposób przedstawiania wiadomości, selekcję i hierarchię w prezentowaniu poszczególnych tematów. Mimo upływu 44 lat dzień ten pozostaje żywy w pamięci społeczeństwa, zwłaszcza tych, którzy przeżyli go osobiście. Dla młodszego pokolenia jest to jednak historia. Analiza tego fragmentu pozwala więc zrozumieć, jak media starają się łączyć pamięć historyczną z aktualnymi sporami politycznymi, a jednocześnie jak próbują zachować swoją pozycję w świecie.

Rozdział I – TVP

Poniższy rozdział dotyczy pierwszych 10 minut programu „19:30” z dnia 13 grudnia 2025 roku o godzinie 19:30, prowadzonego przez Zbigniewa Łuczyńskiego.

Jako pierwszy temat został poruszony w materiale przygotowanego przez Arkadiusza Pogludę, wątek uwolnienia Alesia Bialackiego, laureata Pokojowej Nagrody Nobla, razem ze 123 więźniami politycznymi w Białorusi, którzy sprzeciwiali się władzy i reżimowi prezydenta Aleksandra Łukaszenki. Jak słyszymy, Bialacki spędził w niewoli ponad 4 lata, a po wypuszczeniu deportowano go na Litwę. Pokazane zostaje również nagranie wypowiedzi jego samego o odczuciach, które mu towarzyszą. Łukaszenka jednak nie dokonał tego z własnej woli, bo dzięki temu czynowi zostały mu złagodzone sankcje przez Stany Zjednoczone, a Białoruś znowu będzie mogła eksportować nawozy potasowe. Lektor wspomina również o uwolnionych obywatelach Polski, jednak w celi nadal pozostaje Andrzej Poczobut. Na ekranie wyświetla się wpis z platformy X rzecznika MSZ Macieja Wiewióra, który cieszy się z odzyskania wolności więźniów oraz informuje, że „wraz z partnerami konsekwentnie działamy na rzecz uwolnienia Andrzeja Poczobuta”⁴.

W czwartej minucie temat programu zostaje zmieniony na materiał przygotowany przez Annę Hałas, dotyczący półmetka władzy rządu Donalda Tuska. Najpierw wypowiada się prezes PSL, Władysław Kosiniak-Kamysz, który zapowiada, że partia już rozpoczyna kolejną kampanię wyborczą, a lektorka wspomina, że zapowiedziano już ich kongres programowy. Z kolei PiS już taki kongres odbył, a obecnie szukają pomysłów na reformę

¹ Rynek telewizyjny w 2024 r., <https://share.google/VUKQwBdT3HmovEM8q> [dostęp: 06.01.2026].

² Postrzeżenie mediów, https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2023/K_132_23.PDF [dostęp: 06.01.2026].

³ Stan wojenny – został wprowadzony w nocy z 12. na 13. grudnia 1981r. w Polsce przez reżim komunistyczny, którego celem była walka ze zmianami demokratycznymi w PRL-u.

⁴ Wpis Rzecznika MSZ Macieja Wiewióra z platformy X, <https://x.com/rzecznikmsz?s=11&t=PTeJAM6AAr4UAsOi8iU0mA> [dostęp: 05.01.2026].

służby zdrowia. Pokazany jest Jarosław Kaczyński, który twierdzi, że jest to teraz najbardziej odczuwalny w społeczeństwie kryzys, a następnie te pomysły zostają wyświetlone, można w nich znaleźć m.in. oddzielenie pracy w publicznej i prywatnej ochronie zdrowia, czy skrócenie lub likwidacja staży podyplomowych dla lekarzy.

Temat programu przechodzi do skomentowania sporu wewnątrz partii PiS, który trwa już od kilku tygodni pomiędzy zwolennikami premiera Mateusza Morawieckiego i politykami, którzy pokazani zostali na zdjęciu⁵, m. in. Jackiem Sasinem. Konflikt ostatnio nasilił się jeszcze bardziej, kiedy Morawiecki udał się wraz z Beatą Szydło i Danielem Obajtkiem na spotkanie ze swoimi wyborcami na Podkarpaciu, ignorując przy tym osobiste i publiczne wezwanie Jarosława Kaczyńskiego na prezydium komitetu politycznego PiS. Wyświetlona jest również wypowiedź rzecznika PiS, Rafała Bochenka, po naradzie, który twierdzi, że Morawiecki sam będzie sobie stratny.

Następnie przedstawione jest krótkie podsumowanie pierwszych dwóch lat rządu Donalda Tuska oraz pokazany jest jego wpis na platformie X, wyrażający zadowolenie ze swoich dotychczasowych działań: „Za nami dwa lata. Dobre, chociaż bardzo trudne. Biorę za nie pełną odpowiedzialność”⁶. Oprócz tego pojawiają się nagrania niektórych polityków koalicji, którzy wymienili kilka pozytywnych zmian wprowadzonych przez obecny rząd.

Dziesiąta minuta kończy się zapowiedzią kolejnych informacji, o których będzie mówione później w programie, a dokładniej, że zwierzęta są żywymi istotami, a nie zabawkami. Jest to forma przestrogi w związku ze zbliżającymi się Świątami, aby nie kupować psów jako prezent pod choinkę, ponieważ bardzo często zostają później porzucone przez swoich właścicieli. Wszystkie cytaty z tego rozdziału pochodzą z programu „19:30” (wydanie z dnia 13 grudnia 2025 roku, o godzinie 19:30).

Rozdział II – Trwam

Niniejszy rozdział artykułu dotyczy pierwszych 10 minut programu „Informacje dnia” z 13 grudnia 2025 roku o godzinie 20:00, prowadzonego przez Ewelinę Wiśniewską.

Program wiadomości skupił się na trzech głównych wątkach – najpierw powiedziano o 44. rocznicy stanu wojennego w Polsce, gdzie skoncentrowano się na przypomnieniu Polakom wydarzeń historycznych z tamtego okresu, następnie podsumowano ostatnie dwa lata rządu Donalda Tuska, poruszając jego niezrealizowane obietnice wobec obywateli i krytykując jego dotychczasowe działania, a na koniec opowiedziano o wewnętrznym sporze trwającym obecnie w partii Prawo i Sprawiedliwość.

Pierwsza część rozpoczęła się od pokazania archiwalnych zdjęć z czasu po wprowadzeniu stanu wojennego. W trakcie ich wyświetlania można było usłyszeć głos lektorki, opowiadającej o tym, jak w poranek 13 grudnia 1981 roku rządowa telewizja wyemitowała

⁵ Post Jacka Sasina na portalu X z 22.09.2025 r., <https://x.com/SasinJacek> [dostęp 06.01.2026].

⁶ Wpis Donalda Tuska z platformy X z 13.12.2025 r., <https://x.com/donaldtusk?lang=pl> [dostęp: 04.01.2026].

nagranie Wojciecha Jaruzelskiego⁷. Na zmianę ze zdjęciami pokazywane były fragmenty tego nagrania. W tej części programu telewizja skupiła się przede wszystkim na upamiętnieniu i uznaniu ludzi, którzy przeciwstawili się internowaniu i represjom stosowanym wobec nich. Po nagraniu słyszymy wypowiedzi pracowników Instytutu Pamięci Narodowej – dr. Jarosława Nei, pracownika oddziału w Katowicach oraz dr. Roberta Derewendy, dyrektora oddziału w Lublinie. Następnie wspomniano kilka nazwisk osób, które najbardziej zapamiętano za walkę z reżimem, m. in. księdza Wiesława Koska. Zostali oni uhonorowani Krzyżem Wolności i Sprawiedliwości przez prezydenta Karola Nawrockiego, a później ksiądz przemówił w imieniu wszystkich odznaczonych. Ten fragment programu kończy się podsumowaniem, podczas którego lektorka mówi o szacowanej liczbie 100 osób, które zginęły z rąk władz oraz wielu rannych z konsekwencjami zdrowotnymi.

Część druga programu rozpoczęła się w czwartej minucie z nagłówkiem „Dwa lata rządu Donalda Tuska”. Dziennikarka podsumowuje obecny rząd, mówiąc, że obecna władza jest zadowolona ze swoich sukcesów, natomiast opozycja jest wobec niej bardzo negatywnie nastawiona. Pojawiają się nagrania ministrów, m. in. Barbary Nowackiej, chwalejących zmiany, które wydarzyły się przez te ostatnie dwa lata, jednak lektor określa je jako „propagandowe”. Następnie pokazane jest nagranie zaprzysiężenia Donalda Tuska sprzed dwóch lat oraz zamieszczony jego wpis z platformy X, w którym wyznaje zadowolenie i dumę z ostatnich działań rządu.⁸ W kolejnym fragmencie lektor skupił się na braku realizacji obietnicy „100 konkretów w 100 dni” i skomentował, że przez dwa lata spełnione zostało dopiero kilkanaście z nich. Również pokazano komentarz Jarosława Kaczyńskiego, który narzeka na niezrealizowane dotychczas plany rządu. Jak później wypowiada lektor, według opozycji obecna koalicja dopuściła się krytycznej sytuacji w służbie zdrowia i wielu opóźnionych inwestycji. Wypowiedziała się na ten temat członkini Konfederacji, Jasna Iwan, która komentuje: „absurdalny deficyt budżetowy, który sięga prawie 300 mln złotych” oraz Wojciech Kolarski⁹: „to, co się zadziało za rządów Donalda Tuska to łamanie Konstytucji, łamanie ustaw”. Na te zarzuty odpowiadają członkowie obecnej koalicji, m. in. Anita Kucharska-Dziedzic, która wskazuje na odniesione sukcesy. Na koniec tego fragmentu lektor przywołuje sondaż United Surveys dla Wirtualnej Polski, gdzie ponad 50% badanych osób negatywnie ocenia działania obecnego rządu¹⁰.

Trzeci, a zarazem ostatni fragment zaczyna się w połowie ósmej minuty i jest podpisany nagłówkiem: „Wewnętrzny spór w PiS”. Według prowadzącej Mateusz Morawiecki zignorował publiczne i osobiste wezwanie Jarosława Kaczyńskiego, wybierając się na spotkanie ze swoimi wyborcami zamiast na partyjną naradę, dotyczącą właśnie wewnętrznych konfliktów w partii, a ta decyzja mogła oznaczać ich dodatkowe pogłębienie. Wyświetlone

⁷ Wojciech Jaruzelski – polski dowódca komunistyczny oraz jedyny prezydent Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

⁸ Wpis Donalda Tuska z platformy X z 13.12.2025 r., <https://x.com/donaldtusk?lang=pl> [dostęp: 04.01.2026].

⁹ Wojciech Kolarski – sekretarz stanu w kancelarii Prezydenta RP.

¹⁰ Sondaż United Surveys dla Wirtualnej Polski, <https://wiadomosci.wp.pl/sondaz-dla-wp-polacy-ocenili-dwalata-rzadu-tuska-7231268427713472a> [dostęp: 05.01.2026].

jest nagranie ze spotkania Morawieckiego, a lektor w tle komentuje, że spór w Prawie i Sprawiedliwości trwa już od kilku tygodni, a mimo tego były premier nie zdecydował się pojechać na spotkanie partii. Zostaje pokazany również Mariusz Błaszczak, który stwierdził, że to zachowanie zostało przez wszystkich źle odebrane. Dziesiąta minuta kończy się podsumowaniem lektora, który cytuje wypowiedź z owego spotkania z wyborcami, że, co ciekawe, dzisiaj najważniejsza jest jedność.

Wszystkie cytaty z tego rozdziału pochodzą z programu „Informacje dnia” (wydanie z dnia 13 grudnia 2025 roku, o godzinie 20:00)¹¹.

Rozdział III – Republika

O godzinie 19.00 na kanale Republika rozpoczęły się główne wiadomości dnia prowadzone przez dziennikarkę Edytę Lewandowską. Od początku programu na ekranie widzimy niewielkie zdjęcie Donalda Tuska podpisane „2 lata bezprawia reżimu Tuska”. Jako pierwszy temat telewizja przedstawia „2 lata straconych szans”, mówiąc o „koalicji 15 października” zaprzysiężonej 13 grudnia 2023 roku, uważając tą nazwę za bardziej adekwatną. Dziennikarz Jarosław Olechowski przywołuje ten temat: „(...) lata metodycznego redukcji polskiego potencjału gospodarczego”¹². Słyszymy wiele wypowiedzi Donalda Tuska, obietnic, które nie zostały zrealizowane, takich jak stabilność finansowa państwa, wsparcie Polaków. Dowiadujemy się o rekordach zadłużenia państwa na kilkanaście miliardów. Wspomniana jest Izabela Leszczyńska – powołana na minister zdrowia, która od lipca 2025 roku nie pełniła już tej funkcji. W przytoczonej wypowiedzi premiera sprzed dwóch lat słyszymy, że dzięki przyjęciu tego stanowiska przez panią minister nie będzie to „misja straceńcza”¹³.

Z wypowiedzi Marka Suskiego dowiadujemy się o problemach w ochronie zdrowia, likwidacji kilkudziesięciu zespołów ratowniczych. Słyszymy o trudnych czasach dla rolników spowodowanych produktami spoza Unii Europejskiej oraz dla górników, gdyż Śląsk miał „stać się przemysłowym sercem nie tylko Polski, ale i Europy”, za co odpowiedzialna miała być Marzena Czarnecka – ówczesna minister przemysłu, jak mówił w przytoczonej wypowiedzi Donald Tusk. Uzyskano pozwolenie na powstanie jednej elektrowni jądrowej w Polsce, a według planu miały powstać aż dwie.

Materiał ten przygotowany przez Jakuba Gajdę był jedynym poruszonym tematem w przeciągu analizowanych 10 min programu. Na koniec widzom przedstawione są wykresy deficytu budżetu państwa w latach 2006-2026. W latach 2024-2026 prezentowany jest drastyczny wzrost zadłużenia kraju na ponad 200 miliardów złotych.

¹¹ *Informacje dnia*, TV Trwam, 13 grudnia 2025 r., https://www.youtube.com/watch?v=UOLPyJY9P_Q [dostęp: 05.01.2026].

¹² *REWOLWER*, wydanie z dnia 13.12.2025 r., <https://www.youtube.com/watch?v=x-S5GzUUHvk> [dostęp: 05.01.2026].

¹³ Wypowiedź Donalda Tuska z 12.12.2023 r., <https://www.youtube.com/watch?v=0U3BzoSgoH8> [dostęp: 05.01.2026].

Rozdział IV – Polsat

Program „Wydarzenia” telewizji Polsat emitowany jest codziennie o godzinie 18.50.

W niniejszym rozdziale przedstawione zostaną pierwsze dziesięć minut programu z 13 grudnia 2025 roku. Emisję rozpoczyna hasło „Wydarzenia – najbardziej wiarygodny program informacyjny w Polsce”. Wydarzenie prowadzone jest przez Martę Budzyńską¹⁴. W pierwszych dziesięciu minutach przedstawione zostają trzy tematy, m.in. uwolnienie białoruskich więźniów oraz półmetek kadencji obecnego rządu.

Temat 1 – uwolnienie więźniów politycznych w Białorusi.

Materiał przygotowany został przez Marka Sygacza¹⁵.

Po wyborach prezydenckich w Białorusi w 2020 roku, uznanych przez opozycję za sfałszowane, wybuchły masowe protesty sprzeciwiające się reżimowi ówczesnego prezydenta Aleksandra Łukaszenki. Protesty były brutalnie tłumione co zaowocowało masowymi aresztowaniami przeciwników politycznych rządu. Jak powiedział Aleksy Dzikawicki, dziennikarz Belarus Tommorrow, „stalinowskie” wyroki przedstawione zostały niewinnym obywatelom.

Po nawet pięciu latach odsiadki uwolnionych zostało 123 więźniów politycznych, w tym Aleś Bialacki, laureat Pokojowej Nagrody Nobla. Miało to bezpośredni związek ze zniesieniem sankcji na potas przez Stany Zjednoczone. Białoruś jest głównym potentatem produkcji nawozów potasowych, więc uwolnienie więźniów w zamian za zniesienie sankcji było korzystne dla gospodarki kraju.

Temat 2 – podsumowanie półmetku rządu Donalda Tuska.

Materiał przygotował Grzegorz Kępka¹⁶.

13 grudnia 2023 roku powołany został rząd Donalda Tuska, po 2 latach jego kadencji połowa ankietowanych obywateli nie jest zadowolona z jego dotychczasowych działań. Jak napisał sam premier Donald Tusk – „Za nami dwa lata. Dobre, chociaż bardzo trudne. Bierę za nie pełną odpowiedzialność.”¹⁷. W kolejnym wpisie obiecał dalsze działania, które zadowolą mają jeszcze więcej Polaków. Niezadowolona z rządu nie kryje również opozycja, zarówno prezes PiS-u, Jarosław Kaczyński, jak i współprzewodniczący partii Razem, Adrian Zandberg, w swoich wypowiedziach wypominają błędy i niespełnione obietnice. Największe niezadowolenie odnosi się do ochrony zdrowia, zadłużonej na 23 mld złotych. Jak wspomina ministra zdrowia, Jolanta Sobierańska-Grenda, przyczyną problemów finansowych jest za mała składka zdrowotna, na której podniesienie nie ma zgody. Pomysł naprawy ochrony zdrowia przedstawia już partia PiS, partia Razem oraz Nowa Lewica. Temat 3 – Problemy partyjne w PiS. Materiał przygotowany przez Cypriana Jopka¹⁸.

¹⁴ Marta Budzyńska – polska dziennikarka, powiązana z telewizją Polsat od 2017 roku.

¹⁵ Marek Sygacz – dziennikarz i reporter powiązany ze stacją Polsat.

¹⁶ Grzegorz Kępka – dziennikarz i publicysta, powiązany ze stacją Polsat.

¹⁷ Wpis Donalda Tuska na platformie X, <https://x.com/donaldtusk?lang=pl> [dostęp: 04.01.2026].

¹⁸ Cyprian Jopek – dziennikarz i reporter, z telewizją Polsat związany od 2020 roku.

Od października 2025 roku można zauważyć narastający wewnętrzny konflikt w partii Prawo i Sprawiedliwość. Spór ten rozpoczął się od wypowiedzi prezesa PiS-u, Jarosława Kaczyńskiego, który na spotkaniu z wyborcami przedstawił swoje nadzieje na objęcie w przyszłości pozycji premiera przez Przemysława Czarńka. Taka decyzja nie spodobała się byłemu premierowi Mateuszowi Morawieckiemu co widać po jego wpisach i wypowiedziach. Konflikt miał zostać załagodzony podczas prezydium komitetu politycznego w siedzibie partii na ulicy Nowogrodzkiej w Warszawie, jednak Mateusz Morawiecki oraz Beata Szydło i Daniel Obajtek nie zjawili się na nim i w tym czasie prowadzili spotkanie z wyborcami na Podkarpaciu. Napięcia w partii widać również w spadającym poparciu dla PiS-u, partia traci wyborców na rzecz Konfederacji i Konfederacji Korony Polskiej. Rafał Bochenek¹⁹ wspomina, że sytuacja nie jest poważna i nie należy się nią martwić, ogłosił również plany na kolejne spotkanie komitetu.

W wydaniu „Wydarzeń” z 13.12.2025 roku rocznica ogłoszenia stanu wojennego zostaje wspomniana dopiero po pierwszych dziesięciu minutach. Pokazuje to, że telewizja skupia się na wydarzeniach współczesnych, ważniejszych w codziennym życiu.

Rozdział V – TVN

Stacja telewizyjna TVN każdego dnia tygodnia emituje program telewizyjny „Fakty”. W „Faktach” podawane są informacje o wydarzeniach w kraju oraz za granicą. „Fakty” to program informacyjny emitowany każdego dnia tygodnia o godzinie 19.00, od poniedziałku do piątku program trwa 30 min, natomiast w weekendy 25 min. Jednak analizie poddany został program emitowany w dniu 13 grudnia 2025 roku obejmujący początkowe 10 min.

Materiał w dniu 13 grudnia 2025 r. przedstawili Diana Rudnik i Paweł Szot, a opisywane przez nich tematy to:

1. Uwolnienie więźniów politycznych przez Białoruski reżim,
2. Szlachetna Paczka,
3. Dwa lata od zaprzysiężenia gabinetu Donalda Tuska.

Tematem, którym zaczęto „Fakty” było uwolnienie więźniów politycznych przez białoruski reżim. Aleksander Łukaszenka po negocjacjach z wysłannikiem Stanów Zjednoczonych wypuścił na wolność 123 więźniów, w tym Białorusinów, Polaka oraz obywateli wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych, Litwy, Łotwy, Australii, Japonii i Ukrainy. Wypuszczony po 4 latach został Aleś Białecki, a jednym uwolnionym Polakiem był Roman Gałuz. Jednak uwięzionych pozostaje ponad 1000 więźniów politycznych w tym jedno z najbardziej wyczekiwanych polskich nazwisk – Andrzej Poczobut, który przebywa w białoruskiej kolonii karnej od marca 2021 r. Podczas omawiania danego tematu dowiedzieliśmy się, że ceną za wolność dysydentów jest wzniesienie amerykańskich sankcji na nawozy potasowe, „Niemal wszystkie sankcje jakie Stany Zjednoczone nałożyły na Białoruś wynikały z tego, że ci ludzie trafili do więzień, ich uwolnienie oznacza zniesienie

¹⁹ Rafał Bochenek – rzecznik prasowy partii Prawo i Sprawiedliwość.

sankcji” — John Coale²⁰. Pierwsi więźniowie zostali uwolnieni przez Łukaszenkę we wrześniu, wtedy Stany Zjednoczone zdjęły sankcje z białoruskich linii lotniczych. Opinie na temat uwolnienia więźniów politycznych przedstawili prof. Daniel Boćkowski i Paweł Łatuszka²¹:

„Warunkiem, o ile dobrze zrozumiałem te ostatnie kilka wymian, jest to, że wszyscy oni mają się wynieść z Białorusi, czyli ich się pozbywa po prostu, a przy okazji handluje nimi ze Stanami Zjednoczonymi, jak trzeba będzie to sobie nałapie nowych” – prof. Daniel Boćkowski.

„Cieszymy się z jednej strony i to jest ważne, że uratowane zostały życia wielu ludzi, cierpiących ludzi, ale z drugiej strony to jest straszne. Straszne, że na oczach całego świata Łukaszenka handluje ludźmi, żywym towarem – to jest zbrodnia” – Paweł Łatuszka.

Następnie w programie krótko wspomniano o Szlachetnej Paczce i pokazano osoby, które ją dostały oraz płynące z tego szczęście. Większa część czasu ekranowego została poświęcona rocznicy zaprzysiężenia gabinetu Donalda Tuska. Przedstawiony został filmik Koalicji Obywatelskiej, w którym członkowie partii dzielili się miłością do ojczyzny. Wspomniane zostało przejęcie władzy przez koalicję, która zastąpiła PiS. Swoją opinię na temat zmian w państwie, po zmianie partii rządzącej, przedstawili wicepremier Krzysztof Gawkowski i prof. Andrzej Rychard:

„Ta dobra zmiana jest w wielu miejscach widoczna – od polityk społecznych przez gospodarkę, normalne życie aż po cyfryzację” – Krzysztof Gawkowski.

„Koalicja otrząsnęła się po wyborach i zaczęła się komunikować” – prof. Andrzej Rychard.

Wyborcy zobaczyli akt oskarżenia wobec Zbigniewa Ziobro. Opozycja również wygłosiła swoje przemówienia na temat rocznicy zaprzysiężenia rządu Donalda Tuska i ruszyła z akcją o obietnicach, których rząd nie dotrzymał. W tej sprawie przedstawione zostały wypowiedzi Jarosława Kaczyńskiego: „Tak naprawdę nie ma nic”, „jest ekipą po prostu kulturowo niezdolną do tego, żeby rządzić nowoczesnym państwem”. Przedstawiono również wypowiedź wyborczynie Wiktorii Nowak: „Młode kobiety szczególnie są na końcu wszystkich obietnic społecznych”.

Podsumowanie

Programy informacyjne nadane 13 grudnia 2025 przez stacje: TVP, TVN, Polsat, TV, Republika oraz TV Trwam, prezentują różne podejście do prezentowanych informacji oraz określają inne wydarzenia dnia jako priorytetowe. W najważniejszych, pierwszych dziesięciu minutach każda stacja przedstawia najistotniejsze dla nich informacje. 13 grudnia, będący datą dwóch ważnych wydarzeń, zaprzysiężenia rządu oraz ogłoszenia stanu wojennego, pozwala na zbadanie, która stacja jest dla Polaków bardziej istotna.

²⁰ John Coale – Prawnik, specjalny wysłannik prezydenta USA.

²¹ Paweł Łatuszka – zastępca szefa opozycji rządu przejściowego do Białorusi na uchodźstwie.

Program „19.30” stacji TVP w pierwszej kolejności przedstawia sytuację na Białorusi, a następnie skupia się na podsumowaniu półmetku kadencji rządu, przedstawiając pozytywne zmiany i ich osiągnięcia.

Telewizja Trwam „Informacje dnia” rozpoczyna od materiału dotyczącego rocznicy ogłoszenia stanu wojennego. Kolejnym tematem są dwa lata kadencji rządu, które telewizja krytykuje i przedstawia negatywne działania rządzących.

TV Republika pierwsze dziesięć minut swojego programu przeznaczają na podsumowanie kadencji rządu Donalda Tuska, które określa jako reżim i wymienia spowodowane przez nich problemy w kraju.

W „Wydarzeniach” stacja Polsat skupia się na aktualnych wydarzeniach, pokazując sytuację w Białorusi oraz konflikt w partii PiS. W materiale poświęconym kadencji rządu stacja pozostaje wyraźnie bezstronna i przedstawia wypowiedzi rządu oraz opozycji dotyczące minionych dwóch lat.

Telewizja TVN w „Faktach” przedstawia zarówno aktualne wydarzenia, takie jak Szlachetna Paczka i wydarzenia w Białorusi, jak i ocenę kadencji rządu. Telewizja stara się skupić na pozytywnych aspektach rządu, ale pokazuje również krytyczne wypowiedzi polityków opozycji.

Każda stacja w inny sposób przedstawia wydarzenia z 13 grudnia, widoczne jest jednak skupienie na sytuacjach codziennych i ważniejszych dla współczesnych Polaków. W pierwszych dziesięciu minutach jedynie telewizja Trwam przedstawiła materiał dotyczący stanu wojennego, o którym inne stacje nawet nie wspomniały. Widoczna jest również stronniczość w ocenie rządu Donalda Tuska: Trwam i Republika skupiła się na negatywach, TVN i TVP starały się przedstawić głównie pozytywy, a Polsat pozostał bezstronny. Analiza programów informacyjnych pokazuje, że każda stacja prezentuje inną postawę w przedstawianiu informacji a oglądany przez nas program ma wyraźny wpływ na naszą ocenę sytuacji.

Bibliografia

1. Informacje dnia, TV Trwam, 13 grudnia 2025 r., https://www.youtube.com/watch?v=UOLPyJY9P_Q [dostęp: 05.01.2026].
2. Post Jacka Sasina na portalu X z 22.09.2025, <https://x.com/SasinJacek> [dostęp: 06.01.2026].
3. Postrzeżenie mediów, https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2023/K_132_23.PDF [dostęp: 06.01.2026].
4. REWOLWER, wydanie z dnia 13.12.2025, <https://www.youtube.com/watch?v=x-S5GzuuHvk>, [dostęp: 05.01.2026].
5. Rynek telewizyjny w 2024r., <https://share.google/VUKQwBdT3HmovEM8q> [dostęp: 06.01.2026].
6. Sondaż United Surveys dla Wirtualnej Polski, <https://wiadomosci.wp.pl/sondaz-dla-wp-polacy-ocenili-dwa-lata-rzadu-tuska-7231268427713472a> [dostęp: 05.01.2026].
7. Wpis Donalda Tuska z platformy X z 13.12.2025r., <https://x.com/donaldtusk?lang=pl> [dostęp: 04.01.2026].
8. Wpis Rzecznika MSZ Macieja Wiewióra z platformy X, <https://x.com/rzecznikmsz?s=11&t=PTeJAM6AAr4UAsOi8iU0mA> [dostęp: 05.01.2026].

9. Wypowiedź Donalda Tuska z 12.12.2023, <https://www.youtube.com/watch?v=0U3BzoSgoH8>
[dostęp: 05.01.2026].

Dane kontaktowe

Magdalena Student, ms321217@student.polsl.pl

Dorota Cichoń, dc321238@student.polsl.pl

Paulina Kuśmierczyk, pk321277@student.polsl.pl

Natalia Witek, nw321366@student.polsl.pl

ROZDZIAŁ VII

RECENZJE

Joanna Kapica-Curzytek

SPROWADZENI NA ZIEMIĘ

Któż z nas nie śledził wiadomości 25 czerwca 2025 roku! W tym dniu na pokładzie Axiom Mission 4 dr Sławosz Uznański-Wiśniewski jako drugi Polak (po Mirosławie Hermaszewskim w 1978 roku) poleciał w kosmos wraz z trojgiem innych astronautów, 15 lipca kapsuła Dragon Grace szczęśliwie przywiozła załogę Ax-4 na Ziemię. Można ubolewać, że waga (a nawet powaga) naukowej misji dra Uznańskiego-Wiśniewskiego nie do końca przebiła się w mediach, dla których rzetelna popularyzacja nauki to coraz bardziej trudny, by nie rzec – obcy temat. Ale przy tej okazji dużo częściej pojawiały się pytania o to, kiedy ludzie wyruszą jeszcze dalej w kosmos i jak można byłoby to zrobić.

Grunt pod te rozważania od dziesięcioleci kładzie literatura science-fiction, inspirująca nie tylko literacką wyobraźnię. Utwór *Astronautci* Stanisława Lema z 1951 roku, niewolny od ideologii, jest dzisiaj różnie odczytywany, ale warto przytoczyć z niego cytat, w którym skupiają się bodaj wszystkie marzenia ludzi o przestrzeni kosmicznej jako ich „drugim domu”. „Wierzę, że przekroczymy granice Układu Słonecznego i pójdziemy dalej, że wstąpimy na tysiące ciał niebieskich, które wirują wokół innych słońc i nadejdzie (...) czas, kiedy człowiek zaludni całą Galaktykę i światła nocnego nieba będą mu tak bliskie jak światła dalekich domów” – wyznaje jeden z bohaterów powieści¹.

Niejeden krok w stronę spełniania tych marzeń już poczyniono. 4 października 1957 ZSRR umieścił na orbicie Sputnika 1, pierwszego sztucznego satelitę Ziemi. W końcu 2022 roku było już trzy tysiące aktywnych satelitów, a koszt ich umieszczania na orbicie znacznie się obniżył. Jest nawet turystyka kosmiczna, to dzisiaj dynamicznie rozwijający się biznes, który do 2040 roku będzie wart bilion dolarów. Amerykański komercyjny projekt Space X to już nie tylko sfera planów. Jego twórcy dumnie zapowiadają, że w ciągu dekady, najwyżej dwóch zostanie zbudowana stała baza poza Ziemią. Człowiek nigdy nie uznawał żadnych granic, o czym świadczy chociażby fakt lądowania amerykańskiej załogi na Księżycu w 1969 roku.

Chcąc jednak przenieść marzenia do sfery realizowanych planów, należy wziąć pod uwagę rzeczywistość oraz rzetelnie przeanalizować, jakie są warunki powodzenia i z jakimi ograniczeniami trzeba będzie się zmierzyć. Innymi słowy, ktoś w pewnym momencie musi powiedzieć: „sprawdzam!” – i to jest właśnie najważniejszą tezą popularnonaukowej książki małżeńskiej pary Kelly i Zacha Weinersmithów. Polskie wydanie ukazało się pod tytułem *Miasto na Marsie. Czy możemy skolonizować kosmos, czy powinniśmy to robić i czy naprawdę mamy to dobrze przemyślane?* (przekład: Dorota Konowacka-Sawa, Insignis Media, Warszawa 2025). Mnie przyszło się z tą publikacją zapoznać w wydaniu

¹ S. Lem, *Astronautci*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2004, s. 353.

oryginalnym². Autorzy oceniają, jakie są szanse, by *homo sapiens* stał się gatunkiem międzyplanetarnym. Czy nowy początek egzystencji ludzkości na innej planecie, na przykład na Marsie, jest możliwy, a jeśli tak – to jak bardzo prawdopodobny?

Odpowiedź na te pytania zawarta w tej publikacji jest zaskakująco wielowymiarowa. Gigantyczną pracą badawczą autorów widać w bibliografii: w wydaniu angielskojęzycznym jej spis liczy dwadzieścia stron drobnego(!) druku. Książka dotyka wielu zagadnień między innymi z dziedziny astrofizyki, astronomii, biologii, kosmologii, inżynierii kosmicznej, medycyny, psychologii, etyki i politologii. Nie trzeba specjalnego przygotowania ani eksperckiej wiedzy, wystarczy nawet pobieżna orientacja w podstawowych zagadnieniach, skupienie i ciekawość poznawcza, aby podążyć za wywoływaniem. Kelly jest z wykształcenia biologką, związaną z Rice University w Teksasie. Zach jest rysownikiem, tworzącym między innymi komiksy popularyzujące zagadnienia naukowe. Jego wkład w wizualną stronę książki *City on Mars* wydaje się nie do przecenienia. Rysunki tworzone czytelną kreską są nie tylko miłym urozmaiceniem, ale też mocno „podbijają” treść książki, sprawiając, że jest ona bardziej przystępna i łatwiejsza do zapamiętania.

Autorzy już na początku studzą idealistyczne wizje szybkiego osiedlenia się na Marsie, przypominając, że przeciętna roczna temperatura na powierzchni tej planety to minus 60 stopni Celsjusza (dla porównania, średnia dla Ziemi to plus 15 stopni Celsjusza). Nie ma – tak jak u nas – powietrza do oddychania, są za to pyłowe burze i pokłady toksycznych związków chemicznych w marsjańskim gruncie. Weinersmithowie są więc wobec tego projektu mocno sceptyczni. Ale ich sceptycyzm nie jest spod znaku: „nie, bo nie”. Są oni zdania, że osadnictwo na Marsie jest jak najbardziej możliwe, tyle że dyskurs na ten temat musi być bardziej realistyczny i mocniej oparty na naukowych faktach. Innymi słowy, ta publikacja, analizująca stan aktualnej wiedzy i technologicznych możliwości naszej cywilizacji, sprowadza nas na Ziemię.

Książka jest złożona z sześciu części. W pierwszej mowa jest o tym, jak przestrzeń kosmiczna oddziałuje na ludzkie ciało i umysł. Czas lotu na Marsa, rzecz jasna, odbywającego się w stanie nieważkości, oceniany jest na pół roku. Późniejszą perspektywą jest zamieszkanie w zamkniętym ekosystemie. Jak te warunki wpłyną na biologię i psychikę człowieka, nie wyłączając prokreacji, która musi przecież zapewnić ciągłość gatunku? Na obecnym etapie wiedzy nie mamy wystarczająco dużo danych, aby na to pytanie wyczerpująco odpowiedzieć. Najbardziej zaawansowany eksperyment „Biosfera 2” nie dał obiecujących rezultatów, co więcej, jak przypominają autorzy, został zakończony przed czasem ze względu na konflikty między uczestniczącymi osobami, co również jest istotną odpowiedzią na temat ludzkiej psyche.

Druga część przynosi nam rozważania, gdzie poza Ziemią moglibyśmy się osiedlić. Co ciekawe, mimo tytułu, całkiem sporo miejsca zostało w książce poświęcone warunkom zbudowania stałej bazy na Księżycu. Jednak niezależnie od ewentualnego wyboru, autorzy zwracają uwagę, że przy obecnym stanie technologii jeszcze nie bardzo jesteśmy w stanie

² Kelly and Zach Weinersmith, *A City on Mars. Can we Settle Space, Should we Settle Space and Have We Really Thought This Through?*, Penguin Books, New York 2023.

pozyskiwać surowców z gruntów poza Ziemią i przetwarzać je tak, aby coś z nich zbudować – a to musiałyby być pierwszy krok. Bariera jest przede wszystkim skonstruowanie źródeł energii, które pozwoliłyby przynajmniej zapoczątkować pozaziemski przemysł na większą skalę. Co więcej, trzeba byłoby umieć to zrobić w trudnych marsjańskich warunkach, przy temperaturach oscylujących między minus 130 stopni a plus 120 stopni Celsjusza. Autorzy podkreślają, że pozbawione podstaw są, póki co, proekologiczne zamierzenia dotyczące całkowitej relokacji poza Ziemię przemysłu ciężkiego.

Skoro pozaziemska baza ma być stała, należy rozważyć, jakie warunki muszą być spełnione, aby rzeczywiście dało się stale przebywać w zamkniętym ekosystemie. Nad tym zastanawiają się autorzy w trzeciej części publikacji. Wspominany wcześniej eksperyment Biosfera 2 trwał, niestety, zbyt krótko, aby mógł przynieść zadowalające rezultaty. Konkluzja jest taka, że na razie jest zbyt mało danych, aby określić lub wykluczyć ewentualne zagrożenia. Na pewno wiadomo już, że biologia człowieka jest raczej barierą. Jak będzie rozwijał się i funkcjonował organizm człowieka w zupełnie innych warunkach fizycznych?

O tym się przeważnie zapomina, ale nawet najbardziej idealistyczna wizja nie ma racji bytu, jeżeli nie określi się, w jakich ramach prawnych ma funkcjonować. Tymi zagadnieniami zajmują się autorzy w czwartej części publikacji. Ludzie – to podmioty, zaś obiekty w kosmosie i zasoby naturalne to przedmioty stosunków prawnych. Wszelkie działania, także te podejmowane w przestrzeni kosmicznej, podlegają więc legislacji. Choć górnolotnie deklaruje się, że kosmos jest wspólnym dobrem ludzkości, żaden kraj nie ma zamiaru rezygnować z prawa własności. Autorzy zwracają przy okazji uwagę, jak bardzo niejednoznaczne, by nie rzec – mętne, jest prawo dotyczące kosmosu. Ale też dodają, że większości stron jest to na rękę i obecnie nikt nie jest zainteresowany, by dążyć do zmiany tego stanu rzeczy.

Tymczasem w dalszej perspektywie rzeczywistość prawna będzie musiała nadażać za przemianami, gdy będą się tworzyć coraz bardziej złożone struktury polityczne. O tym przeczytamy w piątej części książki. Jaka mogłaby być polityczna organizacja takich kolonii? Weinersmithowie podkreślają, że w nowych realiach istnieje spore zagrożenie, że rywalizacja w kosmosie wywrze na pewno negatywny wpływ na politykę prowadzoną na Ziemi. I nie przyczyni się do poprawy dobrostanu ludzkości. Pozwolę sobie stwierdzić, że najprawdopodobniej jedyną pozytywną konsekwencją będzie całkiem atrakcyjna nowa specjalność naukowa: polityka kosmiczna.

Nie mniej fascynująco zapowiada się socjologia społeczności w kosmosie, która zresztą już zaczyna się kształtować. Ale i na tym obszarze nie zabraknie problemów, o czym można przeczytać w szóstej części. Obecnie jest sporo niewiadomych. Nawet jeśli założyć, że w pozaziemskiej bazie pojawią się nowe pokolenia ludzi – zupełnie nie wiadomo, jak dorastać będą dzieci z dala od kapitału kulturowego tysięcy lat naszej cywilizacji, bez wzorców społecznych, które tutaj, na Ziemi uważamy za oczywiste. Nie byłyby to jednostki kształtowane przez naszą kulturę w znany nam sposób.

Nie warto liczyć też na to, że stworzenie nowej społeczności w przestrzeni kosmicznej w jakiś sposób miałoby wzmocnić czy „uszlachetnić” naszą nie zawsze stabilną i nieidealnie zorganizowaną kulturę na Ziemi. Przede wszystkim nowa osada jeszcze długo nie bę-

dzie mogła się wybić na całkowitą niezależność, na razie mamy na to zbyt mało zasobów naturalnych i energetycznych. Pozaziemska baza będzie przez dekady powiązana z macierzystą planetą. A jeśli zechce się ostatecznie oderwać, będzie to najprawdopodobniej zarzewiem konfliktu i waśni – by posłużyć się przykładem burzliwych początków Stanów Zjednoczonych jako państwa, które siłowo uniezależniło się od brytyjskiej korony.

Autorzy piszą też, że nie wiemy również, jakie będą obowiązywały poza Ziemią modele społeczne. A co, jeśli jedyną opcją będzie autorytaryzm „na sterydach” i zaawansowana inżynieria społeczna? Trochę niebezpiecznie jest o tym myśleć, przyznają autorzy, bo gdy życie toczy się w warunkach *panopticonu*, pod szklaną kopułą (będącą własnością prywatnej korporacji), we wrogim środowisku, wystarczy zagrozić odcięciem powietrza – i już wszyscy robią się posłuszni. Jak funkcjonowałyby w takich warunkach demokracja? Od siebie dodam, że nie napawa optymizmem wiedza o naturze człowieka, pozyskana w drodze słynnego eksperymentu więziennego Philipa Zimbardo (niewymienionego w tej publikacji).

A skoro o ludzkiej naturze mowa, Kelly i Zach Weinersmithowie wyrażają wątpliwość, że dominuje w człowieku potrzeba eksploracji i odkrywania nieznanego. Wskazują, że tylko nieliczni są w stanie podjąć wyzwania wiążące się z funkcjonowaniem w skrajnych, ekstremalnych warunkach. Większość, ich zdaniem, ceni sobie raczej przewidywalność i wygodę. Tu można byłoby z autorami polemizować. Owszem, być może odkrywców i pionierów, dokonujących historycznych odkryć i ekstremalnych wypraw, jest stosunkowo niewiele. Jednak nie da się zaprzeczyć, że były i są miliony pionierów na mniejszą skalę – decydujących się na przykład na emigrację i życie pełne wyrzeczeń, z dala od wszystkiego, co znane, w nadziei na znalezienie bardziej dogodnych warunków życia. „Wszystko, co żyje, poszukuje lepszego świata”, pisał filozof K.R. Popper – skłonna jestem przypuścić, że właśnie to jest częścią ludzkiej natury.

Miasto na Marsie to rzetelnie przeprowadzona analiza szans powodzenia śmiałego projektu pozaziemskiego osadnictwa oraz ocena, na jakim etapie jest wiedza i możliwości technologiczne cywilizacji *homo sapiens* zamieszkującego Ziemię. Autorzy są sceptyczni, ale racjonalnie ważą argumenty. Nie ślizgają się po powierzchni obiegowych klisz, dogłębnie analizują każde zagadnienie. Świetnie radzą sobie z rozległością tematyczną książki, dzięki czemu spełnia ona wszelkie warunki dobrej i solidnej literatury popularnonaukowej. W dobie szybkich i chwytliwych odpowiedzi nieuwzględniających żadnych wątpliwości, co jest domeną naukowych szarlatanów, piszący mają odwagę powiedzieć: wielu rzeczy po prostu jeszcze nie wiemy. Ich książka jest (coraz rzadszym dzisiaj) przykładem naukowej rzetelności i racjonalności, bo przypomina, że „nie wiem” w nauce też jest odpowiedzią. Tym bardziej wartościową, że opierającą się na naukowych dowodach.

Kelly i Zach Weinersmithowie dostrzegają swoistą modę na zajmowanie się kosmosem i wyprawami pozaziemskimi, na kreślenie daleko idących wizji ekspansji. Ale nie ulegają tej gorączce, stawiając na najlepiej pojęty naukowy krytycyzm i rozsądek.

Miasto na Marsie, książka ściśle osadzona w naukowych realiach, obala szereg mitów, chociażby tych na temat triumfu dobrej woli czy zjednoczenia całej ludzkości przy okazji podboju kosmosu. Jak wiadomo z historii, na przykład eksploracja innych konty-

mentów nie przyniosła pokoju między narodami Europy, wręcz przeciwnie, była zarzewiem jeszcze bardziej zaciętej rywalizacji. Również w naszych czasach, choć od dziesięcioleci są realizowane międzynarodowe misje kosmiczne, a mimo to wojny i konflikty niezmiennie się toczą. Wiele na to wskazuje, że i pozaziemskie projekty niewiele tu zmieniają.

A że mówi się niemal prawie zawsze o dziejowej misji czy realizacji wizji wiecznego pokoju? Nie od dzisiaj wiadomo, że wielkie, pompatyczne słowa są przeważnie przykrywką dla niezbyt chlubnych czynów... Autorzy demaskują ten szczególnie silnie pokutujący mit, nie wabiąc się na lep gładkich słówek, jakoby ekspansja poza Ziemię miała przynieść porozumienie ponad narodami. Od siebie zauważę, że chyba za bardzo w te ideały uwierzyła (niewymieniona w książce Weinersmithów) Samantha Harvey, zdobywczyni prestiżowej nagrody Bookera w 2024 roku za powieść *Orbital*³, a wraz z nią również jurorzy tego wyróżnienia. W utworze tym znalazło się wiele mocno ogranych banałów o między-ludzkiej solidarności, przyjaźni i ponadnarodowej współpracy w dobie kosmicznych projektów. Ale może uznajmy, że beletrystyka rządzi się swoimi prawami.

Wracając do *Miasta na Marsie*, mocną stroną tej publikacji jest to, że łączy ona w sobie zagadnienia z dziedziny nauk ścisłych i humanistyki. Autorzy nie zapominają ani na chwilę o etyce, która ma szczególne znaczenie, zwłaszcza gdy na horyzoncie pojawiają się nowe problemy nauki. Książka pozwala uważnie przyjrzeć się warunkom wyjściowym – czyli realiom „tu i teraz”, jakie mamy na Ziemi. Lektura budzi też refleksje na temat istoty zrównoważonego rozwoju, wskazując, czego naszej cywilizacji pod tym względem brakuje i co można poprawić. Nie bez znaczenia w tej publikacji jest również promowanie postawy krytycznej wobec nawet najbardziej wspaniałych i szumnych idei, zapowiadających świetlaną przyszłość. To znakomita „szczepionka” na populizm i pseudonaukę, dostarczająca narzędzi, aby nauczyć się rozważać mocne i słabe strony wdrażanych w życie projektów oraz oceniać związane z nimi szanse i zagrożenia.

PS. Jak wspomniałam wcześniej, Kelly i Zach Weinersmithowie niejako na marginesie rozważają w swojej książce możliwości osadnictwa na Księżycu, traktując Srebrny Glob jako projekt „drugiego wyboru”. Tymczasem, gdy pisałam ten tekst, pojawiły się informacje, że Elon Musk zapowiada rezygnację z misji na Marsa i zamierza skupić się na Księżycu. Jednym z argumentów jest bardziej realistyczna perspektywa czasowa: zbudowanie bazy na Księżycu powinno zająć mniej niż dekadę, podczas gdy na Marsie zajęłoby to około 20 lat, jak ocenia Musk⁴. Jego plany, jak wiadomo, bywały zmienne, w dodatku nieraz kolidowały z polityką, nie zawsze będąc w zgodzie z planami narodowej amerykańskiej agencji NASA. Pozostanie nam obserwować dalszy rozwój sytuacji – jak na razie, z Ziemi.

³ wydanie polskie: S. Harvey, *Orbita*, przekład: Kaja Gucio, Wielka Litera, Warszawa 2025. Ta książka również zdaje się potwierdzać swoistą modę na tematy związane z kosmosem i jego eksploracją.

⁴ J. Wattles, J. Liu, *Musk clips his Mars settlement ambition, aims for the moon instead*, <https://edition.cnn.com/2026/02/08/science/elon-musk-spacex-priorities-moon-intl-hnk> [dostęp: 09.02.2026].

Kelly and Zach Weinersmith, *A City on Mars. Can we Settle Space, Should we Settle Space and Have We Really Thought This Through?*, New York Penguin Books, 2023, Wydanie polskie: *Miasto na Marsie. Czy możemy skolonizować kosmos, czy powinniśmy to robić i czy naprawdę mamy to dobrze przemyślane?*, przekład: Dorota Konowacka-Sawa, Insignis Media, Warszawa 2025.

Beata Oelszlaeger-Kosturek

RECENZJA MONOGRAFII GABRIELI KAPICY „DZIECIĘCA ENIGMISTYKA W PROCESIE WSPIERANIA TWÓRCZYCH ZDOLNOŚCI JĘZYKOWYCH MŁODSZYCH UCZNIÓW”

Wydawnictwo Akademii Nauk Stosowanych w Raciborzu, Racibórz 2024

Monografia pt. „Dziecięca enigmistyka w procesie wspierania twórczych zdolności językowych młodszych uczniów” stanowi rezultat całościowej pasji naukowej i pedagogicznej jej Autorki, Profesor Gabrieli Kapicy. Profesor jest znana z wielu publikacji o dziecięcej zabawie, rozrywce umysłowej i enigmistyce. W publikacji dokonuje swoistego, wartościowego podsumowania swoich wieloletnich poszukiwań badawczych w zakresie zabawy w powiązaniu z dziecięcą enigmistyką. W sześciu częściach przedstawia różne, bardzo interesujące rozważania teoretyczne, wyniki badań oraz konkretne sposoby pracy z zagadkami traktowanymi jako zabawy słowem z dziećmi w młodszym wieku szkolnym.

Autorka traktuje zagadki jako bardzo skuteczny sposób przeciwdziałający tradycyjnemu zlecaniu uczniom zadań zamkniętych. Traktuje je jako tworzywo, budulec pozwalający kreować wciąż nowe oryginalne komunikaty. Uważa, że samo uczestnictwo dzieci w procesie zgłębiania tajników języka oraz przekonywanie się o jego twórczym charakterze przyczynia się do uzyskiwania szerszej świadomości językowej. Przedstawia koncepcję stymulowania twórczych zdolności językowych dzieci w toku rozwiązywania oraz konstruowania rozrywek umysłowych, opartą na założeniach psycholingwistyki kreatywności, a traktowanej jako system działań przyczyniających się do wspomagania, stymulowania oraz wspierania ich twórczego rozwoju językowego, stwarzających okazję do generowania wypowiedzi.

Publikacja zawiera wstęp, sześć części, zakończenie z próbą syntezy, aneks, bibliografię (w tym „Wykaz ważniejszych publikacji autorki dotyczących zabawy oraz kreatywności w powiązaniu z dziecięcą enigmistyką niecytowanych w niniejszej monografii”), streszczenia – w języku polskim i angielskim.

W części 1. pt. „Dziecięca enigmistyka, jej istota i funkcje edukacyjne” wprowadza do zagadnień enigmistyki, omawia funkcje enigmistyki dziecięcej, przedstawia istotę zagadek jako problemy do realizacji przez dzieci, ich klasyfikacje, w tym – na użytek publikacji – na podstawie kryterium psychologiczno-pedagogicznego. Omawia proces kształtowania się dziecięcych kompetencji enigmistycznych i odnosi się do ogólnej problematyki rozrywek umysłowych w edukacji elementarnej. W tym celu powołuje się między innymi do publikacji J.W. Dawida, J. Kerschensteinera, J. Dewey’a, O. Decroly’ego, E. Claparède’a, L. Jelińskiej, A. Kamińskiego, J. Zborowskiego, W. Hemmerling. Autorka nawiązuje też do nowszych opracowań czeskich i słowackich pedagogów. Porusza pro-

blem wykorzystania rozrywek umysłowych w procesie nauczania języka polskiego (np. w nauce czytania, pisania, ortografii) oraz matematyki.

W części 2. zatytułowanej „Zarys teoretycznych podstaw dziecięcej enigmistyki” Gabriela Kapica zajmuje się istotą i naturą zagadki. Podejmuje rozważania nad warstwą znaczeniową nazwy „zagadka”, ludycznym i językowym charakterem zagadki. W interesujący sposób ukazuje zagadki zarówno jako problemy dydaktyczne, jak i specyficzny dziecięcy akt twórczy, między innymi nawiązując do efektywności jego stosowania w zakresie zajęć wyrównawczych i korekcyjno-kompensacyjnych oraz w samokształceniu i przygotowaniu uczniów do autokreacji, twórczego stylu życia. Odwołuje się do bogatej literatury przedmiotu, w tym do wielu znanych i wartościowych słowników. Swoistym uzupełnieniem i ilustracją treści w tej części publikacji są przykłady zagadek dla dzieci (np. wykreślanka, krzyżówka, kalambury, anagramy, homonimy) oraz tworzonych przez dzieci w zakresie zaproponowanego treningu kreatywności. Autorka wskazuje na niezaprzeczalny fakt, że tworzenie zagadek przez dzieci wspiera nabywanie przez nie umiejętności uczenia się.

W części 3., pt. „Koncepcja stymulowania twórczych zdolności językowych dzieci poprzez wprowadzenie elementów enigmistyki”, nawiązując do bogatej literatury przedmiotu, Gabriela Kapica przedstawia cele koncepcji oraz rolę nauczyciela-trenera jako facilitatora w kształtowaniu kompetencji enigmistycznych dzieci. Nawiązuje do przeprowadzonych przed laty interesujących eksperymentów pedagogicznych w klasach II-III w zakresie wykorzystania zagadek.

W części 4. pt. „Opinie nauczycieli klas początkowych na temat edukacyjnych wartości rozrywek umysłowych” ukazuje wyniki sondażu diagnostycznego zrealizowanego w latach 2000-2002 wśród 511 nauczycieli i w roku szkolnym 2015/16 wśród 96 nauczycieli. Jak stwierdza na koniec tej części: „percepcja wiedzy badanych nauczycieli na temat istoty oraz walorów zagadek, i to bez względu na poziom wykształcenia, pozostawia wiele do życzenia. Należy ją uznać za fragmentaryczną i nie w pełni usystematyzowaną. Tłumaczyłoby to widoczne u nauczycieli dość płytkie, schematyczne rozumienie interesujących nas zagadnień w obrębie dziecięcej enigmistyki” (s. 197). To zjawisko wiąże z niskim stanem wiedzy nauczycieli o twórczości.

W części 5., pt. „Dzieci jako odbiorcy oraz twórcy zagadek”, Autorka przedstawia dane z badań nad popularnością zagadek wśród dzieci, ich własne refleksje dotyczące stosunku do zagadek, do ich rozwiązywania oraz konstruowania oraz emocjonalnych doznań związanych z tymi doznaniem. Wyniki pochodzą z trzech źródeł z lat 2000, 2009 i 2023. Gabriela Kapica stwierdza między innymi, że: „kształtowanie kompetencji enigmistycznych może stać się czynnikiem zwiększającym u uczniów potrzebę osiągnięć, a co za tym idzie – jedną z form zaspokajania potrzeby samorealizacji, akceptacji, uznania oraz odnośnienia sukcesów” (s. 231).

Część 6., pt. „Rozrywki umysłowe w praktyce edukacyjnej”, jest poświęcona praktycznym aspektom wykorzystania zagadek na gruncie kształcenia wczesnoszkolnego. Autorka formułuje dziesięć wskazań metodycznych w tym zakresie, omawia walory zagadek w poszczególnych obszarach edukacji. Akcentuje ich pozytywne oddziaływanie na funkcjonowanie sfery emocjonalno-motywacyjnej oraz działaniowej.

W zakończeniu słusznie stwierdza potrzebę włączenia enigmistyki do oferty programowej, związanej z twórczością, aby mogła stać się integralną częścią edukacji elementarnej. Bardzo dobrym podsumowaniem niech będą słowa Profesor Gabrieli Kapicy: „poprzez niniejszą monografię pragnę przede wszystkim nadać dzieciom status podmiotów, aby obcując z zagadkami nie były skazane wyłącznie na ich rozwiązywanie w gotowej postaci, najczęściej w sposób mechaniczny, a więc ze stratą dla swego twórczego, intelektualnego potencjału” (s. 254).

Monografia Prof. Gabrieli Kapicy pt. „Dziecięca enigmistyka w procesie wspierania twórczych zdolności językowych młodszych uczniów” stanowi istotny wkład do polskiej pedagogiki. Jest wartościowym opracowaniem, które warto włączyć do wykazu literatury obowiązkowej dla studentów pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej, przyszłych nauczycieli, poszukujących w trakcie studiów interesujących, nowatorskich koncepcji edukacyjnych.